

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMED-İ DÂ'Î'NİN VESÎLETÜ'L-MÜLÛK
ADLI ESERİ (1b-58b)
(METİN-İNCELEME- SÖZLÜK)

ORHAN PEKÇETİN

2501070797

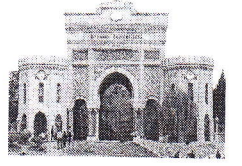
Tez Danışmanı

YRD. DOÇ. DR. ENFEL DOĞAN

İSTANBUL 2010

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM Dalında ders dönemindeki Eğitim - Öğretim Programını başarı ile tamamlayan 2501070797 numaralı ORHAN PEKÇETİN'İN hazırladığı "AHMED-İ DA'İ'NİN VESİLETÜ'L MÜLUK ADLI ESERİ (1b-58b) METİN-İNCELEME-SÖZLÜK" korulu YÜKSEK LİSANS/ ~~DOKTORA TEZİ~~ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca 13.12.2010 PAZARTESİ günü saat: 13.00' de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin*Kabulü*.....'ne* OYBİRLİĞİ /ÇYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF. DR. MUSTAFA ÖZKAN	<i>Kabulü</i>	<i>M. Özkan</i>
PROF. DR. MUHAMMET YELTEN	<i>Kabulü</i>	<i>M. Yelten</i>
DOÇ. DR. HATİCE TÖREN	<i>Kabulü</i>	<i>H. Tören</i>
YRD. DOÇ. DR. ENFEL DOĞAN	<i>Kabulü</i>	<i>E. Doğan</i>
YRD. DOÇ. DR. FERYAL KORKMAZ	<i>Kabulü</i>	<i>F. Korkmaz</i>

ÖZ

Bu tez, *Vesîletü'l-Mülûk li-Ehli's-Sülûk* adlı eserin Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi'nde 11847 numarayla kayıtlı bilinen tek nüshasının 1b-58b varakları üzerinde yapılmış bir dil çalışmasıdır. Eser, Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olup dönemin velut müelliflerinden Ahmed-i Dâ'î tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiş bir Âyete'l-Kürsî tefsiridir.

Bu çalışma, Giriş, Dil İncelemesi, Metin, Dizin-Sözlük, Tıpkıbasım olmak üzere 5 bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümünde, Ahmed-i Dâ'î Hayatı ve Eserleri; ikinci bölümde ise Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Kur'an Tercümelere ve Eser hakkında bilgi verilmiştir.

Dil İncelemesini içeren üçüncü bölümde, eserin imla özellikleri, ses bilgisi ve şekil özellikleri ayrıntılı olarak incelenmiş metinden örneklerle desteklenmiştir.

Dördüncü bölümde metnin 1b-58b varakları arasındaki bölümün transkripsiyonlu metni verilmiştir.

Sözlük ve Dizin bulduğu beşinci bölümde, metinde geçen tüm kelimelerin anlamları verilmiş, aldıkları ekler dizilmiş ve yerleri gösterilmiştir.

Tıpkıbasım bölümünde ise metnin karşılaştırmasını sağlayabilmek amacıyla çalışmamıza konu olan bölümün tıpkıbasımı verilmiştir.

ABSTRACT

This thesis work is a linguistic study on the sheets number 1b-58b of the only known existing copy of *Vesîletü'l-Mülûk li-Ehli's-Sülûk*, kept at Konya Izzet Koyunoglu Library, recorded with number 11847. The book, having been interpreted into Turkish by Ahmed-i Dâ'î, is an exegesis of *Ayete'l-Kürsî* and from Old Anatolian Turkish era.

The book consists of five chapters; Introduction, Linguistic Examination, Text, Directory-Dictionary and The Facsimile.

The first chapter is about the life and studies of Ahmed-i Dâ'î and the second chapter is about the studies of Kur'an's interpretation in Old Anatolian Turkish era and the information regarding the book itself.

The third chapter in which the Linguistic Study shaped is about the detailed orthographic, phonetic and contractual study of the book and examples within the text.

The fourth chapter consists of the transcribed text of the sheets 1b-58b.

In the fifth chapter where Directory-Dictionary is held, provides the reader with the definitions of all the words in the text and the suffixes along with the plain form of the words.

The facsimile of the text provides the chance to simply compare the original text and the part which is the subject of this thesis.

ÖNSÖZ

Eski Anadolu Türkçesi dönemi Türk Dili tarihinin önemli bir devresi olup Eski Türkçeden Osmanlı Türkçesine geçişte önemli bir köprü görevi görmüştür. Oğuz Türkçesi bu dönemde bir yandan bir yazı dili olma yoluna girmiş, bir yandan da Anadolu'da edebî dil olan Farsçayla mücadele etmiştir. Oğuz Türkçesinin bu mücadelesinde en önemli faaliyet ise Arapça ve Farsça yazılmış Kur'an tefsirleri gibi dinî eserlerin ve bazı edebî eserlerin tercüme edilmesidir. 14. yüzyılın ikinci yarısı ile 15. yüzyılın ilk çeyreğinde Germiyan sahasında yaşamış ve Eski Anadolu Türkçesi döneminde adı öne çıkmış bir müellif olan Ahmed-i Dâ'î de bu çeviri faaliyetlerine önemli katkılarda bulunmuştur. Çalışmamıza konu olan *Vesiletü'l-Mülük li Ehli's-Sülūk* adlı Arapçadan tercüme edilen Âyete'l-Kürsî tefsiri de bu önemli katkılardan biridir.

Bu tefsirin bilinen tek nüshası, Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi 11847 numarada kayıtlıdır. Eserin istinsah tarihi ve müstensihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak eserin giriş sayfasında yer alan bazı notlardan birkaç ipucu elde edilmiştir. Bu konudaki detaylara eserin özellikleri bölümünde değinilmiştir. Kahverengi meşin kaplamalı cildi ve aharlı kâğıdı dikkate alındığında eserin haylice eski bir eser olduğu anlaşılmaktadır. Bu eser üzerinde bizden önce geniş çaplı herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Yalnızca İ. Hikmet Ertaylan, eserin mukaddime kısmından ilk beş sayfalık bölümünü yayımlamıştır. Bizim çalışmamız ise 1b-58b arasını kapsamaktadır.

Aslında Türkçenin 14.-15. yüzyıldaki gramer yapısı ve söz varlığı hakkında bilgi edinmeyi ve dönem hakkındaki araştırmalara küçük de olsa bir katkıda bulunmayı amaçlayan bu çalışmamızda Ahmed-i Dâ'î'nin eseri sağlam ve önemli bir malzeme kaynağı olmuştur.

Çalışmamızın birinci bölümünde Ahmed-i Dâ'î'nin hayatı ve eserleri tezkirelerden ve diğer biyografik eserlerden faydalanılarak ortaya konulmuştur. Bu bölümde velut bir müellif olan Ahmed-i Dâ'î'nin çalışmamızın dışındaki diğer eserleri hakkındaki bilgilere olabildiğince geniş yer verilmiştir.

İkinci bölümde, Eski Anadolu Türkçesi döneminde yapılan Kur'an tercümelemleri ve çalışmamıza konu olan *Vesiletü'l-Mülûk li Ehli's-Sülûk* adlı eser hakkında tanıtıcı bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde, eserin dil incelemesi yapılmış; metinden çıkarılan yazılış, ses ve şekil bilgisi özellikleri dil bilgisi kaynaklarından istifade edilmek suretiyle örneklere dayalı olarak incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, incelemeye tâbi tutulan transkripsiyonlu metin verilmiştir. Metinde bulunan Arapça ve Farsça ifadeler okunup çevirileri yapılmıştır.

Beşinci bölümde, metnin sözlüğü ve dizini hazırlanmıştır. Metinde bulunan kelimeler, aldıkları çekim ekleri ve metinde geçtikleri yerlerin dizini verilmiştir.

Tez çalışmalarımın her aşamasında bana maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen saygıdeğer tez danışmanım ve hocam Yrd. Doç. Dr. Enfel Doğan'a şükranlarımı arz ederim. Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca tecrübe ve birikimlerinden istifade ettiğim değerli hocalarım Prof. Dr. Mustafa Özkan, Prof. Dr. Muhammet Yelten, Prof. Dr. Musa Duman ve Doç. Dr. Hatice Tören'e; hazırlamış olduğu sözlük ve dizin oluşturma programından (Cibakaya) istifade ettiğim Marmara Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Ceval Kaya'ya teşekkür ederim. Yine Farsça kısımlar hakkında yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Mustafa Çiçekler'e, Arapça metinlerin tercümesi hususunda yardımlarını esirgemeyen İlahiyat Fakültesi doktora öğrencisi dostum Adem Yıldırım'a, âyetlerin tespitinde yardımcı olan saygıdeğer kardeşim H. Mustafa Pekçetin'e ve bu çalışmam esnasında hiçbir yardım ve fedakârlığı benden esirgemeyen değerli eşim Fatma Pekçetin'e ve yardımlarını gördüğüm adlarını burada anmadığım tüm dostlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Orhan Pekçetin

İstanbul, 2010

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
GRAFİK LİSTESİ	xii
KISALTMALAR.....	xiii
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1.1. AHMED-Î DÂ‘Î’NİN HAYATI VE ESERLERİ	3
1.1.1. HAYATI	3
1.1.2. ESERLERİ	6
1.1.2.1. MENSUR ESERLERİ:	7
1.1.2.1.1. Miftâhü’l-Cenne.....	7
1.1.2.1.2. Tercüme-i Kitâbü’t-Ta’birnâme	8
1.1.2.1.3. Tercüme-i Eşkâl-i Nasir-i Tûsî	9
1.1.2.1.4. Teressül.....	9
1.1.2.1.5. Tercüme-i Tezkiretü’l-Evliyâ.....	10
1.1.2.1.6. Tercüme-i Tıbb-ı Nebevi.....	11
1.1.2.1.7. Vesiletü’l-Mülûk li Ehlî’s-Sülûk:	11
1.1.2.2. MANZUM ESERLERİ.....	12
1.1.2.2.1. Türkçe Divan:.....	12
1.1.2.2.2. Farsça Divan.....	12
1.1.2.2.3. Ukûdü’l-Cevâhir.....	13
1.1.2.2.4. Câmasbnâme Tercümesi	13
1.1.2.2.5. Vasiyyet-i Nûşirevân	14
1.1.2.2.6. Çengnâme	14
1.1.3. Yüz Hadis Tercümesi.....	15
1.1.4. Tercüme-i Tefsir-i Ebu’l-Leys-i Semerkandî.....	16
İKİNCİ BÖLÜM	19
2.1. ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNDE KUR’AN TERCÜMELERİ VE SÛRE TEFSİRLERİ VE VESİLET’ÜL-MÛLÛK Lİ-EHLİ’S-SÛLÛK	19
2.1.1. ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ VE KUR’AN TERCÜMELERİ	19
2.1.2. VESİLET’ÜL-MÛLÛK Lİ-EHLİ’S-SÛLÛK	24
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	27
3.1. DİL İNCELEMESİ	27
3.1.1. YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ.....	27

3.1.1.1. ÜNLÜLERİN YAZILIŞI	27
3.1.1.1.2. “e” ünlüsünün yazılışı	28
3.1.1.1.3. ı, i ünlülerinin yazılışı	29
3.1.1.1.4. u, ü, o, ö ünlülerinin yazılışı	29
3.1.1.2. ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI	30
3.1.1.2.1. c / ç ünsüzlerinin yazılışı	30
3.1.1.2.2. b/p ünsüzlerinin yazılışı	31
3.1.1.2.3. k, g ünsüzlerinin yazılışı	31
3.1.1.2.4. ñ ünsüzünün yazılışı	32
3.1.1.2.5. t / d ünsüzlerinin yazılışı	32
3.1.1.2.6. s ünsüzünün yazılışı	33
3.1.1.3. BAZI EK VE ŞEKİLLERİN YAZILIŞI	33
3.1.2. SES BİLGİSİ	35
3.1.2.1. ÜNLÜLER	35
3.1.2.1.1. Ünlü Değişmeleri	35
3.1.2.1.1.1. i/e değişmesi	35
3.1.2.1.1.2. o/u ve ö/ü değişmesi	36
3.1.2.1.1.3. ö/e değişmesi	36
3.1.2.1.2. Ünlü Uyumu	37
3.1.2.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu	37
3.1.2.1.2.1. Düzlük -Yuvarlaklık Uyumu	37
3.1.2.1.2.1.1. Köklerde Uyumsuzluk	37
3.1.2.1.2.1.2. Eklerde Uyumsuzluk	38
3.1.2.1.2.1.2.1. Yuvarlak Ünlü Taşıyanlar	38
3.1.2.1.2.1.2.2. Düz Ünlü Taşıyanlar	38
3.1.2.1.3. Ünlü Türemesi	39
3.1.2.1.4. Ünlü Düşmesi	39
3.1.2.1.5. Birleşme	40
3.1.2.2. ÜNSÜZLER	40
3.1.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri	40
3.1.2.2.1.1. b / p değişmesi	40
3.1.2.2.1.2. b > v değişmesi	40
3.1.2.2.1.3. t > d değişmesi	41
3.1.2.2.1.4. k > g değişmesi	41
3.1.2.2.1.5. k̇ > ğ̇ değişmesi	42
3.1.2.2.1.6. k̇ > ħ̇ değişmesi	42
3.1.2.2.1.7. g > v değişmesi	43
3.1.2.2.1.8. ñ > g, ğ̇ değişmesi	43
3.1.2.2.2. Ünsüz Düşmesi	43
3.1.2.2.2.1. b ve l düşmesi	43

3.1.2.2.2.2. y düşmesi.....	44
3.1.2.2.2.3. g / ğ düşmesi.....	44
3.1.2.2.2.4. r düşmesi.....	44
3.1.2.2.2.1. w düşmesi.....	45
3.1.2.2.3. Ünsüz Türemesi.....	45
3.1.2.2.3.1. y ve n seslerinin türemesi.....	45
3.1.2.2.3.2. Ünsüz ikizlenmesi.....	45
3.1.2.2.3.3. v türemesi.....	46
3.1.2.2.4. Ünsüz Benzeşmesi.....	46
3.1.2.2.5. Göçüşme (Metatez).....	47
3.1.2.2.6. Hece Düşmesi.....	47
3.1.3. ŞEKİL BİLGİSİ.....	48
3.1.3.1. İSİM.....	48
3.1.3.1.1. Çokluk Eki.....	48
3.1.3.1.2. İyelik Eki.....	48
3.1.3.1.2.1. Teklik 1. Şahıs: -m, -(u)m, -(ü)m.....	48
3.1.3.1.2.2. Teklik 2. Şahıs: -ñ, -(u)ñ, -(ü)ñ.....	49
3.1.3.1.2.3. Teklik 3. Şahıs: -ı, -i, -sı, -si.....	49
3.1.3.1.2.4. Çokluk 1. Şahıs: -muz, -müz.....	49
3.1.3.1.2.5. Çokluk 2. Şahıs: ñüz.....	50
3.1.3.1.2.6. Çokluk 3. Şahıs: -ları, -leri.....	50
3.1.3.1.3. İsim Tamlaması.....	50
3.1.3.1.3.1. Belirtili İsim Tamlaması.....	50
3.1.3.1.3.2. Belirtisiz İsim Tamlaması.....	51
3.1.3.1.4. İsim Çekimi.....	51
3.1.3.1.4.1. İlgi (genitiv) hâli eki.....	51
3.1.3.1.4.2. Yönelme (dativ) hâli eki.....	52
3.1.3.1.4.3. Yükleme (akkuzativ) hâli eki.....	52
3.1.3.1.4.4. Bulunma (lokativ) hâli eki.....	53
3.1.3.1.4.5. Uzaklaşma (ablativ) hâli eki.....	54
3.1.3.1.4.6. Eşitlik (ekvativ) hâli eki.....	54
3.1.3.1.4.7. Yön (direktiv) hâli eki.....	55
3.1.3.1.4.8. Vasıta (Enstrumental) hâli eki.....	56
3.1.3.1.5. Sayı İsimleri.....	57
3.1.3.1.6. İsim Yapım Ekleri.....	57
3.1.3.1.6.1. İsimden İsim Yapan Ekler.....	57
3.1.3.1.6.2. Fiilden İsim Yapan Ekler.....	59
3.1.3.2. ZAMİR.....	61
3.1.3.2.1. Şahıs Zamirleri.....	61
3.1.3.2.2. İşaret Zamirleri.....	62

3.1.3.2.3. Dönüşlülük Zamirleri.....	62
3.1.3.2.4. Belirsiz Zamirler.....	62
3.1.3.2.5. Soru Zamirleri	63
3.1.3.2.6. Bağlama Zamirleri.....	63
3.1.3.3. SIFAT	64
3.1.3.3.1. Niteleme Sıfatları	64
3.1.3.3.2. Belirtme Sıfatları.....	65
3.1.3.3.3. Sayı Sıfatları	65
3.1.3.3.4. İşaret Sıfatları.....	66
3.1.3.3.5. Belirsizlik Sıfatları	67
3.1.3.3.6. Soru Sıfatları.....	67
3.1.3.4. ZARF	67
3.1.3.4.1. Zaman Zarfları	67
3.1.3.4.2. Yer Zarfları.....	68
3.1.3.4.3. Miktar Zarfları	69
3.1.3.4.4. Tarz Zarfları.....	69
3.1.3.5. EDAT	71
3.1.3.5.1. Çekim Edatları.....	71
3.1.3.5.2. Bağlama Edatları	74
3.1.3.5.2.1. Şart ifadesi taşıyanlar.....	74
3.1.3.5.2.2. Zıtlık anlamıyla sınırlama ifadesi taşıyanlar	75
3.1.3.5.2.3. Sebep bildirenler	76
3.1.3.5.2.4. İstisna bildirenler	77
3.1.3.5.2.5. Mutlak ilgi ifadesiyle yardımcı cümleleri ana cümleye bağlayanlar.....	77
3.1.3.5.2.6. Sıralama ve atıf bildirenler.....	77
3.1.3.5.3. Ünlem Edatları (Ünlemler).....	79
3.1.3.5.3.1. Doğrudan doğruya hitap (çağırma) ifadesi taşıyanlar	79
3.1.3.5.3.2. Teessür ifade edenler	80
3.1.3.5.3.3. Gösterme (İşaret) ifadesi taşıyanlar	80
3.1.3.5.3.4. Soru ifadesi taşıyanlar.....	81
3.1.3.6. FİİL.....	81
3.1.3.6.1. Fiil Yapım Ekleri.....	81
3.1.3.6.1.1. İsimden Fiil Yapan Ekler	81
3.1.3.6.1.2. Fiilden Fiil Yapan Ekler	82
3.1.3.6.1.2.1. Ettirgenlik Ekleri	82
3.1.3.6.1.2.2. Edilgenlik Ekleri.....	83
3.1.3.6.1.2.3. Dönüşlülük Ekleri	84
3.1.3.6.1.2.3. İşteşlik Ekleri.....	84
3.1.3.6.1.3. Fiillerde Olumsuzluk.....	84
3.1.3.6.2. Fiil Çekimi	85

3.1.3.6.2.1. Şahıs Ekleri	85
3.1.3.6.2.1.1. Zamir kökenli şahıs ekleri	85
3.1.3.6.2.1.2. İyelik kökenli şahıs ekleri.....	87
3.1.3.6.2.2. Şekil ve Zaman Ekleri.....	87
3.1.3.6.2.2.1. Bildirme Kipleri.....	88
3.1.3.6.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman	88
3.1.3.6.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	88
3.1.3.6.2.2.1.3. Geniş Zaman	89
3.1.3.6.2.2.1.4. Gelecek Zaman.....	89
3.1.3.6.2.2.1.5. Şimdiki Zaman	90
3.1.3.6.2.2.2. Dilek Kipleri.....	90
3.1.3.6.2.2.2.1. İstek Kipi.....	90
3.1.3.6.2.2.2.2. Emir Kipi.....	91
3.1.3.6.2.2.2.3. Şart Kipi	92
3.1.3.6.2.2.2.4. Gereklilik Kipi.....	93
3.1.3.6.2.2.3. Cevher Fiili ve Bildirme Ekleri	93
3.1.3.6.2.2.4. Fiillerin Birleşik Çekimleri.....	94
3.1.3.6.2.2.5. Fiilerde Soru Şekli	95
3.1.3.6.2.2.6. Birleşik Fiiller.....	95
3.1.3.6.2.2.6.1. İsimlerden yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller.....	96
3.1.3.6.2.2.6.2. Tasvir Fiilleri.....	97
3.1.3.6.2.2.6.3. Süreklilik fiili	97
3.1.3.6.2.2.6.4. Tezlik fiili	97
3.1.3.6.2.2.6.5. Yaklaşma fiili.....	98
3.1.3.6.2.2.6.6. Yeterlik fiili	98
3.1.3.6.2.2.7. Sıfat Fiiller (Partisipler).....	98
3.1.3.6.2.2.7. 1. Geçmiş zaman ifadeli sıfat fiiller: -dUk, -mİş	98
3.1.3.6.2.2.7. 2. Geniş zaman ifadeli sıfat fiiller: -An, -r, -Ar, -Ur, -maz	99
3.1.3.6.2.2.7. 3. Gelecek Zaman ifadeli sıfat fiiller: -AcAk, -AsI, -mAIU.....	100
3.1.3.6.2.2.8. Zarf Fiiller (Gerundiumlar).....	100
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	103
4.1. METİN	103
VESİLETÜ'L-MÜLÛK Lİ-EHLİ'S-SÛLÛK	103
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	156
SÖZLÜK VE DİZİN.....	156
SONUÇ.....	257
KAYNAKÇA	261

GRAFİKLER LİSTESİ

GRAFİK 1: Sözlükteki madde başlarının kökenlerine göre oranları.....260

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser

a.e.: Aynı eser

a.g.y. : Adı geçen yazma

a.g.m. : Adı geçen makale

Ank. : Ankara

Ar.: Arapça

Arş. : Araştırmaları

a.s.: Aleyhi's-selam

bkz.: Bakınız

bs.: Baskı

c. : Cilt

C.Ü: Cumhuriyet Üniversitesi

ev.: Çeviren

DTCFY : Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları

Enst. : Enstitü

Fak. : Fakültesi

Far.: Farsça

Haz. : Hazırlayan

krş.: Karşılaştırmamız

İst. : İstanbul

M.E.B. : Milli Eğitim Bakanlığı

nr. : Numara

s. : Sayfa

sy. : Sayı

SBE : Sosyal Bilimler Enstitüsü

TDA : Türk Dünyası Araştırmaları

TDE : Türk Dili ve Edebiyatı

TDED : Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi

TDK : Türk Dil Kurumu

TTK : Türk Tarih Kurumu

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

Ü. : Üniversite

v.d. : Ve diğerleri

Yay. : Yayınevi

Y.y.: Yüzyıl

Yun.: Yunanca

[]: Metne yapılan ekleme

(?): Tespit edilemeyen yer

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

أ	a, e, ʾ
آ	ā, a
ب	b
پ	p
ت	t
ث	s
ج	c
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	z, d,
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	ʃ

ص	ʃ
ض	ẓ, ḍ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	ʿ
غ	ġ
ف	f
ق	q
ك	k, ñ, g
ل	l
م	m
ن	n
و	v, u, ü, ū, o, ö
ه	h, a, e
ي	y, i
ى	y

GİRİŞ

KUR'AN TERCÜMELERİNİN DİL AÇISINDAN ÖNEMİ VE VESİLET'ÜL-MÜLÛK Lİ EHLİ'S-SÛLÛK ADLI ESERİN KONUYLA İLGİSİ

Dil insanı diğer canlılardan ayıran önemli bir özelliktir. Dil sayesinde düşündüklerimizi ve gördüklerimiz tespit edebilmekte ve kültürel birikimimizi kuşaktan kuşağa aktarabilmekteyiz. Dilin oluşturduğu bu iletişim insanoğlunun toplum olarak var olması ve varlığını sürdürebilmesini sağlamaktadır. Bir bakıma insanoğlunun var olması ile aynı anlama gelmektedir. İletişim halinde olan insan, dil ile hangi tür seviyede olursa olsun bir bilgi parçacığını iletir.

Dilin en önemli iletişim aracı da kelimelerdir. Kelimelerimiz bizim düşüncelerimizdir. Çünkü dilin taşıyıcısı olan insan, ancak dilin kelimeleriyle birlikte düşünebilir, düşüncelerini fikirler olarak ifade edebilir. İnsanın içindeki duygulanmaların, bilgilerin ve iç tefekkürün ses kalıpları içinde şekillenmesi ise dil ile olur.¹

Dilin taşıyıcısı olan insan, ancak dilin kelimeleriyle birlikte düşünebilir, düşüncelerini fikirler olarak ifade edebilir. Bu fikirlerin ifade yollarından birisi de ortaya konulan eserlerdir. Bu eserler içerisinde dilimizin gelişimini görmemiz

¹ Mustafa Özkan, v.d., **Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım**, 2. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi Yay., 2006, s. 33.

açısından sade bir dil ile yazılmış olan Kur'an tercümelerinin önemi daha da iyi anlaşılmaktadır.

Eski Anadolu Türkçesi, Anadolu Selçukluları Devleti'nin kuruluşundan sonra XIII-XV. yüzyıllar arasında gelişme kaydeden yazı ve konuşma dilidir. Eski Anadolu Türkçesi'nin ilk dönemlerinde daha sade olan dil giderek bu özelliğini kaybetmiştir. Yabancı kelimelerin varlığı XIII. yüzyıldan XV. yüzyıla doğru gittikçe çoğalmıştır. İşte bu süreç içerisinde Türk dilinin gelişmesi ve zenginleşmesi bakımından Kur'an tercümelerinin önemi büyüktür.

XI. yüzyıldan itibaren Türkler müslüman olmaya başlamışlar ve yeni bir kültür ve edebiyat geliştirmişlerdir. Bu dönemde, İslam'ın kutsal kitabı olan Kur'an'ı anlamak ve dinin esaslarını hakkıyla öğrenebilmek için onu Türkçe'ye tercüme etmişlerdir. Halka dini öğretmek amacıyla yazılan Kur'an tercümeleleri, sade bir dille yazılmıştır. İslami kavram ve terimlere halkın anlayabileceği Türkçe karşılıklar bulunmuş ve anlatımın sadeliği için ayrı bir özen gösterilmiştir.

Çalışmamıza konu olan eser de XV. yüzyılın ilk yarısında yazıldığını düşündüğümüz bir Âyete'l-Kürsî tercümesidir. İçerdiği Türkçe kelimeler bakımından devrin dil yapısını, kelime hazinesini, anlam dünyasını ve düşünce yapısını çok ince bir çizgiyle bizlere sunmaktadır. Bu çalışmamızda, anlambilimsel olarak incelenmesi de amaçlanmıştır. Bu amaçla eserin kime ait olduğunu, hangi dönemde yazıldığını gibi konular üzerinde de durulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. AHMED-İ DÂ'Î'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1.1. HAYATI

Eski Anadolu Türkçesi döneminin önemli isimlerinden birisi olan Ahmed-i Dâ'î'nin gerçek adı, *Tıbb-ı Nebevî Tercümesi* mukaddimesinde geçtiğine göre "Ahmed bin İbrahim bin Muhammed el-ma'rûf bi'd- Dâ'î"dir. Buna göre, kendi adı "Ahmed", babasının adı "İbrahim", dedesinin adı "Muhammed", mahlası ise "Dâ'î"dir.² Dâ'î, duâ edici, duâcı manasına gelmektedir ve eserlerinde bu kısa şekliyle geçmektedir. Adı ve mahlası birlikte anılan Ahmed-i Dâ'î hakkında bilgi veren kaynakların hepsi onu Germiyan (Aydın, Saruhan, Menteşe)'lı olarak gösterirler. Doğum yeri ve tarihi üzerinde tezkirelerdeki bilgiler birbirini tutmaz. Yaşadığı dönem hakkında kaynaklardan ulaşılan bilgilerde bazı çelişkiler söz konusudur. Sehî ve Latîfî, Dâ'î'nin Emir Süleyman (1402-1410) şairlerinden olduğunu söyledikleri hâlde, Hasan Çelebi ve Mehmed Süreyyâ I. Murad dönemi (1362-1389) şairlerinden sayarlar.

Velûd bir şair olan Dâ'î'nin eserlerine bakarak onun I. Murad, Germiyan Beyi II. Yakub, Yıldırım Bayezid'in oğlu Emir Süleyman ve II. Murad devirlerini idrak ettiği söylenebilir. Âlî ve Sehî'nin kaydettiklerine göre Dâ'î, Germiyan'da bir süre

² Mehmet Özmen, *Ahmed-i Dâ'î Divanı I-II (Metin-Gramer- Tıpkı Basım)*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2001, s. XXVIII.

kadılık yapmıştır. *Sehî Heşt Behişt* adlı tezkiresinde Ahmed-i Dâî için “Ehl-i ilimden, her fenden haberdar, kadılık yapmış bir kişidir.” demiştir.

Germiyan Beyi Süleyman Şah’ın kızı ile Yıldırım Bayezid’in evlenmesi münasebetiyle (1378) Tavşanlı, Emet, Eğriboz ve Kütahya’nın çeyiz olarak Yıldırım Bayezid’e verildiği yıllarda Dâî’nin orada kadılık yaptığı tahmin edilmektedir.

Süleyman Şah’ın 1387 yılında vefatından sonra yerine geçen II. Yakub (1387-1390) Dâî’yi himayesine almıştır. II. Yakub’un Yıldırım Bayezid tarafından mağlup edilmesi ve Germiyan topraklarının Osmanlı ülkesine katılması sonucu Dâî de muhtemelen Kütahya’da tanıştığı Emir Süleyman’ın yanına gitmiştir. Divanındaki Bergama ve Mihaliç’le ilgili sanatkârane yazılmış iki şiirinden, onun 1390-1402 yılları arasında Emir Süleyman’la birlikte olduğu tahmin edilmektedir. Fakat Ankara Savaşı sırasında Dâî’nin nerede olduğu ve ne yaptığı bilinmemektedir. Her ne kadar Ahmed-i Dâî ile ilgili bilgi veren kaynaklar onun Germiyanlı olduğunu belirtse de eserlerinden yola çıkılarak Germiyan’la münasebetlerinin zayıf olduğunu ileri süren araştırmacılar da bulunmaktadır.³

Son derece cömert olan ve sanatkârları himayesi altına alan Emir Süleyman’ın çevresinde toplanan Dâî, Ahmedî, Şeyhî ve Hamza gibi şairler ona şiirler söylüyor, eserler sunuyorlardı. Dâî de 1406 (h.808)’da *Çengnâme* adlı mesnevisini Emir Süleyman adına kaleme almıştır. Divanında da Emir Süleyman adına yazılmış şiirleri vardır. Emir Süleyman’ın 1410 yılında öldürülmesi üzerine Dâî’nin Çelebi Mehmed’in himayesine girdiği, onun cülûsu ile ilgili olarak yazdığı kasidesinden anlaşılmaktadır. Bu sırada düzenlediği Farsça divanını Vezîriâzam Osmancıklı Halil Paşa’ya sunmuştur.

Bir süre ilgi göremediğinden şikâyet eden Dâî, nihayet Çelebi Mehmed tarafından korunmuş ve hatta Çelebi Mehmed’in oğlu Murad’a hocalık yapmak

³ Tunca Kortantamer, “Ahmed-i Dâî ile İlgili Yeni Bilgiler”, *Türkoloji Dergisi* VII, 1977, s. 103-108.

üzere sarayda görevlendirilmiştir. *Ukûdü'l-Cevâhir* adlı Arapçadan Farsçaya sözlüğünü Şehzade Murad için bu sırada yazmıştır.⁴ Çelebi Mehmed'in 1421'de vefatından sonra II. Murad'ın himayesine giren Dâ'î, bu devrede de *Tezkiretü'l-Evliyâ* adlı eserini kaleme almıştır. Araştırmalara göre, Dâ'î'nin son eseri *Tezkiretü'l-Evliyâ*'dır. Zira daha sonraki tarihlerde yazdığı başka bir eserine rastlanmamıştır.

Dâ'î'nin ölüm tarihi bilinmemektedir. *Keşfü'z-zunûn*'da Dâ'î'nin ölüm yılı 820 (1421) civarı olarak gösterilmektedir.⁵

Dâ'î ki bugün nâm ile 'âlemde nişândur her ilm ü hünerde

Bir gün ola kim kalmaya hiç nâm u nişânı hatm ola kelâmı (*Divân*, 44/9)

Ancak son eseri *Tezkiretü'l-Evliyâ* olduğuna göre o tarihten sonra uzun süre yaşamadığı düşünülmektedir. Bursa'da onun adıyla anılan bir cami, bir mahalle ve bir hamam vardır. Caminin yanındaki Dâ'î Dede adlı birinin mezarının Ahmed-i Dâ'î'ye ait olduğu söylenmektedir.

Ahmed-i Dâ'î Fars şiirini iyi kavramış, Fars şiirinin inceliklerine hâkim bir şairdi. Anadolu'da Türkçe şiirin kurucularından sayılır. Ahmed-i Dâ'î'nin şiirleri hem devrinin şairleri ve tezkirecileri tarafından, hem de yabancılar tarafından tercüme edilmiştir. Şiirlerini Hammer Almanca'ya ve Gibb İngilizce'ye tercüme etmiştir. Türkçe'yi başarı ile kullanan Ahmed-i Dâ'î meydana getirdiği pek çok eserle Türkçenin ifade kabiliyetini ispat etmiş ve onun bir edebiyat ve ilim dili olarak gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Türkçe'yi başarı ile kullanmış, Türkçe'nin kaba ve ifadeye elverişsiz olduğunu söyleyenlere karşılık, meydana getirdiği pek çok

⁴ İsmail Hikmet Ertaylan, *Ahmed-i Dâ'î Hayatı ve Eserleri*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1952, s.108.

⁵ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000, s. 255.

eserle onun Arapça ve Farsça karşısındaki ifade kabiliyetini ispat etmiş ve Türkçe'nin bir edebiyat ve ilim dili olarak gelişmesinde büyük rol oynamıştır.⁶

XIV. yüzyıl, Anadolu'da gelişen yazı dilinin yeni yeni oluştuğu ve divan şiiri dilinin henüz tam olarak oluşmadığı bir dönemdir. Ahmed-i Dâ'î'nin eserlerinde eski yazı dili geleneğine ait pek çok arkaik unsur bulunmaktadır. O yüzden Ahmed-i Dâ'î'nin eserleri Eski Anadolu Türkçesi dönemi için önemli birer dil anıtı ve hazinesi durumundadır.⁷

Nihat Sami Banarlı'ya göre Ahmed-i Dâ'î İran şiirinin etkisindedir: "Bir şâir olarak Ahmed Dâ'î, Farisî şiirleri iyi kavramış; bu şiirin ahenk ve söyleyiş inceliklerine varmış; İran şiirini veya İrankârî şiiri Türkçe söyleyişte ciddi bir başarı elde etmiştir. Bu bakımdan Anadolu'daki Türkçe şiirin kurucuları arasında sayılacak bir başarı sağlamıştır."⁸

Ahmed-i Dâ'î'yi inceleyenler arasında yer alan İsmail Hikmet Ertaylan, Ahmed-i Dâ'î'nin oldukça verimli bir şair olduğunu söyler. Ahmed-i Dâ'î tefsir, hadis, matematik, sözlük, tarih ve tıp konularında eserler vermiştir. Bu kadar çok ve başarılı eserler vermesi Ahmed-i Dâ'î'nin çok iyi bir eğitim almış olduğunu gösterir.⁹

1.1.2. ESERLERİ

Eski Anadolu Türkçesi sahasının önemli isimlerinden biri olan Dâ'î Türkçeyi en iyi ve en sade şekilde kullanmaya çalışmıştır. O dönemde Anadolu'da yazı dili henüz gelişmemiştir. Dâ'î'nin eserlerinde Eski Türkçe döneminde kullanılan kelimelere rastlanılmaktadır. Türkçeyi kullanım biçimi itibariyle eserleri o dönem

⁶ Mustafa Özkan, a.g.e., s. 258.

⁷ Mustafa Özkan, a.g.e., s. 258.

⁸ Nihat Sami BANARLI, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C.I, II, İstanbul, 2001, s.455-456.

⁹ Günay Kut, "Ahmed-i Dâ'î", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.2, İstanbul 1989, s.57.

Türkçesinin özelliklerini en iyi yansıtan örneklerden olması sebebiyle Türk dili açısından büyük önem taşımaktadır.

Ahmed-i Dâ'î'nin mensur ve manzum eserleri bir külliyat içinde toplanmış, fakat düzenli bir sıralama yapılmamıştır. Dâ'î, çoğu tercüme olan sekizi mensur, altısı manzum on dört eser kaleme almıştır. Bunların tasavvufî bir mesnevi, evliya tezkiresi, rüya tabiri, fıkıh, tefsir, inşâ örnekleri, tıp, astronomi, lugat ve hadis örnekleri gibi hemen hepsinin ayrı konularda yazılmış olması, ilgi alanlarının genişliğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

1.1.2.1. MENSUR ESERLERİ:

1.1.2.1.1. Miftâhü'l-Cenne

Arapça'dan Türkçe'ye Lûlû Paşa emriyle çevrilmiştir. Adı geçen Lûlû Paşa'nın kim olduğu hakkında tarihi kaynaklarda hiçbir bilgiye rastlanmadığı için, bu eserin Emir Süleyman mı, Çelebi Mehmed mi yoksa II. Murad zamanında mı yazılmış olduğu hakkında kesin bir şey söylenememektedir. Eserde cennete girmek için gidilmesi gereken yolları ve şer'î esasları ele alır. Tefsir, hadis, latîfeler ve konuya uygun hikayelerle genişletilmiş olan bu eseri Ahmed-i Dâ'î sekiz bölüm üzerine düzenlediğini şöyle anlatır: “*Nite kim uçmak sekizdür bu kitabı dahı sekiz meclis üzerine tertib eyledüm. Ümid oldur kim bu kitabı okuyanlar, yazanlar ve anunıla amel idenler Hakk Te'âlâ fazlıyla ve keremiyile sekiz uçmagı rûzî kıla.*” Bu sekiz bölüm şu şekilde tertip edilmiştir: Birinci bölümde; namazın fazileti, ikinci bölümde; tevbe etmenin fazileti, üçüncü bölümde; kaza ve kader, dördüncü bölümde; recep ayı, beşinci bölümde; şaban ayı, altıncı bölümde; ramazan ayı,

yedinci bölümde; kadir gecesinin fazileti, sekizinci bölümde; sadaka-i fıtır ve bayram namazı.¹⁰ Bu eser ilk defa *Osmanlı Müellifleri*'nde zikredilmiştir. Ayrıca çeşitli araştırmalarda ve çeşitli vesilelerle bu eser hakkında kısa bilgiler verilmişse de ondan asıl geniş bir şekilde İsmail Hikmet Ertaylan bahsetmiş ve Raif Yelkenci'de bulunan iki nüshadan birinin on altı sahifesini tıpkıbasım olarak yayımlamıştır. İsmail Hikmet Ertaylan, eserin Raif Yelkenci'de iki, Süleymaniye Kütüphanesinde bir, Bursa Genel Kitaplıkta da oldukça yeni bir nüshasının bulunduğunu bildirir. Ağâh Sırrı Levend de eserin Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kitaplığı'nda bir nüshası olduğunu kaydetmektedir. Eserin bilinen bu nüshalarından başka İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Seminer Kitaplığı'nda, Belediye, Süleymaniye ve Manisa İl Halk Kütüphanelerinde de nüshaları bulunmaktadır. Eser üzerine bir doktora tezi yapılmıştır.¹¹

1.1.2.1.2. Tercüme-i Kitâbü't-Ta'birnâme

Rüya yorumlamak için yazılmış olan eserin aslı Arapçadır. Yazarı Ebû Bekr bin Abdullah el-Vasıtî'dir. Ahmed-i Dâ'î her eserinde olduğu gibi *Tabirnâme* için de yazdığı mukaddimesinde bu eserini Germiyan beyi II. Yakub'un emriyle Farsçadan Türkçeye çevirdiğini, fakat eserin aslının Arapça olduğunu daha önce başkaları tarafından Farsçaya çevrildiğini söyler. Türkçe divanında bulunmayan 15 beyitlik bir kasideyi II. Yakub'a sunarak 14. beyitte kendi mahlasını verir. Eserin biri Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Hekimoğlu Ali Paşa, nr. 588) biri Atatürk Kitaplığında (Eski Belediye Kütüphanesi, Muallim Cevdet, nr. 026) olmak üzere iki

¹⁰ Mustafa Özkan, a.g.e., s. 263.

¹¹ Gürer Gülsevin, *Miftâhu'l-Cenne, (Metin-Dil Özellikleri- Söz Dizini)*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), C.I-II, Malatya, 1989.

nüshası vardır. Bu yazmalardan ilki 295 varak olup harekeli bir nesihle yazılmıştır. Baş taraftaki fihristin bir kısmıyla sonu eksik olan Belediye Kütüphanesi'ndeki ikinci yazma 260 varaktır. O da harekeli nesihle yazılmıştır. Her iki yazmada da istinsah tarihi ve müstensihin adı bulunmamaktadır. Eser üzerine bir yüksek lisans tezi yapılmıştır.¹²

1.1.2.1.3. Tercüme-i Eşkâl-i Nasir-i Tûsî

Tercüme-i Sî Fasl Fi't-takvim adıyla da anılan eser Nasirüddîn-i Tûsî'nin Farsça *Sî fasl* adlı mensur eserinin Türkçeye tercümesidir. 30 bölümden oluşan ve heyet, takvim, ilm-i nücûma ait bir eser olup yıldızlardan, gezegenlerden, burçlardan, bunların güneş ve ayla olan ilişkilerinden, hafta ve ayların kaçar gün olduklarından, saatlerden bahseder. Eserin iki nüshası olduğunu bildiren İsmail Hikmet Ertaylan, Halil Ethem Bey kütüphanesi nüshasının başından ve sonundan aldığı dokuz sahifeyi tıpkıbasım olarak yayımlamıştır. Fakat bu eserin Süleymaniye, Nuruosmaniye, Belediye Kütüphanelerinde ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde pek çok nüshaları bulunmaktadır.

1.1.2.1.4. Teressül

Mektup türlerini, yazışma kurallarını, yazışmada kullanılan özel deyimleri anlatan bir eser olup şimdiye kadar bilinen ilk Türkçe usûl-i inşâ kitabıdır. Eser iki bölüme ayrılmış olup ilk bölümde resmi ve özel yazışmalarda izlenen kurallar, mektup başlıkları, unvanlar ve hitaplar anlatılarak üslup ve ifade tarzları hakkında

¹² Sadi Yılmaz, *Kitabü't-Ta'bir (Ta'bir-nâme-i Türkî)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1998.

bilgi verilmiştir. Teressül kaynakların fazlaca sözünü ettiği bir eserdir. Fakat kaynaklardaki bilgilerin pek çoğu yetersiz, bazıları ise değerini ortaya koymaktan uzaktır. İkinci bölümde ise çeşitli mektup örnekleriyle bu bilgiler açıklanmıştır. Sehî Tezkiresindeki eser hakkında verilen bilgiye göre Teressül'ün uzun süre okullarda usûl-i inşâ kitabı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.¹³ Eserin bilinen eksik ve tek nüshası Manisa İl Halk Kütüphanesindedir (Muradiye, nr. 1856/3 vr. 113-121). Bu eserin Almanca çevirisi ile birlikte transkripsiyonlu metni Walther Björckmann tarafından yayınlanmıştır. Eser üzerine İ. Çetin Derdiyok da bir çalışma yapmıştır.¹⁴

1.1.2.1.5. Tercüme-i Tezkiretü'l-Evliyâ

Osmanlı sahasında yapılan Tezkiretü'l-Evliyâ tercümelerinin ilki olarak kabul edilir.¹⁵ Karaca Bey'in isteği üzerine II. Murad için Feridüddin Attar'ın aynı addaki eserinin Türkçeye tercümesidir. Bilinen tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesinde (Serez, nr. 1800) bulunmaktadır. Bu eserini Ahmed-i Dâ'î, Karaca Bey'in emriyle II. Murad'a sunmak üzere yazılmıştır. Eser, Anadolu sahasında daha önceden başka *Tezkiretü'l-evliyâ* tercümelerinin yapıldığını göstermek bakımından önemlidir. Ahmed-i Dâ'î'nin "Egerçi Tezkiretü'l-Evliyâ'nun tercümesi malum ve meşhûrdur amma anlardan bu nüshayı..." diye bahsettiği kendi tercümesinin mukaddimesinde bu duruma bu şekliyle değinmektedir. Muhtemelen Ahmed-i Dâ'î, o sıralarda yazılmış bazı *Tezkiretü'l-Evliyâ*'lara ve Candaroğlu İsfendiyar Bey'e yazılmış olan *Tezkiretü'l-Evliyâ*'ya değinmekteydi. Bu eser ayrıca Ahmed-i Dâ'î'nin II. Murad'ın

¹³ a.e., s. 262.

¹⁴ Çetin Derdiyok, "Ahmed-i Dâ'î'nin Teressül'ü", **Toplumsal Tarih**, C.1, sy.6, s.56-60, İstanbul, Haziran 1994.

¹⁵ İsmail Hikmet Ertaylan, a.g.e., s. 156.

cülus tarihi 1421'den sonraki bir tarihte öldüğünü ortaya koyması bakımından da ayrı bir önem taşımaktadır.

1.1.2.1.6. Tercüme-i Tıbb-ı Nebevi

Sağlığı koruma ve hastalıklar hakkında Hz. Muhammed (s.a.v.)'in söylediği hadisleri ihtiva etmektedir. İki bölümden oluşur. İlk bölümde sağlığın nasıl korunacağı anlatılır. Bu arada yiyecek ve içeceklerin, meyvelerin, çeşitli otların fayda ve zararları üzerinde durulur. Su ve havanın iyisi ve kötüsü hakkında bilgi verilir. İkinci bölüm tıp bilimine ait olup hastalıkların sebeplerinden, belirtilerinden ve nasıl tedavi edileceğinden söz eder. Timurtaş Pasa'nın oğlu Umur Bey'in isteği üzerine hazırlanmıştır. Ebu Nuaym el-İsfahani'nin *Kitâbü'ş-şifâ fî ehâdisi'l-Mustafâ* adlı eserinin Ahmed b. Yusuf et-Tifâşî tarafından yapılan muhtasarının tercümesidir. Bu eserde Dâ'î, baba ve dede adlarını da zikretmiştir.¹⁶ Eserin bilinen dört nüshasından biri İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Kütüphanesi nr. 90 ile kayıtlıdır. Eser üzerine bir doktora tezi yapılmıştır.¹⁷

1.1.2.1.7. Vesiletü'l-Mülûk lî Ehli's-Sülûk:

Araştırmamıza konu olan eserdir. Bkz. 2.1.2. Vesiletü'l-Mülûk lî Ehli's-Sülûk.

¹⁶ İsmail Hikmet Ertaylan, a.g.e., s. 388.

¹⁷ Önder Çağırın, *Ahmed-i Dâ'î Tıbb-ı Nebevî (İmla-Fonetik-Morfolojik-Karşılaştırmalı Metin-İndeks ve Sözlük)*, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Malatya, 1992.

1.1.2.2. MANZUM ESERLERİ

1.1.2.2.1. Türkçe Divan:

Burdur Vakıf Halkevi Kütüphanesinde kayıtlı (nr. 735) Dâ'î külliyyatı içindedir. İlk defa Ahmet Ateş tarafından tesbit edilen Külliyyat¹⁸, İsmail Hikmet Ertaylan tarafından düzenlenerek hayatı ve eserleri hakkında geniş incelemeyle birlikte tıpkıbasım halinde yayımlanmıştır.¹⁹ Külliyyatta *Divan*, *Çeng-nâme* ve *Vasıyyet-i Nûşirevan* adlı eserler bulunmaktadır. Bu divanda Çelebi Mehmed'e yazılmış 5 kaside ve 199 gazel bulunmaktadır. Mısır Millî Kütüphanesinde (Kahire, Dârü'l-kavmiyye, nr. 8658/23) divanın tam bir nüshası bulunmaktadır.²⁰ Mehmet Özmen Dâ'î *Divan*'ı üzerine bir doktora tezi hazırlamıştır.²¹

1.1.2.2.2. Farsça Divan

On kaside ve yirmi dört gazel ve diğer bazı şiirlerden oluşan bu eser Çelebi Mehmed'in tahta geçmesi münasebetiyle Vezir-i Âzâm Hacı Halil Bey'e sunulmuştur. Bilinen tek nüshası Dâ'î'nin el yazısıyla Bursa'da Eski Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesindedir. (Orhan Gazi, nr. 1196). Süleymaniye Kütüphanesinde Tarlan, nr. 187'de Ali Nihat Tarlan tarafından asıl nüshadan istinsah edilmiş bir nüshası mevcuttur.

¹⁸ Ahmet Ateş, "Burdur-Antalya ve Havalisi Kütüphanelerinde Bulunan Türkçe, Arapça ve Farsça Bazı Mühim Eserler", **TDED**, II/3-4 (1948), s. 171-191.

¹⁹ İsmail Hikmet Ertaylan, **Türk Edebiyatı Örnekleri VII; Ahmed-i Dâ'î Hayatı ve Eserleri**, İstanbul 1952.

²⁰ Tunca Kortantamer, "**Ahmed-i Dâ'î ile İlgili Yeni Bilgiler**", **Türkoloji Dergisi VII**, 1977, s. 104.

²¹ Mehmet Özmen, **Ahmed-i Dâ'î Divanı**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Doktora tezi), Konya, 1984.

1.1.2.2.3. Ukûdü'l-Cevâhir

Arapça-Farsça bir lûgat olup manzum yazılmıştır. II. Murad'ın şehzadelîği sırasında şehzadeyi yetiştirmek amacıyla yazılmış Arapça kelimelerin Farsça karşılıklarını veren bu eser 650 beyitten oluşmuştur. Bazı nüshalarda satır aralarında kelimelerin Türkçe karşılıkları da yer almaktadır. Eserin biri Raif Yelkenci'de dördü Süleymaniye Kütüphanesinde olmak üzere beş nüshası bulunmaktadır. Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan nüshaların yerleri şunlardır: Hasan Hüsnü Paşa, nr. 1102/3, Murad Buhârî, nr. 321/6, Muğla Kitapları, nr. 624, Bağdatlı Vehbi, nr.1449.

1.1.2.2.4. Câmâsbnâme Tercümesi

Mesnevi tarzında yazılmış, 73 beyitten oluşan bu eser Nasirüddin-i Tûsî'nin aynı addaki eserinin Türkçeye tercümesidir. Eserde Hz. Danyal'ın oğlu Camasb'ın gelecekteki olaylarla ilgili verdiği bilgiler anlatılmaktadır. Bu bakımdan yıldıznâme, falnâme türünden bir eser sayılabilir. *Câmâsbnâme* iki kısımdan oluşur. Birinci kısım Câmâsb'ın babasının ölümü ile başlayan bölümdür ki, halk arasında Şah-i Mârân adıyla anılan eserdir. İkinci kısmı ise Câmâsb'ın Şahmârân'dan ayrılıp Keyhusrev tarafından yüksek mevqîlere getirildikten sonra babasının kitabından kalan yaprakları ele geçirerek bütün ilimlere sahip olduğu devreye ait yazılardır. Câmâsbnâme bu adla ilk defa Ahmed-i Dâ'î tarafından Türkçeye çevrilmiş didaktik bir mesnevidir. Raif Yelkenci yazmaları arasında yer alan iki nüshası birleştirilerek İsmail Hikmet Ertaylan tarafından yayımlanmıştır. Eksik bir nüshası da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Seminer

Kütüphanesinde yer almaktadır (nr. 4028). Eser üzerine Kâzım Köktekin bir çalışma yapmıştır.²²

1.1.2.2.5. Vasiyyet-i Nûşirevân

115 beyitten oluşan didaktik bir mesnevidir. Adaletiyle tanınmış bir İran hükümdarı olan Nuşirevân'ın ağzından oğlu Hürmüz şahsında tüm gençlere verdiği öğütleri içeren bu eser “pendnâme” türündedir. Nasihat etmek amaçlı kaleme alınmış bu eserde atasözlerinden, halk deyimlerinden bolca yararlandığı gibi pek çok âyet-i kerîme ve hadîs-i şerif’e de telmihlerde de bulunmaktadır.²³ Eserin başında dokuz beyitlik bir mukaddime vardır ve bu bölüm doğrudan Dâ‘î’ye ait sözleri ihtiva eder. Ondan sonra gelen kısım Nûşirevan’ın ağzından söylenen kısımdır. Bu bölüm ister tercüme ister orijinal olsun, Ahmed-i Dâ‘î’nin şiir tekniği, aruz ve Türkçeyi kullanma bakımından üstünlüğünü bir kez daha kanıtlar. Bilinen tek nüshası Burdur Halk Evi Kitaplığındaki Dâ‘î külliyyatı içindedir.

1.1.2.2.6. Çengnâme

Emir Süleyman adına yazılmıştır. Dâ‘î’nin en önemli eseri olarak görülmektedir. 1446 beyitten ve 24 bölümden oluşmaktadır. Eserde “çeng” adı verilen Türklere özgü bir müzik aleti dinî ve tasavvufî motifler kullanılarak anlatılmaktadır. Eserde bu müzik aletinin yapısıyla ve yapılışıyla ilgili bilgiler yer almaktadır. Çengin yapılışı, onu meydana getiren ipek kıl, servi ağacı, ahu derisi, at

²² Kâzım Köktekin, “Ahmed-i Dâ‘î’nin Camasbnâme Tercümesi ve Dili”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, sy.13, 1999, s.27-48.

²³ Mustafa Özkan, a.g.e., s. 261.

kuyruğu ile yapılan konuşmalar, onların köken ve mahiyetleri ile çeng haline gelinceye kadar başlarından geçen hadiseler anlatılır. Bu konuşmaların yapıldığı meclis, bir aşk ve safa meclisidir. Ahmed-i Dâ'î'nin musiki konusundaki derin bilgisini de gösteren ve görünüşte bir saz hikâyesi olan bu eser ayrıca dinî ve tasavvufî bir ruh taşımaktadır.²⁴ Bazı kaynaklarda eserin adı “Cenknâme” olarak geçmiş ve savaş konulu bir eser zannedilmiştir. Ancak eserin hakkındaki bu yanlış tahminler eserin aslının bulunmasıyla giderilmiştir. Eserin Burdur, İzzet Koyunoğlu ve Sivas Ziya Karal'da olmak üzere 3 nüshası vardır. Eser Gönül Alpay Tekin tarafından neşredilmiştir.²⁵

1.1.3. Yüz Hadis Tercümesi

Bu eserin bilinen tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Pertevniyal nr. 438'de bulunmaktadır. Yazmanın 1b-122b varakları arasında Muhammed İbni Hacı İvaz'ın Cinân-ı Cenân'ı 122b-235a varakları arasında da yine el yazısıyla Ahmed-i Dâ'î'nin adı geçen eseri yer almıştır. Eser başlıksızdır. Diğer eserlerin mukaddimesinde görüldüğü gibi Ahmed-i Dâ'î bu eserin mukaddimesinde de eserin konusu hakkında bilgi vermiş *Tâbirnâme* ve *Vesiletü'l-mülûk*'ta olduğu gibi kendisini sadece mahlasıyla tanıtmıştır. Bazı çalışmalarda *Yüz Hadis* çevirisi adlı eserin kime ait olduğunun bilinmediği söylenmekte ise de Gönül Alpay Tekin gerçekleştirdiği *Çengnâme* neşrinde *Yüz Hadis Tercümesi* adlı eserin Ahmed-i Dâ'î'ye ait olduğunu ve tek yazmasının Süleymaniye Kütüphanesinde bulunduğunu

²⁴ Mustafa Özkan, a.g.e., s. 260.

²⁵ Gönül Alpay Tekin, **Ahmed-i Dâ'î, Çeng-name, Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları: 16**, Harvard Üniversitesi, Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 1992 (Cengnâme. Ahmed-i Dâ'î': Critical Edition and textual analysis. Sources Oriental Languages and Literatures 16, Turkish Sources XIV. Harvard University, 1992).

belirtmektedir.²⁶ Ancak geçtiğimiz yıllarda yapılan bir çalışmada bu eserin Erzurumlu Mustafa Darîr'in Yüz Hadis Yüz Hikâye isimli eserinin bir nüshası olduğu anlaşılmıştır.²⁷

1.1.4. Tercüme-i Tefsir-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî

Bu zamana kadar özellikle İ. Hikmet Ertaylan'ın tespitine²⁸ dayanarak tüm araştırmacılar tarafından da kabul görmüş ve Ahmed-i Dâ'î'ye atfedilmiş bu eser hakkındaki genel bilgiler şunlardı: "Timurtaş Paşaoğlu Umur Bey'in teşvikiyle Emir Süleyman adına kaleme alınan bu büyük eser, Anadolu sahasında Türkçeye tercüme edilen ilk Kur'an tefsiri olarak kabul edilmektedir. Ahmed-i Dâ'î tercümesini meydana getirirken herkesin okuyup anlayabileceği bir dil kullanmıştır. Ayrıca eseri doğrudan doğruya bir tercüme olarak bırakmamış, başka kaynaklardan da yararlanarak âdetâ Türkçe yeni bir tefsir meydana getirmiştir. Ses, şekil ve kelime kadrosu yönünden Eski Anadolu Türkçesi'nin örnek metinleri arasında yer alan tercümenin pek çok nüshası bulunmaktadır."

Ancak yakın bir zamanda Abdülbaki Çetin'in bu konu ile ilgili yapmış olduğu araştırma neticesinde kaleme aldığı makaleye göre,²⁹ eser aslen Musa bin Hacı Hüseyin İznikî'ye aittir ve İznikî'nin eserlerinde sıfat olarak kullandığı kelimelerden birisi de duacı anlamına gelen "dâ'î" sıfatıdır.

²⁶ Gönül Alpay Tekin, a.g.e., s. 47.

²⁷ Abdülbaki Çetin, "Ahmed-i Dâ'î'ye Atfedilen Yüz Hadis Tercümesi Üzerine", **İlmî Araştırmalar**, İstanbul 2004, sy. 18, s. 25-30.

²⁸ İsmail Hikmet Ertaylan, a.g.e., s. 141.

²⁹ Abdülbaki Çetin, "Ebu'l-Leys Semerkandî Tefsirinin Türkçe Tercümesi Üzerine", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, sy. 22, Konya, Güz 2007, s. 60-75.

Ayrıca İznikî hakkında araştırma yapmış Hikmet Özdemir'e göre “ *bu fakîr dâ'î* ” tabiri İznikî tarafından çok sık kullanılan bir tabirdir. Özdemir şu ifadeyi kullanmaktadır: “ ‘bu fakîr dâ'î’ tabiri onun [İznikî'nin] çok kullandığı bir tabirdir. Bu tabiri onun hemen her eserinde görmekteyiz. Tefsir nüshalarında da sık sık bu tabiri kullanması bu eserleri onun yazdığının isbâtıdır.”³⁰

Yine bu eserle ilgili yüksek lisans tezinde eserlerden örnekler vererek bu konuyu incelemeye çalışan İsmail Taş şunları söylemektedir: “Eserde yer alan “dâ'î” kelimesi tek başına yer aldığı gibi, daha çok “fakir dâ'î” şeklinde yer almaktadır. Biz bu kelime grubunun İznikî'nin diğer eserlerinde de yer aldığını tespit ettik. Hatta bu kelime İznikî'nin tam ismini söylediği eserlerinde de yer almaktadır. İznikî'nin *Enfesü'l-Cevâhir* adlı eseri, *Tefsir-i Ebu'l-Leys es-Semerkandî* adıyla da bilinmektedir ve bu eserde yer alan “dâ'î” kelimesi sebebiyle Ahmed-i Dâ'î 'ye atfedilmiştir. İncelediğimiz metinden göreceğimiz üzere, İznikî kendisini “fakir, zaif ve duaya muhtaç” bir kul olarak nitelendirmektedir. Bu sebeple de bazı eserlerinde “fakîr dâ'î” sıfatı göze çarpmaktadır. Kullanılan bu ifade, eserlerinde kullandığı sıfatlarla da karşılaştırıldığında, bir mahlas olmaktan ziyade “ duacı kul, aciz, fakir duacı” anlamında bir mütevazılık anlayışının ifadesidir. Kanaatimce bu kelime mahlas olarak kullanılmaktan ziyade mütevazı bir anlayışın geleneği ve terbiyesi olarak kullanılmıştır. Bu bakımdan *Enfesü'l-Cevâhir*'in bazı nüshalarında ki bu nüshalar *Tefsir-i Ebu'l-Leys es-Semerkandî* olarak da bilinmektedir, geçen “dâ'î” kelimesi ile eserin Ahmed-i Dâ'î'ye atfedilmesi yanlış bir değerlendirme olarak görülmektedir.”³¹

³⁰ Hikmet Özdemir, **Müşâ Hâcî Hüseyin el-İznikî, Hayatı ve Eserleri**, Ankara, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 1980, s. 79.

³¹ İsmail Taş, **15. Yy. Ait Enfesü'l-Cevâhir Adlı Yazma Üzerinde Dil İncelemesi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) 2008.

Bu eserlerden başka son zamanlarda Ahmed-i Dâ'î'nin *Muhtasar* adını taşıyan Farsça öğretmek amacıyla yazılmış gramer kitabının bulunduğu belirtilmektedir.³²

Yine ona atfedilen *Mutâyebât* adlı mizahî şiirlerden oluşan eserin ise müstakil bir eser olmayıp Türkçe divanından alınmış beyitlerden oluştuğu anlaşılmıştır.³³

Ayrıca Ahmed-i Dâ'î'nin olduğu söylenen *Mansurnâme* ve *Esrarnâme* adlı eserlerin nüshaları bulunamadığı için kime ait oldukları bilinmemektedir.

Bundan başka Ahmed-i Dâ'î'ye atfedilen *Sirâcü'l-kulûb* eserinde ise Ahmed-i Dâ'î'nin adının geçmemesinden dolayı ona ait olup olmadığı bilinmemektedir.

Ahmed-i Dâ'î'ye ait olduğu ileri sürülen bir eser de *Cevâhirü'l-Ma'ânî* adını taşımaktadır.³⁴ Ancak bu eserin Hızır bin Yakub adlı müellifin 15. yüzyılda kaleme aldığı *Cevâhirü'l-Ma'ânî* adlı eserin bir nüshası olduğu belirlenmiştir.³⁵

Abdülbaki Çetin yazdığı bir makalede Ahmed-i Dâ'î'nin Farsça öğretmek amacıyla *Müfredât* adlı bir kitap kaleme aldığını ileri sürer.³⁶

³² Kenan Akyüz, "Ahmed-i Dâ'î'nin Bilinmeyen Bir Eseri", **Türk Dili Dergisi**, III/33 (1954), s. 525-528.

³³ Tunca Kortantamer, "Ahmed-i Dâ'î'nin Muta:yeba:t Adıyla Tanınan Eseri Üzerine", **Türkoloji Dergisi**, VII (1977), s. 137- 147.

³⁴ Z. Kaymaz, "**Ahmed-i Dâ'î'nin Bilinmeyen Bir Eseri: Cevâhirü'l-Ma'ânî**", İstanbul, VII. Milletler Arası Türkoloji Kongresi, 8-12 Kasım 1999.

³⁵ Abdülbaki Çetin, "Ahmed-i Dâ'î'ye Atfedilen Bir Eser: Cevâhirü'l-Ma'ânî" **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Erzurum 2003, sy. 21, s. 309-322.

³⁶ Abdülbaki Çetin, "Ahmed-i Dâ'î'nin Farsça Öğretmek Amacıyla Yazdığı Bir Eser: Müfredât", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, sy. 20, Konya, Güz 2006, s. 113-127.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNDE KUR'AN TERCÜMELERİ VE SÛRE TEFSİRLERİ VE VESİLET'ÜL-MÛLÛK Lİ-EHLİ'S-SÛLÛK

2.1.1. ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ VE KUR'AN TERCÜMELERİ

İslamiyet'in temel kitabı olan Kur'an'ın Türklerin X. yüzyılda topluca İslam dinine girmeleriyle birlikte, geniş halk kitlelerinin bu dini öğrenme ihtiyacını karşılamak üzere, tercümeleri yapılmaya başlanmıştır. Kur'an-ı Kerim'in çevrildiği en eski dillerden birisi de Türkçedir. Tarih boyunca gözleneceği üzere, Türkler kabul ettikleri dinlerin kutsal metinlerini anlamak ve hayatlarına daha doğru tatbik için tercüme etme yoluna başvurmuşlardır.³⁷ Abdülkadir İnan'ın belirttiğine göre, Türkler İslamiyet'ten önce tabi oldukları Budizm'den başka dinlerin kutsal metinlerini de çevirmişlerdi.³⁸ Kur'an çevirilerinin Türkçe ilk örneklerini Karahanlı Türkçesiyle yapılmış olduğunu görmekteyiz. Selçuklular döneminde de birçok Kur'an tefsiri yazılmış fakat bunlar Arapça ve Farsça olarak kaleme alınmıştır. Bu sebeple

³⁷ M. Fuat Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1981, s. 38-39.

³⁸ Abdülkadir İnan, "*Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Tercümeleri Üzerine Bir İnceleme*", Ankara, 1961, s.4.

Selçuklular döneminde Türkçe Kur'an tercümelerine rastlamamaktayız.³⁹ Kur'an, Beylikler Döneminde önce bölüm bölüm; 'Tebareke', 'Yasin', 'Mülk', 'Fatiha' sûrelerinin tefsir ve çevirileri şeklinde Türkçeye aktarılmış, daha sonra tamamının çevirisi gerçekleştirilmiştir. Ahmet Topaloğlu'nun belirttiğine göre, istinsah tarihi bakımından, bilinen en eski nüsha Burdur kitaplığında 1234 numara ile kayıtlı olan nüshadır.⁴⁰ Ancak daha sonraki araştırmalar daha önceki dönemlere ait nüshalar da ortaya çıkarmıştır.

Anadolu sahasında görülen Türkçe Kur'an tercümeleeri, tefsirli tercümeleer ve satır arası tercümeleer olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Tefsirli tercümeleerde Arapça kelimenin bir Türkçe kelime ile karşılanmasından ziyade, bütün bir ayetin uzun cümleleerle hatta tefsir boyutunda araya hikâyeler girerek açıklanması ve tercümesi yapılmaktadır. Bugün bu çevirilere Türkiye'de özel ve resmî kitaplıklarda rastlamaktayız. Satır arası Kur'an çevirileri Arapça metnin altına, her Arapça kelimeyi karşılayacak şekilde, Türkçe kelimeleerin yazılmasıyla yapılmıştır. Bu da Kur'an'ın kelimesi kelimesine Türkçeye aktarılması demektir. Ancak kelimeleer Arapça cümle yapısına göre dizildiğinden, Türkçe cümle kuruluşu altüst olmuştur.⁴¹ Ancak bu eserleer sözlük çalışmaları açısından son derece önemlidir. Bu şekildeki tercümeleerde, kelimeleerin Arapçaları yardımıyla, hangi kelimenin döneminde ne anlam ifade ettiğini tespit etmek daha kolaydır.⁴² Bu yüzden Arapça metnin yardımı olmadan Türkçe metni bütün olarak anlamak güçtür. Bu eserleerde her kelimenin Türkçe karşılığının verilmesi, Türkçenin söz hazinesini belirlemede, Arapça ve

³⁹ Selçuklular Dönemi müfessirleeri ve tefsirleeri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: İshak Özgel, **Büyük Selçuklular Dönemi Müfessirleeri**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi), Bursa 1996.

⁴⁰ Ahmet Topaloğlu, **XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Kur'an Tercümesi**, İstanbul, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1976, s. 3.

⁴¹ Harun Küpeli, **Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası bir Kur'an Tercümesi**, C.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 2006.

⁴² Ahmet Topaloğlu, a.g.e., s. XVII

Farsça karşısındaki durumunu belirlemede ayrı bir öneme sahiptir. Eserlerde, her iki dili de gayet iyi bildikleri anlaşılan çeviriciler, Türkçeyi bilinçli bir titizlikle kullanmışlardır. Her kelimeyi, özellikle, Türkçeye karşılama gayreti göstermişlerdir. Böylelikle Anadolu'da Türk yazı dilinin kurulmasında, gelişip güçlenmesinde önemli bir rol oynamışlardır. Gerek satır arası tercüme olsun gerekse tefsirli tercüme olsun Kur'an tercüme Türk dili tarihi kadar, Türk kültür tarihi bakımından da oldukça önemli eserlerdir. Ayrıca, Kur'an gibi toplumun her kesiminden insanın okuduğu bir eseri Türkçe'ye aktarmakla dil bilincinin kuvvetlenmesinde ve kültür birliğinin sağlanmasında ayrı bir hizmeti yerine getirmişlerdir.

Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye tercümesi Eski Anadolu Türkçesi döneminde daha çok kısa sûrelerin tefsirli tercümesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu tercüme daha çok Beylikler döneminde meydana getirilmiştir. Doğu Türkçesiyle yapılan ilk tercüme Kur'an'ın bütünüdür. Eski Anadolu Türkçesinde, daha çok ilk dönemlerinde, yapılan tercüme çoğunlukla kısa sûrelerin tercümesi olduğu görülmektedir. Bunlar daha çok ibadet faaliyetlerine yönelik olarak ve halka dinin gereklerini açıklamak amacıyla, Fatiha, Yasin, Tebâreke ve İhlâs sûrelerinin tefsirli tercüme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Beylikler döneminde, bugünkü bilgilerimize göre, tam tercüme yapılmamış, daha çok namazda okunan kısa sûrelerin tercüme yapılmıştır. Bunlardan biri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kitaplığında 45 numarada kayıtlı bulunan Tebâreke tefsiridir ki yazılış tarihi 730/1333'tür. İstinsah tarihi m. 1422 olan başka bir Tebâreke tefsiri de, Burdur Kitaplığı 1234 numarada kayıtlıdır.⁴³ Osmanlılar döneminde ise tam tercüme ve büyük tefsirler meydana

⁴³ Geniş bilgi için bkz.: Abdülkadir İnan, **Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Tercüme Üzerinde Bir İnceleme**, Ankara 1961, s. 14-15.

getirilmiştir.⁴⁴ Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu dönemler, artık dini eserlerin tefsir ve tercümesine önem verilen dönemdir. Farsçaya yapılan tercüme misal gösterilerek, Türkçeye de tercüme yapılması gereği ifade edilir.⁴⁵

Beylikler döneminde, Beylerin sadece Türkçe bilmesinin etkisiyle de ilgili olarak, ilim ve sanat dili olarak Türkçenin kullanılması teşvik görmüştür. Birçok ilim adamı, yazar ve şair, beylerin ve diğer devlet büyüklerinin ilgisini kazanabilmek için Türkçe eserler yazmaya, Arapça ve Farsçadan tercüme yapmaya gayret etmişlerdir. Bu çalışmalar arasında Kur'an tercüme de bulunmakta idi. Daha önce de belirttiğimiz gibi Beylikler döneminde daha çok kısa süre tercüme yapılmıştır. Tercüme kimi zaman beylerin bizzat istemeleri sonucu özel olarak kaleme alınmış ve özenle hazırlanarak Beylere sunulmuştur. Bu dönemden elimize ulaşan, kütüphanelerde ve şahıs ellerinde olmak üzere pek çok nüsha bulunmaktadır.

Beylikler döneminden elimizde olan nüshalara baktığımızda Kur'an tercümesi yapan iki isim karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birisi Mustafa bin Muhammed, bir diğeri de aynı müellifin eserini nazma çeken Hatiboğlu Muhammed'dir.⁴⁶ Mustafa bin Muhammed, Muslihuddin⁴⁷ lakabıyla da anılmakta

Ahmed Ateş, "Burdur-Antalya Havâlisi Kütüphanelerinde Bulunan Türkçe, Arapça ve Farsça Bazı Mühim Eserler", **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, II (1948), sy., 3-4, s. 171-191

M. Fuad Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul 1926 (3. Baskı 1981), s. 340-341.

Mehmet Kara, a.g.m., s.27.

⁴⁴ Abdülkadir İnan, "**Kur'an-ı Kerîm'in Türkçe Tercüme Üzerinde Bir İnceleme**", Ankara 1961, s. 14.

⁴⁵ M. Fuad Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, 3. bs., İstanbul 1981, s. 339

⁴⁶ M. Esad Coşan, **Hatiboğlu Muhammed ve Eserleri**, İstanbul, Server İletişim Yay., 2008, (Bu eser 1965 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı'nda doktora çalışması olarak hazırlanmıştır. Dr. Necdet Yılmaz tarafından neşredilmiştir.)

Ayrıca bkz.: M. Esad Coşan, "**XV. Asır Türk Yazarlarından Muslihuddin, Hamidoğulları ve Hızır Bey**", Vakıflar Dergisi, Ankara 1981, s. 103 (Bu makale, Dr. Necdet Yılmaz tarafından tekrar hazırlanmakta olup yakın zamanda neşredilecektir.)

⁴⁷ M. Esad Coşan, a.g.e., s. 62.

ve farklı araştırmacılar tarafından çeşitli isimlerle de tespit edilmiştir. Bu isimlerden birisi de Mustafa bin Muhammed Ankaravî'dir. Bu dönemde çevirisi yapılan en çok eser mezkur müellife aittir ve eserleri hakkında ciddi çalışmalar da yapılmıştır.⁴⁸ Mustafa Özkan'ın belirttiğine göre Ankaralı Mustafa b. Muhammed'in İnançoğulları'ndan Murad Arslan Bey için yazdığı İhlâs Tefsiri⁴⁹, Fatiha Tefsiri⁵⁰, Osmanlılar'dan Gelibolu fatihi Süleyman Paşa için meydana getirdiği Tebareke Tefsiri⁵¹ mevize ve ahlâka dair Hulvü'n-nâsihîn⁵² adlı eseri ile Amme Cüzü Tefsiri;⁵³ Hızır b. Göl adına yazılan Sûre-i Mülk Tefsiri⁵⁴; müellifi meçhul, İsfendiyar b. Bayezid Han'ın emriyle oğlu İbrahim Bey Çelebi için meydana getirilen Kur'an tercümesi Cevâhirü'l-Asdaf⁵⁵ Eski Anadolu Türkçesi döneminde meydana getirilmiş eserlerdir.⁵⁶

Sonuç olarak Eski Anadolu Türkçesi döneminde yapılan tercümeleler oldukça sade bir üslupla meydana getirilmişlerdir. Bu tercüme faaliyeti ile Türkçeye çeşitli

⁴⁸ Mustafa bin Muhammed adlı müellifin eserleri üzerindeki bazı çalışmalar: Özcan Tabaklar, **Mustafa b. Muhammed, Amme Cüzü Tefsiri**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1987., Hatice Tören, **Eski Anadolu Türkçesine Ait Amme Cüzü Tefsiri I, Metin-İnceleme-Tıpkıbasım**, İstanbul 2007, **Eski Anadolu Türkçesine Ait Amme Cüzü Tefsiri II, Dizin**, İstanbul 2007, Feryal Korkmaz, **Mülk Suresi Tefsiri, Giriş-Gramer-Metin-İndeks**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış yüksek lisans tezi, İstanbul 2000., Yusuf Akçay, **Mustafa bin Muhammed'in İhlâs Sûresi Tefsiri, Giriş-İnceleme-Metin-Ekler Dizini-Sözlük-Tıpkıbasım**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya 2005.

⁴⁹ Ankara Eski Eserler Kütüphanesi, nr. 145.

⁵⁰ Burdur Kütüphanesi, nr. 1234.

⁵¹ Süleymaniye Kütüphanesi, Halid Efendi, nr. 479; İstanbul Üniversitesi, TY, nr. 7.

⁵² Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud, nr. 1922.

⁵³ Özcan Tabaklar, **Mustafa b. Muhammed, Amme Cüzü Tefsiri**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1987.

⁵⁴ Ankara Genel Kütüphanesi, nr. 5/42.

⁵⁵ Ahmet Topaloğlu, "Kur'an-ı Kerim'in İlk Türkçe Tercümeleleri ve Cevâhirü'l-Asdaf", **Türk Dünyası Araştırmaları**, 27 (Aralık 1983), s. 58-66.

⁵⁶ Mustafa Özkan, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, İstanbul, Filiz Kitabevi Yayınları, 2000, s. 79.

bilim dallarına ait pek çok terimin girmesini sağlamıştır. Bu bakımdan tercümelerin Türk dili tarihi bakımından değeri oldukça fazladır. Bu tercümelere Kur'an tercümelerinin ayrı bir özelliği bulunmaktadır. Bunlar ya kelime kelime yapılan "sıra arası" tercüme ya da geniş ve açıklamalı tefsir şeklinde ortaya konmaktadır.⁵⁷ Genel olarak da bakıldığında dönemin eserlerinde halkın önünü aydınlatacak bilmediklerini öğretecek bir üslup sergilenmiş ve buna paralel olarak sade bir dil kullanılmıştır.

2.1.2. VESİLET'ÜL-MÜLÛK Lİ-EHLİ'S-SÛLÛK

Müellifimiz Ahmed-i Dâ'î'nin araştırmamıza konu olan eseridir. Eserin elimizdeki tek nüshasına göre toplam hacmi 172 varaktır. Bizim çalışmamız 1b-58b arasını kapsamaktadır. Müellif esere verdiği ismin mahiyetini ve ismini şu cümlelerle ortaya koymaktadır: "[5a] *Ve tefsîr ve ma'nâ-yı hadîş terceme idüp naql itmekde şol ma'nâlar ki okıyanlar ve diñliyenler añlayup ve fehm idecek kadarı naql itdüm. Nite-kim ba'zı ehâdîşde mezkûrdur. "Kellimû'n-nâse alâ kadri ukûlihim"*⁵⁸ *Zîrâ maşşud fehmdir. Bu kitâba Vesîletü'l-mülûk diyü ad virdüm; tâ armağân ile den kişünñ ümerâ katında vesîle olduğı-çun. Maşşûdına ümerâyâ vesâyir nazâr idenlere Hakk te'âlâ teveccüh itmege sebeb [ve] vesîle olduğı-çun."*

Ayete'l-Kürsî tefsiri olan eserin kime sunulduğu belli değildir. Elimizdeki nüshasının ise müstensihî bilinmemektedir. Ancak eserin ilk sayfasında daha sonradan alındığını tahmin ettiğimiz farklı iki kalem ucundan farklı iki not mevcuttur. İnce kalem ucuyla alınan notlar: "*Vesîletü'l-Mülûk li Ehli's-Sülûk,*

⁵⁷ Mustafa Özkan, "Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yapılmış Kur'an Tercümeleeri", **Tarihten Günümüze Kur'an'a Yaklaşımlar**, İstanbul, İlim Yayma Vakfı, 2010, s.517-558.

⁵⁸ "İnsanlara ağılları ölçüsünde söz söyleyiniz." (Hadis-i Şerif)

Ahmed-i Dâ'î, Telif-i Hicri: 816, şemsî (?) sene 1006, Yaprak adedi: 170. Bir diğer kalem ucuyla alınan notlar ise şöyle: Tuğra şeklinde "*Sâhibu'l-kitâb Seyyid Hakki Tâhâ (?)*" ve yine aynı kalemlle "*mâ nazara'l-aynu ilâ gayrikum, uksimu billâhi [ve] âyâtihî*"⁵⁹ yazmaktadır. Her iki notu da kimin aldığı ve ne zaman alındığı bilinmemektedir. Ancak telif tarihi olarak yazılan hicri tarihi miladi tarihe çevirdik. Bu notun sıhhati hususunda tereddütlerimiz olsa da eserin yazılış tarihinin miladi 1414 tarihi olabileceği ihtimali üzerinde durabiliriz. Mushaf sıhhati açısından bu nota dayanarak da eserin herhangi bir sayfa kaybının olmadığı kanaatini sağlamlaştırmış oluyoruz.

Müellif eserini meydana getirirken onu sadece bir tercüme olarak bırakmayıp birçok tasarrufta da bulunmuştur. Esere yer yer hadisler, enbiya ve evliya kıssaları, konuyla ilgili çeşitli hikâyeler serpiştirerek, aralara Farsça-Arapça beyitler, Türkçe manzum parçalar yerleştirerek onu daha canlı ve akıcı bir hale getirmiştir.⁶⁰ Eserde Arapça ve bazı farsça ifadelerle bölüm başlangıçları, şiir, beyt ve âyet belirtileri kırmızı renkte yazılmış, zaman zaman çeşitli süslemelere yer verilmiştir. Eserde bazı çizimlere, şekillere yer verilmiş ve çizimler de yine kırmızı renkte yazılmıştır. Müstensih eseri yazarken âyet ve hadislerle birlikte nasıl yazıldığından emin olamadığı bazı Türkçe kelimeleri de harekelendirmiştir. Tam sayfa olarak tamamı harekelendirilmiş peş peşe gelen sayfalar da bulunmaktadır.⁶¹ Bu durumu incelememize tâbii olmayan eserin diğer bölümlerinde de görmekteyiz. Zaman zaman da yazdığı ve harekelediği kelimenin doğruluğuna vurgu yapmak için "sahih(şh)" ifadesini kullanmış ve yazdığı kelimedenden emin olduğunu vurgulamıştır.⁶² Müstensih bazı yanlış yazdığı bölümlerde ise yanlış yazılan bölümün üzerine kırmızı

⁵⁹ Anlamı: "Allah'a ve âyetlerine yemin olsun ki göz[üm] sizden başkasına nazar etmedi, bakmadı"

⁶⁰ Mustafa Özkan, a.g.m., s. 555.

⁶¹ Örnekler için: bkz. metin 2b,3a.

⁶² Örnekler için: bkz. metin 2b, 3a, 3b.

kalemle karalama yaparak belirtilen bölümün hatalı olduğunu ifade etmiştir. Eserin her bir sayfası 11 satırdan oluşmaktadır. Sayfa sonlarında ise bir sonraki sayfanın başlangıç kelimesini vermiş olması eserin kaybolmuş sayfa tereddüdünü ortadan kaldırmıştır.

Eser her ne kadar Âyete'l-Kürsî tercümesi ise de müellif kendi tasarrufuyla içerisine Esmâ-i Hüsnâ şerhi de eklemiştir. Müellif bu şerhi ekleme sebebini de şu şekilde açıklamaktadır: [4b] “*Ve Âyete'l-kürsî dahı a'lâ-yı Qur'ândur. Ve cemî' mü'minler dilinde mütedâvildür ve revândur. Nite-kim beyân-ı fazileti gele inşallâhu te'âlâ. Bu sebebden Âyete'l-kürsî tefsîrin Türkî diline getirüp terceme itdüm. Ve ba'zı münâsebetle Esmâ-i Hüsnâ ma'nâsın yazup ve dahı ber-vechile ihtîşâr idüp tercüme itdüm.*”

Eserin bilinen tek nüshası bizim de üzerinde çalıştığımız Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi nr. 11847'de bulunan nüshadır. Eserin başka bir nüshasının bulunmaması müstensihthen kaynaklanan hataların, yanlış okuma ve yazmaların tespitini de zorlaştırmaktadır.

Eserin Ahmed-i Dâ'î'ye ait olduğunu gösterir iki delil mevcuttur. Bunlar; “*Ben⁶³ Dâ'î dahı diledüm ki 'ilm bâbında ba'zı ümerâya armağân iletmek için...*” ve “*Dahı nâzırından iltimâs ve kârî'inden mütemennî olunan oldur ki 'ayn-ı rızâ-yıla nazar idüp Dâ'î fakîri ma'zûr tutalar.*” eserde açık bir şekilde yer almış yazarın kendisine mâl olmuş isimleridir.

⁶³ Yazmada: biz

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. DİL İNCELEMESİ

3.1.1. YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ

3.1.1.1. ÜNLÜLERİN YAZILIŞI

3.1.1.1.1. “a” ünlüsünün yazılışı

Kelime başında “a” ünlüsü ön ses durumunda üstünlü elif (ا) ve medli elif (آ) ile yazılmıştır: انلر *anlar* (2a.6), ارمغان *armağan* (2b.10-11 / 3a.2-7-10 / 4a.1-5-8-9), اكا *aña* (3a.5-9), اياغن *ayağın* (3a.11 / 3b.3-10), اغزنه *ağzına* (3b.1), اد *ad* (5a.8), اقچه *aqça* (51a.6), اندن *andan* (*ondan*) (52b.8 / 56b.2), اغلدي *agladı* (58a.10) // اني *anı* (14a.8), آ زق *azuk* (3b.1), انك *anuñ* (1b.4-11 / 2a.2-4).

Kelime içinde “a” ünlüsü üstünlü elif (ا) ve elif (آ) ile yazılmıştır, bazen de medli elif (آ) ile gösterilmiştir: ميدان *meydan* (1b.5), داخي *dağı* (2a.2-4-10), نازلنمغله *varmak* (2b.1-8), واره *vara* (2b.10), // ارمغان *armağan* (2b.10), وارمق *nazlanmağla* (38a.5), و آردم *vardum* (52a.5), اوغلان *oğlan* (8a.10/11a.1).

Kelime sonunda “a” ünlüsü üstünlü elif (ا) ve genellikle güzel he (ه) ile yazılmıştır: *ا كا* *aña* (3a.5-9), *اولا* *ola* (2b.11 / 3a.1 / 4a.11), *بو كا* *buña* (4a.6), // *اولسه* *olsa* (2a.11), *اولديسه* *oldı-y-sa* (2b.8), *قرنچه* *karınça* (3a.9), *وارمغه* *varmağa* (3a.10), *اوقيه* *oқыya* (4a.10/5a.8), *مقامه* *mağama* (4b.7), *اولنه* *oluna* (5b.10/6a.7), *اوقيه* *oқыya* (6a.11/6b.4), *اقچه* *aqça* (51a.6),

3.1.1.1.2. “e” ünlüsünün yazılışı

Kelime başında “e” ünlüsü üstünlü elif (ا - ا) ile yazılmıştır: *ايدر* *eydür* (4b.11 / 6b.11 / 8a.7), *ايله* *eyle-* (8b.2), *ايله* *eyle (öyle)* (9a.5), *اولنمك* *evlenmek* (9a.6).

Kelime içinde e ünlüsü genellikle harfe konulan üstünlü (ء) ile karşılanmıştır: *اوزرنه* *üzerine* (1b.3/2a.3/2a.5), *ايدرسه* *iderse* (1b.6), *اتميه* *itmeye* (2a.1), *اتمك* *itmek* (2b.1), *ايلمك* *eylemek* (2b.1), *يتمش* *yetmiş* (2b.3), *كندويه* *kendüye* (2b.10), *ال دن* *ileden* (3a.2), *كرك در* *gerek-dür* (3a.2), *نتكم* *nite-kim* (3a.3).

Kelime sonunda e ünlüsü güzel he (ه) ile yazılmıştır: *اوزرنه* *üzerine* (1b.3/2a.3), *يوزنه* *yüzine* (2b.1), *كندويه* *kendüye* (2b.10/3b.1), *بيره* *yire* (3b.3), *اوكونده* *oñünde* (3b.4), *getürene* (4a.1), *göre* (4a.2-8), *dilinde* (4b.1), *diline* (4b.4), *tercüme* (4b.6), *niçe* (4b.7), *ايده* *ide* (5b.1), *كولكه* *gölge* (14a.6), *نسنه* *nesne* (16b.1), *برله* *birle* (17a.3) *kimse* (17b.8), *itse* 18a.1, *dise* 18a.2, *gice* 26a.1-2-3, *فتنه* *fitne* (26b.9), *ارته* *irte* (31b.9)

3.1.1.1.3. ا، i ünlülerinin yazılışı

Kelime başında bu ünlüler ya esreyle (ا) ya da elif ve ye (اي) harfleriyle yazılmıştır: اتميه *itmeye* (2a.1), اleden (3a.2/5a.8), اتم *itdüm* (5a.5), اشدوب *işidüb* (7a.8), ائجوكز *itcügez* (20a.10-11) // ايدرسه *iderse* (1b.6), ايدوب *idüb* (3a.5), ايتدلر *itdiler* (3a.5), ايلتمك *iletmek* (4a.9), ايدجك *idecek* 5a.5, ايدنلره *idenlere* (5a.9), ايده لر *ideler* (5b.1).

Kelime içinde bu ünlüler esre (—) veya ye (ي) ile yazılmışlardır: كم *kim* (1b.3/2a.10), االسونكم *olsun-kim* (2a.3), اولمشلردر *olmuşlardır* (2a.6), چونكم *çünkim* (2a.7/2b.7), يوزنه *yüzine* (2b.2), بر *bir* (2b.2), يتمش *yetmiş* (2b.3), يل *yıl* (2b.3), ددي *didi* (3b.11). // ييره *yire* (3b.3), بيك *biñ* (2b.3), يرينه در *yirinedür* (2b.4).

Kelime sonunda bu ünlüler ye (ي) ile yazılmıştır: داخي *dañı* (2a.4 / 2b.10 / 3b.6), كشي *kişi* (2b.9), بري *biri* (3a.6), اني *anı* (3b.1), اتاسي *atası* (44b.1), برسي *birisi* (47a.9), يكرمي *yigirmi* (58b.10).

3.1.1.1.4. u, ü, o, ö ünlülerinin yazılışı

Kelime başında bu ünlüler genellikle ötre, ötreli elif (ا) veya elif vav (او) ile yazılmıştır: اول *ol* (1b.2), اولسون *olsun* (1b.3), اولسونكم *olsunkim* (2a.3), اولمغه *olmağa* (2a.6), اولسه *olsa* (2a.11), اولو *ulu* (4a.5/11a.2), اوقينلر *oқыyanlar* (5a.4/5b.11), اولان *olan* (5b.1), اولالر *olalar* (7b.8), اوغلان *oglan* (8a.10/11a.1),

اوتورب *otuz* (10b.6-8), اولمدن- اولمه دن *ölmēden* (11a.5), اوك *ōñ* (25b.4), اوتوز *otuz* (11b.1) // اچماغه *uçmağa* (11a.3-5-6), اكرت *ögret* (11a.1),

Kelime içinde çoğunlukla vav (و) bazen de ötreli (—) şekilde yazılmışlardır: اولسون *olsun* (1b.3), انوك *anuñ* (1b.4-6/2a.2-4), اولوب *olub* (1b.5), اولدوغى *olduğı* (2b.10), كشي نك *kişinüñ* (2b.10), // چونكم *çünkim* (2b.7), يوزنه *yüzine* (2b.1-2), *olduğı* (6b.7),

Kelime sonunda ise bu ünlüler vav (و) ile yazılmışlardır: كىرو *girü* (3a.1), دكلو *deklü* (34b.8), قىبو *qıbu* (26b.3), درلو *dürlü* (13b.2), اولو *ulu* (4a.5), كندو *kendü* (3a.6), كىرو *girü* (3a.1),

3.1.1.2. ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI

3.1.1.2.1. c / ç ünsüzlerinin yazılışı

Bünyesinde bu ünsüz harflerini bulunduran kelimelerde kelime başında, ortasında ve sonunda ya (ج) ya da (چ) harfi ile yazılmıştır. Metnimizde her iki durum da mevcuttur: اىچون *içün* (3a.10), چىركه *çerke* (3a.11/4a.2), نىچه *niçe* (4b.7), نىجه *nice* (20a.8), اولدغيچون *olduğı-çun* (5a.8-10), كوكچك *gökçek* (7b.1), ترنج *turunç* (6a.11), اقچه *ağçe* (58b.2-51a.8), كرىچ *kerpiç* (57a.7), گىجه *gice* (56a.4), اتجوکز *itcügez* (20a.11), قلىچ *kılıç* (53b.9), كجك *gecicek* (51b.9), قچن *kaçan* (12b.9-53a.8), هر قچن *herkaçan* (16b.7), چوق *çok* (53a.8), كرىچك *gerçek* (13a.9), اوچ *üç* (13b.3), چكدي *çekdi* (19a.10), قمچى *kamçı* (20a.2), قچوب *kaçup* (20a.9).

3.1.1.2.2. b/p ünsüzlerinin yazılışı

Bu ünsüz harflerin yazılışında “b” için (ب) ve “p” için (پ) karşılıkları mevcuttur. Kelime başında bir örnekte b’li şekli vardır. P’li şekline de sadece bir yerde rastlanmaktadır. Kelime ortasında ve kelime sonunda “p” ile yazılmıştır. Ancak (-up) zarf fiilinin tamamının yazılışı “b” ile yazılır: بكار *bînar* (43b.4-6-9) // پیشوره *pişüre* (45b.10), // قچوب *kaçup* (20a.9), قویب *koyup* (3b.3-4), قلوب *kılu* (3b.11), کلب *gelüp* (21a.2), یاپیشدی *yapışdı* (8b.7), قارپوزی نه *karpuzına* (7b.7), دؤگوب *dögüp* (21a.2-3), سوکب *sögüp* (21a.3), قپوده *kapuda* (21a.4), ایدوب *idüp* (21a.6-10), طرتوب *tartup* (22b.5), وارب *varup* (22b.7), اولوب *olup* (23a.11), قپولره *kapulara* (26b.3), قپرمق *koparmak* (26b.10), اوپدی *öpdi* (54b.5), کوپر *kopar-* (55b.8), طپراق *toprak* (57a.3).

3.1.1.2.3. k, g ünsüzlerinin yazılışı

Bu ünsüz harflerin yazılışında “k ve g” (ک) ile karşılanmıştır: کيرو *girü* (3a.1), كرك *gerek* (3a.2), كتوردلر *getürdiler* (3a.7), چکرکه *çekirge* (3a.11), کزلمشدي *gizlemişdi* (3b.1), کوره *göre* (4a.1), دکلدر *degüldür* (4a.3), کلدي *geldi* (4a.5), اتمکه *itmege* (5a.9), کوکجک *gökcek* (6b.2-4), کولکلی *göñli* (7a.9), کوردک

gördüñ (8b.8), ائدوكي itdügi (9b.4), كندويله kendüyle (9b.4), كبي gibi (9b.11), وردوكندن verdügünden (10a.8), اكرت ögret (11a.1), دوشكنه döşegine (11a.9).

3.1.1.2.4. ñ ünsüzünün yazılışı

Bu ünsüz harfin yazılışında “ñ” (ك) kullanılmıştır. Kelime başında kullanılmamıştır. Kelime ortasında ve sonunda kullanılmıştır: *گۆنلي göñli (7a.9), كوردك gördüñ (8b.8), دوشكوكه döşegüñe (12b.9), انك aniñ (1b.4), بيك biñ (2b.3), اكا aña (3a.5), اوكونده öñünde (3b.4), دكلىنلره diñleyenlere (5a.2), اوئدين öñdin (6a.6), بگزr beñzer (6b.1), نولدك n’olduñ (8b.8), ايدنك idenüñ (9a.10), قوئشلر وكه qoñşularuña (11a.1), صكره soñra (11a.3), ائدك itdüñ (12a.9),*

3.1.1.2.5. t / d ünsüzlerinin yazılışı

Bu ünsüz harflerin yazılışında “tı” (ط), “dal” (د) ve “te” (ت) şeklinde yazılmış ve metin imlasına bağlı olarak okunmuştur. Kelime ortasında ve sonunda genellikle “te”li şekle rastlanmaktadır: *الدين ileden (3a.2), دادى dadı (6b.2/7b.3), طئلو tatlu (7a.6), ائدى itdi (8a.8), درر durur (8a.10), طورر turur (8b.1), طرتوب tartup (22b.5), طاغ tağ (50b.7), ياردب yaradup (8b.6), اولشدرر ulaşdurur (9b.11), درلر dürü (13b.2), دوكندى dükendi (44a.8).*

Kelime başında ve ortasında bazen hem “t”li hem de “d”li şekline rastlanmaktadır: *dadı/ṭatlu* (7a.6), *durur/turur* (8a.10/8b.1), *yaradup/yaratdı* (8b.6/23a.7), *ileddiler/iletdiler* (26a.1/52b.7)

3.1.1.2.6. s ünsüzünün yazılışı

Bu ünsüz harfin yazılışında “s” için (ص) ve (س) karşılıkları mevcuttur: *nesne* (3a.10), *sözi* (4a.5), *söğüp* (21a.3), *toḡsan* (21b.8), *şavurdılar* (27a.6), *issi* (34a.3), *sıçan* (37b.7), *kesmez* (45a.5), *sevmek* (55a.2), *sora* (55a.7), *kesdiler* (28b.8) // *şordı* (12b.4), *şalivir* (12b.8), *şaklaya* (14a.3/ 24b.6), *şalınu* (19b.10), *şıldılar* (20b.1), *şaçdı* (23a.9), *şalnu* (27a.10), *aşılmakdır* (27b.11), *şaru* (renk) (28b.11), *şu* (30a.3), *şonra* (11a.3/33b.9), *şımıklı* (34a.11), *şıgımmak* (34b.3), *şatdı* (39b.8), *şaksı* (57a.6)

3.1.1.3. BAZI EK VE ŞEKİLLERİN YAZILIŞI

1. Müstensih zaman zaman bazı kelimelerin yazımı hakkında yanlış tasarrufta bulunmuştur: *lahzada* (لحظه).

2. Zaman zaman lām-elif yazımında farklı bir tarz ortaya koymuştur: اعلانی

a 'lāsı (4a.11), منی صلا منن *kelāmında* (6a.2), فلان *filān* (58a.9).

3. Metnimizde *çün*, *kim* gibi edatlar kelimeye bitişik olarak da yazılmıştır:

انکچون *ta'zīmi-çün* (18a.8), اولدیغیچون *olduğı-çün* (23b.1), انکچون *anuñçün* (28b.10), اولدیغیچون *olduğı-çün* (33b.11), اولدیغیچون *olduğı-çün* (37b.9), اولدیغیچون *olduğı-çün* (38b.7), اولدیغیچون *olduğı-çün* (49b.3), اولسون کم *olsun-kim* (2a.5), ننتکم *nite-kim* (3a.3/20a.1), وقتکم *vakit-kim* (3a.3/40b.1), اولدیکم *oldı-kim* (17a.4), تاکم *tākim* (29a.7), اتدیکم *itdi-kim* (47b.8), بلدیکم *bildi-kim* (48a.4), دلدیکم *diledi-kim* (49b.1), شونکم *şuni-kim* (58b.8), اولدیغیچون *olduğıçun* (58b.6).

4. Metnimizde kullanılan atıf vavı ile yapılan terkiplerde vav daima ayrı yazılmıştır. Genel kullanıma uygun bu durumun metnimizde korunduğunu görmekteyiz. : *va'z u vasf u beyān* (14a.8), *va'z u nasihat* (21a.2-3), *va'z u ħayf* (27a.9), *va'z u kebir* (42a.6), *va'z u fucūr* (57b.8).

5. Ek-fiil'in yazılışı metnimizde dokuz yerde erimemiştir. Bazı örneklerde ise müstensihin kararsız kaldığı görülmektedir: *gayib imiş* (16b.8), *gerek idi* (28b.7), *itdi idi ki* (30a.1), *muşlih imiş* (34b.2), *ceyş idi* (37a.9), *hakır idi* (42b.2),

قلىدى *kaldı idi* (51a.6), وقبىح المنظر ادى *kabiḥü'l-manẓar idi* (42b.3), تقديم ايدى *taḳdīm idi* (58b.8). // لازم ميمش *lazım-ımiş* (2a.11), گركيمش *gerek-ımiş* (4a.8).

3.1.2. SES BİLGİSİ

3.1.2.1. ÜNLÜLER

3.1.2.1.1. Ünlü Değişmeleri

3.1.2.1.1.1. i/e değişmesi

Eski Türkçe'den beri i/e (bir-/ber-/ver-), e>i(ked-/giy-) biçimindeki ikili gelişmeler yer aldığı ve ilk hecelerde aynı kelimenin hem /i/'li hem de /e/'li şekilleri görüldüğü için kapalı e konusu V. Thomsen'den başlayarak birçok araştırmacıyı meşgul etmiştir.⁶⁴ Günümüz Türkçesi'nde /e/ ile söylenen birçok kelime metnin yazıldığı dönemlerde /i/ şekli ağır basmaktadır. Ancak hareke olarak esre kullanılmaması ve kelimenin /i/ ile okunacağını gösteren bir /y/ ünsüzünün bulunmaması metinde yaygındır. Metnin kimi bölümlerinde sıklıkla “de-“ ve “et-“ fiillerinde üstün harekesinin kullanıldığını görmekteyiz. Biz harekeli örnekleri olduğu gibi okuduk. Ancak yukarıda belirttiğimiz esresiz ve / y / ünsüzü olmadan yazılmış kelimeleri de dönem özellikleri göz önünde bulundurarak /i/li okuduk.

⁶⁴ Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi*, 1. Bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2003, s. 37.

Bununla birlikte metnin i-e meselesinde /e/ tarafının ağır bastığını düşünmekteyiz: *seyir id-erse (1b.6), itmeye (2a.1), yirinedür (2b.4), girü~gerü(3a.1~52a.9), di-rler (3a.9), vir-di (3b.2), yire (3b.3), didi (3b.11), it-düm (4b.4), niçe (6b.5), dir (6b.7), iytdi (8b.7), dir- ~ der (3a.6~10b.11), irdi (3a.11) // eyt-di-ler (26a.5), eyt-di (54a.1), et-medi (41b.8), et- meye(50a.6), yer misin? (48a.1), yerine (9b.10 - 55a.2), yere (19a.6).*

3.1.2.1.1.2. o/u ve ö/ü değişmesi

Arap alfabesi harfli yazıda Türkçenin yuvarlak ünlülerini göstermek için özel işaretler yoktur. Harflere ötre ($\overset{\text{^}}{\text{—}}$) ve elif-vav (و) harflerinin birleşimi şeklinde kullanımı mevcuttur. o,u,ö,ü ünlüleri aynı işaretlerle karşılanmışlardır. Bu bakımdan ilk hecedeki ünlünün ne şekilde okunacağı hususu kesin değildir. Ancak metnimizin genel imla yapısı harekeli kelimeler üzerinden düşünüldüğü için biz de bu özelliği dikkate alarak okuduk. Sonuç olarak da kalın ünlülerin okunuşu çoğunlukla günümüz şekillerinin teşekkülünü büyük oranda tamamladığı şeklinde ortaya çıktı: *Yuḡaru (38a.8), büyük (50b.7), yürüdi (27b.8), uğurlandı (36b.4), uğratduñ (50b.4), artuk (51b.5), yoḡura (45b.9), ugrı (12a.4).*

3.1.2.1.1.3. ö/e değişmesi

Genellikle az görülen bir değişmedir. Bununla beraber metnimizin bizim incelediğimiz kısmında dört yerde geçmektedir: *eyle olsun (9a.5), eyle oldı (25b.9), eyle itdiler(41b.9), eyle didi (47a.2).* Metinde *öyle (49b.11)* kelimesi de geçmektedir.

3.1.2.1.2. Ünlü Uyumu

3.1.2.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Eski Anadolu Türkçesinde kalınlık-incecik uyumu çok yaygın olduğu için ekleşme yolunda olan edatları biz de bu uyuma tâbi kılarak okuduk. Metnimizde kelime köklerindeki kalınlık-incecik uyumunu eklerde de görebiliyoruz: *Armağan-nıla* (2b.10), *olduğı-çun*(5a.8), *örtmeg-içün* (49b.3), *rıza-y-ıla*(5b.4), *şunlaruñla*(8a.4).

Kalınlık-incecik uyumunun geçerliliğini gösteren bir başka örnek olarak; *birez nesne* (39a.8).

Uyum dışı kalan ekler; *iken zarf fiil eki*; *toğarken* (32a.2), *yoğ-iken* (35b.2).

3.1.2.1.2.1. Düzlük -Yuvarlaklık Uyumu

Eski Anadolu Türkçesi'nde birkaç örnek dışında genellikle düzlük-yuvarlaklık uyumu yoktur. Uyumsuzluk kök ve eklerde ayrı ayrı kendini gösterebilmektedir.

3.1.2.1.2.1.1. Köklerde Uyumsuzluk

Metinden çıkardığımız bu kelimelerde yuvarlak ünlülere Eski Türkçede olduğu gibi aynen devam edilegelmiştir: *kendü* (16a.1), *eyü-si* (18a.8), *incü-den*(58a.6), *altun-ı* (43b.8), *berü* (38b.7), *koñşı-sı-ñı* (11a.10), *ķapu-sı* (39b.4), *dürlü* (17a.11), *gizlü* (7b.3), *küfri* (7b.3), *ayruķ* (42b.6), *dirgür-icidür* (56b.7), *dördünci* (24b.6), *bindürüñ* (42a.2), *altun* (44b.2), *ķanlı-sın* (44b.6), *belür-siz* (49b.4), *getür-di* (49b.4), *ķünkü* (52a.10), *deñlü* (56b.9).

3.1.2.1.2.1.2. Eklerde Uyumsuzluk

Dönemin özelliği olan dudak benzeşmesine aykırı olan pek çok ek metinde de kendini göstermektedir. Bu bakımdan örnekleri yuvarlak ünlülü ekler ve düz ünlülü ekler olarak iki ayrı başlık altında vereceğiz.

3.1.2.1.2.1.2.1. Yuvarlak Ünlü Taşıyanlar

at-lu (43b.6), *lāyık-dur* (51a.1), *az-dur-maĝa* (21a.5), *it-dük* (20b.4), *kes-dükleri* (29b.5), *bil-ür* (32b.8), *dir-gür-ici-dür* (56b.7), *ķiři-nüñ* (57a.10), *ķıl-dum* (26b.7), *ur-ma-duñ* (50b.3), *kelām-um* (50b.10), *hālüm* (43a.7), *vir-ür* (45a.9), *zaķmet-süz* (45b.5), *de-y-ü* (46b.9), *ķık-duñ* (47b.1), *bilme-sün* (49b.3), *ķıl-ur-dı* (51b.1), *gir-dük* (53b.11), *bin-üb* (54a.8), *ilet-üb* (55a.7), *evirdüm* (56a.9), *şın-dum* (57a.6), *birdür* (57b.2), *issidür* (57b.3),

3.1.2.1.2.1.2.2. Düz Ünlü Taşıyanlar

getür-ici-dür (35b.7), dirgür-ici-dür (56b.7), gör-ici-dür (53b.7), öl-dür-ici-dür (56b.7), koğu-sı (6b.1), koñşı-sı-ñı (11a.10), ulu-sı (11b.5), arzu-sı (17a.11), kılasın (21a.10), toğ-ınca-ya (31b.10), karañu-lık (23a.7), ulu-luğ-ın (47a.7), konuklamaya-y-ıduñ (48a.3), uç-a-y-ım (47a.10), kovucu-lık (49a.7), belür-siz (49b.4), kıl-dı (51b.4), dirilige (56b.6), severdi (57b.11), komadılar (58a.7), geldi (58a.1),

3.1.2.1.3. Ünlü Türemesi

Metnimizde ünlü türemesine uğramış Türkçe kelime yoktur. Ancak Türkçeye geçmiş Arapça kelimelerde ünlü türemesi daha sık görülmektedir. Bu özellik metnimizde de kendisini göstermektedir: *seyir (1b.6), vakit-kim (3a.3), kızib (15a.8), hüküm (16a.9), zikir (17b.2), nefislerinde (35a.8).*

3.1.2.1.4. Ünlü Düşmesi

Metindeki ünlü düşmesi örneklerinden bazıları şunlardır: *oğlan (8a.10), göñli (24b.4), olduğu-çün(5a.8), avcıyla “el içi” (12a.4), itdügi-çün (33b.11), oğlancuklarım-çün (38b.7), oğlancuklarıñla (38b.10), üzre (40a.11), dirliğinde (32a.5) kimse (52b.5), nesne (12b.8), beñzi (29a.2).*

Ek-fiil kullanılan kelime şekillerinde ünlü düşmesi bazı kelimelerde korunmaya çalışılmış, bazılarında ise ünlü düşmesi gerçekleşmiştir: *lāzım-ımuş*

(2a.11), *gerek-imiş* (4a.8) // *toğarken* (32a.2), *iderken* (10b.5), *giderken* (27a.10), *gizlemişdi* (3b.1), *iderlerdi* (11b.1), *eylemezmiş* (42a.4), *bilmezmiş* (48a.5).

3.1.2.1.5. Birleşme

Ünlü ile biten bir kelimededen sonra ünlü ile başlayan bir kelimenin gelmesi halinde ünlülerden birinin düşerek iki kelimenin tek kelime biçiminde birleşmesi olayıdır.⁶⁵ Birleşmenin metnimizdeki örnekleri genel kullanımlar çerçevesindedir ve şunlardır:

n'olduñ (8b.8), *nesne* (12b.8), *şol* (14a.10), *böyle* (9b.3), *n' için* (26b.2), *şimdi* (26a.9), *şöyle* (2b.9), *öyle* (49b.11), *kimse* (52b.5)

3.1.2.2. ÜNSÜZLER

3.1.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri

3.1.2.2.1.1. b / p değişmesi

Metnimizde bu tür değişmeye tek bir örnek vardır: *biñar* (44a.2),

3.1.2.2.1.2. b > v değişmesi

⁶⁵ Muhammet Yelten, *Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2009, s. 82.

Eski Türkçede bazı kelimelerde kelime başında, ortasında ve sonunda b’li kullanımlar v’ye dönüşmüştür: *var* (7b.3), *vir* (18a.5), *viribidi* (41a.4), *sevenler* (28a.2), *ev* (10b.9).

3.1.2.2.1.3. t > d değişmesi

Eski Türkçede sürekli olarak kullanılan “t”li kelimeler Eski Anadolu Türkçesi dönem özelliği olarak “ t ” ve “ d ” kullanımında eserden esere farklılık göstermektedir. Metnimizde her iki kullanım da mevcuttur.

d’li kullanılanlar: *dirildi* (30a.7), *dahı* (4a.11), *degin* (13a.3), *dürlü* (13b.2), *dökildi* (19a.7), *dört* (32b.7), *diledüm* (4a.9), *dilinde* (4b.1), *diñleyenlere* (5a.2), *dökildi* (19a.7), *düşdi* (19b.1), *dirler* (3a.6), *döndürücidür* (56b.7).

t’li kullanılanlar: *toğarken* (32a.2), *tağ* (42b.5), *ıtular* (5b.5), *toğurmak* (19a.10), *ıtuyarlar* (20a.11), *toğsan* (21b.8), *toğuz* (21b.8), *ıtart* (22b.6), *taş* (25a.2), *tağılan* (30a.7), *ıtamdan* (37b.6), *ıtatmadılar* (45a.11), *toğru* (56a.11),

Ayrıca metinde bazı kelimeler hem d’li hem de t’li şekilde kullanılmıştır: *dadı* (6b.2) / *ıtatlı* (7a.6), *ıtururdu* (44b.2) / *durur* (8a.10),

3.1.2.2.1.4. k > g değişmesi

Eski Türkçeden gelen kelimelerde k ve g yazımında Arap harfli yazının belirgin bir ayırt edici özelliğinin bulunmaması okunuştaki netliği ortadan kaldırmaktadır. Azeri sahasında k’yi muhafaza etmiş kelimelerin Eski Anadolu

Türkçesi sahasında g şeklini aldığı görülmektedir. Metnimizde de k’li ve g’li kullanımlar mevcuttur. Ancak biz metnimizi okurken metnin genel dil özelliği ve saha içindeki duruşuna dikkat ederek okuduk: *kendü (3a.6), kez (12b.7), kimse (17b.8), kişi (2b.9), kerpic (57a.7) // geçdi (49a.9), geldi (4a.5), gerçek (13a.9), gerek (16b.9), getürdi (49b.4), gezdürüñ (42a.2), gice (51b.8), gidersin (18b.10), girdi (25b.1), girü (30a.6), giyeceginde (44a.6), gizlemişdi (3b.1), gökden “sema” (39b.10), gönderdi (39a.7), gönülde (20a.6), gördüñ (8b.8), göster (43a.11), göz (21b.8), gül (28b.2), güldügime (53b.4), gün (55a.5).*

3.1.2.2.1.5. **ķ > ğ değişmesi**

Metinde değişime örnek olarak gördüğümüz bir adet kelime vardır: *ululuğla (50a.7).*

Metinde ķ>ğ değişmesini andıran örnekler var gibi görünse de bunları sedalılaşma olarak değerlendirmek gerekir: *yog-ıdı (51b.9), yog-ıken (35b.2), bırağur (17a.6).*

3.1.2.2.1.6. **ķ > ħ değişmesi**

Türkçede /ħ/ ünsüzü bulunmamaktadır. Bugün kullanılan kelime başı /h/ ünsüzünün Eski Türkçede /ķ/ ile karşılandığı bilinmektedir. Metnimizde ve döneminde de bu bu /ķ/ sesi tespit edebildiğimiz iki örnek haricinde kendisini korumuştur. Metnimizde tespit ettiğimiz /ķ/ ünsüzü ile geçen bazı kelimeler: *ķanķı (11b.1), ķanda (20b.3), ķanı (26b.6), ķandan (18b.9), ķorķusından (37b.4) // yohsa (38a.11), daħı (4b.1), aħřam (29b.2).*

3.1.2.2.1.7. g > v değişmesi

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlü yanında bulunan bazı kelimelerde bu değişiklik görölmektedir. Metnimizde bu değişimin gerçekleştiğini gösterir herhangi bir örnek olmamasına rağmen değişmeyen bir örnek tespit ettik: *döğüñ* (26b.10), *dögdükleri* (27a.9).

Ayrıca tek heceli kelime sonlarında ve birden fazla heceli kelimelerin iç seslerindeki g ünsüzlerinin korunduğu bilinmektedir. Bu özelliği örnekleyen kelime de şudur: *begler* (35a.5).

3.1.2.2.1.8. ñ > g, ğ değişmesi

Örnekleri çok az olan bir ses hadisesidir (yalñuz > yalgız, eñin > egin vb.).⁶⁶ Metnimizde bu tür bir değişimin örneği bulunmamaktadır.

3.1.2.2.2. Ünsüz Düşmesi

3.1.2.2.2.1. b ve l düşmesi

⁶⁶ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000, s. 108.

Eski Anadolu Türkçesi dönemi başlangıcına kadar kendisini korumuş olan /b/ ve /l/ ünsüzleri dönem içlerine doğru düşmüşlerdir. Metnimizde bu durumu örnekleyen kelimeler şunlardır: *ol (1b.1) // getir (19b.3), oturub (11b.1)*,

3.1.2.2.2. y düşmesi

Metnimizde bu duruma örnek olan kelime şudur: *üzbiñ (47a.11)*. Ancak metnimizde bu kelimenin “y”li şekli de vardır: *yüz (54a.11)*,

3.1.2.2.3. g / ğ düşmesi

Eski Anadolu Türkçesinde birden fazla heceli kelimelerin sonundaki “ğ-g”ler ve yapım ve çekim eklerinin başındaki “ğ-g”ler düşmüştür. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *yukaru (38a.8), dirilikden (56b.6), kapuda (21a.4), bilür (28b.6), göge (29a.9), tağılan (30a.7), ulu (4a.5 - 35a.5), güne (10b.10)*,

Ayrıca metnimizde henüz düşüşünü tamamlamamış örnekler de mevcuttur: *mülâzemet itgil (21b.1), bilgil (22a.9-23b.10)*.

3.1.2.2.4. r düşmesi

Metnimizdeki örneği şudur: *bekledüm (12b.2)*.

3.1.2.2.2.1. w düşmesi

Metnimizde bir tek örnek bulunmaktadır: *şu* (43b.7-10).

3.1.2.2.3. Ünsüz Türemesi

3.1.2.2.3.1. y ve n seslerinin türemesi

“Y-ılan”, “y-ılduz” gibi kalıcı /y/ türemesi metnimizde bulunmamaktadır.

Yardımcı ünsüz olarak /y/ ve /n/ sesleri sıkça kullanılmaktadır. Metnimizde de bunun örneklerine rastlamaktayız: *konuqlamaya-y-ıduñ* (48a.3), *ide-y-miş* (55b.1), *didi-y-se* (58a.4), *ne-y-ise* (5b.10), *ide-y-düñ* (20a.4), *ardı-n-ca* (50b.2), *bu-n-ca* (57a.5),

Arapça kelimelerde iki ünlü arasında bir /y/ ünsüzü türemesi de görülmektedir: cā-y-iz (15a.6) *fā-y-ide* (16b.6), *leṭā-y-ifden* (14a.1).

3.1.2.2.3.2. Ünsüz ikizlenmesi

Bazı seslerin düşmesi ya da değişmesi sonucu birkaç kelimedede “ss” ikizlenmesi görülmektedir. Metnimizde bu duruma örnek bir kelime vardır: *issi* “sahip” (34a.3 / 44a.10 / 56b.2 / 57b.3).

3.1.2.2.3.3. v türemesi

Eski Türkçede ur- şeklinde olan fiilin bu devir metinlerinde hem “ur-” hem de “v-” türemesiyle “vur-“ şekli bulunmaktadır. Ancak metnimizde sadece ur- şekli bulunmaktadır: *urdılar (20b.1 / 27a.1 / 28b.4-7 / 34b.1)*.

3.1.2.2.4. Ünsüz Benzeşmesi

Eski Anadolu Türkçesi'nde Türkçenin genel yapısı itibariyle sadasız bir ünsüz ile biten kök ve gövdelere getirilen eklerin de sadasız olması gerektiği hükmüne aykırı bir durum görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde ekler genellikle tek şekillidir. Sadasız bir ünsüz ile biten kök ve gövdelere gelen eklerin ilk ünsüzü sadalı, sadalı bir ünsüz ile biten kök ve gövdelere gelen eklerin ilk ünsüzü de sadasız olabilmektedir. Bazı eklerin metnimizde de tek şekilli olduklarını, uyum dışı kaldıklarını görmekteyiz:

-dİ: Görülen geçmiş zaman; *bağdı (37b.3), uçdı (37b.4-5), tutdı (38a.8), şatdı (39b.8), atdılar (40b.2)*.

-dUk: Sıfat-fiil eki; *itdügin (42b.8), yetdüginden (45a.7) //*

-dUr: Ettirgenlik eki; *ulaş-dur-ur (9b.11)*.

-dUr: Bildirme eki; *çok-dur (14b.5), yok-dur (15a.5 / 16a.1), olmuş-dur (28b.11)*.

-dA: Bulunma hâli eki; *azgunlık-da (23a.10), rızık-da (45a.6), vaqt-da (46b.6)*.

-dAn: Ayrılma hâli eki; *kılmağ-dan (6a.5), buluğ-dan (14a.6), olmağ-dan (24a.6), itmek-den (24a.6), kılıç-dan (24a.9)*.

Metinde tespit edilen bir diğerk husus da müellifin veya müstensihinin şekilci bir imla kullanmasıdır. Bazı kelimelerin yazılışında bulunma hâli ekinin üzerine şedde konularak hem ünsüz benzeşmesi gerçekleştirmiş hem de şeklen farklı bir imla kullanmıştır. Metinden örnek olarak şunları çıkardık: *emanettür* (8a.5), *vakitte* (31b.10), *hayşiyetten* (14a.7).

3.1.2.2.5. Göçüşme (Metatez)

Türkçede özelliklerde ağızlarda gerçekleşen bir olay olup metnimizde örneği bulunmamaktadır.

3.1.2.2.6. Hece Düşmesi

Benzer hece düşmesi olarak nitelenen bu olayın dönem metinlerinde bir iki örneğine rastlamaktayız. Tur- fiilinden gelen bildirme eki *-durur*'un *-dur* şekli de vardır: *çok-dur* (14b.5), *ulu-dur* (11b.2), *bol-dur* (34a.3), *şaklayıcı-dur* (34a.9), *kılıcı-dur* (35b.1), *kalıcı-dur* (37a.4), *oğlum-dur* (53a.3-4).

Yabancı asıllı kelimelerde de bildirme ekinin her iki şekli görülmektedir. *bākī-dürür* (31b.2), *zātī-dürür* (31b.3) // *Hayydür* (31b.2), *qāyimdür* (31b.5).

3.1.3. ŞEKİL BİLGİSİ

3.1.3.1. İSİM

3.1.3.1.1. Çokluk Eki

Metinde kullanılan çokluk eki -lar / -ler'dir: *kuş-lar (3a.8), sultan-lar (9b.1), oğlan-lar (11a.1), koñşular (11a.1), şiddīk-lar (11a.8), tağ-lar (11b.9), bulut-lar (14a.2), kul-lar (19b.9), kapu-lar (26b.4), zindancı-lar (26b.5), taş-lar (28b.4), kan-lar (28b.8), hayvan-lar (33a.5), padişah-lar (35a.5), ervāh-lar (40b.8), cān-lar (40b.10), dost-lar (41b.2), düşman-lar (42a.4), şavt-lar (42a.5), āvāz-lar (42a.5), vezīr-ler (42b.3), nesne-ler (43a.6), göz-ler (44b.5), mertebe-ler (49b.8), yer-ler (51a.4), gök-ler (51a.4), tuhf-e-ler (4b.10), mü'min-ler (7a.1).*

3.1.3.1.2. İyelik Eki

İyelik eklerine aitlik ekleri de denir ve bir şeye sahip bulunmayı bildirir. Eski Anadolu Türkçesi dönem özelliği olarak 1. ve 2. şahıs teklik ve çokluk şekillerinde daima yuvarlak ünlülü, 3. şahıs teklik ve çokluk şekillerinde ise düz ünlülüdür.

3.1.3.1.2.1. Teklik 1. Şahıs: -m, -(u)m, -(ü)m

kul-u-m (21b.10), kat-u-m (22a.9), şabr-u-m (44a.8), oğlancuklar-u-m (45a.10), oğl-u-m (53a.2), günāh-u-m (53a.4), namāz-u-m (53a.4), borc-u-m (56a.8)

// *hāl-ü-m* (4a.4), *zıkr-ü-m* (17b.9), *fıkr-ü-m* (17b.9), *ferişteler-ü-m* (21b.11), *beñz-ü-m* (28b.11), *kül-ü-m* (30a.2), *eşeg-ü-m* (36b.4), *göñl-ü-m* (38a.10), *‘adl-ü-m* (43b.4), *yüzüg-ü-m* (53a.6), *yüz-ü-m* (53a.7) // *hırka-m* (30a.3), *velī-m* (38b.9).

3.1.3.1.2.2. Teklik 2. Şahıs: -ñ, -(u)ñ, -(ü)ñ

oğlanlar-u-ñ (11a.1), *koñşular-u-ñ* (11a.1), *murad-u-ñ* (18b. 11), *baş-u-ñ* (25b.7), *zann-u-ñ* (28a.6), *yol-u-ñ* (29a.10), *mağşūd-u-ñ* (40b.3), *ayağ-u-ñ* (53a.7), *sarāy-u-ñ* (58a.6) // *hazret-ü-ñ* (4a.3), *esīr-ü-ñ* (12a.9), *döşeg-ü-ñ* (12b.9), *‘özür-ü-ñ* (22a.3), *bilekler-ü-ñ* (29a.3), *rahmet-ü-ñ* (29a.10), *şerī‘at-ü-ñ* (29a.11), *‘adl-ü-ñ* (43a.11), *ṭākat-ü-ñ* (43b.1), *ef‘āl-ü-ñ* (44a.9), *ev-ü-ñ* (45b.3), *yüz-ü-ñ* (53a.8).

3.1.3.1.2.3. Teklik 3. Şahıs: -ı, -i, -sı, -si

ecr-i (9a.10), *şevāb-ı* (9a.10), *‘ikāb-ı* (9a.11), *şevk-ı* (17a.11), *ayağ-ı* (41a.11), *mağşūd-ı* (17a.11) // *ma‘nā-sı* (5a.7), *ķoku-sı* (6b.7), *cezā-sı* (9a.11), *koñşı-sı* (11a.10), *irte-si* (13a.6), *arzū-sı* (17a.11), *mevlā-sı* (39b.3), *derece-si* (52a.1), *gıñā-sı* (54b.10), *belā-sı* (55a.5), *ķazā-sı* (55a.4-5).

3.1.3.1.2.4. Çokluk 1. Şahıs: -muz, -müz

esrār-ı-muz (30b.4), *sırr-ı-muz* (30b.5), *dost-u-muz* (55a.10), *‘adl-ü-müz* (44b.7)

3.1.3.1.2.5. Çokluk 2. Şahıs: nüz

irādet-ü-nüz (20b.6),

3.1.3.1.2.6. Çokluk 3. Şahıs: -ları, -leri

şeref-leri (9a.9), dem-leri (10a.1), hıukük-ları (10a.2), imān-ları-n (7a.2), itikād-ları-n (7a.3), arz-ları (10a.2), ayb-ları-n (35b.9), taām-ları (38b.2), ervāh-ları-n (40b.8), hatır-ları-nda (43a.3), duā-ları-n (48b.10).

3.1.3.1.3. İsim Tamlaması

3.1.3.1.3.1. Belirtili İsim Tamlaması

Belirli bir aidiyet ve atıf ifade eden kelime grubudur. Bu tamlama grubunda ilk isim ilgi hâli eki (-uñ, -üñ, -nuñ, -nüñ), ikincisi ise iyelik eki almaktadır: *ā-nuñ baħr-i (1a.6), kiři-nüñ armağan-ı (2b.10), Süleymān’nuñ öñü (3b.4), müteallim-iñ zihn-i (5b.9), ānuñ kat-ı (5b.9-10), ā-nuñ misl-i (6a.11), Qur’an’-uñ koķu-sı (6b.7), mü’min-üñ imān-ı (7a.2), Haķķ teālā-nuñ ināyet-i (9b.1), kendü-nüñ taallukāt-ı (9b.6), Haķķ Teālā-nuñ rızā-sı (10a.5), Qur’an’-uñ hiķ ma’nā-sı (14a.5), lā ilāhe illā hū’-nuñ ma’nā-sı (15a.4), ĳabil-üñ ikrār-ı (16a.8), zākir-üñ her sāt-i (17a.10), zikirler-üñ evlā-sı (17b.2), kiři-nüñ zikr-i (17b.3-4), ben-üm zikr-üm (17b.9), zikirler-üñ eyü-si (18a.8), Haķķ teālā-nuñ ni’metler-i (18b.1), tevħid ĳarāreti-nüñ*

te'sîr-i (19b.10), *bu-nuñ ün-i* (20a.11), *terâzû-nuñ bir kefe-si* (22b.7), *Manşûr'-uñ mürîdler-i* (28a.1), *Şiblî-nuñ bir gül-i* (28b.4), *biz-üm sırrı-muz* (30b.5), *Tañrı-nuñ emr-i* (31a.2), *maḥlûkât-uñ tedbîr-i* (31b.5-6), *buzâğı-nuñ ana-sı* (3b.5), *ḥulefâ-i 'abbâs-ıñ bir kul-ı* (37a.8), *kul-uñ efendi-si* (37b.1).

3.1.3.1.3.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

Belirtisiz isim tamlamalarında belli bir aidiyet anlamı olmadığından ilgi eki de taşımazlar. Görev, memuriyet, müessese, kitap ve yer isimleri de bu çeşit tamlamalarla anlatılır. Ayrıca bir şeyin başka bir şeye benzetildiği tarzda yapılan terkip de belirtisizdir.⁶⁷ Metnimizde bu tarz terkipler de bulunmaktadır: *ḳıyâmet gün-i* (13b.8), *tevḥîd ḥarâret-i* (19b.10), *îmân nûr-ı* (23b.9), *taş kab-ı* (25a.2), *iç kab-ı* (25a.2), *Dicle ırmağ-ı* (29b.9), *maḥabbet da'vâ-sı* (31a.8), *Benî İsrail kavm-i* (33b.3), *oğlancıklar üzeri* (33b.8), *kuş yavru-sı* (33b.9), *salṭanat issi* (34a.3), *maḥlûkât üzeri* (34a.10), *ḳıyamet gün-i* (35b.10-11), *raḥmet kapu-sı* (39b.4), *rızık kapu-sı* (39b.4), *'Arab ulu-sı* (11b.6), *Fars ulu-sı* (11b.7), *Rûm ulu-sı* (11b.8), *Habeşe ulu-sı* (11b.8), *Bakara ulu-sı* (12a.1), *Yusuf Haccâc kat-ı* (34a.4), *Danyal oğl-ı* (39a.7), *aşk yol-ı* (29a.4), *Allâh 'aşḳ-ı* (41a.9), *lâ-ilâhe ma'nâ-sı* (15a.8).

3.1.3.1.4. İsim Çekimi

3.1.3.1.4.1. İlgi (genitiv) hâli eki

⁶⁷ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul 1977, s. 66.

İlgi hâli eki ünsüz ile biten isimlerde -uñ, -üñ; ünlü ile biten kelimelerde – nuñ, -nüñ'dür. Eski Anadolu Türkçesi'nde /ñ/ etkisiyle daima yuvarlak ünlülü olmuştur. Bu ek metnimizde de döneminin doğal özelliğini yüklenmiş ve yuvarlaklığını korumuştur. Metnimizde bu duruma şunları örnek gösterebiliriz: *Süleymān'-nuñ (3b.4)*, *Hakk te'ālā-nuñ (8b.4)*, *Qur'an'-uñ (14a.5)*, *şırça-nuñ (19b.4)*, *şeyh-üñ (19b.1)*, *bu-nuñ (20a.11)*, *kelb-üñ (20b.8)*, *terāzū-nuñ (22b.7)*, *kelime-i şehādet-üñ (23a.1)*, *tevhīd-üñ (24a.4)*, *velī-nüñ (41a.8)*, *pādişāh-uñ (43a.5)*, *ķulları-nuñ (51b.7)*, *gice-nüñ (51b.9)*, *dostı-nuñ (55b.1)*, *kişi-nüñ (57a.10)*, *sen-üñ (58a.8)*, *sarāy-uñ (58b.1)*.

3.1.3.1.4.2. Yönelme (dativ) hâli eki

Eski Türkçe döneminde -ga / -ge, -ka / -ke olan yönelme hâli eki, Eski Anadolu Türkçesi döneminde baştaki ünsüzlerini kaybederek -a, -e'ye dönüşmüştür. Ünlü ile biten kelimelere ise /y/ ve /n/ yardımcı ünsüzleriyle bağlanmaktadır. Metnimizde de bu ek, -a ve -e şeklinde kullanılmıştır. Örnekleri şunlardır: *Aķça-y-a (51a.6)*, *su-y-a (30a.7)*, *hırķa-y-a (30a.7)*, *Baġdād-a (30a.8)*, *maķām-ı-n-a (34a.2)*, *ūlemā-y-a (2a.7)*, *ūmerā-y-a (2a.10)*, *huzūr-ı-n-a (2b.7)*, *sevāb-a (4b.7)*, *deķāyık-a (4b.7)*, *maķām-a (4b.7)*, *maķsūd-a (6a.6)*, *şıfat-ı-n-a (6b.1)*, *namāz-a (44a.1)*, *biñar-a (44a.2)*, *atam-a (45b.1)*, *azāb-a (47a.5)*.

3.1.3.1.4.3. Yükleme (akkuzativ) hâli eki

Eski Anadolu Türkçesi döneminde yükleme hâli eki -ı, -i, -n, -nı, -ni şeklindedir. Kelime sonu ünlü ile bitiyorsa araya -y ünsüzünü alarak kullanılmaktadır. Ancak -nı, -ni kullanım alanında düştüğü için sadece arkaik olarak birkaç örnekte görülmektedir: *şâ'irler bu hikâyet-i (3b.6), dad-ı (6b.2), bâtın-ı (6b.5), imân-ı (6b.6), i'tikâd-ı (6b.6), kadri-n (8a.4), maḥlûkât-ı (8b.5), rızâsı-n (10a.5), şevâbı-n (10b.4), feżâyili-n (10b.5), esirüñ-i (12a.9), ma'nâsı-n (13b.4), 'azâbı-n (13b.9), şevki-n (16b.6), arzusu-n (17a.6), ḥâceti-n (17b.8), maḫşûdı-n (17b.9), (17b.9), adı-n (19a.5), ayacığı-n (20b.1), bu kerre ol kelb-i (20b.9), teveccühi-n (21a.3), (ol) söz-i (25b.10) // a-n-ı (19a.4/45b.1), bu-n-ı (22b.2), şu-n-ı (36a.3).*

Yükleme hâli manası olmasına rağmen ek kullanılmamış örnekler de bulunmaktadır: “*maḫşûdın su'âl itmekden benüm **zıkrüm** ve **fıkrüm** men' itse*” (17b.9).

3.1.3.1.4.4. Bulunma (lokativ) hâli eki

Bulunma hâli eki, Türkçenin her devresinde -DA şeklinde kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesi'nde de sürekli olarak -da biçiminde kullanılmıştır. Metnimizde de döneminin özelliklerini yüklenmiştir: *mevdânın-da (1b.5), evḳât-da (2a.8), eş'âr-da (4a.6), bâbın-da (4a.9), baḫmın-da (7b.9), Tevrât-da (32b.10), İncil-de (32b.10), Zebûr-da (32b.11), dünyâ-da (33a.4), âḫiret-de (33a.6), ḫatın-da (33b.4), ucın-da (37b.2), laḫza-da (37b.10), havâ-da (40b.2), başmın-da (42b.5), tağıın-da (43a.11), 'ibâdet-de (45a.7), evüm-de (45a.10), vaḫt-da (46b.6), aḫbâr-da (47a.8), tevâzu'-da (50a.8), şefḫat-de (50a.9), ḫesâb-da (51b.7), Başra-da (52a.2), 'aşḫmın-da (55b.7), vücûdun-da (55b.9).*

3.1.3.1.4.5. Uzaklaşma (ablativ) hâli eki

Uzaklaşma hâli eki Eski Türkçede -DIn şeklinde yalnızca dar ünlülü olarak kullanılmaktaydı. Ancak Eski Anadolu Türkçesinde bu ek, -dAn şeklinde olup /t/'li şeklinin ise daha sonraları ünsüz uyumuna bağlı olarak ortaya çıktığı bilinmektedir: *dünya-dan (3a.1)*, *bābından (3a.1)*, *cinni-den (3a.4)*, *vuḥūş-dan (3a.4)*, *ṭuyūr-dan (3a.4)*, *kuşlar-dan (3a.8)*, *iḥvān-dan (5a.10)*, *nisyān-dan (5a.11)*, *an-dan (7a.7)*, *taʿallukātın-dan (9b.6)*, *aḳribāsın-dan (9b.6)*, *namaz-dan (11a.3)*, *şiddīklar-dan (11a.8)*, *taḥıl-dan (12a.4)*, *Allah'dan (13a.4)*, *rumūz-dan (14a.1)*, *buluṭ-dan (14a.6)*, *nesne-den (14b.3)*, *nefsin-den (15a.3)*, *zıkrın-den (17b.4)*, *dil-den (20a.6)*, *ünin-den (20a.11)*, *ümmeüm-den (21b.5)*, *bitiler-den (21b.10)*, *günāhlar-dan (22a.3)*, *kalb-den (24a.10)*, *söz-den (25b.7)*, *mertebesin-den (33b.6)*, *göz-den (35a.6-7)*, *belin-den (43b.7)*, *biñar-dan (43b.9)*, *zālim-den (44b.10)*, *ḥavfın-dan (46b.4)*, *ḥayretin-den (46b.5)*, *gözüm-den (55b.5)*.

Bununla birlikte -dın/-din şekli ise metnimizde de görülen yalnızca kalıplaşmış bazı örneklerde mevcuttur: *öñ-din (6a.6)*.

3.1.3.1.4.6. Eşitlik (ekvativ) hâli eki

Asıl eşitlik eki -CA'dır.⁶⁸ Ekin kullanımında günümüz kullanımından farklı bir kullanım yoktur. Ek eşitlik dışında farklı anlam ve fonksiyonlar da ihtiva eder. Bunlar özellikle “gibi, kadar” edatlarının karşılığı ya da “-dan” ekinin

⁶⁸ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul 1997, s.239.

fonksiyonlarındaki kullanımlardır.⁶⁹ Miktar, karşılaştırma, kadar ve benzerlik gibi anlamlar bu duruma örnek olarak ifade edilebilir. Ek bulunma hali, yalın hal ve ayrılma hali fonksiyonlarında da kullanılmıştır.⁷⁰ Bu farklı anlamlar eşitlik ekine yapım eki görevini yüklediği için çekim eki yönünü zayıflattığı bilinmektedir. Metnimizde eşitlik ekini şu şekillerde görüyoruz: *ni-çe* (27b.1), *bun-ca* (21a.1), *ardın-ca* (38b.5), *yanın-ca* (43a.5), *ardım-ca* (54b.5), *mücebin-ce* (2a.8), *ni-ce* (10b.9), *tağdir-ce* (14b.3), *hâlin-ce* (39a.4), *hağîr-ce* (42b.7),

Kalıplaşma yoluyla -cılayın/-cileyin halini alan eşitlik eki, benzetme ve eşitlik bildirir. Bu durum metnimizde de benzetme anlamı yüklenen örneklerle görülür: *bu-n-cılayın* (48a.10), *ben-cileyin* (34b.8), *sen-cileyin* (36b.6).

3.1.3.1.4.7. Yön (direktiv) hâli eki

Yön ekleri -ra/-re; -aru/erü, -ru/rü'dür. Bu eklerden en işlek olanı -ra/-re'dir. Eski Türkçede -garu/-gerü ekinden /g/ ünsüzünün düşmesiyle meydana gelen -aru/-erü daha sınırlı bir kullanıma sahiptir. -ru/-rü" ekleri ise "-aru" ve "-erü" eklerinden kısalıp kalıplaşarak ancak belli kelimelerde kendisine kullanım alanı bulmuştur: *şoñ-ra* (11a.3), *taş-ra* (30b.6), *üz-re* (40a.11) // *yuk-aru* (38a.8), *iç-erü* (58a.7), *il-erü* (52b.7) // *be-rü* (38.7)

Kimi etimolojik sözlüklerde şu kelimedeki -ru/-rü ekinin yön eki olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır: *gi-rü/ge-rü* (30a.6/38b.1)⁷¹

⁶⁹ Musa Duman, Vasiyyet-nâme, Risale Yayınları, İstanbul 2000, s. 43.

⁷⁰ Gürer Gülsevin, Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, Tdk yayınları, Ankara 2007, s.77.

⁷¹ Tuncer Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.

3.1.3.1.4.8. Vasıta (Enstrumental) hâli eki

Vasıta ekleri -la/-le, ve -n'dir. Bağlama edatı *ile* birçok örnekte ekleşme sürecine girmiş, kelimeye bitişik yazılmıştır. Ancak edatı *ile* veya *ıla* olarak okumamızı sağlayan hareke veya ünlüler kullanılmaktadır (*i'tikād-ıla* (20a.6), *dil-ile* (24a.5)).

Bu edatın ekleşmiş biçimi olan -la, -le'nin kullanımında bu günkünden farklı bir durum yoktur. Ancak yukarıda belirtildiği gibi, metnimizde kaynamanın henüz tam olarak gerçekleşmediği örnekler de bulunmaktadır. Bununla beraber metnimizde -la, -le eki daha yaygın kullanılmaktadır.

armağān-nıla (2b.10), *āsānlig-ıla* (45a.3), *rıza-y-ıla* (5b.4), *ihlās-ıla* (20a.5), *bātıl-ıla* (24a.2), *Ḥaḫḫ te'ālā-y-ıla* (24b.8), *celāl-ıla* (52a.11), *ber-vech-ile* (4b.5), *bu vech-ile* (13a.5), *niyet-ile* (50a.1), *nūrı-y-la* (6b.6), *īmān-la* (7a.10), *islām-la* (7a.10), *şunlaruñ-la* (8a.4), *Ḳur'ān-la* (8a.4), *ḳul-la* (9b.8), *anuñ-la* (9b.9), *avcı-y-la* (12a.4), *i'tikad-la* (13a.11), *ihlāş-la* (13a.1), *şart-la* (16a.11), *mekān-la* (16b.9), *cihhet-le* (16b.9), *noḳşān-la* (17a.1), *ḥudūs-la* (17a.1), *kemālat-la* (17a.3).

İle nin ekleşmeden edat olarak da metnimizde yoğun bir şekilde kullanıldığını görmekteyiz: *sıfatı ile* (2a.2), *armağan ile* (4a.5-6), *lutfı ile* (9b.1), *gül ile* (28b.2), *zāt-ı bārī ile* (6a.4).

Eski Anadolu Türkçesi döneminde işlek kullanılmasına rağmen metnimizde 3 kelime /-n/ vasıta eki ile yazılmıştır: *şabāh-ı-n* (12b.4), *vaḳt-ı-n* (30a.1), *ard-ı-n ard-ı-n* (37b.4).

Bazı örneklerde ise kalıplaşmış biçimde kullanılmaktadır: *iç-ü-n* (3a.10), *deg-i-n* (13a.3),

3.1.3.1.5. Sayı İsimleri

Belirtme sıfatı olarak kullanılan sayı isimlerinin bugünkünden farklı bir kullanımı yoktur. Ancak bazılarında ses değişikliği görülür. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *bir* (2b.2), *iki* (18b.1), *üç* (35a.5), *dört* (52b.4), *beş* (37a.9), *altı* (55a.11), *yetmiş* (2b.3), *biñ* (2b.3), *çoksan* (32a.9), *çokuz* (32a.9), *yigirmi* (58b.10), *otuz* (10b.8), *kırk* (10b.8), *üz biñ* (47a.11).

Ayrıca “-ncı”, “-nci” sıra sayı isimleri yapan ekler ise daima düz ünlüdür: *iki-nci* (13b.11), *üç-i-nci* (14a.4), *dörd-i-nci* (14a.7), *on-u-ncı* (45b.10).

3.1.3.1.6. İsim Yapım Ekleri

3.1.3.1.6.1. İsimden İsim Yapan Ekler

-An: Çok fazla yaygın olmayan bir ek olduğu bilinmektedir. Genellikle küçültme işleviyle kullanılmaktadır. Metnimizde iki tane örneği bulunmaktadır: *oğlan* (8a.10/19a.10), *er-en-lere* (27b.11).

-CA: Eşitlik ekidir. Kalıplaşma yoluyla bazı türetmeler yapmıştır. Metnimizde çok fazla örneği yoktur: *ni-çe* (27b.1).

-CI: Daha çok meslek isimleri ve bir işi alışkanlık haline getiren kimseyi gösteren isimler yapar. Eski Anadolu Türkçesinin başlangıcında ekin yalnız /ç/’li şekiller görülürken sonradan /c/’li şekilleri de kullanılmıştır: *zindan-cı-lar* (26b.5),

kovu-cı “dedikoducu” (49a.1), *yalān-cı* (55a.10), *bek-ci* (12a.3), *çömlek-ci* (57a.4), *el-çi* (39a.7).

-CAk, -cUk, -cUğAz: İsimlerden sevgi ve küçültme gösteren isimler türetir. Kullanımı çok sık değildir. Metnimizde de bu durumu gösteren iki örnek mevcuttur: *oğlan-cuk-larum* (45a.10), *it-cügez* (20a.10-11/21a.6).

-dAş: Bu ek çoğunlukla ortaklık, beraberlik, bağlılık gibi durumları bildirmede kullanılır. Metnimizdeki örneği şudur: *kar-daş-ına* (<karındaşına) (10a.8).

-İlk: Çoğunlukla isim ve sıfatlardan soyut anlamlı isimler türetir. Ekin ünlüsü yuvarlaklık-düzlük bakımından çoğu zaman kökün ünlüsüne uymaktadır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *emīn-lik* (8a.8-9), *diri-lik-den* (56b.6), *peygamber-lig-i* (50a.10), *velī-lig-i* (33b.6) // *cünün-luk* (33b.7) , *rezzāk-luğ* (39a.5), *ulu-luğ-ın* (47a.7).

-IU: İsimden sıfat yapmak için kullanılır. Kök ve ek arasında ünlü uyumsuzluğu vardır. Kök ünlüsü ne olursa olsun ekin ünlüsü daima yuvarlaktır. Bu durumun sebebi ise Eski Türkçedeki -lığ, -lig eklerindeki /ğ/ ve /g/ ünsüzlerinin düşmesidir. Metnimizde şu örnekleri mevcuttur: *huy-lu* (41b.6), *at-lu* (43b.6 / 44a.1-5-10), *kan-lu-sın* (44b.6), *hāl-lu* (51b.1), *şurat-lu* (55a.8) // *giz-lü* (7b.3).

-sUZ: İsimden sıfat yapmak için kullanılan bu ek olumsuz anlam taşımaktadır. -lu, -lü ekinin karşıt anlamlısıdır. Ünlüsü uyuma girmez. Kökün ünlüsü

ne olursa olsun daima yuvarlak ünlüdür. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *göz-süz* (43b.11/44a.2-3), *zahmet-süz* (45b.5).

3.1.3.1.6.2. Fiilden İsim Yapan Ekler

-gÜ: Genellikle alet isimleri yapan ek, bazen çeşitli soyut anlamlar ve somut isimler de türetir. Metnimizdeki tek örneği şudur: *Sev-gü-sin* (32a.4).

-IcI: Bir işi hünere ve alışkanlık haline getirerek yapmayı göstermek üzere, isimler türetir. Eski Türkçedeki -gı-çI, -ig-çi birleşik şekliyle geldiği kabul görmüş genel kanaattir. Metnimizde yeterince örnek barındırmaktadır: *şakla-y-ı-cı-dur* (34a.9), *kıl-ı-cı-dur* (35b.1), *kal-ı-cı-dur* (37a.4), *bağışla-y-ı-cı-dur* (38a.1), *aç-ı-cı-dur* (39b.5), *bırağ-ı-cı-dur* (40b.11), *çıkır-ı-cı-dur* (41a.2), *al-ı-cı-dur* (51b.7), *kopar-ı-cı-dur* (55b.8), *yarad-ı-cı* (35a.10) // *vir-ı-cı-dür* (34a.8), *bil-ı-cı-dür* (34a.9), *getür-ı-cı-dür* (35a.10), *vir-ı-cı-dür* (35b.8), *gör-ı-cı-dür* (53b.7), *sev-ı-cı-dür* (55a.1), *dir-gür-ı-cı-dür* (56b.7), *öldür-ı-cı-dür* (56b.7).

-Uk: Bu ekle soyut ve somut pasif anlamlı isim ve sıfatlar, alet ve eşya isimleri türetilmektedir. Ünlü ile biten tabanlara doğrudan doğruya, ünsüzle biten tabanlara ise araya yardımcı ünlü alarak eklenmektedir. Araya giren yardımcı ünlü ise daima yuvarlaktır. Fiilin gösterdiği harekete uğramış olan, bazen de o hareketten doğmuş bulunan veya o hareketi yapan çeşitli nesnelere karşılık gelen isimler yapar.⁷² Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *az-uğ* (3b.1), *ayr-uğ* (12a.11 / 42b.6), *kon-uğ-laya* (47b.6 / 48a.3 / 58a.1).

-m: Bu ek çoğunlukla bir hamlede olan işi ve sonucunu ifade eden isimler türetir. Metnimizde tespit edebildiğimiz tek örnek şudur: *öl-ü-m* (56b.6).

⁷² Mustafa Özkan, vd., **Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım**, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006, s.475.

-mAk: Fiilin hareket ve oluşun soyut ismidir ve istisnasız her fiil tabanına getirilebilir. Eski Anadolu Türkçesindeki kullanımı bugünkünden farksızdır. Metnimizdeki tespit edebildiğimiz örnekleri şunlardır: *var-mağ* (2b.1), *ol-mağ* (3a.2), *kılm-ğ-dan* (5a.11), *oğım-ğ* (13b.3), *ğandır-mağ-dır* (14a.10), *ğur-mağ* (19a.10), *ğopar-mağ* (26b.10), *uyan-mağ-dur* (27a.9), *urma-mağ* (28b.7), *ğın-mağ* (34b.3), *ğorğ-mağ* (37a.6), *ğakın-mağ* (45a.1), *al-mağ* (56a.7) // *it-mek* (2b.1), *eyle-mek* (2b.1), *ilet-mek* (4a.9), *evlen-mek-dür* (9a.6), *di-mek* (10b.9), *gir-mek-den* (11a.3), *bil-mek* (17a.7), *çekil-mek-le* (21a.1), *öldür-mek* (25a.6), *sevin-mek-dür* (27a.11), *iriş-mek-dür* (31a.6), *iste-mek* (39a.11), *dile-mek* (40b.6), *ğör-mek* (43a.3), *sev-mek* (55a.2).

-mA : Eski Anadolu Türkçesinde bu ek daha çok somut anlamda isim türetmekteydi. -mAk mastarının hafifletilmiş şekli olarak kullanılmıştır. Metnimizdeki örneklerini olumsuzluk ekiyle karışmaması açısından cümle içinde vermeyi tercih ettik: *istimā'ından ve diñle-me-sinden şevāb-ı uhrevī hāşıl olur* (6b.8), *Kimseye dağı di-me-ge utandı.* (39b.9), *Sen benim 'adlüm ğör-me-ge řakatüñ yitmez* (43b.1), *Hağğ te'ālānuñ kelāmın işit-me-ge lāyık ğörmedi* (50b.8), *anuñ yolına ğarç it-me-ge lāyık ola ğarç ide* (55b.2).

-I: Daha çok tek heceli geçişli ve geçişsiz fiillere gelen çok işlek ve verimli bir ektir. Şekil bakımından ilk hali kaynaştırma ünlüsü olan ve farklı anlamlarda isimler türeten bu ekin Eski Türkçedeki -I-g, ekinden geldiğı bilinmektedir.⁷³ Eklerin sonundaki /-ğ/ ve /-g/'ler düşerken aradaki yardımcı ünlü fiilden isim yapma eki durumuna gelmiştir. Bu ünlüler ise çoğunlukla yuvarlak olarak bulunmaktadır. Ayrıca bu ekin -ğü, -gü fiilden isim yapma ekinin başındaki /-ğ/ ve /-g/'lerin düşmesi ve zarf fiil eki -u, -ü'nün kalıplaşmasıyla meydana geldiğı de

⁷³ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi*, 3. Baskı, Tdk yayınları, Ankara 2009, s.82.

bildirilmektedir.⁷⁴ Metnimizde bu duruma örnek olarak gösterilebilecek kelimeler şunlardır: *kok-u-sı* (6b.7 / 7a.6), *koñ(u)ş-ı-sıñı* (11a.10), *çok-u* (37b.4).

3.1.3.2. ZAMİR

3.1.3.2.1. Şahıs Zamirleri

Şahıs zamirleri *ben, sen, ol, biz, siz, anlar, olar*'dır. Türkçede zamirlerin çekiminde kökleri değişmektedir.⁷⁵ Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde şahıs zamirlerinin *bini, sini, binüm, sinüñ* çekim şekilleri de bulunmaktadır. Bunlar Eski Türkçe döneminde de var idi. 3. Şahıs zamiri *ol* ve *olar* çekimde en fazla değişiklik gösteren zamirlerdir. *Anı, aña, anda, andan, anuñ, anlara, anlarda, anlardan, anlaruñ.* Eski Anadolu Türkçesinin zamir çekiminde Eski Türkçeye ve bugünkü yazı diline göre en belirgin özelliği, ilgi hâlindeyken aradaki ünlünün yuvarlak olmasıdır.⁷⁶ Metnimizde 3. Şahıs olan “olar” zamirinin örneği bulunmamakla beraber diğer zamir örnekleri şunlardır: *ben* (4a.9 / 12a.10 / 12b.11 / 13a.7 / 17b.10), *sen* (19a.4 / 20b.4 / 22a.1 / 25b.8), *ol* (1b.2 / 4a.5 / 4b.6 / 7a.1 / 8a.5 / *Yā Eba Hüreyre! Ol, bu sözinde şadıkdur* 13a.9), *ol bizüm sırrımızu şaklamadı* (30b.5), *Bir kerr[e] “yā hū” didi, ol, “yā hū” didüği berekâtında* (21a.7), *biz* (14a.11 / 19a.4 / 20b.3 / 30b.4 / 43a.4 / 52b.10 /), *siz* (11b.4 / 20b.3 / 28a.6 / 52b.8 / 57a.1), *anlar* (2a.6 / 22b.3-5 / 28a.7 / 52b.8).

⁷⁴ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Yayınları, 1997, s.192.

⁷⁵ Mecdut Mansuroğlu, “*Türkçede Zamir Çekimi*”, TDED, III/3-4, İstanbul 1949, s.501.

⁷⁶ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Genişletilmiş 2. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000, s.122.

3.1.3.2.2. İşaret Zamirleri

İşaret zamirleri *bu, şu, ol, o, şol, bular, bunlar, şunlar, anlar*'dır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *bunuñ sözi Süleymān'a hoş geldi (4a.5), bu dağı kıyāmet güninde haqq te'ālānuñ 'arş [1] altında ıurur (8a.11), ıurān bunuñ gibi ıulı Allah Te'ālāya ulaşıdurur (9b.11), bunuñ gibi kimseye bu dinde ıasıl olan şevāb (13b.7), Bunuñ gibi kişilere şevab-ı ıurān bulutlar şuretinde olub (14a.2), Bunlaruñla ııtmır itcügezi bile gıtdi (20a.9), bunuñ üninden bizi ıuyarlar (20a.11), Bunlar eyıtdiler (20b.3) // ya'ni huşümet ider şunlaruñla kim ıur'anla 'amel ıılmadılar (8a.4), belki şunlara nurdur kim i'tikādı ola (24a.2), Haqq te'ālā eyde şunu getürüñ diye (36a.4), Amma şunu kim ıor ider türābdan dağı zelıl ve ıor ıılır (40a.10), şunu kim Haqq te'ālā ezel-i āzalde taıdım itdi (57b.6) // ol, yüregindeki tevııd ıarāretinüñ te'sıri ıalmadı (19b.9), // şol ki ıerse şarāb eytdi (27b.9).*

3.1.3.2.3. Dönüşlülük Zamirleri

Dönüşlülük zamirleri *öz, kendü, kendüz*'dür. Bugün Türkiye Türkçesinde *öz* sık kullanılmamaktadır. *Kendüz*'ün yerine de *kendü*'nün iyelik ekli şekli olan *kendisi* geçmiştir. Ancak metnimizde *kendüz* ve *kendüsi* kelimelerinin birlikte kullanılmasıyla geçiş evresinin henüz tamamlanmadığı görülmektedir: *kendü (2b.10 / 3a.6 / 3b.1 / 8a.6 / 9b.4-5-6 / 10a.2 / 16a.1 / 16b.11 / 24b.5-9-11 / 31a.1-6 / 32a.3 / 32b.7) // kendüz-üñ (31a.1-2), kendüz-üm (31a.3) // kendü-si (56b.9).*

3.1.3.2.4. Belirsiz Zamirler

Belirsiz zamir olarak *kimi, kimse, kimesne, kimsene, her ki, her kim, her biri, her birisi, biri, birisi, bir kaç, ne kim, her ne, kamu, kankısı, kangısı, ayruk hiç kes, cümle, cümlesi, niceler, özgeler, dükeli, dükelişi, biregü, degmesi, fülân* gibi pek çok belirsiz zamir kullanılmıştır. Metnimizde geçen örnekler şunlardır: *kimse (8b.1 / 13b.7 / 17b.8 / 19a.9 / 28b.6 / 36b.7-9 / 38a.3 / 39b.9) // her ki (8a.8 / 38a.1 / 42a.8) // her kim (10a.3-7 / 13a.11 / 23b.9 / 24a.1 / 31a.8 / 31b.10 / 33a.9 / 34b.2) // her biri (3a.6 / 21b.8 / 29b.5) // birisi (29b.8 / 47a.9) // biri (8a.9 / 21b.5 / 35b.11 / 51b.11), birine (42a.11) // her ne (32a.1 / 51a.10) // cümle (45a.6) // // fülân (18a.6 / 38a.8 / 40a.5 / 41a.4 / 43b.3).*

3.1.3.2.5. Soru Zamirleri

Soru zamiri *kim* ve *ne*'dir. Biz metnimizdeki soru zamiri olan “kim”in bağlama zamiri olan “*kim*” ile karışmaması için cümle içindeki kullanımıyla vermeyi tercih ettik: “*Yā İlāhi! Benüm eşegüm uğurlandı. **Kim** uğurladıysa baña bildir?” didi (36b.4) // müte‘allimiñ zihnine ve tabī‘atine münāsib **ne** ise (5b.9), ilāhdan murad **ne** ola? (15a.11), “Sen dahı **ne** istersin?” didiler (20b.4), ‘İmdi bu bitiler içinde **ne** varsa oқи!’ (22a.4), bu hāle mübtelā oldığına sebeb ve hikmet **ne** ola didüm (30b.1), Ammā kerīmdür deyüb **ne** gerekse itmemek gerekdür (53b.6).*

3.1.3.2.6. Bağlama Zamirleri

Eski Anadolu Türkçesinde bağlama zamiri olarak “kim” ve Farsçadan geçen “ki” kullanılmaktadır.⁷⁷ Bunların işlev ve kullanılışları bugünkünden farklı değildir: *ma‘lūm ve mefhūm oldu **kim** selāṭine ve ümerāya (2a.10), Süleymāna ‘arz itdiler **kim** añña yevm’ül-‘arz dirler (3a.5), İmdi şek degül **kim** zihn-i beşere ve fehmi-i insāna (5b.11), Kelām-ı ‘azze şānehü ve a‘lâ bürhānehü kim k̄āyimdür (6a.4), İmdi mü‘min **kim** k̄ur’an oқыya zāhiri gökcek diñleyenler rahat olurlar (6b.4), şol mü‘min **kim** k̄ur’an oқыmaz (7a.5), ya‘ni huşūmet ider şunlaruñla **kim** k̄ur’anla ‘amel kıldadılar (8a.4), şol kimseler **kim** baña ulaşdı ve beni ri‘āyet eyledi (8b.1), Eğer diseler **kim** ilāhdan murad (15a.1), şol **kim** benden kesildi ve beni terk itdi (8b.3), // mü‘min-ü muvaḥḥid **ki** K̄ur‘ān oқыya (6a.10), şol ferd **ki** Ḥalıq-ı⁵ ‘ālem rāzıq-ı benī-ādemdür (15b.4), Şol kimse **ki** baña ḥācetin ve maḳşūdın su‘āl itmekden (17b.8), şol **ki** içerse şarāb (27b.9).*

3.1.3.3. SIFAT

3.1.3.3.1. Niteleme Sıfatları

Varlık veya kavramları durum, biçim, renk, yapı vb. bakımlardan niteleyen sıfatlardır.⁷⁸ Nitelik bildiren pek çok kelime, niteleme sıfatı olarak kullanıldığından bu türdeki sıfatların örnekleri hayli fazladır: *şanlı kişi (32b.1), ulu padişahlar (35a.5), ulu armağan (4a.5), bu ḥallu münāfıq (7b.9), ziyāde şerefleri (9a.9), ulu ve sevāblu āyet (11a.2), ‘acāyib nesne (12b.8), ekşer rumūzdan (14a.1), za‘īf kul*

⁷⁷ Mustafa Özkan, age., s. 123.

⁷⁸ Mustafa Özkan v.d., *Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006, s. 532.

(22a.1-2), *gökcek ruḳ'ayı* (22a.10-11), *āḫir söz* (29b.1), *şınıklı gönlin* (34a.11), *mişâlsiz yaradıcı* (35a.10), *'āşī ḳul* (36b.8), *şāliḫ ḳullar* (41a.1), *şāliḫ ḳişi* (41b.3), *yaramaz ḫuy* (41b.5-6), *ḫaḳīrce ḳul* (42b.7), *gözsüz pīr* (43b.11), *gözsüz ḳişi* (44a.3-4), *'aḳlı az ḳişi* (45b.2), *muṭlaḳ ma'būda* (14b.9), *günāḫkār ḳul* (49b.6), *ḫūb şuratlu yigit* (54a.8).

Bazen de sıfatları kuvvetlendirmek ve pekiştirmek için ikilemeler kullanılmıştır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *dürlü dürlü belā* (31a.9), *dürlü dürlü şūret* (35a.11), *çok çok rahmet* (35b.9), *çok çok ve dürlü dürlü ni'metler* (37b.11), *yüce yüce mertebeler* (41a.1), *çok çok sevāblar* (49b.10).

3.1.3.3.2. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları, niteleme sıfatlarından farklı olarak varlıkların niteleme değil belirtme işlevi yüklenmiş olan sıfatlardır. Bu işlev ya adları işaret etme, gösterme ya da sayısını, miktarını bildirme şeklindedir.⁷⁹

3.1.3.3.3. Sayı Sıfatları

Sayı isimleri belirtme sıfatı cinsindedir. Varlıkların sayılarını, sıralarını, eşit bölümlerini, parçalarını belirten sıfatlardır.⁸⁰ Metnimizdeki sayı sıfatları şunlardır: *otuz gün* (10b.6), *kırk gün* (10b.7), *biñ leşkerle* (21a.5), *toḳsan toḳuz biti* (21b.8 / 22a.5), *dört mertebesi* (24a.4), *üç yüz ḳişi* (26a.2), *üç yüz 'aşā* (27a.1), *bir sevāb*

⁷⁹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi*, 3. bs., Ankara, Türk Dil Kurumu yayınları, 2009, s. 385.

⁸⁰ Haydar Ediskun, *Türk Dil Bilgisi*, 3. bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 1988, s. 134.

(28a.3), *iki şevāb* (28a.4), *iki ism* (31b.6), *toksan toköz ād* (32a.9), *dört biñ ad* (32b.7), *biñ ad* (32b.7), *dört kitab* (32b.10), *on biñ dirhem* (34b.9), *beş biñ kılı* (37a.9), *iki göz* (37b.7), *bir cāriye* (39b.6), *üzbiñ kanat* (47a.11), *üzbiñ yıl*(47a.11), *üç gün* (48a.8), *yitmiş cenāze* (49b.3), *on biñ dirhem* (51a.5-6), *on biñ aqça* (51a.8), *bir cenāze* (52b.4), *dört hāmmāl* (52b.4), *altı yüz dīnār* (55a.11), *yigirmi yıl* (58b.10), *bir müezzīn* (58b.10).

3.1.3.3.4. İşaret Sıfatları

İşaret sıfatları varlıkları gösterme yoluyla belirten sıfatlardır. Varlıkların buldukları yeri mekândaki zamandaki veya tasavvurdaki uzaklık derecelerine göre göstererek yapılırlar.⁸¹ Genellikle *bu*, *şu*, *ol*, *o* ve bunların birleşik şekilleri *uşbu*, *işbu*, *şol* <*uş+ol* işaret sıfatları olarak kullanılmaktadır. İşaret sıfatlarından *bu* ve *ol* daha çok kullanılmasına karşılık *şu* daha az kullanılmıştır. Metnimizde geçen işaret sıfatlarından örnekler şunlardır: ***şol turunc*** (6a.11), ***şol mü'min*** (7a.5), ***şol münāfik*** (7b.6), ***şol ebu-cehl karpuzına*** (7b.6), ***şol kimseler*** (8b.1), ***şol bulutdan*** (14a.6), ***şol şart*** (16a.11), ***şol i'tibārla*** (35b.6) // ***ol şeytandır*** (13a.10), ***ol ulu armağan*** (4a.5), ***ol eve*** (10b.6), ***ol kişi*** (11a.3), ***ol şeytan*** (13a.10), ***ol baña suāl idüb hācetin dileyen kulumu*** (17b.10), ***ol sözi*** (25b.10), ***ol gice*** (26a.1), ***ol padişah*** (35a.6), ***ol ferişte*** (41a.5), ***ol atlu*** (44a.1), ***ol şabah*** (52a.4), ***ol eşek uğurlayan sencileyin eydür*** (36b.6), ***şol vaqt*** (20a.8), ***ol vaqt*** (3a.8), ***şol filān yirde ve filān mevzi'de koyun güderken bir koyun kaçdı*** (50a.11), ***kimdür şol yatan didiler*** (51b.10). // ***uşbu nesne*** (43a.6), ***uşbu divāra*** (57a.7).

⁸¹ Zeynep Korkmaz, age., s. 385.

3.1.3.3.5. Belirsizlik Sıfatları

Belirsizlik sıfatları varlık ve nesnelerin sayı ve miktarını açık ve kesin olarak değil aşağı yukarı, belirsiz olarak bildiren sıfatlardır.⁸² *Az, azacuk, ayruk, her bir, nice, kamu, cümle, ba'zı* gibi çeşitli belirsizlik sıfatları kullanılmıştır. Metnimizde kullanılan belirsizlik sıfatı örneklerinden bazıları şunlardır: *az t̄ā'at (49b.10) // ba'zı ehādīşde (5a.6), ba'zı kelāmında (6a.2) // nice ev (10b.9), nice biñ leşker (21a.8), nice biñ kişi (48b.6), nice hallū kişi (52b.10) // her kişi (11a.9), her gün (46b.3) // fülān kul (41a.4) // çok kul (42a.11) // cümle luţfundan (45a.6) // bunca yıl (46b.2), bunca günāh (46b.1-2).*

3.1.3.3.6. Soru Sıfatları

Soru sıfatı varlıkları ve nesnelere soru yoluyla belirten sıfatlardır. Eski Anadolu Türkçesi'nde soru sıfatı olarak *kanķı* ve *ne* kullanılmıştır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *kanķı āyet (11b.1) // ne kullar (19b.9), ne şāzlıķdur (27a.11), ne vaķt (51a.10), ne kişi (54b.1) // 'ömri kaç yıldır ve kaç aydur ve kaç gündür ve kaç s̄ā'atdır? (46b.1-2)*

3.1.3.4. ZARF

3.1.3.4.1. Zaman Zarfları

⁸² Zeynep Korkmaz, age., s. 395.

Zaman zarfaları eylemin zamanın bildirir.⁸³ Zarflar genel itibarla şeklen sifata benzeyen ancak cümle içindeki yerinden tanımlanabilen kelimelerdir. Zaman zarfları ise bir kısmı doğrudan doğruya zarf olan kelimelerdir. En çok bilinen zaman zarfları “indi, imdi, şimdi, girü, hemîşe, kaçan, kaçan ki, kaçan kim, nice bir, çü, çün” vb. zarflardır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: **imdi** eyle olsun (9a.5), Di **imdi** (12b.11), **imdi** efđalü oldur (56a.10) // **şimdi** yüzüm göge tutub (53b.2), **şimdi** ol yigit bunda gelür (54b.4) // Pes **kaçan ki** kul ma‘būdına nidā itse (17b.11) // Pes mü’min **her kaçan ki** Hakk te‘ālānuñ ism-i zāhirin ve ism-i bā‘ının zikr itse (18b.4) // **çü** yürüdi irāde ke’s getürdi (27b.8) // **çün** gözde benüm kaçreyle yāş kaldı (55b.6), **çün** siz de bencileyin olacaksız (57a.8-9) // **nice** kim vardılar, ol itcügez kıbleye teveccüh idüp (21a.6).

3.1.3.4.2. Yer Zarfları

Yer zarfları fiilin yönünü bildiren zarflardır. Yer zarflarının çoğu yön ekleri ile oluşmuşlardır.⁸⁴ Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan yer zarfları genellikle “aşağa, yukaru, ilerü, içerü, tışaru, berü, karşı” gibi kelimelerdir. Yer zarfı olarak “öñ, arka, alt, üst, ard, ara, orta, sağ, şol, yakın, uzak, ırak” gibi kelimeler de kullanılır. Yine Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi dönemlerinde “kanı, kanda, kandan, kancaru, ardınca “yer zarfları da kullanılmıştır.⁸⁵ Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *Turugeldi yüzün **yukaru** tutdı (38a.8) // baña **ilerü** gel namazın kılıver didiler (52b.7) // Meger bundan **öñ** Maşur Cüneyde bu bābda bir kac suāl şordı (25b.4-5) // ‘adl ve zulmden **ırak** oldıysa (10a.4)*

⁸³ Muhammet Yelten, a.g.e., s. 308.

⁸⁴ Muhammet Yelten, a.g.e., s. 309.

⁸⁵ Faruk Kadri Timurtaş, **Osmanlı Türkçesi Grameri**, İstanbul, Alfa Basım, 1999, s. 68.

// *şülüş-ü tarika varıcağ ol ʿaşî kul döne, girü bağa (36a.1-2), İy kulum bu üç yirde karşı girü iltifat kılduğün nedür? (36a.5), “şāyed baña raḥmet ide” didüm, girü bağdum (36a.8), ve girü nazār kılmadı (42b.7) // bu ḥammāluñ ardınca vardum (38b.5), ve sen ardınca kovduñ (50b.2) // kaşd itdi kim iĉerü gire (58a.7) // Siz kanda gidersiz kim beni kovarsız? (20b.3).*

3.1.3.4.3. Miktar Zarfları

Miktar bildiren zarfların nesnenin azlık ve çokluğunu ifade eder. Bunlar doğrudan doğruya zarf olmakla birlikte bir kısmı da sıfatlardan ve kelime tekrarlarından meydana gelebilir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde umumiyetle karşımıza çıkan miktar zarfları çok, delim, igen, igende, iñen, iñende, katı, key, nice, öküş, yavlak, yigin, birez, biraz, bir katre, bir şeme, bir zerre, hayli, hezār, bār, ol kadar, şol kadar, nice kez, tümen tümen, tabak tabak, biñ biñ, katre katre, deste deset, az az, bölük bölük gibi kelime ve kelime gruplarıdır.⁸⁶

Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *Anuñçün itdüm ki bundan kan çok ağıdı (28b.11), günahkār kullarına çok çok raḥmet idüb (35b.8-9), ḥalāyığa rızkın başt idüb çok iricidür (40b.9), Haḫḫ teʿālā rızkı çok virür (45a.9) // kulları arasında haşr [ve] cezā iñende ḥükm idicidür (42a.7-8) // ve katı yakın geldi (37a.11), ʿĀsī kullarına key key raḥmet ve mağfired idicidür (48b.2) // Bir kişiye bir şāliḥa geldi, eytdi: Nice dirsın ki İnnallahe yūsīʿur-rızka (45a.8) // Henüz daḫı bir zerresin kaç itmedüm (47b.2), üç yüz ʿaşā urdılar her bār kim urdılar (27a.1).*

3.1.3.4.4. Tarz Zarfları

⁸⁶ Mustafa Özkan, a.g.e., s. 125-126.

Tarz zarfları tarz, hal, durum, sebep, sonuç, beraberlik, ayrılık, tekerrür, sınırlama vb. gibi anlamlar ifade ederler. Müstakil zarf olan kelimelerin dışında isim, sıfat ve edatlardan meydana gelmiş birleşik zarflar da kullanılabilir. Kelime tekrarıyla yapılmış tarz zarfları da mevcuttur. Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan tarz zarfları; “anca, ancılayın, añul, arkun arkun, ayru, ayruk, başdan ayağa, bir bir, böyle, bu deñlü, bu resme, buncılayın, delük delük, derd ile, dest-berdest, eyle (öyle), eyle kim, geñez, geñlü geñsüz, geñsüzün, gine, yine, girü, göñülsüz, halka halka, hemān, kām ü nākām, lā-cerem, ne deñlü, nā-gāh, ne resme, nice, niceme, ol deñlü, ol resme, oñat, pāre pāre, saf saf, sencileyin, ser-ā-ser, sora sora, şöyle kim, şöyle, şu deñlü, şu resme, tiz, yaluñuz” gibi kelimelerdir.

Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *Yā Eba Hureyre esirüñi nice itdüñ (12a.9), Uş şimdiki halde bulduñuz nice dilerseñüz idüñ (26a.9-10) // dervişin ‘ıyālüm vardur ayruk gelmeyem (12a.11) // Şiblñüñ bir gülinden niçün böyle āh idersin (28b.4-5), Yā Manşur: “Bu nedür, niçün böyle itdüñ?” didiler (28b.9-10), hem-çünān külinden dañı böyle avaz gelürdi (29b.7-8), böyle didi (38b.1) // Āñir hem eyle oldı ve halife eytdi (25b.9), Bir tama koyuñ ve çapusın şü[r]üñ didi. Eyle itdiler (41b.8-9), Bir dañı görđi yine eyle didi (47a.2), Hakk Te‘ālā eyitdi: “İmdi eyle olsun” (9a.5) // Yine hurma şatun aldum (52a.5-6), kudüse geldüm yine ol arada yatdum (52a.7), Uş yine harāb oldum (57a.8), Rasūlullah eyitdi: “Bu gice yine gelür” didi (12b.1), yine bekledüm (12b.2), Yine geldi (12b.2), yine tutdım (12b.2), yine salıvirdüm (12b.4), Yine vardum, bekledüm yine geldi (12b.6), yine gitmedi (20b.1), yine şülüşān-ı tarīka varıcağ döne yine bağa (36a.2-3) // gene ağladı (12b.2), gene hazret-i rasul şabāhın şordı. Gene haber virdüm (12b.4-5) // Dicle girü sākin oldı (30a.6), girü yuvasına çodı (33b.10), mütehayyir olmış kişiye girü mertebesin virdi (34a.1), Şiblī*

girü bitî yazdı (39a.10), *girü* melûl ve pişimân oldı (46a.10), ve sonra *girü* muhabbeti gönline düşdi (39b.8), İy fülân! Cāriyeñi *girü* getürdüm (40a.5) // *Lā-cerem* hodsên (44a.8), *lā-cerem* mahrum olmaya (38b.11 / 39a.1) // Elindeki cām *pāre pāre* oldı (19b.5), Yine ol-dağı *pāre pāre* oldı (19b.7) // sonra ol hātun kişi *güle güle* katımıza geldi (53a.1) // *taķdirce* (16a.1), *hakīrce* (42b.7) // *fi'l-cümle* (5a.1 / 13b.11 / 14a.9 / 24a.11)

3.1.3.5. EDAT

3.1.3.5.1. Çekim Edatları

Edatlar, çoğı zaman tek başlarına anlamları olmayan yalnızca gramer görevleri bulunan kelimelerdir.⁸⁷ Tahir Nejat Gencan ise edatları “ Sözcükler, kavramlar arasında anlam ilgisi kurmaya yarayan ve ancak bu görevleri için kullanılan sözcüklere “Edat” denir” şeklinde tarif etmiştir.⁸⁸ Edatların anlam ve görevlerini cümle içinde ilişkide olduğu unsurlar belirler. Yani edatlar bir çeşit görevli dil birlikleridir. Edatlar, birlikte oldukları kelimelerin, grupların ve cümlelerin anlatım gücünü zenginleştirici bir görev üstlenen dil unsurlarıdır.

Çekim edatları ise isimlerden sonra gelerek bağılı olduğu isimle diğer unsurları arasında zaman, mekan, yer yön, tarz, benzerlik, başkalık v.b. gibi bakımlardan çeşitli ilgiler kuran kelimelere denir. Şekil bakımından kelime, fakat işleyiş bakımından isim çekim eklerine yaklaşırlar. Çok defa da işleyişleri bir çekim

⁸⁷ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Yayınevi, 1997, s. 348.

⁸⁸ Tahir Nejat Gencan, *Dil Bilgisi*, Gözden Geçirilmiş 2. bs., İstanbul, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1971, s.359.

ekiyle karşılanabilir.⁸⁹ Bunlar mutlaka bir isimden sonra gelmeleri ve ancak o isim sayesinde anlam kazanmaları sebebi ile isim hal eklerine çok benzerler.⁹⁰ Ekler nasıl ki kavram arasında ilgi kuruyorlarsa, çekim edatları da bu eklerin gördüğü vazifelerin bir kısmını yüklenip, hatta onlardan daha zengin anlatımlı sözler durumuna yükselirler. Çekim edatları çoğunlukla yalnızca edat olarak kullanılan kelimelerdir.⁹¹

Eski Anadolu Türkçesinde “artuk, artuḡ, artug, aṣa, aṣaga, ayru, ayruk, berü, bigi, gibi, bile, birle, çü, çün, daḡı, dapa, daṣra, taṣra, dek, degin, ne deñlü, diyü, girü, göre, hem-çü, hem-çün, içre, içerü, içün, ile, ilerü, kadar, karṣu, niteki, nitekim, öñdin, öte, ötrü, özge, saru, sıra, soñra, tâ, teg, toḡru, üstine, üzere, üzre, yaña, yukaru” gibi başlıca çekim edatları kullanılır.

Metnimizdeki çekim edatı örnekleri şunlardır: *Ol ulu armağan ile gelenlerden buña artuk ri'ayet kıldı (4a.5-6) // bunca zamandan berü oḡlancuḡlarım-çün ol ta'āmı arzu iderdüm (38b.6-7-8) // bunuñ gibi kulu Allah Te'alāya ulaṣdurur (9b.11), lā-cerem bunuñ gibi kiṣi daḡı Ḥaḡḡ Te'alanuñ rızāsın bulub raḡmetine layıḡ olur (10a.4-5-6), ba'zı nāsa ata ve ana ba'zı aḡrıba gibi (10a.7), bunuñ gibi kimseye bu dinde ḡasıl olan ṣevāb kıyāmet güninde kuṣlar ṣüretinde geleler (13b.7-8), Bunuñ gibi kiṣilere ṣevab-ı ḡurān bulutlar ṣüretinde olub (14a.2), bunuñ gibi kiṣiye ṣevab-ı kurān mücerred üzerinde ṣol buluḡdan ḡasıl olan gölge gibi ola (14a.6-7), racül gibi ve feres gibi (14b.9), Ḥaḡḡ olsun Allah gibi gerekse bāḡıl olsun eṣnām gibi (14b.9-10), ben anuñ gibi kulıma artuḡraḡ verürin (17b.10) // ḡazıyye-i evliyādan eṣnā-i kelāmda bile derc itdüm (4b.8), Kim kuvva-i beṣer anı vaṣf u beyan ide bile līkin bu za'īfi bu miḡdar ki zıkr itdüm (14a.8-9), Bunlaruñla kıtmīr itcügezi bile gıtdi (20a.9-*

⁸⁹ Tahsin Banguoḡlu, **Türkçenin Grameri**, 3. bs., Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1990, s. 386.

⁹⁰ Necmettin Hacıeminoḡlu, **Türk Dilinde Edatlar**, 4. bs., İstanbul, M.E.B Yayınları, 1992, s. 1.

⁹¹ Mustafa Özkan, a.g.e., s. 127.

10), Yā Mūsā! Mādām ki senüñle **bile** kovucu vardır (48b.11/49a.1), bu cenāzeye uydum bile gitdüm (52b.6-7), **daḥı** kefenümde **bile** ço (53a.6) // Ve **daḥı** her kişinüñ armağānı kendüye lāyık ve münāsib ola (2b.10-11), **daḥı** nitekim şā'irler bu hikāyeti şı'rinde beyān kılmışlardır (3b.6), **Daḥı** eş'ārda mezkürdür (4a.6), Ben Dā'ī **daḥı** diledüm ki 'ilm bābında ba'zı ümerāya armağān iletmek için bir muhtaşar kitab...(4a.9-10), Ve ayet'el-kürsī **daḥı** a'lā-yı kur'andır (4b.1), Ve ba'zı münāsebetle esmā-i ḥüsna ma'nāsın yazub ve **daḥı** ber-vechile iḥtişār idüb tercüme idem (4b.4-5-6), Ve **daḥı** maḳama münāsib hikāyetden ve ḳazıyye-i evliyādan (4b.7-8) // nice ev ola ki otuz güne dek bir āyetü'l-kürsī okınmaya (10b.9-10) // bu ayeti ahırına **degin** okıdı (13a.2-3) // Zīrā bir kişi bir loḳmayı kim yir ne **deñlü** elden geçmişdür (45b.5-6), eger 'ömri ne **deñlü** uzun olursa (56b.9-10) // kendüye azuḳ olur **diyü** gizlemişdi (3b.1), Bu kitāba vesīletü'l- mülük **diyü** ad virdüm (5a.7-8), ol maḳşudın ve murādın disün **diyü** (8b.9-10), beni terk ideler **diyü** şıḡmurım didi (9a.1) // Mevlāmdan **girü** Mevlāmı taleb ideyin (39b.1), **girü** andan ḡayrı kimse bilmez (49b.9) // Yā Süleymān hediye ve armağān getürene **göre** (4a.1-2), Çünkü armağān ehline **göre** gerek-imiş (4a.8), Aña **göre** andan ḥesab alur (46a.10), aña **göre** 'amel ḳıla (52a.10) // armağān iletmek için (4a.9-10), Ramazanda şadaḳa-i fıtra **içün** taḥıl divşü[r]diler (12a.2-3), ḫaleb su'āle münāsib olsa ḫalebi su'āl **içün** olur (18a.1-2), bu saray senüñ **içün** olmuşdı (58a.8) // Ol ulu armağān **ile** gelenlerden (4a.5-6), Ḥaḳḳ te'ālanüñ 'ināyeti ve lutfı **ile** sulḫanlar ḫatında (9b.1-2), bir gül **ile** Manşura atdı (28b.2-3) // **Nitekim** Ḥaḳḳ te'ālā buyurur (41b.1), **Nitekim** Ḥaḳḳ te'ālā zıkr ider (46a.3-4), **nitekim** şā'irler bu hikāyeti (3b.6) // şurū' ḳılmaḳdan **öñdin** bir iki maḳşuda münāsib ḫadıḫ nakl oluna (6a.5-6-7) // **soñra** vüçüdda ve dünyada hiç nesne görmeye (24b.7-8), döḡdüklerinde **soñra** aşmaḡa alub giderken (27a.9-10) // **tā** kim şu sākin ola (30a.3), **tā** oḡlancuḳlar üzerine üşer oynardı (33b.8), **tā** ba'zı evliyā ḫaḳḳında mezkürdür (41a.2), **tā** ki anı helāk eyleye (41b.7) // cüz'ıyyātı etem vech **üzre** Ḥaḳḳ

te‘ālā kılmuñ hālin bildügi (40a.10-11) // Üç gün gökden yaña çıkdı (48a.8), Biz Hakk’dan yaña teveccüh itdük (20b.4), Nāgāh bir kez halife andan yaña baqdı (37b.2-3).

3.1.3.5.2. Bağlama Edatları

Bağlama edatları, kelimedен küçük dil birliklerini, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri biçim ve anlam yönünden birbirine bağlayıp, onlar arasında irtibat kurarlar.⁹² Bu bakımdan Türkçe cümle kuruluşunda bağlama edatlarının yeri ve vazifesi ihmal edilmeyecek kadar önemlidir.⁹³ Yapıları bakımından eskiden beri edat olarak kullanılanlar, kelime gruplarından kalıplaşmış olanlar ve yabancı asıllı olanlar diye üç grupta incelenmektedir.⁹⁴ Eski Anadolu Türkçesinde çok sayıda kullanılan bağlama edatı gruplarının bazıları şunlardır.

3.1.3.5.2.1. Şart ifadesi taşıyanlar

Şart ifadesi taşıyan bağlama edatları; *bārī, çı-ger, çün, eger, egerçi, ger, gerçi, kaçan, kaçan ki, kaçan kim, meger, tā, tā ki, tā kim* gibi küçük dil birlikleridir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *niçün bārī çekişirsiz didi (57a.9) // Sırr-ı Evvel oldur kim çün lafz-ı hūve işaretdür (16a.7), anuñ çün āh iderin ki halimi bilür kimse urmamak gerek idi (28b.6-7), Uş yine harāb oldum çün siz de bencileyin olacaksınız (57a.8-9) // Eger kişi ölmeden evvel uçmağa girmek olsaydı (11a.4-5), Ey ‘azīz! Eger yüz dahı getirirseñ hep şöyle olur (19b.7-8), Eger sizüñ Allah te‘ālāya irādetünüz varsa benim dahı var (20b.6-7), Eger sizi yaratdıysa beni dahı yaratdı (20b.7-8), İmdi*

⁹² Muharrem Ergin, a.g.e., s. 352.

⁹³ Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*, 4. bs., İstanbul, M.E.B. Yayınları, 1992, s. 113.

⁹⁴ Necmettin Hacıeminoğlu, a.g.e., s.114.

eger dilerseñ ki sen-dahı şeytān qahr idüp helāk kılasın (21a.9-10), // *gerçi* her kim bu üç isim begler ve ulu padişahlar katında okısa ve mülāzemet kılsa ol padişah aña muṭi‘ ve münkād ola (34a.4-5-6), Āhirü’l-emr ol sa‘ādetle olur *gerçi* ba‘zı kelāmında kuvvet-i nübüvvet sebebinden fehm-i insandan tavk-ı beşerden hâricdür (6a.2-3), *gerçi* Hakk te‘ālā ‘alīmdür anuñ maqşudın bilür (8b.8-9) // *egerçi* dünyāda fısk u fucūr dahı iderse (57b.7-8), *Egerçi* çekirge ayāğı senüñ hazretüñe lāyık degüldür; münāsib hiç degüldür (4a.2-3) // *kaçan* bu sebab[i] taşavvur itse i‘tikād ider (17a.1-2) // Pes *kaçan ki* kul ma‘būdına nidā itse taleb su‘āle münāsib olsa talebi su‘āl için olur (17b.11-18a.1-2), Pes mü‘min her *kaçan ki* Hakk te‘ālānuñ ism-i zāhirin ve ism-i bātının zikr itse bu iki dürlü ni‘mete müstahıkk olur (18b.4-5-6) // *meger* ki kendüye azuk olur diyü gizlemişdi (3a.11-3b.1), *Meger* ol atlu kīsesin añmış. Yine bınara geldi (44a.1-2) // ben anı bu cemā‘at içinden kovayın çıkarayın *tā* girü kalan cemā‘at anuñ şerriden emīn olalar (49a.4-5), *Tā kim* arasında belürsiz olsun diyü bundan ğayri kimse bilmesün diyü (49b.4-5), Allah te‘ālāye arzusu ve şevkı ziyāde olmak gerekdür *tā* her dürlü maqşudı müyesser ola (17a.11-17b.1), leyl ü neharen meşgül olub mülāzemet itgil. *Tā* fevz ve necāh birle maqşūda irişesin (21b.1-2), Dicleye at didi. *Tā* kim şu sākın ola (30a.3-4), ‘aybın benden artık kimse bilmeye eşek yirine eşek vireyin *tā* ol ‘āşî¹¹ kulum halk icinde rüsvāy olmasun (36b.9-10-11), Yā İlahi! Kudret vir. *Tā* tākātüm yite (43b.2).

3.1.3.5.2.2. Zıtlık anlamıyla sınırlama ifadesi taşıyanlar

Zıtlık anlamıyla sınırlama ifadesi taşıyan bağlama edatları; *ammā*, *ancak*, *illā*, *eyle olsa*, *lākin*, *līk*, *līki*, *līkin*, *velī*, *velīkin* gibi küçük dil birlikleridir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *Belki şabır ve te’hir iderüz ammā ısrār ider[se] ‘azāba müsteħakk*

olur (47a.4-5), **Ammā** tevbe iderse rahmete müsteħakk olur (47a.6), Mūsā nerde büyük tağ varsa çıkdı. Āvāz işitmedi. **Ammā** ıur tağımı ħakir gördi (50b.7-8), Bī-gümān Ĥaḫḫ te‘ālā kerīmdür. **Ammā** kerīmdür deyüb ne gerekse itmeme gerekdür (53b.5-6) // Ĥaḫḫ te‘ālānuñ dört biñ adı vardur ve biñ adın kendü ħazret bilür **ancaḫ** ve biñ adın kendü ħazret ve feriştelere ve peygamberleri bilür (32b.6-7-8) // Kim bu āyetin hic bir evde oḫımayalar **illā** şeyāṭīn otuz gün ol eve⁷ gelmeye (10b.6-7), İmdi ol su‘ālden ḫālī evlā degüldür, **illā** lafzatullahdur (18a.9-10) // Allah gibi gerekse bāṭıl olsun eṣnām gibi. **Lākin** bu maḫamda ma‘būdu bi’l-Ĥaḫḫ içündür (14b.10-11), Yā İlāhī! Ben bu aḫçaya muḫtācın **lākin** ṣaḫlayamazın saña vireyin ṣaḫla (51a.6-7) // bu saray senüñ için olmışdı **līkin** sen ḫabul ḫılmaduñ (58a.8-9), anuñ maḫşudın bilür **līkin** ol maḫşudın ve murādın disün diyü (8b.9), Anuñ atası bu altun issine yanaşub tururdu. **Līkin** ḫaḫḫın virmezdi ve zūlm iderdi. (44b.1-2-3), Ĥaḫḫ te‘ālā dünyāda mazlūmuñ ḫaḫḫın zālīmden aliverür **līkin** ādem oğlanları bilmezler (44b.10-11), eger her kişi rızḫı bu vechle kesb itse idi beğāyet müşkil olurdu. **Līkin** Ĥaḫḫ te‘ālā luṭfundan ḫullarınıñ rızḫın asān eylemişdür. **Līkin** bunı fikr idüb şükrin yerine getirür kişi azdur (45b.11-46a.1-2-3) // āyetü’l-kürsi oḫıduğı sa‘at fil-ḫal uçmağa gireydi **velīkin** ölmeyince duḫul-i cennet olmaz (11a.6-7).

3.1.3.5.2.3. Sebep bildirenler

Sebep bildirme anlamıyla görev yapan bağlama edatları; *çü*, *çün*, *çünki*, *çünkim*, *zîrâ* gibi küçük dil birlikleridir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: **Çü** yürüdi irāde ke’s getürdi (27b.8) // Süleymān’a vardı, selām virdi, **çünki** Süleymān ḫuzūrına vardı (3b.2), **Çünki** armağan ehline göre gerek-imiş (4a.8), **Çünki** pādişāh nazar ḫıldı bildüm ki ḫatırlarında meyl vardur (43a.2-3) // **Zîrâ** meşgüldür benüm ḫālīm ri‘āyet

itmege (43a.7-8), **Zîrâ** 'ale'l-ihtiyâc olmaz ve min-vechin müşkil olur **zîrâ** Hakk te'âlâ bilür cemî' aḥvâlin (46a.7-8), Ana ben ölicez hîç kimseye dimeyesin **zîrâ** benüm günâhum çokdur (53a.3-4), hiç girmez demek olur **zîrâ** nice ev ola ki otuz güne dek bir âyetü'l-kürsî okınmaya (10b.9-10). Ol bir ruḡ'a ağır gele. **Zîrâ** Hakk te'âlâ ismine hîc bir nesne muḡâbil olmaz (22b.9-10).

3.1.3.5.2.4. İstisna bildirenler

İstisna anlamıyla görev yapan bağlama edatları; *meger*, *illâ* gibi küçük dil birlikleridir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: **Meger** bundan öñ Manşur Cüneyde bu bâbda bir kac suâl şordı (25b.4-5).

3.1.3.5.2.5. Mutlak ilgi ifadesiyle yardımcı cümleleri ana cümleye bağlayanlar

Mutlak ilgi anlamıyla bağlama görevi yapan bağlama edatları; *ki*, *kim*, ve gibi küçük dil birlikleridir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *Manşura eytdi: Yaḡîndür ki bir ağac başın kazırdasın* (25b.5-6), *dögüñ kim bu ene'l-ḡaḡḡ didügin terk itsün* (26b.10-11), *'Işḡ oldur kim bugün ve yârin⁵ ve daḡı bir gün göresin* (27a.4-5), *'Işḡ-ı ḡaḡîḡî oldur ki 'âşîḡ mā'şuk yolında fenâ maḡâmında ola* (27a.6-7), *Taşavvufuñ ḡayet ednîsi budur ki uş görürsin didi* (28a.10), *gözlerin çîḡardılar ve dilediler kim dilin daḡı keseler* (29a.6).

3.1.3.5.2.6. Sıralama ve atıf bildirenler

Sıralama ve atıf bildiren bağlama edatları; *bile, birle, dahı, hem, ile, ilen, u, ü, ve, vü, ya, yāhu, yāhud* gibi küçük dil birlikleriyle birlikte *da...da, eger...eger, gerek...gerek, hem...hem, ne...ne* gibi istisnasız bırakma bildiren; *veyā, veyāhud, ya, ya...ya, yoğsa* gibi seçme ifade eden; *da, de, dahı* gibi kuvvetlendirme göreviyle kullanılan; *eyle ki, eyle kim, imdi, pes, şöyle kim, yā'nī* gibi açıklama ifadesi taşıyan bağlama edatları kullanılmıştır.⁹⁵

Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *Yā Mūsā! Mādām ki senüñle **bile** kovucu vardur (48b.11-49a.1), kazıyye-i evliyādan eşnâ-i kelāmda **bile** derc itdüm (4b.8-9), Bunlaruñla kıtmır itcügezi **bile** gitdi (20a.9-10) // nice biñ leşkeri **birle** kıahr idüp helāk kıldı (21a.8-9), Tā fevz ve necāh **birle** maqşūda irişesin (21b.1-2), Bunca biñ biñ kişi **birle** üç gündür du'ā kılırlar (48b.9-10) // seni **dahı** beni **dahı** zahmete uğratduñ (50b.3), Bilmeden anı **dahı** aldı (52a.3), biz dahı bilmezüz (52b.11), sen **dahı** bundan hoşnūd ol çalābım (53a.10) // Āhır **hem** eyle oldı (25b.9), na'ı **hem** seyfi yiridür (27b.9) // muvāfaqat idüb bir gül **ile** Manşura atdı (28b.2-3), Ol ulu armağan **ile** gelenlerden buña artuq ri'ayet kıldı (4a.6), Hakk te'ālanuñ 'ināyeti ve lutfı **ile** sultānlar kıatında muqarrebler ve mülāzımlar hāli böyledür (9b.1-2) // bu mertebe ve bu 'izzete (9b.2-3), evvela kendünüñ ta'alluqātından ve akribāsından ve ehli beytinden (9b.6-7), zīrā ki demleri ve 'arzları ve cemī' hukukları (10a.1-2) // ya ma'būd ola veya muṭlaq ma'būd ola (15a.1-2), bir kābil **ya** hüve dise delālet ider (16a.8), anı **ya** öldürüñ veya döğüñ (26b.10) // Hakk te'ālanuñ rızası olsa **hem** rızāillāh hāşıl olur ve **hem** dünyā ve āhıret maqşūdı hāşıl olur (17b.4), İkinci mertebesi oldur kim **hem** dilden ve **hem** kalbden ola (24a.10-11), Üçüncü mertebesi oldur ki tevḥid **hem** dilde ola ve **hem** gönülde ola (24b.3-4) // şol ebu-cehl kıarpuzına beñzer ki **ne** kıoqusı var kim andan rahat olalar ve **ne** dadı var kim andan lezzet alalar*

⁹⁵ Mustafa Özkan, a.g.e., s. 131.

(7b.6-7-8), ol sebebden **ne** beni ve **ne** zindanı bulduñuz (26a.9) // **Pes** padişāhuñ sırrın taşra birağanuñ cezası budur (30b.6-7), **pes** her kim aña tevekkül ide (38b.11), **Pes** kula düşeri oldur kim maqşūd-ı bizzāt mevlāsı ola (39b.2-3), **Pes** kişi aña lāyık kul olıcaq (40a.8), **Pes** abd-i haqīkī olmış kim mevlāsı nazarın re‘āyet ede (43a.8), **Pes** cevr itmekden şakinmaq gerekdür (44b.11-45a.1) // **yā‘nī** qarınça Süleymān’a varmağa armağan için nesne bulmadı (3a.9-10), **Yā‘nī** olmışı ve olacağı bilür (46a.5), **yā‘nī** hikāyet cennet tuhfelerindendür (4b.10), **yā‘nī** Haqq celle ve ‘alā eydür (6b.11), **Yā‘nī**, Haqq te‘alā İmānların³ ve ‘itikādların ziyāde ider (7b.2-3), **Yā‘nī** Rasūlullah’dan mervīdür kim kıyāmet güninde üç nesne ‘arş altında ola (8a.2-3) // **imdi** mādāmki kuluñ tevekküli ve şıdkı Haqq te‘alā muhkem ve müstekīmdür (34b.11-35a.1), **imdi** mecāzī efendi bir kez nazar kıldığıçün korkı[sı]ndan şöyle helāk oldı (37b.8-9), **imdi** efdalü oldur kim Haqq te‘alāya i‘timādın ve tevekkülin¹¹ ve şıdkın toğru ide (56a.10-11).

3.1.3.5.3. Ünlem Edatları (Ünlemler)

Bu edat türünde ise çağırma, seslenme, his, heyecan, korku, sevinç, keder, ıstırap, nefret, hayıflanma, şaşkınlık, acıma gibi duygusal ifadeler ve yasaklama, tasdik, red, gösterme, sorma gibi anlatım biçimlerini ifade ederler.⁹⁶

3.1.3.5.3.1. Doğrudan doğruya hitap (çağırma) ifadesi taşıyanlar

⁹⁶ Muharrem Ergin, a.g.e., s. 349.

Doğrudan doğruya hitap ve çağırma ifade eden edatlardır: Muhatabıyla konuşurken veya söylenirken kullanılırlar. *İ, iy, eyâ, hây, hey, yâ, yâhû, ey* bu dönemde kullanılan bazı seslenme edatlarıdır.

Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *İy Maşsur (27a.3), İy fülân! (40a.5), İy kulum! (41a.6), İy çalabım! (47a.1), İy yalancılar! (55a.10), İy Bahîl (56a.5-6) // Yâ Süleymân (4a.1), Yâ Ali! (11b.5)Yâ Mûsâ! (43b.1), Yâ İlâhi! (43b.2), Yâ İbrâhim! (47a.3), Yâ Rabb! (47b.2), Yâ Rasulullah (12a.11), Yâ la'în! (31a.1) // Ey rahm (8b.7 / 9a.2), Ey 'âşık! (19b.9 / 20a.3), Ey Maşsur (30b.9).*

3.1.3.5.3.2. Teessür ifade edenler

Acı, üzüntü, keder, hayıflanma gibi duygu ifadesi ünlemlerdir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde bu tür edatları için kullanılan birçok Türkçe, Farsça, Arapça kelime olmasına rağmen en bilindikleri şunlardır; *âh, dirîğ, dirîgâ, hasretâ, hayf, heyhât, vah, vây, zihî, zinhâr*. Metnimizde tespit edebildiğimiz örnekleri şöyledir: *bir kez âh eyledi (20a.2), aşlâ âh dimedüñ (28b.4), niçün böyle âh idersin (28b.5).*

3.1.3.5.3.3. Gösterme (İşaret) ifadesi taşıyanlar

Gösterme ifade eden edatlar; *uş, uşda* edatlarıdır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *Uş şimdiki halde bulduñuz (26a.9-10), uş görürsin (28a.10), uş bugün bunca günâh itdüm (46b.4), uş bu hâtun kişi bizi kirâya tıtdı (53a.11), uş bu namazın kıldıguñ benüm oğlumdur (53a.2-3), Uş şimdi ol yigit bunda gelür (54b.4), Uş yine harâb oldum (57a.8).*

3.1.3.5.3.4. Soru ifadesi taşıyanlar

Soru ifadesi taşıyan edatlar; *ne, nice, nişe, neden, nite, niçün, ‘āceb, kıanı, kıanda, kıandan* gibi dil birlikleridir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *Ey rahm n’olduñ ve ne gördüñ? (8b.7-8), Yâ Manşur: “Bu halde bu ne şâzlıkdur ve ne sevinmekdür?” didiler (27a.10-11), hikmet ne ola? didüm (30b.1), Bu ne kişidür? didüm (54b.1) // Yâ Eba Hureyre! Esirüñi nice itdüñ? (12a.9), Pâdişâh ol kıara nazar kılduğın biz görmedük sen nice gördüñ? (43a.4-5), kîseñi nice alam? (44a.4) // “Sen neden bildüñ pâdişâh kar diledügin? (42b.11-43a.1), neden bu maķama şanursın (8b.10-11) // Sen seni niçün kıurtarmazsın? didiler (26b.2), sen niçün gitmedüñ? didiler (26b.7), niçün böyle āh idersin? Didiler (28b.5), niçün bilekleriñe dürtersin? didiler (29a.3) // Ya ilāhî! Dervîş kıanı? (19a.2-3), Yâ Manşur! Kıanı bu cemā‘at? Didiler (26b.6), Açdı, oķıdı, ağladı, eytdi: Kıanı bunu yazan? Didi (55a.9-10) // Siz kıanda gidersiz kim beni kıovarsız? (20b.3) // Ya dervîş! Kıandan gelürsün? (18b.9) // Kıancarı gidersin? (18b.10).*

3.1.3.6. FİİL

3.1.3.6.1. Fiil Yapım Ekleri

3.1.3.6.1.1. İsimden Fiil Yapan Ekler

-A: *beñz-e-r (6b.1), dil-e-yen (17b.11), dil-e-rseñ (21a.9).*

-Al: *buñ-al-dı (19a.10).*

- Ar:** *şar(1)-ar-dı (29a.2), şuv-ar-a (45b.7).*
- I:** *şak-ı-nmağ (45a.1).*
- I:** *diri-I-di (30a.7),*
- IA:** *iş-le-medüğüñ (22a.1), bek-le-düm (12b.6), giz-le-mişdi (3b.1) // konuğ-la-maya-y-ıduñ (48a.3), kat-la-namadı (48a.9), boğaz-la-dı (33b.4), uğur-la-ndı (36b.4) bağış-la-yıcıdur (38a.1), nāz-la-nmağla (38a.5).*
- r:** *belürsiz < (belgü-r) (49b.4), belürdiginden (31b.9), çağ-ı-r-dı (40a.4).*

3.1.3.6.1.2. Fiilden Fiil Yapan Ekler

Bu ekler çoğunlukla çatı ekleridir. Fiilin çatısını ettirgenlik, edilgenlik, dönüşlülük ve işteşlik bakımından değiştirirler.⁹⁷ Çatı ekleri dışında fiilden fiil yapan ekler azdır. Bunlar -a, -ç, -i, -k, -ele, -y gibi eklerdir.⁹⁸

3.1.3.6.1.2.1. Ettirgenlik Ekleri

- Ar:** Bu ek eskiden beri kullanılan fakat işlek olmayan örnekleri çok fazla olmayan bir faktitif ekidir. Eski Türkçede bu ek görülmekle birlikte o dönemin -ğar/-ger ekinden geldiği söylenmektedir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *kop-ar-mağ (26b.10), oñ-ar-ub (34a.11), çık-ar-mış (37b.7), uy-ar-dı (38b.3), kop-ar-ı-cı-dur (55b.8).*
- Ur:** *art-ur-ur (7a.2 / 16b.6 / 17a.7 / 32a.5), düş-ür-di (33b.6).*

⁹⁷ Gürer Gülsevin, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007, s. 138.

⁹⁸ Mustafa Özkan, age., s. 133.

- gür-:** Faktitif eklerinden birisidir. Eski Türkçede işlek olarak kullanılırdı. Batı Türkçesine geçerken başındaki /g/ ağırlıkla düşmüştür. Eski Anadolu Türkçesinde de birkaç misalde bu ekle karşılaşılır.⁹⁹ Metnimizdeki örneği şudur: *dir-gür-icidür (56b.7)*.
- t-:** Çoğunlukla ünlü ile biten kelimelere gelir. Bazen ünsüz ile biten tabana da geldiği görülmektedir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır. *ögre-t (11a.1)*, *kazır-d-am (25b.8)*, *ağ-ı-t-madum (55b.5)*.
- dUr:** Bu ek de bir faktitif ekidir. Eski Anadolu Türkçesinde çoğunlukla dönemin özelliklerine paralel olarak çoğunlukla yuvarlak ünlülü şekli kullanılmıştır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *ulaş-dur-ur (9b.11)*, *az-dur-mağa (21a.5)* // *öl-dür-mege (25b.3)*, *iriş-dür-di (34a.2)*, *bin-dür-üñ (42a.2)*, *gez-dür-üñ (42a.2)*, *it-dür-en (43a.7)*, *dön-dür-ücidür (56b.7)* // *қан-dır-мақдир (14a.10)*.
- DAr:** *gös-ter (43a.11)*, *gön-der-di (39a.7-8 / 47b.10)*.
- y-:** Kullanımı çok yaygın olmayan bir ektir. Metnimizdeki tek örneği şudur: *ko-y-am (19a.2)*

3.1.3.6.1.2.2. Edilgenlik Ekleri

- l-:** En çok kullanılan edilgenlik ekidir ve asıl edilgenlik eki olarak bilinir¹⁰⁰. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *kes-i-l-di (8b.3)*, *di-n-i-l-di (33a.3)*, *eksi-l-di (52a.4)*, *vir-i-l-di (58a.9)*, *añ-ı-l-masın (32a.5)*, *yar-ı-l-dı (19a.6)*, *şeş-i-l-di (43b.7)*.

⁹⁹ Muharrem Ergin, age., s. 214.

¹⁰⁰ Mustafa Özkan, age., s. 134.

-n-: Daha çok ünlü ile biten tabanlara gelir. -l ile biten tabanlara geldiği de görülmektedir. Metnimizde tespit ettiğimiz örnekleri şunlardır: *bul-ı-n-madı* (58a.1), *oķı-n-sa* (7a.1), *ol-ı-n-mış* (41a.3), *ol-ı-n-maz* (48b.3).

3.1.3.6.1.2.3. Dönüşlülük Ekleri

Geçişli fiillere -n- eki getirilerek dönüşlü (mutāvaat) yapırlar. Az olmakla beraber bazı fiillerde mutāvaat yapmak için -l- kullanılmıştır.¹⁰¹

-n: Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *sev-i-n-mekdür* (27a.11 / 27b.1), *uya-n-makdur* (27a.9), *şal-ı-n-u* (27a.10), *bür-i-n-miş* (38a.7).

-l: Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *ayrı-l-maya* (14a.4).

3.1.3.6.1.2.3. İşteşlik Ekleri

-ş: Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *söyle-ş-filer* (52a.8), *ir-i-ş-mez* (54b.11), *çek-i-ş-irsiz* (57a.1), *tut-ı-ş-dı* (20a.3).

3.1.3.6.1.3. Fiillerde Olumsuzluk

Fiillerde olumsuzluk -mA ekiyle yapılmaktadır. Metnimizdeki bazı örnekleri şunlardır: *bul-ma-dı* (3a.10), *oķı-ma-ya* (7a.7), *ol-ma-duğı* (7a.7), *ķıl-ma-dılar* (8a.4), *bil-me-diler* (8a.4), *şakla-ma-yub* (8a.6), *ayrıl-ma-ya* (14a.4), *yaradıl-ma-dı* (23b.3), *yaz-ma-dı* (25a.10), *ur-ma-mak* (28b.7), *(maħrum) ķıl-ma* (29a.11), *şakla-ma-dı*

¹⁰¹ Faruk Kadri Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi**, 3. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2005, s. 137.

(30b.5), *añıl-ma-sın* (32a.5), *tat-ma-dılar* (45a.11), *konuqla-ma-ya-y-ıduñ* (48a.3), *katlana-ma-dı* (48a.9), *yağ-ma-dı* (48b.5), *var-ma-yınca* (50b.10), *aķıt-ma-dım* (55b.5), *bulın-ma-dı* (58a.1), *ķo-ma-dılar* (58a.7).

Geniş zamanın olumsuzu ise -mAz ile yapılmaktadır: *oķı-maz* (7a.5 / 7b.6), *ol-maz-lar* (7a.8 / 9b.1), *ķurtar-maz-sın* (26b.2), *ķork-ķ-maz* (37b.10), *ķıl-maz* (41b.3), *ur-maz* (46b.8), *ķal-maz-dı* (47a.4), *olın-maz* (48b.3), *yağdur-maz-ın* (49a.2-3), *ķaķlaya-maz-ın* (51a.7).

3.1.3.6.2. Fiil Çekimi

3.1.3.6.2.1. Şahıs Ekleri

Bu ekler fiildeki oluş ve kılışı, bir şekil ve zaman kalıbı içinde şahıslara bağlayan eklerdir. Şekil ve zaman eklerinden sonra gelen şahıs ekleri, kendilerinden sonra yalnız soru ekleri alabilirler.¹⁰²

3.1.3.6.2.1.1. Zamir kökenli şahıs ekleri

Teklik 1. Şahıs eki için; -Am, -vAn, -In ekleri kullanılmıştır.¹⁰³ Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *şığınur-ın (didi)* (9a.1), *iledür-in (didüm)* (12a.6), *Derviş-in* (12a.6-10), *iletür-in (didüm)* (12b.7-8), *verür-in* (17b.10).

¹⁰² Zeynep Korkmaz, a.g.e., s. 571.

¹⁰³ Mustafa Özkan, a.g.e., s. 135.

Teklik 2. Şahıs eki için; *-sIn* ekleri kullanılmıştır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *şanur-sın (8b.11)*, *(helāk) kıla-sın (21a.10)*, *aşılur-sın (25b.7)*, *kırtarmaz-sın (26b.2)*, *görür-sın (28a.10)*, *(āh) ider-sın (28b.5)*, *dürter-sın (29a.3)*, *(Sen dağı) çıkar-sın (39a.11)*, *dir-sın (45a.8)*.

Teklik 3. Şahıs eki için ayrı bir ek kullanılmamaktadır. Yer yer şekil ve zaman ekinden sonra kuvvetlendirme eki olarak *-dur* eki getirilmiştir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *kodı (38b.3)*, *tırdı (38b.3)*, *geldi (38b.4)*, *(ta‘āmdan) yidi (38b.4)*, *olmuşdur (2b.9)*, *sevilmiş-dür (55a.1)*, *Öğülmüş-dür (56b.4)*.

Çokluk 1. Şahıs eki için; *-Uz*, *-vUz* ekleri kullanılmıştır. Metnimizdeki örnekleşi şunlardır: *bulduñ-uz (26a.10)*, *kaçarduñ-uz (55a.11)*, *ider-üz (47a.5)*, *bilmez-üz (52b.11)* // *ol-a-vuz (14a.11)*, *(beyan) id-e-vüz (14b.11)*.

Çokluk 2. Şahıs eki için; *-sIz* ekleri kullanılmaktadır ve *siz* zamirinin ekleşmesinden oluşmuştur. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *koy-a-sız (25b.11)*, *(bencileyin) olacağ-sız (57a.9)* // *çekişir-siz (didi) (57a.9)*, *öldür-e-siz (didi) (26a.1)*, *koya-sız (25b.11)*

Çokluk 3. Şahıs eki için bütün kip çekimlerinde *-lAr* ekleri kullanılmıştır. Bu ekler hem çokluk hem de şahıs ekini karşılamaktadır. Bazen bu şahıs ekinden sonra kuvvetlendirme eki *-dUr* getirilmektedir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *selam-ladı-lar (3a.8)*, *(‘izzet) kıldı-lar (3a.8)*, *olur-lar (6b.5)*, *(fāyide) tutar-lar (7b.2)*, *(haz) alur-lar (7b.2)*, *(‘amel) kılmadı-lar (8a.4)*, *(bizi) tıyar-lar (20a.11)*, *(üç yüz kişi) çıkdı-lar (26b.4)*, *bulmadı-lar (26b.5)*, *vardı-lar (26b.11)*, *(üç yüz ‘aşā) urdı-lar (27a.1)*, *yağdı-lar (27a.6)*, *(külin) savurdu-lar (27a.6)*, *(gözlerin) çıkardı-lar (29a.6)*, *şaçdı-lar (29b.9)* // *berdār itdi-ler (29b.11)*, *gitdi-ler (26b.4)*, *(cem‘) itdü-ler (28b.8)*, *kıdrin bilmedi-ler (8a.4)*, *(ma‘būda) dir-ler (14b.9)*, *fetvā viridi-ler (25a.8)*, *iledi-ler (26a.1)*, *geldi-ler (26b.5)*, *eytdi-ler (26b.6)*, *öldürdi-ler (27a.5)*, *(ayakların) kesdi-ler*

(28b.7-8), *dimesün-ler* (29a.2), *diledi-ler* (29a.6) // *olmuş-lar-dur* (2a.6), *beyān kılmış-lar-dur* (3b.6). *koymış-lar* (26a.1),

3.1.3.6.2.1.2. İyelik kökenli şahıs ekleri

Teklik 1. Şahıs eki için;-m eki kullanılmıştır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *kızard-a-m* (25b.8), *(rahmet) id-e-m* (9a.3), *itme-y-e-m* (9a.4), *gelme-y-e-m* (12a.7), *vir-e-m* (40a.3), *iriş-e-m* (47a.9), *kırtar-a-m* (26b.1)

Teklik 2. Şahıs eki için;-ñ eki kullanılmıştır. Metnimizde tespit ettiğimiz örnekleri şunlardır: *iriş-e-sin* (21b.2), *çık-a-sın* (25b.9), *gör-e-sin* (27a.5), *dimey-e-sin* (53a.4), *eyd-e-sin* (53a.7). *var-u-ñ* (26b.10), *öldür-ü-ñ* (26b.10), *dög-ü-ñ* (26b.10),

Teklik 3. Şahıs eki için ek kullanılmamıştır.

Çokluk 1. Şahıs eki için;-k eki kullanılmıştır. Metnimizde tespit edebildiğimiz örnekleri şunlardır: *bulımadu-ķ* (26a.5-6)

Çokluk 2. Şahıs eki için;-ñuz, -ñüz ekleri kullanılmıştır. Metnimizde tespit edebildiğimiz örnekleri şunlardır: *buldu-ñuz* (26a.9-10), *dilerse-ñüz* (26a.10/26b.1)

Çokluk 3. Şahıs eki için;-lar,-ler ekleri kullanılmıştır. Metnimizde tespit edebildiğimiz örnekleri şunlardır: *okıyan-lar* (5a.4),

3.1.3.6.2.2. Şekil ve Zaman Ekleri

Genellikle bildirme ekleri ve dilek kipleri olarak iki kısımda incelenmektedir.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Mustafa Özkan, a.g.e., s. 136.

3.1.3.6.2.2.1. Bildirme Kipleri

3.1.3.6.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Eski Anadolu Türkçesinde görülen geçmiş zaman eki *-dI*’dir. Yazılışı, teklik ve çokluk birinci ve ikinci şahıslarda yuvarlak, üçüncü şahıslarda ise düz ünlüdür. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *ol-dı* (2a.10), *selām-ladı-lar* (3a.8), *ķıl-dı-lar* (3a.8), *ķılma-dı-lar* (8a.4), *ķık-dı-lar* (26b.4), *bulma-dı-lar* (26b.5), *var-dı-lar* (26b.11), *ur-dı-lar* (27a.1), *yaķ-dı-lar* (27a.6), *savur-dı-lar* (27a.6), *ķıķar-dı-lar* (29a.6), *ŗaŗ-dı-lar* (29b.9), *uĝurlan-dı* (36b.4) // *it-di-ler* (29b.11), *ĝit-di-ler* (26b.4), *it-dü-ler* (28b.8), *bilme-di-ler* (8a.4), *dir-ler* (14b.9), *vir-di-ler* (25a.8), *iled-di-ler* (26a.1), *gel-di-ler* (26b.5), *eyt-di-ler* (26b.6), *öldür-di-ler* (27a.5), *kes-di-ler* (28b.7-8), *diledi-ler* (29a.6), *öl-di* (37b.6), *ķo-dı-lar* (37b.6), *uŗ-dı* (37b.4-5), *ĝir-di-ler* (37b.6) // *var-du-m* (12a.8 / 12b.1), *ŗut-du-m* (12b.7), *bul[ı]ma-du-m* (19a.2), *(āzād) ķıl-du-m* (26b.7), *baķ-du-m* (36a.8), *añ-du-m* (36a.9), *olur-du-m* (38a.7), *ımyzgan-du-m* (38b.8) // *bekle-dü-m* (12b.6), *eyit-dü-m* (19a.2), *di-dü-m* (36a.10), *ĝör-dü-m* (38a.7), *eyt-dü-m* (38a.10), *ider-dü-m* (38b.8), *İŗit-dü-m* (38b.8), *ĝetür-dü-m* (40a.5).

3.1.3.6.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Eski Anadolu Türkçesinde öğrenilen geçmiş zaman eki *-mİŗ*’tır. Ek ünlüsü her zaman düz olarak kullanılmaktadır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *ol-mİŗ-lardur* (2a.6), *degil-mİŗ* (29a.1), *iriŗ-mİŗ-di* (33b.4), *i-mİŗ* (34b.2), *ķıķar-mİŗ* (37b.7), *bürin-mİŗ* (38a.7), *ĝetür-mİŗ* (38b.2), *di-mİŗ* (41a.7), *eylemez-mİŗ* (42a.4), *añ-mİŗ*

(44a.1), *geç-miş-dür* (45b.6), *sevil-miş-dür* (55b.1), *ögül-miş-dür* (56b.4), *gizle-miş-di* (3b.1), *kılmış-lardur* (3b.6).

Ayrıca metnimizdeki şu örnekte öğrenilen geçmiş zamanda katmerli çekime rastlamaktayız: *kal-mış-mış* (45b.2).

3.1.3.6.2.2.1.3. Geniş Zaman

Eski Türkçede genellikle -Ur, nadiren -Ar, çok az da olsa -Ir idi.¹⁰⁵ Eski Anadolu Türkçesinde geniş zaman ekleri olarak -Ur, -Ar, -Ir, -r kullanılmıştır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *tut-ar-lar* (7b.2), *tuy-ar-lar* (20a.11), *kov-ar-sız* (20b.6), *çık-ar-dı* (25b.1), *yat-ar-dum* (51b.9), *sev-er-di* (58a.3), *sög-er-ler* (53a.5) // *al-ur-lar* (7b.2), *kurtar-ur* (24b.3), *yazıl-ur-dı* (29b.5) *otur-ur* (55a.10), *kılmış-ur-dı* (51b.1), *gel-ür-di* (29b.8), *bil-ür* (32b.8), *tur-ır* (58a.7).

Geniş zaman ekinin olumsuzu -mAz'dır. Bu duruma metnimizde şu örnekler karşılık gelmektedir: *kurtar-maz-sın* (26b.2), *vir-mez-in* (58b.2-4), *iriş-mez* (54b.11), *gel-mez-ler* (53a.5), *bil-mez-üz* (52b.11), *işit-mez-sin* (50b.10).

3.1.3.6.2.2.1.4. Gelecek Zaman

Eski Anadolu Türkçesinde gelecek zaman eki -IsAr'dır. Ancak bu ekin metnimizde örneğine rastlayamadık. Bu dönemde gelecek zaman sıfat fiil eki olan -AsI da şahıs eklerini alarak çekimli fiil şeklinde kullanılmaktadır. Bu durumla ilgili de metnimizde sadece bir örnek tespit edebildik: *Haqq Te'ālā aña himmet kılmış-ıdır* (8a.9).

¹⁰⁵ Faruk Kadri Timurtaş, a.g.e., s.141.

Ayrıca metnimizde döneminin özelliği dışına çıkararak Günümüz Türkçesi gelecek zaman eki olan -AcAk'ı alan örneklerle rastlanmaktadır: *ol-acağ-dur* (56b.9), *ol-acağ-sız* (57a.2 - 9).

3.1.3.6.2.2.1.5. Şimdiki Zaman

Eski Anadolu Türkçesi döneminde şimdiki zaman için kullanılan özel bir ek yoktur. Ancak bu kip çoğunlukla geniş zaman ekleri ile karşılanmıştır: *Siz kanda gidersiz kim beni kov-ar-sız?*” didi (20b.3), *Biz Hakk'dan yaña teveccüh itdük, gid-er-üz*” didiyle (20b.3-4), *Sen dahı ne ist-er-sin?* (20b.4-5), “*Sen seni niçün kırtar-maz-sın?*” didiler (26b.2), *Fitne koparmak iste-r varuñ anı ya öldürüñ veya döğüñ* (26b.9-10), *qurbān olacağ yire gid-er-in*(27b.1-2).

3.1.3.6.2.2.2. Dilek Kipleri

3.1.3.6.2.2.2.1. İstek Kipi

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde istek eki -A'dır. Fiilin ifade ettiği hareketin istek yoluyla tasarlandığını anlatan bir kiptir.¹⁰⁶ Bu ek gelecek zaman ve gereklilik kiplerini gösterme görevi yanında başka kip ve zaman gösterme göreviyle de kullanılmıştır. Konuşan kişinin kıllış ve oluş hakkında açık eğilimini gösterirler.¹⁰⁷ Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *Hakk te'ālānuñ aña rahmeti olmasun*” **di-y-e**

¹⁰⁶ Hatice Şahin, **Eski Anadolu Türkçesi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2003, s. 62.

¹⁰⁷ Tahsin Banguoğlu, a.g.e., s. 469.

neuzubillah. (8b.4) Ya‘nī **gör-e-m**, didi (47a.10), “biñ akçe **vir-e-m**” didi (58b.2), rahmet **id-e-m**, didi (9a.3), rahmet **itmey-e-m** didi (9a.4), hıkkuk-ı rahm yirine **getür-e** (10a.9), Kim bu āyetin hic bir evde okımayalar illā şeyātīn otuz gün ol eve **gelmey-e** ve dahı ol eve kırk gün sâhır ve sâhire **girmey-e**” didi (10b.5-6-7-8), bir dahı **gelmey-e-m**” didi (12a.7), şevab-ı kurân bulutlar şuretinde olub **gel-e** (14a.2-3), bu kişi[yi] kıyamet ışıklarından **şaklay-a** ve mülâzemet idüb bu kişiden **ayrılmay-a** (14a.3), sen işlemedüğüñ nesneyi yazarlar mı?’ **di-y-e** (22a.1), Bu za‘îf² kul “yok” **di-y-e** (22a.1-2), Mecmu‘ toğsan toğuz bitı evvelden āhire değın **okı-y-a** (22a.5-6), İçinde bir Tañrı’ya lâyıkk ‘amel **bulma-y-a** (22a.6-7), Senüñ benüm katumda bir ‘amel-i şâlihüñ vardur.’ **di-y-e** (22a.8-9), Andan Hakk te‘âlâ bu gökcek ruğ‘ayı **çıkar-a** ki içinde “Eşhedüen lâ-ilâhe illa’llâh ve eşhedü enne Muhammeden abduhü ve resûlühü” yazılmış **ol-a** (21a.10-11-22b.1), Ol bir ruğ‘a ağır **gel-e** (22b.9), Bu kelime-i şehâdet hürmetine Hakk te‘âlâ ol kişiye rahmet idüb uçmağa **ko-y-a** (22b.11) .

3.1.3.6.2.2.2. Emir Kipi

Emir kipinin çekiminde her şahıs için ayrı ekler kullanılmaktadır. Teklik 1. Şahıs eki -AyIn, -AyIm’dır. Metnimizdeki örneği şunlardır: *bu cemâ‘at içinden kov-ayın, çıkar-ayın* (49a.4), *girü yirüme var-ayın* (47b.3), *Ṭut-ayın* (49a.7) // *köyver gid-eyin* (12a.7), Allah’dan *diley-eyin* (34b.7), *suâl id-eyin* (34b.10-11), *eşek yirine eşek vir-eyin* (36b.10), *Mevlâmdan girü Mevlâmı taleb id-eyin* (39b.1), *saña vir-eyin, şakla* (51a.7), *dahı ziyâde vir-eyin* (58b.3) // *Baña kuvvet vir uç-ayım* (47a.10).

Teklik 2. Şahıs bu kipte eksiz kullanılmakla birlikte pekiştirmeli buyurma eki olarak da adlandırılan¹⁰⁸ -gII ekleriyle kullanılmaktadır. Ayrıca bu -gII ekleri, Eski Türkçe döneminden beri uyum dışı kalan, yuvarlak ünlülü tabanlara da düz ünlülü biçimde eklenen bir ektir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: **ko^ğver** *gideyin* (12a.7), *saña vireyin*, **şakla** (51a.7), **di** *imdi* (12b.11), **öğret** *didim* (12b.11), ve *dağı bil* (13a.10), *buña kıyās it* (18a.6-7), **Var**, *bir cām getir* (19b.2-3), *Ey ‘aşık! Gör* (19b.9) // *Ve dağı bil-gil* (23b.10).

Teklik 3. Şahıs eki -sUn’dur. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *huşu‘la dile-sün*, **al-sun** (38a.4), *rahmet it-sün* (8b.3), *mağşudın ve murādın di-sün* (8b.9-10), *uşbunı aña ilet ol yi-sün* (38b.9-10), *istiğfāre gel-sün* (46b.11) *Mūsā bilme-sün* (49b.3).

Çokluk 1. Şahıs eki -AlUm şeklindedir. Ancak metnimizde bu ekle ilgili örnek tespit edemedik.

Çokluk 2. Şahıs eki: -ñ, -ñUz şeklindedir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *Zindana koy-ı-ñ* (25b.10), *‘Fitne koparmak ister var-u-ñ anı ya öldür-ü-ñ veya döğ-ü-ñ* (26b.9-10), *gel-ü-ñ* (27b.11), *aş-u-ñ*, *didi* (28a.1), *bir dem mühlet vir-ü-ñ* (29a.7), *‘aşilerden birin tāmuya ilt-ü-ñ* (35b.11), *şunı getir-ü-ñ* (36a.3-4), *nice dilerseñüz id-ü-ñ* (26a.10).

Çokluk 3. Şahıs eki -sUnlAr şeklindedir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *dime-sünler* (29a.2)

3.1.3.6.2.2.2.3. Şart Kipi

¹⁰⁸ Talat Tekin, **Orhan Türkçesi Grameri**, Yayımlayan: Mehmet Ölmez, Ankara, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, 2000, s.180.

Cümledeki oluş ve kılışı şarta veya dileğe, niyete bağlayan bir tasarlama kipidir. Diğer tasarlama kiplerinden ayrılan yanı tek başına yargı taşımamasıdır.¹⁰⁹ Şart kipi -sA eki ile kurulmaktadır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *uğra-sa-ñ* (55a.7), *dostumuz-sa-ñuz* (55a.10), *Eger di-se-ler* (15a.1), *oğı-sa-ñ* (12b.10 / 13a.3), *it-se* (16b.7), *ol-sa* (33a.8), *kıl-sa* (35a.6), *oğı sa* (35a.5), *kılur-sa* (9b.9), *var-sa* (20b.7), *yaratdıy-sa* (20b.7), *uğurladıy-sa* (36b.5), *ider-se* (1b.11), *geldiyse* (10a.3), *eyle-se* (13b.1), *getürir-se-ñ* (19b.8), *diler-se-ñ* (21a.9), *virir-se* (41a.4).

3.1.3.6.2.2.2.4. Gereklilik Kipi

Eski Anadolu Türkçesi'nde gereklilik kipi için kullanılan ayrıca bir ek yoktur. Bu kipin bazen istek eki -A ile karşılanmakta olduğunu görüyoruz. Yine bu dönemde bu kip çoğu zaman da şart kipine *gerek* kelimesi getirilmek suretiyle yapılmaktadır.¹¹⁰ Metnimizde geçen örnekleri şunlardır: *hukuk-ı rahm yirine getür-e* (10a.9), *bir dahı gelmey-e-m" didi* (12a.7) // *olsa gerek* (45b.10), *bilse gerekdür* (56b.8), *kesse gerekdür* (57b.10).

3.1.3.6.2.2.3. Cevher Fiili ve Bildirme Ekleri

İsim fiili de denilen cevher fiili, genel olarak isimleri fiilleştiren bu fiil hem bir ismin fâile isnâdı için hem de ekleri ve kelimeleri ile fiil çekimlerinin sonlarına getirilerek fiilleri destekleyen yardımcı fiil olarak kullanılır. Eski Türkçede -er

¹⁰⁹ Mustafa Özkan v.d., a.g.e., s. 495.

¹¹⁰ Mustafa Özkan, a.g.e., s. 144.

fiilinin diğer kipleri gibi menfi çekimleri de vardı. Cevher fiilinin hepsi yalnız bildirme tarzında olmak üzere 4 kipi vardır. Bu 4 kip dilimizde birleşmelerle 4 tarz, 4 çekim yaratmıştır.¹¹¹ Geniş zamanının menfisi *er-mez* şeklinde idi. Bu şekil sonra diğer şivelere de geçmiş isim fiilinin menfisinde değil yerine birçok şiveler *i-mes* (*i-mez*) şeklini kullanmıştır. Batı Türkçesinde bu, *değil* tarafında olmakla beraber Eski Anadolu Türkçesinde ve Osmanlı Türkçesinin başlarında nadiren *i-mez* (*i-mes*) şekli ile de karşılırlar. Ancak Eski Anadolu Türkçesinde asıl menfilik *degül* şeklinde idi.¹¹² Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *vācibdür* (2b.1), *‘ibādetdür* (2b.2), *yirinedür* (2b.4), *meşhürdur* (3a.3), *‘ilm-i tefsīrdür* (4a.11), *a‘lā-yı ur‘āndır* (4b.1), *fehmdir* (5a.6), *münevverdür* (7a.9), *mülevvedür* (7b.4), *rahmdür* (8a.10), *evlenmekdür* (9a.6), *emānetdür* (10a.1), *Selmān’dur* (11b.7), *ahīb’dür* (11b.8), *Bilāl’dür* (11b.9), *ur-i Sinā’dur* (11b.9), *ur‘ān’dur* (11b.11), *Sure-i Bakara’dur* (11b.11), *āyet’el-kürsīdür* (12a.1) // *lāyık degüldür* (4a.3), *hayşiyetten degıldür* (14a.7), *cāyız degüldür* (15a.6), *evlā degüldür* (18a.9) // *rāzıyam* (9a.4) // *‘ādilsin* (44a.8) // *siz evlāsız* (52b.8), *sizler kimlersiz* (55a.8).

3.1.3.6.2.2.4. Fiillerin Birleşik Çekimleri

Fiillerdeki hareket ve oluş dört şekilde ifade edilir. Her ifade ediş fiil çekiminde bir tarz meydana getirmiştir. Türkçede fiil çekiminde 4 tarz vardır: 1. Basit tarz, 2. Hikāye tarzı, 3. Rivāyet tarzı, 4. Şart tarzı. Basit tarz konuşanın bulunduğu zamanı ifade ettiği için başka eklere ihtiyaç duyulmaksızın kullanılabilir. Basit tarz dışındakiler birleşik çekim için *i-* fiilinin görülen geçmiş zaman (*i-di*), öğrenilen geçmiş zaman (*i-miş*), şart (*i-se*) şekilleri kullanılır.

¹¹¹ Tahsin Banguoğlu, a.g.e., s.475.

¹¹² Muharrem Ergin, a.g.e., s. 319.

Genellikle orta heceye gelmiş olan i- düşer. Eski Anadolu Türkçesinde fiiller birleşik çekimlerinde bugünkünden farklı bir durum yoktur. Metnimizde tespit edebildiğimiz örnekleri şunlardır: *girey-di* (11a.6), *iderler-di* (11b.1), *dirler-di* (11b.2), *ol-mış-lardur* (2a.6), *gizle-miş-di* (3b.1), *gir-e-y-di* (11a.6), *kılmış-lar-dur* (3a.6), *iriş-miş-di* (33b.4), *düşür-di* (33b.6) // *di-müş* (9a.7), *düş-miş* (33b.9), *getür-miş* (38b.2), *añ-mış* (44a.1), *kal-mış-mış* (45b.2), *bilmez-miş* (48a.5), *sevil-miş-dür* (55a.1), *ögül-miş-dür* (56b.4) // *okın-sa* (7a.1) *ider-se* (9b.8), *kıltur-sa* (9b.9), *okı-sa* (13b.1), *uğurla-dı-y-sa* (36b.5), *uğra-sa-ñ* (54a.7), *olur-sa* (56b.10).

3.1.3.6.2.2.5. Fiillerde Soru Şekli

Fiillerde soru eki -ml'dır. Ekteki ünlü daima düzdür, ünlü uyumu kurallarına tabii değildir. Fiil çekiminde ekin yeri bakımından bugünkünden farklı bir kullanım yoktur. Metnimizde geçen örnekler şunlardır: *müştaķ mıdur?* (14b.3), *degül mi-dür?* (14b.3), *izāfiyye mi-dür?* (14b.4), *selbiyye mi-dür?* (14b.4), *nāzlanur mı?* (38a.11), *çıkduñ mı?* (47b.1), *yazarlar mı?* (22a.1), *itdi mi?* (21b.11), *yer mi-sin?* (48a.1), *ider mi-sin?* (21b.10), *velī mi-dür?* (38a.11), *geldi mi?* (41a.7), *rāzı mı-sın?* (9a.2), *var mı?* (40b.3), *buncılayın mı-dur?* (48a.10).

3.1.3.6.2.2.6. Birleşik Fiiller

Birleşik fiil, iki ya da daha çok kelimenin birleşip kaynaşmasından oluşan yeni anlamdaki fiillerdir.¹¹³ Bunlar bir yardımcı fiil ile bir isim veya fiil unsurunun meydana getirdiği kelime grubu olabilir. İsim ve fiil unsuru önce, yardımcı fiil sonra

¹¹³ Haydar Ediskun, a.g.e., s. 228.

gelir. İsimlerle oluşturulan birleşik fiillerde esas anlamı isim unsuru taşır. Yardımcı fiilerin anlama etkisi yoktur, yalnızca isim unsurunu fiilleştirir ve onların çekimini sağlar.

3.1.3.6.2.2.6.1. İsimlerden yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller

Yabancı asıllı kelimeler, *it-*, *ķıl-*, *eyle-*, *ol-*, *bulun-* yardımcı fiileri kullanılarak fiil haline getirilmektedir. Ayrıca yardımcı fiil olmamakla birlikte yardımcı fiil işlevi gören *bul-*, *dut-*, *gel-*, *gör-*, *var-*, *vir-*, *tur-*, *ur-* gibi fiiller de vardır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *ķat' it-meye (2a.1)*, *ziyāret it-mek (2b.1)*, *'arz it-diler (3a.5)*, *derc it-düm (4b.8-9)*, *naķl it-mekde (5a.4)*, *teveccüh it-mege (5a.9)*, *raķmet it-sün (8b.3)*, *terk it-di (8b.3-4)*, *raķmet it-meyem (9a.4)*, *'ahd it-diler (9a.5-6)*, *ķaleb it-dügi (9b.4)*, *men' it-mez (11a.4)*, *ķikāyet it-di (12a.10)*, *zārılık it-di (12b.3)*, *naşıhat it-di (13a.6)*, *zıkr it-düm (14a.9)*, *işaret it-mek (16a.10)*, *işaret it-mege (16b.1)*, *ķifāyet it-mez (16b.1-2)*, *taşavvur it-se (17a.1)*, *su'āl it-mekden (17b.9)*, *men' itse (17b.9) // nidā ķıl-a (8b.1)*, *'amel ķıl-ursa (9b.9)*, *menfa'at ķıl-duğı (23b.11-24a.1)*, *secde ķıl- (30b.10)*, *rivāyet ķıl-ur (32a.7)*, *ziyāret ķıl- (41a.6-7)*, *nażar ķıldı (43a.2-3)*, *suāl ķıl-dı (48b.9) // nażar eyle-mek (2b.1)*, *ri'āyet eyle-di (8b.2)*, *zarılıklar eyle-di (12a.6)*, *mülāzemet eyle-se (13b.1)*, *raķmet eyle- (18a.6)*, *Meded eyle- (18b.11)*, *āh eyle-di (20a.2)*, *ġarķ eyle-mekdir (31a.7)*, *mülāzemet eyle-se (33a.8)*, *helāk eyle-ye (41b.7)*, *ħor eyle-mezmiş (42a.3-4)*, *asān eyle-mişdür (46a.2)*, *peygamber eyle-düm (50b.5)*, *ķüt eyle-di (51b.3)*, *şerāb eyle-di (51b.4) // 'ādil ol-sa (2a.11)*, *cāri ol-mışdur (2b.9)*, *münāsib ol-a (2b.11)*, *Müteħayyir ol-dı (3a.10)*, *azuķ ol-ur (3b.1)*, *ziyāde ol-a (4a.11)*, *ķaşıl ol-ur (5a.3)*, *vācib ol-dur (5b.8)*, *zıkr ol-una (5b.10)*, *naķl ol-una (6a.6)*, *terceme ol-una (6a.7) // zafer bul-maya*

(13a.5), *hidāyet bul-dı* (23a.9), *‘izzet ve raġbet bul-a* (35a.7), *inkisār ve tevāzu‘ bul-a* (35a.8) // *hoş gel-di* (4a.5), *lazım gel-ür* (15a.3-4), *‘acāyib gel-di* (20b.9), *yaġın gel-di* (37a.11), *tevbeye ve istiġfāre gel-sün* (46b.9), *vahiy gel-di* (49a.9), *īmāna gel-di* (54b.8) // *lāyık gör-düm* (50b.5), *ħakir gör-di* (50b.8) // *gerü var-dı* (38b.1), *ħatına var-dumdı* (52b.3) // *selām vir-di* (3b.2), *ad vir-düm* (5a.8), *Ķoy-vir-düm* (13a.6), *ħaber vir-düm* (12a.8), *Salı-vir-düm* (12a.11), *cān vir-di* (19a.6), *yazı-vir* (19b.2), *dil vir-di* (20b.2 / 56b.11-57a.1), *fetvā vir-diler* (25a.8), *cevab vir-medi* (25b.5), *mühlet vir-ün* (29a.7), *Mühlet vir-diler* (29a.9), *emān vir-icidür* (34a.7-8), *zaħmet vir-di* (44a.3), *destür vir-di* (47b.6-7), *ħaber vir-di* (58a.11) // *‘aşā ur-dılar* (27a.1), *yire ur-ucıdur* (34b.1), *yüzine ur-maz* (46b.8).

3.1.3.6.2.2.6.2. Tasvir Fiilleri

Tasvir fiilleri, -A, -I, -U zarf fiil şekillerine bazı özel fiiller eklemek suretiyle yapılır. Zarf fiilin anlattıklarını tasvir ettiği için bu şekilde adlandırılmıştır. Tasvir fiilleri süreklilik, tezlik, yaklaşma ve yeterlik fiilleri olmak üzere dört dalda incelenir.

3.1.3.6.2.2.6.3. Süreklilik fiili

Fiillerin zarf fiil şekline *gör-*, *gel-*, *dur-* yardımcı fiilleri getirilerek yapılır. Süreklilik anlamı katar. Metnimizde bu duruma örnek olabilecek bir kelime yoktur.

3.1.3.6.2.2.6.4. Tezlik fiili

Tezlik fiili -vir yardımcı fiili ile yapılmaktadır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *salı-vir-düm (12a.11)*, *yazı-vir (19b.2)*, *koyı-vir-düm (13a/8)*.

3.1.3.6.2.2.6.5.Yaklaşma fiili

Yaklaşma fiili yaz- yardımcı fiili ile yapılır. Yapılacak işin zamanının yaklaştığını ifade eder. Metnimizde bu tarz fiile örnek tespit edemedik.

3.1.3.6.2.2.6.6.Yeterlik fiili

Yeterlik fiili, bil- yardımcı fiili ile yapılır, menfisi için u- fiilinin olumsuz şekli kullanılır: *beyān idebile (14a/8)*, *katlanamadı (48a/9)*, *şaklayamazın (51a/7)*, *bulmazsın (19a/4)*, *bulmadılar (26a/3)*, *bulmaduğ (26a/5, 6)*.

3.1.3.6.2.2.7. Sıfat Fiiller (Partisipler)

Sıfat fiiller, zaman ve hareket kavramı taşıyan ama isim gibi kullanılan fiil şekilleridir. Sıfat fiil ekleri esas olarak geçici isimler yaparlar ancak kalıcı isimler yaptıkları da olur. Cümlede özne, nesne, zarf, yüklem ismi olabilirler. Zaman ifadesi taşırlar. Bu bakımdan diğer sıfatlardan ayrılırlar. Sıfat fiiller taşıdıkları zaman ifadesine göre üç gruba ayrılır.

3.1.3.6.2.2.7. 1. Geçmiş zaman ifadeli sıfat fiiller: -dUk, -mİş

İsim olarak kullanılışı: *ya'ni adem taleb it-düg-i ammā* kendüyle Allah Te'āla arasında *ola* (9b.4-5), *Hakḫ Te'ālā ver-düg-ünden* iḫsan idüb (10a.8-9), *ḫācetin dileyen ḫuluma ver-düg-ümden* (17b.11), *ene'l-ḫakḫ di-düg-in* terk itsün (26b.11), *dög-dük-lerinde* şoñra aşmağa alub (27a.9), *Ve rabbikel ğafūrur zür-raḫmeti di-düg-üñ* öğüme düşdi (36a.6-7), *ol ḫara nazār it-düg-in* gördi (42b.8), “*Sen neden bildüñ pādışāḫ kar dile-düg-in?*” didiler (42b.11-43a.1), *Ve ğāyet bil-düg-imi* anda göresin (43b.5), *Bu atlu böyle di-düg-ine* ḫaḫıdı, urdı (44a.5), ve ‘ibādetde *ḫāḫati yet-düg-inden* az buyurur (45a.7), *Ol ḫakḫr gör-düg-üñ* ḫur ḫağına varmayınca benüm kelāmum işitmezsin (50b.10), *Gül-düg-üme* sebep budur (53b.4-5) // *abā[ya] būrin-miş* yatur (38a.7-8), *Pes dost ol-miş* kim dostunuñ belāsına şabr ide-y-miş (55a.11-55b.1), ‘*aşık olmamış olurın* (55b.5), *yā'nī ol-mış-ı* ve olācağı bilür (46a.5).

Sıfat olarak kullanılışı: *fūrū-mānde ḫal-mış* ḫul eyde (22b.4-5), *İy bī-çare ḫal-mış* ḫulım! (22a.8), *müteḫayyir ol-mış* ḫişiye girü mertebesin virdi (34a.1), *mīrāş ḫal-mış* nesne (45a.11-45b.1), *ḫabul olun-mış* velīsine (41a.3), *Teaḫḫüdi atamdan mīrāş ḫal-mış* nesne vardı (45a.11-45b.1), *ber-ḫarāb ol-mış* mescide girdük (53b.11) // *işleme-düg-üñ* nesneyi yazarlar mı (22a.1), *ol kes-dük-lerü* pārelerden (29b.5), *Hakḫ te'ālā ḫulmuñ ḫālın bil-düg-i* ḫulına (40a.11) *nehy it-düg-i* nesneyi terk ide (55a.3).

3.1.3.6.2.2.7. 2. Geniş zaman ifadeli sıfat fiiller: -An, -r, -Ar, -Ur, -maz

ḫağıl-an (30a.7), *oḫıy-an-lar* (5a.4), *kok-an* (6b.1), *ulaş-an* (9a.2), *bırağ-an-uñ* (30b.7), *uğurlay-an* (36b.6), *bāḫî ḫal-an* (37a.11), *uyuy-an* (38b.3), *çıḫar-an* (41b.11), *ḫoy-an* (41b.11), *ol-an* yarāğı (47b.10), *yat-an* (51b.10), *yaz-an* (55a.10) // *diñliy-en-ler* (5a.5 / 7a.1), *iled-en* (3a.2 / 5a.8), *getür-en* (4a.2), *iyi-en* (6b.2), *ḫasd id-en* (11a.8 / 31a.6), *in-en* (32b.9), *gel-en* (34b.6), *düş-en* (37b.7), *öldür-en* (44b.5), *götür-en*

(48a.6), *bil-en* (49b.11), *vermey-en* (58a.5) // *halimi bil-ür* kimse (28b.6), *şükürin yirine getir-ür* kişi (46a.3) // *yara-maz* huyly katırı (41b.5-6).

3.1.3.6.2.2.7. 3. Gelecek Zaman ifadeli sıfat fiiller: -AcAk, -AsI, -mAIU

fehmi id-ecek kadarı nakl itdüm (5a.5), *Haqq te'âlâdan bil-ecek* kişiye min-vechin ⁷ asân olur (46a.6-7) // *fânî olıcağ* nesneye (57a.10), *Yâ'nî olmışı* ve *ol-acag-ı* bilür (46a.5), *yat-acag-ın* irdi (3a.11).

3.1.3.6.2.2.8. Zarf Fiiller (Gerundiumlar)

Zarf fiiller yalnızca hareket kavramı ifade eden fiil şekilleridir. Zarf fiil cümlede yüklem anlamını çeşitli yönlerden tamamlarlar ve görevleri zarftır. Çekime girmezler. Zarf fiil eklerinin isimleşme eğilimi sıfat fiillere nisbetle daha azdır. Ancak göre, öte, doğru, ötürü gibi kalıplaşarak edat olarak kullanılanlar olmuştur.

-dUkdA:

Andan çık-duğda gördüm (52b.3-4)

-I:

Birleşik fiillerin yapımında kullanılmışlardır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır:

Sal-ı-vir-düm (12a.11), *yaz-ı-vir* (19b.2), *koyı-vir-düm* (13a/8).

-IcAk, -IcAğAz:

diy-icek 30b.10, yat-ıcağ (11a.9 / 12b.10), kal-ıcağ (22a.7), var-ıcağ (36a.1-2-3), ol-ıcağ (39b.10 / 40a.9 / 40b.10), kı1-ıcağ (45a.3-4) // id-icek (8b.6 / 49b.7), dey-icek (18b.11), diy-icek (30b.10), ir-icek (40b.8), işid-icek (49a.11 / 53a.5), geç-icek (51b.9), öl-icek (53a.4).

-Inca:

toğ-inca-ya (31b.10), ard-inca (38b.5 / 50b.2), yan-inca (43a.5 / 52b.6) // müceb-ince (2a.8), tağdir-ince (15b.10), mucib-ince (29a.11), hâl-ince (39a.4 / 51b.2), gel-ince (49b.2).

Olmusuzluk ekinden sonra kullanılışı: *varmay-inca (50b.10), olmay-inca (51a.2) // ölmey-ince (11a.7), geçmey-ince (43a.2).*

-iken, -ken:

ider-ken (10b.5 / 18b.8), toğar-ken (32a.2), yoğı-ken (35b.2), gider-ken (40b.2 / 41a.8), koyun güder-ken (50b.1) // secde[de]y-iken (34b.10), görür-iken (44b.5).

-mAdIn:

Kal-madın (19b.10) // gör-medin (24b.11), bil-medin (24b.11) // öl-medin (11a.5).

-Up:

Bu ek çok kullanılan zarf fiil eklerindedir. Ünlü ile biten bir kelimeye geldiğinde -y kaynaştırma sesi almaktadır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde zaman zaman bu ekin dar ünlülü şekline de rastlanılmasına rağmen dar ünlülü şeklin metnimizde örneği yoktur. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *ol-up (1b.5 /*

7a.8), yaz-up (4b.5), kıl-up (5a.2), añlı-y-up (5a.5), şaklama-y-up (8a.6), yarad-up (8b.6), bul-up (10a.5), otur-up (11b.1), kal-up (23a.2), al-up (27a.9), çağır-up (27b.2), at-up (28a.2), yak-up (30a.2), kıl-up (31a.2-3), şıy-up (31a.2), artur-up (32a.5), oñar-up (34a.11), kıl-up (34b.3), okıy-up (34b.8), yanaş-up (44b.2), baş-up (53a.7), tut-up (53b.2), al-up (55a.9) // cem^c id-üp (3a.5), getir-üp (4b.4), işid-üp (7a.8), diy-üp (9a.5), divşir-üp (29b.7), gör-üp (31a.2), dön-üp (32a.3), diley-üp (39b.10), bin-üp (41a.8), öldür-üp (44b.6), dey-üp (53b.6).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. METİN

VESİLETÜ'L-MÜLÜK Lİ-EHLİ'S-SÜLÜK

Hāza'l-Kitāb Vesīletü'l-Mülük li-Ehli's-Sülük ve Tefsīrū'l-Ḳur'ān

Bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

- 1b) Ḥamd-i bī-nihāyāt u nā-ma'dūd ve şenā-yı bī-gāyāt u nā-mahdūd² ol Ḥālīk-ı bī-hemtā-yı ma'būd ve Rāzıq-ı bī-fenā-yı mevcūd³ üzerine olsun kim hezārān-hezār sāl-i muḳaddesān⁴ ḳuds-i melekūt ve muḳarrebān-ı ḳurb-ı cebberūt anuñ ezeli⁵ ni'metünüñ bī-nihāyet mesāfe meydānında çāpük-süvār olup⁶ “enā el-leyli ve eṭrafu'n-nehār” seyr iderse anuñ baḥrinden
- 2a) zerresin ḳaṭ' itmeye -te'ālallāhu 'an-ni'metihī ve aḥşā keremihī-¹¹⁴ ² Ve daḥı “şalli salavāti ve taḥfi taḥiyyāt” anuñ Resūl-i haḳḳı³ ve Nebiyy-i muṭahhar-ı muṭlaḳı üzerine olsun kim “Küntü nebiyyen ve ādeme⁴ beyne'l-māi ve't-ṭıyn”¹¹⁵ şıfatı ile mevşūfdur. Daḥı anuñ āli⁵ ve ashābı üzerine olsun kim nücüm-ı hüdā ve meşābīḥ idici⁶ olmağa anlar evvelī ve āhirī olmuşlardır. Ammā ba'de'l-ḥamdu ve'⁷ ş-şenā ve ḡabbe'salavāti ve'd-du'ā.

¹¹⁴ Nimetlerinden dolayı Allāh u Teālā yücedir ve O lutfunu saymıştır.

¹¹⁵ Ben nebī iken Adem (a.s.) çamur ve su arasındaydı.

Çün-kim ‘ulemāya “Eṭī‘ullāhe ⁸ ve eṭī‘u’r-rasūl ve ulū’l-emri minkūm”¹¹⁶ mücebince ba‘zu evkātta ⁹ ziyāret-i umerā ve şoḥbet-i vüzerā lā-büdd oldıysa, zīrā bu āyetden ¹⁰ ma‘lūm ve mefhūm oldı kim selāṭīne ve ümerāya itā‘at ¹¹ ve iktidā vācib ve lāzım-ıııı. Ammā sulṭān-ı ‘ādil olsa

- 2b) varmaḳ, ziyāret itmek, yüzine nazār eylemek vācibdür ² ve yüzine baḳmaḳ ‘ibādetdür. Zīrā ‘ādillerūñ bir sā‘at ³ ‘adli yetmiş yıl ve bir rivāyetde yetmiş biñ yıl ‘ibā- ⁴ -det yirinedür. “**Kemā ḳāle’n-nebiyyü ‘aleyhi’s-selām:** ‘Adlü sā‘atin ⁵ ḥayrun min ‘ibādeti seb‘īne sene”¹¹⁷

Beyt

Pe ez adl der ⁶ cihān kār nīst

Mülk rā ki ‘adil būd bār nīst¹¹⁸ ⁷

Çün-kim ‘ulemāya ba‘zı evkātta ümerā ve selāṭīn ḥuzūrına ⁸ varmaḳ cāyiz ve lāzım oldıysa, lā-cerem ‘ādet-i nās ⁹ şöyle cārī olmuşdur kim her kiři bi-hasebi’ṭ-tāḳa tuḥfe ¹⁰ ve armaḡān-ıla vara. Ve daḡı her kiřinūñ armaḡānı kendüye ¹¹ lāyık ve münāsib ola. Ehl-i ‘ilmden armaḡān bāb-ı

- 3a) ‘ilmden ola ve ehl-i dünyādan girü dünyā bābından ola. ² El-ḥāşıl armaḡān ve hediye ile den ḡāline lāyık olmaḳ gerekdür. ³ Nite-kim Süleymān Peyḡamber ḡikāyetinde meşhūrdur. Şol vaḳit-kim ⁴ cemī‘ leşker insīden ve cinnīden ve vuḡuşdan [ve] ṭuyūrdan ⁵ cem‘ idüp Süleymān’a ‘arz itdiler kim aña yevmü’l-

¹¹⁶ Nisa Suresi 59. Ayet “Ey iman edenler! **Allāh'a itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ülülemre (idarecilere) de itaat edin.** Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz Allāh'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız onu Allāh'a ve Resūl'e götürün (onların talimatına göre halledin); bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir.”

¹¹⁷ Nebī aleyhi’s-selām’ın dediği gibi “ Bir an/saat adalet üzere olmak yetmiş sene nafiile ibadetten hayırlıdır.”

¹¹⁸ Beyt: Cihanda adaletten bir şey(bir işi) yoktur. Adil olunan Mülk(dünya)’e yük yoktur.

‘arz ⁶ dirler. Bu mecmū‘ından her biri kendü hālîne münāsib ⁷ hediye ve armağān getürdiler. Süleymān Peyğamber ‘aleyhi’s-selāmı ⁸ selamladılar ve ikrām ‘izzet kıldılar. Ol vaqt kuşlardan bir ⁹ za‘īfçesi -aña çekāvek¹¹⁹ dirler, ya‘nī karınça- Süleymān’a var-¹⁰-mağa armağan için nesne bulmadı, mütehayyir oldı. ¹¹ Yatacağına irdi, bir çekirge ayağın buldı. Meger ki

3b) kendüye azuq olur diyü gizlemiştir. Anı ağızına aldı. ² Süleymān’a vardı, selām virdi. Çün-ki Süleymān huzūrına ³ vardı; yüzün yire koyup tazarru‘ kıldı. Çekirge ayāğın ⁴ Süleymān’nuñ önünde koyup selām virdi.

BEYT

Pay-i meleḥ ⁵ piş-i Süleymān borden

Ayb est velīken hüner ez-mur^{120 6}

Dağı nite-kim şā‘irler bu hikāyeti şirinde beyān kılmışlardır: ⁷

Şİ‘R

*Cāet Süleymāne yevm’ül-‘arāzi guberatün [bi] ricle cerādin ⁸ ellezī
kad kāne fīhā terennemet bi latīfi’l-kavli ve e‘tezerat ⁹ inne’l-hedāyā ‘ala
mikdāri mehdīhā.¹²¹*

Ya‘nī çekāvek ol ¹⁰ vaqtın kim çekirge ayāğın Süleymān’a getürdi, ¹¹ tazarru‘ ve meskenet kılop didi ki; *İnne’l-hedāyā ‘alā*

¹¹⁹ Metinde “çekāvük” şeklinde harekelenmiş.

¹²⁰ Anlamı: “Süleymanın huzuruna çekirge ayağı götürmek ayıptır. Ancak götüren karınca olursa, hünerdir.”

¹²¹ “Merasim günü Süleyman’a, ağızında çekirge ayağıyla bir tarla kuşu geldi. O tatlı dille terennüm etti ve şöyle özür diledi: Hediyeler hediye veren kişinin durumuna göredir.”

- 4a) *kadri mehdīhā*.¹²² Ya'nī: “Yā Süleymān! Hediye ve armağān getürene² göre ve getüren hālīne münāsib olur. Egerçi çekirge ayağı³ senüñ hazretüñe lāyık degüldür; münāsib hīç degüldür;⁴ ammā benüm hālūme münāsibdür ve ğāyet emr-i ‘azīmdür.” didi.⁵ Bunuñ sözi Süleymān’a hoş geldi. Ol ulu armağān⁶ ile gelenlerden buña artuğ ri‘āyet kıldı. Dağı eş‘ārda mezkūr-⁷ -dur.

Şİ‘R

Ārī çe konem ādet-i mūr ān bāş ed

*Pāy-i meleğ⁸ pīş-i Süleyman borden.*¹²³

Çün-ki armağān ehline göre gerek-imiş.⁹ Ben¹²⁴ Dā‘ī dağı diledüm ki ‘ilm bābında ba‘zı ümerāya armağān ilemek¹⁰ için bir muhtaşar kitab¹²⁵

yazam; tā ümerā katında ‘ilm kadri¹¹ ve ‘ulemā ‘izzeti dağı ziyāde ola. Ve ‘ilmler a‘lāsı ‘ilm-i tefsīrdür.

- 4b) Ve Āyete’l-kürsī dağı a‘lā-yı Qur’āndur. Ve cemī‘ mü’mīnler dilinde² mütedāvildür ve revāndur. Nite-kim beyān-ı fazileti gele³ inşallāhu te‘ālā. Bu sebebden Āyete’l-kürsī tefsīrin Türkī⁴ diline getürüp terceme itdüm. Ve ba‘zı münāsebetle esmā-i hüsnā⁵ ma‘nāsın yazup ve dağı ber-vechile ihtişār idüp⁶ tercüme itdüm¹²⁶. Zīra ol dağı dīn bābından ve maqşad-ı aksādandır.⁷ Ve nice şevāba ve deķāyıkā müstemildür. Ve dağı maķāma münāsib⁸

¹²² Hediye eden kendi gücüne, durumuna göre hediye verir.

¹²³ Anlamı: “Evet, ne yapayım, Süleyman’ın huzuruna çekirge ayağı götürmek karıncanın âdetidir.”

¹²⁴ Yazmada: biz

¹²⁵ Buradaki kelime yazmada silik çıkmıştır.

¹²⁶ Yazmada: idem

hikāyetden ve azıyye-i evliyādan eṣnā-i kelāmda bile derc ⁹ itdüm. Nite-kim Mālik bin Dinār’dan mervīdir: **el-Hikāyet:** ¹⁰ Tuḥfetü’l-cennet, ya‘nī hikāyet cennet tuḥfelerindendir. Şeyḥ ¹¹ Cüneyd raḥmetu’llāhi ‘aleyh eydür kim: “**El-hikāyātü cünd min cünüdi’llāh**

5a) taḳvā bihā ebdāni’l-müridīn”¹²⁷ Maḳşūd-ı hikāyāt fi’l-cümle ² tenvīr kılp kalur ve melāleti def‘ ider ve diñleyenlere ziyāde ‘ibret ³ ve diḳḳat ḥāşıl olur. Ve tefsīr ve ma‘nā-yı hadiṣ ⁴ terceme idüp naḳl itmekde şol ma‘nālar ki oḳıyanlar ⁵ ve diñliyenler añlayup ve fehm idecek adarı naḳl itdüm. ⁶ Nite-kim ba‘zı ehādīşde mezkürdür. “**Kellimū’n-nāse alā kadri ⁷ ukūlihim**”¹²⁸ Zīrā maḳşud fehmdir. Bu kitāba **Vesīletü’l-mülük** diyü ⁸ ad virdüm; tā armaġān ileden kişinüñ ümerā atında vesīle olduġı-çun. ⁹ Maḳşūdına ümerāya vesāyir nazar idenlere Ḥaḳḳ te‘ālā teveccüh itmeġe ¹⁰ sebeb [ve] vesīle olduġı-çun. Ve daḥı ihvāndan me’müldür ¹¹ ve ḥullāndan mes’üldür ki sehv [ve] nisyāndan ve seḥāvet ılmaḳdan

5b) vāḳi‘ olan ḥaleli¹²⁹ işlāh idüp ‘afv ideler.

BEYT

*Şaḥḥahtühü ² müctehiden ve leyse men ġalaz
Fe kul limen yelünī menillezi mā sāe ³ kat¹³⁰.*

¹²⁷ Kıssalar Allāh’ın ordularından bir ordudur. Onunla müridlerin bedenleri güçlenir.

¹²⁸ “İnsanlara aḳılları ölçüsünde söz söyleyiniz.” (Hadīs-i Şerif)

¹²⁹ Yazmada: “huleli” şeklinde hareketlenmiştir.

¹³⁰ “Onu tashih ettim, ancak yanlış olduğundan değil; beni kınamak isteyen kimseye söyle, hiç yanlış yapmayan kim vardır.”

Dağı nāzırından iltimās ve kāriından¹³¹ mütemennī olunan⁴ oldur ki
‘ayn-ı rızā-y-ıla nazar idüp **Dā‘ī fakīri** ma‘zūr⁵ tutalar.

BEYT

*Aynü’r-rızā an külli aybin ke leyletin ve lakinne ayne’⁶ s-suhti
tübdıye’l-mesāviye*

*Allāhümme ihfez mine’z-zülli ekdāminā⁷ ve mine’l-ḥaṭri
aklāminā bimennike vucūdike.¹³²*

Faṣl fī’l-ḥad-⁸ -İsi alā’t-tefsīr’ül-Ḳur’ān

Muallim¹³³ ta‘līminde vācib oldur ki⁹ müte‘allimūñ zihnine¹³⁴ ve ṭabī‘atine
münāsib ne ise anuñ¹⁰ ḳatında sehl ve āsān ne-y-ise evvel ol zıkr oluna. İmdi
¹¹ ṣekk degül kim zihni beşere ve fehm-i insāna nisbet kelām-ı

- 6a) Resūlullāh ensebdür ve āsāndur. Zīra kelām-ı Resūl cins-i² kelām-ı
beşerdendür; gerçi ba‘zı kelāmında ḳuvvet-i nübüvvet sebebinden³ fehm-i
insāndan, ṭavḳ-ı beşerden hāricdür. Ammā kelām-ı⁴ ‘Azze şānehü ve a‘lā
bürhānehü kim ḳāyimdür, zāt-ı Bārī ile ‘asīrū’l-idrāk⁵ ve ba‘īdü’l-menāldür.
Pes vācib oldur [ki] tefsīre şürü‘ ḳılmaḳdan⁶ öñdin, bir iki maḳşūda münāsib
ḥadīş nakl oluna,⁷ bi-ḳadri’l-vüs‘a ma‘nāsı terceme oluna.

Ḥadis-i evvel: Ḳāle’n-⁸ -Nebıyy ‘aleyhi’ş-şalātü ve’s-selām:
*Meşel’ül-mü’minü yeḳra’ul-Ḳur’ān⁹ ke-meşeli alā terciyyete rīhaha tayyibün
ve ta‘aha tayyib.* Ya‘nī ḥazret-i¹⁰ Resūlden rivāyet olunmuşdur kim:

¹³¹ Yazmada: Fe-Elif-Te-Be-Nun-Dal-Nun şeklindedir.

¹³² Rıza gözü bir gözdür ki, her aybı gece gibi görür; öfke gözü ise her türlü kötülüğü açığa çıkarır.
“Allāhım, lutuf ve cömertliğine ayaklarımızı kaymaktan, kalemlerimizi hatadan koru.” (İmam-ı
Şafii)

¹³³ Yazmada: Mim-Ayın-Elif-Mim şeklindedir.

¹³⁴ Yazmada: Ra-He-Nun-Nun şeklinde yanlış yazılmıştır.

“Mü’min-i muvaḥḥid ki ¹¹ Qur’ân okıya, anuñ meşeli ve ḥâli ve şıfatı şol turunc hâline

6b) ve şıfatına beñzer ki қоқусы гөкчек ve қоқан киши рāḥat olur ² ve gıdā-i rūḥānī ḥāşıl olur ve dadı гөкчек yiyen киши ³ rāḥat olur ve gıdā-i cismānī ḥāşıl olur. İmdi ⁴ mü’min kim Qur’ân okıya, zāhiri гөкчек, diñleyenler rāḥat ⁵ olurlar ve nice nice şevāba müstaḥikḳ olurlar. Ve bāḥını гөкчек ⁶ ve imānı ve i’tikādı muḥkem ve ḳalbi İmān nūriyla münevver olur. Ve ⁷ ba’zılar dir kim: “Qur’ân’uñ қоқусы гөкчек olduğu oldur [ki] ⁸ istimā’ından ve diñlemesinden şevāb-ı uhrevī ḥāşıl ⁹ olur. Ve daḥı қоқусы гөкчек olduğu oldur ki dinleyenleruñ ¹⁰ İmānı ve i’tikādı ziyāde olur. **Kemā kāle’llāhu te’ālā**¹³⁵ “ve izā ¹¹ tuliyet aleyhim āyātuhu zādethum İmāne”.¹³⁶ Ya’nī Ḥaḳḳ celle ve ‘alā eydür:

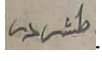
7a) Қақан mü’minler üzerine āyet-i Qur’ân oқınsa bu āyet ol diñleyen ² mü’minuñ İmānın ve taşdıḳın arturur. Ya’nī Ḥaḳḳ te’ālā İmānların ³ ve ‘itikādların ziyāde ider ve muḥkem ḳılır bu āyet sebebiyle. ⁴ *Ve meşelü’l mü’minünellezi lā yekrau’l Qur’ane [ke]meseli’t- temreti lā rīḥa lahā ve ⁵ ta’muḥu ve ta’muḥu tayyibün.*¹³⁷ Ve şol mü’min kim Qur’ân oқumaz, anuñ şıfatı şol ⁶ ḥurmā şıfatına beñzer kim қоқусы yoқ, lākin dadı tatlu. Mü’min ki ⁷ Qur’ân oқımaya, қоқусы olmaduğu oldur ki sāir mü’minler andan ⁸ Qur’ân işidüp rāḥat olup şevāba müstaḥikḳ olmazlar. ⁹ Ve dadı tatlu olduğu oldur ki bāḥını ve gönli münevverdür ¹⁰ nūr-ı İmānla ve nūr-ı İslāmla. *Ve mesel’ül-*

¹³⁵ Allāh u Te’ālā’nın buyurduğu gibi.

¹³⁶ Enfāl Suresi 8/2. Ayet: “Müminler ancak, Allāh anıldığu zaman yürekleri titreyen, **kendilerine Allāh’ın āyetleri okunduğunda imanlarını artıran (kimselerdir)** ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir.”

¹³⁷ Hadis-i Şerif “Qur’an okumayan Mü’minin misali hurma misali gibidir. Hurmanın tadı güzeldir, fakat kokusu yoktur.” (Sünen-i Nesāi, Kitabu’l İman 32)

münāfīk ellezī yekra'ul-¹¹ Ḳur'āne ke-meşeli'r-reyḫaneti¹³⁸ rīhuhā tayyibūn ve ta'muhā murrūn.¹³⁹ Ve şol

- 7b) münāfīk ki Ḳur'ān oқыya, bi-i'tibār-ı zāhir gökcekdir. Aña muşā-² -hib olanlar andan fāyide tutarlar ve ḥazz alurlar; lākin³ dadı teşredür(?) . Zīrā bi-i'tibār-ı bāṭın gizlü küfri var,⁴ ne'üzubillāh, ḥabīs ve mülevveşdür. *Ve mesel'il-münafīkillezi⁵ lā-yekra-il-Ḳur'ān meşeli hanzala[ti] [leyse] lahā rīha ve ta'mmuhā murrūn.¹⁴⁰ 6* Ve şol münāfīk kim Ḳur'ān oқыmaz, anuñ şıfatı şol ebū-cehl⁷ karpuzına beñzer ki ne қоқусы var kim andan rāḥat⁸ olalar ve ne dadı var kim andan lezzet alalar.⁹ Bu ḥällü münāfīk bāṭında ḥabīşdür ve mülevveşdür.

Ḥad-¹⁰ -iş-i şānī: Ḳāle'n-Nebīyy 'aleyhi's-selām *Selasetün tahte'l-arşı¹¹ yevme'l-kıyāmeti el-Ḳur'ānu yehtācü'l-ibādi ve'l-emāneti ve'r-rahmü, tünādey*

- 8a) *elā men ve sallani ve sallAllāhu ve men kaṭ'anī kaṭṭa'Allāhu.¹⁴¹ Ya'nī² Resūlullāh'dan mervīdür kim: Kıyāmet güninde üç nesne³ 'arş altında ola: Bir, "Ḳur'ān yehtācü'l-ibade".¹⁴² Ya'nī⁴ ḥuşūmet ider şunlaruñla kim Ḳur'ānla 'amel kılmadılar ve ḳadrin bilmediler.⁵ Ve biri emānettür. Ol daḫı yarın kıyāmet güninde Ḥaḳḳ te'ā-⁶ -lānuñ 'arşı altında ola. Kendüyi şaḳlamayup ḥıyānet⁷ idenlerle ḥuşūmet ider ve nidā idüp eydür kim:⁸ "Her*

¹³⁸ Arapça ifadelerde zaman zaman yanlış yazımlara rastlıyoruz. Hadisin Arapça metninde kelime "reyhanın" şeklinde harekelenmiş.

¹³⁹ 137 nolu dipnottaki Hadis-i Şerif'in devamı: "Ḳur'an okuyan münāfīk kimsenin misali reyhan gibidir. Onun kokusu güzeldir. Ve fakat tadı acıdır." (Sünen-i Nesāi, Kitabu'l-İman 32)

¹⁴⁰ 137 ve 139 nolu dipnottaki Hadis-i Şerif'in devamı: "Ḳur'an okumayan münafığa gelince o, hem tadı acı olan hem de kokusu bulunmayan Ebucehil karpuzu gibidir" (Sünen-i Nesāi, Kitabu'l-İman 32)

¹⁴¹ Kıyamet günü Arş-ı ālānın gölgesi altında kulların muhtaç olduğu üç grup çağrılır: Ḳur'an-ı Kerim'i rehber alan kullar, emanete riayet edenler, sılā-i rahmi gözetkenler. Dikkat edin kim bana salat ederse (destek verirse/salavat okursa) Allāh'da ona salat eder; kim bana desteği/salavatı keserse, Allāh da ondan (rahmetini) keser."

¹⁴² "Kur'anı delil alan kullar"

ki beni şakladı ve beni ri‘āyet itdi ve baña emīn-⁹ -lik itdi, Hakk te‘ālā aña himmet kılasıdır.” Ve biri¹⁰ rahmdür. Ya‘nī qarābet veyā ana rahmidür ki oğlan anda durur.¹¹ Bu dağı kıyāmet güninde Hakk te‘ālānuñ ‘arşı altında

8b) tırur. Eyde ve nidā kıla: “Şol kimseler kim baña ulaşıdı² ve beni ri‘āyet eyledi, hoş tıtdı; Hakk te‘ālā aña³ rahmet itsün. Ve şol kim benden kesildi ve beni terk⁴ itdi, Hakk te‘ālānuñ aña rahmeti olmasun” diye ne‘ūzu⁵ billāh. Ve dağı bir maqāmda mezkūrdur ki Hakk te‘ālā cemī‘ maħlūqātı⁶ yaradup tamam idicek rahm tırı geldi. Hakk te‘ālānuñ⁷ ‘izzetine ve ‘azametine yapışdı. Hakk te‘ālā eyitdi: “Ey rahm!⁸ N’olduñ ve ne gördüñ?” didi. Gerçi Hakk te‘ālā ‘alīmdür,⁹ anuñ maqşūdın bilür; līkin ol maqşūdın ve murādın¹⁰ disün diyü “N’olduñ ve ne gerek ve neden bu maqāma¹¹ şıgınersın?¹⁴³” didi. Rahm eyitdi: “Kaṭī‘atden. Ya‘nī benden

9a) kesileler ve beni terk ideler diyü şıgınersın” didi. Hakk Te‘ālā² dağı didi: “Ey rahm! Rāzı mısın kim saña ulaşan baña³ ulaşur. Ya‘nī rahmet idem didi ve senden kesilenden⁴ kesilem, rahmet itmeyem” didi. Rahm dağı; “Belī yā Rabb, rāzıyam” didi.⁵ Hakk Te‘ālā eyitdi: “İmdi eyle olsun” diyüp ‘ahd⁶ itdiler. Ba‘zı ulemā rahmden murād nikāhdur, evlenmekdür. Ve kaṭī‘-ı⁷ rahmden [murād] terk-i nikāhdur, evlenmemekdür, dimüş. **Şārih-i⁸ Meşābīh** İmām Tevrepüşnī (?) **امام تَوْرَيْشَنِي** dür kim üç nesnenüñ⁹ Hakk te‘ālā katında ziyāde şerefleri vardur. Bunlara ri‘āyet¹⁰ idenüñ ecri ve şevābı vardur. Zāyi‘ olmaz¹¹ ve bunları terk idenüñ ‘ikābı ve cezāsı def‘

9b) olmaz. İllā Hakk te‘ālānuñ ‘ināyeti ve luṭfı ile sulṭānlar² katında muqarrebler ve mülāzımlar ḫāli böyledür. Pes bu mertebe³ ve bu ‘izzete bu üç nesne

¹⁴³ Yazmada: şanursın

maḥşūşdur. Böyle olduğına sebep ⁴ oldur kim ya'nī ādem taleb itdūgi ammā kendüyle Allāh te'ālā ⁵ arasında ola ğayre müte'allik olmaya. Ve ammā kendüyle 'avāmü'n-nās ⁶ arasında evvelā kendünün ta'alluḳātından ve aḳrabāsından ⁷ ve ehli beytinden. Evvelkisi Ḳur'āndur kim ve şalātdur ve ve-⁸ -sīledür. Ḳulla Allāh te'ālā arasında her ki mülāzemet iderse ve ⁹ aḥkāmın ri'āyet idüp anuñla 'amel kılsa ḥuḳuḳ-ı ¹⁰ rubūbiyyet ve vezāif-i 'ubūdiyyet yerine gelür. Lā-cerem ¹¹ Ḳur'ān bunuñ gibi ḳulı Allāh Te'ālā'ya ulaşdurur.

İkinci,

- 10a) emānetdür, 'āmdür, şāmildür cemī' nāsa; zīrā ki demleri ve ² 'arzları ve cemī' ḥuḳuḳları kendüler arasında emā- ³ -netdür. Her kim ri'āyet idüp ḥaḳḳından geldiyse tamam ⁴ 'adl ve ḳulmden ırāḳ oldıysa, lā-cerem bunuñ ⁵ gibi kişi daḳı Ḥaḳḳ Te'ālānuñ rızāsın bulup raḫmetine ⁶ layıḳ olur.

Üçüncü, şıla-i rahmdür, maḥşūşdur. ⁷ Ba'zı nāsa ata ve ana ba'zı aḳrabā gibi. Her kim şıla-i rahm ⁸ ide ve ḳavmine ḳardaşına Ḥaḳḳ Te'ālā verdüğünden iḥsān ⁹ idüp in'ām ide, ḥuḳuḳ-ı rahm yirine getüre; Ḥaḳḳ te'ā- ¹⁰ -lānuñ ğarīk-i raḫmetine layıḳ ve müsteḫıḳḳ ola. “*Allāhüme* ¹¹ *erzuknāhā ma'-a cemī'ī'l-müslimīn ve'l-müslimāt*” ¹⁴⁴

Ḥadīş-i

- 10b) **şālis:** *Ḳāle nebiyyü 'aleyhi's-selām fī ḥaḳ ayetül kürsī mā kürie* ² *hezel ayet fī dāri illā heceratheş-şeytān şelāşīn yevmen* ³ *velā yedḥulḥa sāhirün velā sāhiratün erba'inü leyleten.* ⁴

¹⁴⁴ “Allāh'ım bizi de tüm Müslüman erkek ve kadınlarla birlikte o nimetle rızıklandır.”

Ya'nî Resûl hazreti 'aleyhi's-selâm Āyete'l-kürsî şevâbın ve ⁵ fezâyilîn beyân iderken eyitdi: “Kim bu āyeti hîc ⁶ bir evde oqımayalar illâ şeyâîñ otuz gün ol eve ⁷ gelmeye ve dahı ol eve kırk gün sâhir ve sâhire girmeye” ⁸ didi. Otuz günden ve kırk[dan] murâd keşretdür. **Ya'nî** ⁹ hîç girmez dimek olur. Zîrâ nice ev ola ki otuz ¹⁰ güne dek bir āyetü'l-kürsî oqınmaya. Ve dahı Resûlullâh ¹¹ şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem 'Ali'ye rağıya'llâhu 'anh dir kim:

- 11a)** “Yâ 'Ali! Bu āyeti oğlanlarıña ögret ve koñşularıña ögret kim ² Qur'ânda bundan ulu ve şevâblu āyet yokdur. Her kim bu āyeti ³ namazdan soñra oqısa, ol kişi[yi] uçmağa girmekten ⁴ hiç nesne men' itmez; illâ mevt men' ider.” **Ya'nî** eger kişi ⁵ ölmeden evvel uçmağa girmek olsaydı bir kişi ⁶ Āyete'l-kürsî oqıduğı sâ'at fi'l-hâl uçmağa gireydi. ⁷ Velîkin ölmeyince duhûl-i cennet olmaz. Ve dahı bu āyete ⁸ mülâzemet iden 'âbidlerden ve şiddîqlardan olur. ⁹ Ve dahı her kişi gice döşegine yatacak oqısa Hakk Te'âlâ ¹⁰ ol kişi ve koñşısıñı ve koñşımıñ koñşısını bu āyet berekâtında ¹¹ hıfz ide, emanı içinde tuta.

Hikâyet

Bir gün

- 11b)** ashâb-ı Resûl oturup bahş iderlerdi kim: “Qur'an'da kankı āyet ² uludur ve Allâh katında a'zamdur?” dirlerdi. 'Ali rağıya'llâhu 'anh ³ ve kerrema'llâhu vecheh bunlara eyitdi: “*Eyne entüm 'an āyete'l-kürsî*” ⁴ Ya'nî “Siz kandasız Āyete'l-kürsîden?” kim Resûlullâh ⁵ eyitdi: “Yâ 'Ali! Beşer seyyidi, ulusı, Âdem peygamber ⁶ aleyhi's-selâmdur. Ve 'Arab ulusı ve seyyidi Muhammed ⁷ Muştafâ'dur ve Fars ulusı Selmân'dur. Ve ehl-i ⁸ Rûm ulusı Şahîb'dür. Ve

Habeşe ulusu ⁹ Bilāl'dür. Ve tağlar ulusu Tūr-i Sīnā¹⁴⁵,dur. Ve günler ¹⁰ ulusu cum'a günüdür. Ve kelāmlar ulusu ve a'lāsı ¹¹ Qur'an'dur. Ve Qur'an ulusu sūre-i Bakara'dur. Ve sūre-i

12a) Bakara ulusu ve a'zamı Āyete'l-kürsīdür.

v v Ebū Hüreyre rivā- ² -yet ider kim Resūlullāh buyurdu:¹⁴⁶

Ramazanda şadaқа-i ³ fıtra için tahıl divşü[r]diler. Cem' idüp beni bekçi qodılar. ⁴ Üzerine gicesi bir uğrı tahıldan avcıyla avucladı, ⁵ aldı, etegine koydı. Tırıgeldüm, tıtdım. "İrte seni Resūl- ⁶ -ullāh'a iledürin" didüm. Ağladı, zārılıklar eyledi: "Dervīşin, 'ıyālüm ⁷ var, beni koyvir gideyin, bir dağı gelmeyem" didi. Qoyıvirdüm, gitdi. ⁸ İrte oldu. Resūlullāh katına vardum. Mā-vaқа'ayı haber virdüm. ⁹ Resūlullāh eyitdi: "Yā Ebā Hureyre! Esīrūñi nice itdün?" didi. ¹⁰ Ben eyitdüm: "Yā Resūlullāh! Ğayet şikāyet itdi. Dervīşin, ¹¹ 'ıyālüm vardur, ayruq gelmeyem didi. Esirgedüm, şalıvirdüm.

12b) Resūlullāh eyitdi: "Bu gice yine gelür." didi. Vardum, ² yine bekledüm. Yine geldi. Tırıgeldüm, yine tıtdım. Gene ağladı, ³ zārılıq itdi. Dervīşin, 'ıyālüm var didi. Esirgedüm, ⁴ yine şalıvirdüm. Gene hāzret-i Resūl şabāhın şor- ⁵ -dı. Gene haber virdüm, eyitdi: "Bu gice yine gelür didi. ⁶ Yine vardum, bekledüm, yine geldi, tahıl uğurladı. Tırıgeldüm. ⁷ Bu kez berk tıtdım. Elbette bu kez seni Resūlullāh'a iltürin" ⁸ didüm. Eyitdi: "Gel beni şalıvir, saña bir 'acāyib nesne ögre- ⁹ -deyim" didi. "Şevābı ve menfa'ati çok olsun

¹⁴⁵ Yazmada: Seynā diye harekelenmiş

¹⁴⁶ Anlamın akıcılığı bakımından 13a/8 'de verilen mesajın Rasūlullāh buyurdu şeklinde verilmesi daha doğru olduğundan buradaki ifadenin gereksiz olduğu veya müstensihin fazladan bir kaydı olduğunu düşünmekteyiz.

ve her kaçan döşegüne ¹⁰ yatacak okısañ hergiz saña şeytān zafer bulmaya” didi. ¹¹ Ben dañı “hoş ola” didüm. “Di imdi, ögret” didüm.

- 13a)** Öğretti bu āyeti kim Āyete’l-kürsīdür. Okıdı tamam. • *Allāhu* ² *lā ilāhe illā hüvel hayyül kayyüm lā te’huzuhū sinetün velā nevm* • Bu āyeti ³ āhirine degin okıdı. Eyitdi: “Kaçan bu āyeti okısañ ⁴ Allāh’dan saña feriştelere gelür, seni hıfz iderler. Şeytān ⁵ saña zafer bulmaya” didi. Āyete’l-kürsī okıdı. Bu vech-ile ⁶ naşihat itdi, koyvirdüm. Yine irtesi Resülullāh katına ⁷ vardum. Ben eyitdüm: “Baña [bu] vech-ile naşihat itdi. Evvel āhir ⁸ Āyete’l-kürsī okıdı, koyvirdüm” didüm. Resülullāh ⁹ eyitdi: “Yā Ebā Hüreyre! Ol, bu sözinde şadıkdur. Ya’nī gerçektür ¹⁰ ve bākī sözinde kâzibdür ve dañı bil kim ol şeytāndur.” ¹¹ didi.

Pes ma’lüm ola ki her kim Āyete’l-kürsīyi i’tikādla

- 13b)** ve ihlāşla okısa ve mülāzemet eylese Hakk te’ālānuñ ² hıfz [u] emānında olur ve her dürlü maqşūdından mahrum ³ olmaz inşāallāhu te’ālā.

Fā’ide-i Qur’an

Qur’an okımağ üç ⁴ kısımdur: **Evvel** kısım oldur ki Qur’an okıya ma’nāsın bile ⁵ ve deqāyıkına ve rumūzına muṭṭali’ ola ve ta’līmüne ve ta’allūmine ⁶ meşgūl olup ve aḥkāmına ri’āyet idüp ‘amel ⁷ ide. Bunuñ gibi kimseye bu dīnde hāsıl olan şevāb ⁸ kıyāmet güninde kuşlar şüretinde geleler. Hakk te’ālādan ⁹ bu kişi hakkında şefā’at idüp ve ‘azābın bundan ¹⁰ def’ idüp başı üzerisine gölge olup mülāzemet ¹¹ ideler.

İkinci kısmı oldur ki Qur’an’a mülāzemet ide. Fi’l-cümle

14a) mülâzemet idüp ma‘nâsın dağı bile, ekşer rumûzdan ve le‘âyifden ² gâfil ola. Bunuñ gibi kişilere şevab-ı Qur‘ân bulutlar şuretinde olup ³ gele. Üzerinde gölge olup bu kişi[yi] kıyamet ışıklarından şaklaya ⁴ ve mülâzemet idüp bu kişiden ayrılmaya.

Üçüncü kısım oldur ki ⁵ Qur‘ânun hiç ma‘nâsın bilmeye. Bunuñ gibi kişiye şevâb-ı Qur‘ân ⁶ mücerred üzerinde şol bulutdan hâşıl olan gölge ⁷ gibi ola. Fezâyil-i Qur‘ân ve şevâb-ı Qur‘ân ol hayşiyetten degildür ⁸ kim kuvvâ-i beşer anı vaşf u beyân idebile. Lâkin bu za‘îfi ⁹ bu miqdâr ki zıkr itdüm, fi‘l-cümle kırâat-i Qur‘âna delâlet ¹⁰ idüp ve kandırmaqdır. Şol ümîde kim *Ed dâlli ‘ale’l-hayri ke fâ* ¹¹ *‘ilhi* ¹⁴⁷ silkinde biz dağı münselik olavuz inşâallah-

14b) ul-‘azîz.

Fasl

Mebde-i Tefsîr-i Äyete’l-kürsî bi-avnilâhi ² te‘âlâ.

Allâhü lâ ilâhe illa hû ¹⁴⁸ lafzatullah ‘alem midür ve degül midür? ³ Ve bir nesneden müştakq mıdur ve degül midür? Müştakq olduğı taqdîrce ⁴ şıfat-ı izâfiyye midür ve selbiyye midür? Aqvâl-i mezâhib ⁵ çoğdur ve su‘âl cevâb çoğdur. Nite-kim ‘ulemâya ma‘lûmdur. ⁶ Lâkin esahh-ı aqvâl oldur kim lafzatu’llâh ism ola, ‘alem ola, ⁷ mevzû‘ ola. Zât-ı muqaddes ü münezzeh arasında celle zikruhu ⁸ lafzatu’llâh dinilmez. ¹⁴⁹ İllâ ma‘bûdu bi’l-Haqq. Ammâ lafz-ı ilâh cinsdür: ⁹ racül gibi ve feres gibi. Muṭlaḡ ma‘bûda dirler,

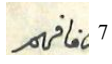
¹⁴⁷ “Hayra öncülük eden, o hayrı yapan gibidir.”

¹⁴⁸ Ayete’l-Kürsî’nin giriş lafzı (Bakara 2/255): “Allâh’tan başka hiçbir ilah yoktur.”

¹⁴⁹ Yazmada: “dönülmez” şeklinde harekelenmiş.

gerekse ḥaḥḥ¹⁰ olsun “Allāh” gibi gerekse bāḥīl olsun “eṣnām” gibi. Lākin¹¹ bu maḥāmda ma‘būdu bi’l-Ḥaḥḥ içündür nite-kim beyān idevüz inṣāallāh.

15a) Su‘āl: Eđer diseler kim ilāhdan murād bu yirde yā ma‘būd ola² veyā muḥlaḥ ma‘būd ola. İki veḥh[e] daḥı mecāl yoḥ. Ammā ma‘būdu³ bi’l-Ḥaḥḥ olmağa yaramaz; zīrā şeyi nefsenden istiṣnā itmek lāzım⁴ gelür. Zīrā bu taḥdīrce “lā ilāhe illā hū”nuñ ma‘nāsı ma‘būdu⁵ bi’l-Ḥaḥḥ yoḥdur, illā ma‘būdu bi’l-Ḥaḥḥ vardur dimek olur⁶ ve istiṣnāi şey’in an-nefsih lāzım gelür. Bu, cāyiz degüldür.⁷ Olmağa yaramaz. Zīrā fāyide ḥāṣıl olmaz; ammā muḥlaḥ ma‘būd⁸ kizib lāzım gelür; zīrā “lā ilāhe” ma‘nāsı muḥlaḥdır. Ma‘būd⁹ yoḥ dimek olur; bu, rāst degüldür. Zīrā ma‘būd-ı bāḥīl¹⁰ vardur: eṣnām gibi. Pes iki veḥh daḥı dürüst olsa,¹¹ ilāhdan murād ne ola ? **Cevāb:** İlāhdan murād bu yerde ma‘būdu

15b) bi’l-Ḥaḥḥ’dur ve lafz-ı hüve ‘ibāretdür¹⁵⁰ Allāh’dan. Ve lafzatu’llāh nite-kim² ma‘lūm oldı ‘alemdür ilāhdan. Ferd-i mevcūd-u hāricīnūñ³ ma‘nāsı dimek olur ki ‘ubūdiyyete ve ma‘būdiyyete lā-⁴ -yık ve müstaḥiḥḥ yoḥdur, illā Allāh. **Ya‘nī** ṣol ferd¹⁵¹ ki Ḥalīḥ-ı⁵ ‘ālem ve Rāzıḥ-ı benī-ādemdür, bu taḥdīr[ce] istiṣnā-yı şey’i an-nefsih⁶ lāzım gelmez. Zīrā evvel e‘ammdur ve ṣānīsı eḥaṣṣdur. Fe-efhem(?).

Ya‘nī niḥāf (?) katında bu kelāmda ḥazf vardur. Taḥdīr-i kelām⁸ “lā ilāhe mevcūdun fi’l-vucūdi ev fi’l-mekāni illā hu”¹⁵² dur. Lākin⁹ evlī oldur kim ḥazf olmaya. Ba‘zılar dir kim: Belki¹⁰ kelām-ı zāhirī üzerine icrā oluna.

¹⁵⁰ Yazmada: ‘ibādetdür

¹⁵¹ Yazmada: ferdi

¹⁵² “Yaratıklar içinde veyā mekanlar içinden O’ndan başka hiçbir ilah yoktur.”

Zīrā ḥazf taḳdīrince ¹¹ ilāh vücūdda veyā mekānda yokdur dimek olur. Ḥazf olmaduđı

- 16a)** taḳdīrce ilāh hadd-i zātında ve kendü nefsinde yokdur dimek ² olur. Tevhīdde bu eblağdur ol ma‘niden. Zīrā nefsi ³ māhiyyet-i tevhīdde aḳvādur nefy vücūddan. Lafz-ı hüve ⁴ zamīr-i şe‘ndür. **Elhayyü’l-kayyüm** müfessirdür ve ehl-i taḳkīk katında ⁵ lafz-ı hüve rāci‘dür, işaretdür zāt-ı kadīm-i ezeliyyeye kim mu‘teber- ⁶ -dür lafzatu’llāh, illā bu taḳdīrce bunda esrār vardır.

Sırr-ı ⁷ evvel oldur kim çün lafz-ı hüve işaretdür zāt-ı muḳaddesine, ⁸ her kaçan bir ḳāil¹⁵³ “yā hüve” dise delālet ider ḳāyilūn¹⁵⁴ iḳrārına ki ⁹ cemī‘ māsiwāullāh mevcūd degüldür. Ḳāil¹⁵⁵ katında ḥükm ademde- ¹⁰ -dür. Zīrā lafz-ı hüveyle işaret itmek ifādedür ta‘yīn-i müşārün ileyhe kim zāt-ı Bārīdür. Şol şartla kim bu zāt mu‘ayyendür, ğayrı

- 16b)** nesne işlāḥāta gelmeye ve illā yalnūz “hüve”yle işāret itmege kifā- ² -yet itmez. Pes vaḳtā kim ḳāil “yā hüve” dise cemī‘ māsiwāullāh ³ ‘adem-i maḥz ve nefy-i şırf ḥükminde olur ve kemāl-i tevhīd ⁴ ḥāşıl olur kim menāṭ-ı maḳāşid-ı dünyāviyye ve uḥreviyye- ⁵ -dür.

Sırr-ı sānī oldur kim bu zikre mülāzemet, şevḳi ila’llāh ⁶ ziyāde kıılır. **Ya‘nī** Allāh şevḳin arturur ve fāyide ider. ⁷ Zīra hüve zamīr-i ğāyibdür. Pes ‘āḳil her kaçan zıkr itse, “yā hüve” ⁸ dise bilür ve fehmi ider ki evvel Ḥaḳḳ te‘ālādan ğāyib imiş ⁹ ve daḥı bilmek gerek kim bu ğaybet mekānla ve cihhetle degül. Zīrā ¹⁰ Ḥaḳḳ te‘ālā munezzehdür mekāndan ve cihhetden. Bu ‘āḳil bilmek ¹¹ gerek ki sebeb-i ğaybet oldur kim bu kendü mevşūfdur

¹⁵³ Yazmada: ḳābil

¹⁵⁴ Yazmada: fā’il

¹⁵⁵ Yazmada: fā’il

17a) noķşānla ve ĥudūşla ve fenāyla. Kaķan bu sebebi taşavvur itse ² i'tikād ider kim Haķķ te'ālā 'azze şānehü mevşūfdur kıdem ³ ve beķā birle ve envā'-ı kemālatla kim lā-tüadd ve lā-tuĥşādur. Pes ⁴ bu kemālāt min-vechin ma'lum oldı-kim mevşufmış kıd- ⁵ -emle ve beķāyla. Bu ma'lum olan vech bu kişı zākiri ⁶ zevķe bıraĥur, Haķķ te'ālāya arzūsin ve Őevķin ⁷ arturur tā-nihāyet bā-kemālāt bilmek ũaleb ider. Ve nite-kim ⁸ kemālāt[da] nihāyet yoķdur. Hemķünān Őevķe daĥı nihāyet ⁹ olmaya, pes merātib-i Őevķe daĥı nihāyet olmaya. Lā- ¹⁰ -cerem bu zākirūñ her sā'atinde ve her laĥzada Allāh te'ālāya ¹¹ arzūsi ve Őevķi ziyāde olmaķ gerekdür; tā her dürlü maķşūdı

17b) müyesser ola.

Sırr-1 şālis: Meşāyih zikri kim zikr ü fikr eşref-i ² 'ibādātdur, zikirlerüñ evlāsı ve a'lāsı zikru'llāhdur ³ kim ĥalī ola su'ālden ve tevaķķu'dan. Zīrā kişinüñ ⁴ zikrinden maķşūdı mücerred Haķķ te'ālānuñ rızāsı ⁵ olsa hem rızāu'llāh ĥāşıl olur ve hem dünyā ve āĥiret ⁶ maķşūdı ĥāşıl olur. Nite-kim Haķķ te'ālā eydür: *"Men Őegalehü ⁷ zikri an mes eleti a'teytühü efzale ha e'teyes-sāilīne."*¹⁵⁶ Ya'nī ⁸ Haķķ te'ālā celle zikruhu eydür: Őol kimse ki baña ĥācetin ⁹ ve maķşūdın su'āl itmekden benüm zikrüm ve fikrüm men' itse ¹⁰ ben anuñ gibi ķuluma artuĥraķ verürin ve ol baña su'āl ¹¹ idüp ĥācetin dileyen ķuluma verdüğümden. Pes kaķan ki

18a) kul ma'būdına nidā itse, ũaleb su'āle münāsib olsa, ² ũalebi su'āl iķün olur. Meşelā **Yā Kerīm** dise ma'nāsı ³ ekrem dimek olur. Ya'nī **Yā Allāh** baña ikrām it dimek olur. ⁴ Ve in'ām ķıl dimek olur. **Ya Raĥmān** dise beni esirge ⁵ dimek olur ve rızķ vir dimek olur. Ve **Ya Raĥīm** dise ⁶ baña raĥmet eyle

¹⁵⁶ Kim benim zikrimle meşgul olduĥu iķin benden bir Şey isteyemezse, ben ona isteyenlere verdiğimden daha üstününü veririm.

dimek olur. Ve fülān isimleri daḥı buña ⁷ kıyās it. Ammā kaçan zıkr su’ālden ḥālī olmasa, mücerred ⁸ Ḥaḳḳ te’ālānuñ ta’zīmi-çün olsa zikirleruñ eyüsi ⁹ ve a’zamı oldur, İmdi ol su’ālden ḥālī evlā degüldür, ¹⁰ illā lafzatu’llāhdur ve lafz-ı “hüve”dür. Ve daḥı ba’zı meşāyih dir kim: ¹¹ Ḥaḳḳ te’ālānuñ ism-i zāhiri var **Allāh, Raḥmān, Raḥīm**. Ve ism-i

18b) bātinı var “hū” gibi. Ve Ḥaḳḳ te’ālānuñ ni’metleri iki dürlüdür: ² Ni’met-i zāhirī var ve ni’met-i bātinī. Ni’met-i zāhirī ³ māl ve mülk ve oḡul gibi ve bātinī ni’meti İmān ve İslām ⁴ ve raḥmet ve rızā gibi. Pes mü’min her kaçan ki Ḥaḳḳ te’ālā- ⁵ -nuñ ism-i zāhirin ve ism-i bātinın zıkr itse bu iki ⁶ dürlü ni’mete müstaḥiḳḳ olur. Pes iki cihānda maḥrūm ⁷ olmaz. ¹⁵⁷ Ve **Zünnūn-ı Mısrī** eydür: Bir gün deñiz kenārında ⁸ seyr iderken nā-geh bir dervīş gördüm. Eyitdüm: ⁹ “Ya dervīş! Ḳandan gelürsin?” didüm. Eyitdi: “Hū!” ¹⁰ Ve “Ḳancarı gidersin?” didüm. Eydür: “Hū!” Ben eyitdüm: “Hū’dan ¹¹ muraduñ Allāh [mı]? Meded eyle!” deyicek fi’l-ḥāl dervīş

19a) düşdi, cān ısmarladı. Vardum ki dervīşi defn ² idem, Ḥaḳḳ’ına ḳoyam. Dervīşi bul[ı]madum eyitdüm: “Ya ilāhī! Der- ³ -vīş ḳanı?” Ḥaḳḳ te’ālāden ḥiṭāb geldi kim: “Ey Zünnūn! ⁴ Dervīş bizimdür, sen anı bulmazsın” didi. Ba’zı ⁵ ḥikāyetde mezkūrdur. Vaḳtā-ki dervīş “Allāh” adın işidi- ⁶ -cek düşdi, cān virdi ve yüregi yarıldı, kanı yere ⁷ döḳıldı. Yer üzerinde “Yā Hū!” yazıldı. Aña işaretdür ki ⁸ zıkr-i nāfi’dür.

Hikāyet

¹⁵⁷ Yazmada: olmasın

Evliyâdan bir kişi vardı. ⁹ Ebu Sa‘id Deynürî dirlerdi. Bir gün bir kimsentün hātunı ¹⁰ oğlan ıoğurmak hālinde buñaldı, zağmet çekdi. ¹¹ Eyitdiler: “Yüri var Ebu Sa‘id Deynürî’ye var bir du‘ā

19b) yazdur.” didiler. Geldi, şeyhün ayağına düşdi. Eyitdi: ² “Baña du‘ā yazıvir” didi. Şeyh dağı eyitdi: “Var, bir cām ³ getir.” didi. Vardı bu kişi bir cām getürdi. Aldı Şeyh ⁴ bu şırçanuñ üzerine “**Bi’smi’llāhi’r-rađmāni’r-rađīm**” diyü yaz- ⁵ -dı. Elindeki cām pāre pāre oldu. Vardı, “Bir cām dağı getir” didi. ⁶ Anuñ dağı üzerine yazdı. Ol dağı pāre pāre oldu. Bir dağı getürdi, ⁷ yazdı. Yine ol-dağı pāre pāre oldu. Şeyh eyitdi: “Ey ‘azīz! Eger ⁸ yüz dağı getirirseñ hep şöyle olur” didi. İmdi ⁹ Ey ‘āşık! Gör, Allāh te‘ālānuñ ne kulları vardır. Ol yü- ¹⁰ -regindeki tevĥīd harāretinün te’sīri kalmadın şırça üze- ¹¹ -rinde yazıldığıyla şırça tākāt getürimedi. Ol mü’mini

20a) gör kim gönlinde neler şaklar. Nite-kim **Zelīhā** meşhūr hikāyetdür kim ² **Yūsuf’uñ** kamçısına bir kez āh eyledi, **Yūsuf’uñ** elindeki kamçı ³ tıtuşdı yandı. İmdi ey āşık! Sen-dağı gerek ⁴ şöyle olmağa heves ide-y-düñ. Ya’nī zıkr-i nāfi‘ oldur ki ⁵ ol kişinün gönlinde şābit ola ve ba‘de ihlās-ıla ve ⁶ i’tikād-ıla diline getürde. Ve her zıkr kim mücerred dilden ola, gönülde ⁷ eseri olmaya ve zāhirde te’sīri olmaya, hađıķatında ol zıkr ⁸ degüldür.

Hikāyet

Şol vađt kim Ashāb-ı Kehf ⁹ Taqyanus’dan kaçup bir mađāraya kaçd itdiler, bunlaruñla ¹⁰ Kıtmīr itcügezi bile gitdi ve bunlar ol itcügezi kōvdılar.¹¹ Bunuñ üninden bizi tıyarlar didiler. İtcügez gitmedi.

20b) Çāre olmadı. Tā haddī urdılar, ayacığın şıdılar, yine gitmedi. ² Bu kelbcegeze Hađıķ te‘ālā dil virdi, bunlara söyledi. Eyitdi: ³ “Siz kanda gidersiz kim beni

kovarsız?” didi. Bunlar eyitdiler: “Biz ⁴ Hakk’dan yaña teveccüh itdük, giderüz” didiyle. “Sen dağı ne ⁵ istersin?” didiler. Bu kelbcegez eyitdi: “Ben dağı teveccüh itdüm, ⁶ beni n’içün kovarsız?” didi. “Eger sizün Allāh te‘ālāya irādetünüz ⁷ varsa benim dağı var” didi. “Eger sizi yaratdıysa beni ⁸ dağı yaratdı” didi. Pes kelbün bu sözleri bunlara ⁹ ‘acāyib geldi. Bu kerre ol kelbi boyunlarına getürdiler, gitdi- ¹⁰ -ler. Nete-kim şā‘ir eydür:

“Seg-i Ashāb-ı Kehf rūzi-çend ¹¹

Pey-i nīkān girif u merdūm şod”¹⁵⁸

Zehī ‘acāyib ki şimdiki

21a) halk bunca zaħmet ve belā çekilmekle ve taħfīfe tehdīd va‘z ² u naşīhat itmekle Tañrı’ya teveccüh itmezler. Ve gelüp kıtmīr dö- ³ -güp söğüp Hakk te‘ālāya teveccühin terk itmez. Andan ⁴ Ashāb-ı Kehf bir mağāraya vardılar, kelbi kapuda kodılar. Şeytan-ı ⁵ la‘īn bunca biñ leşkerle bunları azdurmağa kaşd itdi. ⁶ Nice kim vardılar, ol itcügez kıbleye teveccüh idüp Hakk ⁷ te‘ālāya nidā itdi. Bir kerre “yā hū” didi, ol “yā hū” didüğü ⁸ berekātında şeytan-ı la‘īn ve nice biñ leşkeri birle ⁹ kahr idüp helāk kıldı. İmdi eger dilerseñ ki ¹⁰ sendağı şeytānı kahr idüp helāk kılasın. ¹¹ **“Allāhu lā ilāhe illā hū”** ayetine ve **“yā hū yā men hū”** zikrine

21b) leyl ü neharen meşğül olup mülāzemet itgil. Tā fevz ve ² necāh birle maqşūda irişesin inşāallāhu te‘ālā. ³

Bu rivāyet Meşābih’de mervīdür: Resül hażreti sall- ⁴ -a’llāhu ‘aleyhi ve sellem eydür kim: “Hakk te‘ālā ‘azze şānehū kıyāmet ⁵ güninde su’āl ve hesāb vaķtinde ümmetümden birin mecmū‘-ı ⁶ maħlukāt içinden ihtiyār ide.

¹⁵⁸ Anlamı: “Ashāb-ı Kehf’in köpeğı bu müddet iyi insanların peşinden gittiğı için köpeklığı terk edip insan oldu.”

Anuñ özünde ⁷ dünyā sarāyında kılduğı a‘mālin kim feriştelere yazdılar- ⁸ -dı, toksan toksuz bitiler kim her birinüñ eni ve uzunı göz ⁹ irmeye yer kadar ola, andan Hakk te‘ālā eyde: “İy ¹⁰ kulum! Hic iş-bu bitilerden nesneyi inkār ider misin?” dir. ¹¹ Veyā “Benüm feriştelere dünyāda saña hayf ve zulm itdi mi

22a) ve sen işlemedüğüñ nesneyi yazarlar mı?” diye. Bu za‘if ² kul “yok” diye ve dahı eyde: “Hiç bu bitilerden ve içinde ³ yazılan günāhlardan ‘özrüñ var mı?’ diye. Bu kul dahı ⁴ ‘özrüm yok’ diye. Andan Hakk te‘ālā eyde: ‘İmdi bu bitiler ⁵ içinde ne varsa okı!’ diye. Mecnū‘ toksan toksuz biti ⁶ evvelden āhire değin okıya. İçinde bir Tañrı’ya lāyık ⁷ ‘amel bulmaya. Nevmīd olup kalıcak ol bī-hadd ve bī- ⁸ -şümār luftından eyde: “İy bī-çare kalmış kulım! Senüñ ⁹ benüm katumda bir ‘amel-i şālihüñ vardur.’ diye. ‘Bilgil ki saña ¹⁰ bu gün zulm u hayf olmaz.” Andan Hakk te‘ālā bu gökcek ¹¹ ruķ‘ayı çıkara ki içinde ‘Eşhedü en lā ilāhe illa’llāh ve eşhedü

22b) enne Muhammeden abdühü ve resūluhü’ yazılmıř ola. Hakk te‘ālā ² eyde: “İy kulum! Var bunı ol toksan toksuz bitiyle tart. ³ Eger bu ruķ‘a ağır gelürse saña rahmet idem ve eger anlar ağır gelürse ⁴ ‘azāb idem.” diye. Bu za‘if, bī-çāre [ve] fūrū-mānde kalmıř ⁵ kul eyde: “İlahī bu kandan ve anlar kandan, niddin tartup?” ⁶ diye. Hakk te‘ālā eyde: “Var, tart saña zulm olmaz.” ⁷ Andan varup terāzūnuñ bir kefesine koya bu şevab bitisin, ⁸ ol toksan toksuz günāh bitisin bir kefesine koya, tart. ⁹ Ol bir ruķ‘a ağır gele. Zīrā Hakk te‘ālā ismine hic bir nesne ¹⁰ muķābil olmaz. Bu kelime-i şehādet hürmetine Hakk te‘ālā ¹¹ ol kiřiye rahmet idüp uçmađa koya. Ve her kime kim iriřmez

23a) Allāh te‘ālānuñ rahmet ve kelime-i şehādetüñ berekātı, küfr-i zulümāt ² içinde mütehayyir kalup Hakk te‘ālānuñ hışmına ve ‘azābına ³ giriftār ola.”

Nite-kim Resûlullâh buyurdu: “İnni Allâha halâka⁴ halkuhu fî zulmeti sümme raşi aleyhim nûran efemen eşabe min⁵ zelikennur ihtedi ve men ihtâi zalli felizelike ekulu haqqı⁶ elkalemü ala ‘ilmillah” Ya‘nî Resûl hazreti şalla’llâhu ‘aleyhi⁷ ve sellem dir kim: “Haqq te‘alâ halâyıķı yaratdı karañulıķ⁸ içinde. Andan Haqq te‘alâ nûrından anlaruñ üzerine⁹ şaçdı ve her kime kim bu nûrdan irişdi, hidâyet buldı. Ve her kime kim¹⁰ irişmedi, zulümâtda ve azgunlıķda kaldı ne‘ûzu billâh.”

Pes her kime kim¹¹ hidâyet ve dâlâlet ‘ilm-i ezelde cārî olup ve taķdir oldu-

23b) -ğı-çün didüm ki “*Ķad ceffe’l-ķalem ‘alâ ‘ilmu’llâh*”¹⁵⁹ Ya‘nî tebdîl ve tağyîr² olmaz maķşûd bu hadişde halâyıķdan ins ü cindür.³ Zîrâ feriştelere zulümâtda yaratılmadı, belki nûrda yaratıldı.⁴ Murâd-ı zulümât tabî‘atdır: şehevâta meyl itmek gibi ve ħubb-ı⁵ dünyâ ve ve ğaflet gibi. Ve nûrdan murâd ol nûrdur kim Haqq⁶ te‘alâ yaratdı: inzâl-i Ķur‘ân gibi ve naşb-ı şerâyi‘ gibi.⁷ Ve ba‘zı meşâyıķ dir kim: “Murâd-ı nûrdan “nûr” kelime-i⁸ şehâdetdür. Her kime kim irişdi, hidâyet buldı⁹ ve îmân nûrıyla münevver oldu. Ve her kime kim irişmedi,¹⁰ zulümâtda ve dâlâletde kaldı.” Ve daħı bilgil ki¹¹ kelime-i şehâdet ve tevĥîd nûr olduğı ve menfa‘at

24a) ķıldığı... Her kim ki kelime-i tevĥîdi diye, aña ħâşıl olmaz belki² şunlara nûrdur kim i‘tikâdı ola ve şafâ-yı bātın-ıla¹⁶⁰ ve cemî‘³ me‘murâtı yirine getürmege müntehî ola ve menhiyyâtdan bağlanmağıla.⁴ Zîrâ tevĥîdüñ dört mertebesi vardır:

¹⁵⁹ “Allâh’ın ilmi üzerindeki kalem kurumuştur.”

¹⁶⁰ Yazmada: bātıl-ıla

Evvel mertebesi⁵ oldur kim tevhîd ve kelime-i tevhîd mücerred dil-ile ola⁶ ve kalbinde eşeri olmaya. Bu ğafil olmağdan ve inkâr itmekden⁷ olur: münâfıklar tevhîdi gibi. Bunlara bu tevhîdüñ⁸ fâyidesi yoğdur. Fâyidesi oldur kim dünyâda bunları⁹ kılıçdan ve ğārîler zağmetinden emin kıılır. Ve âğiretde fâyide¹⁰ itmez.

İkinci mertebesi oldur kim hem dilden ve hem kalbden¹¹ ola fi'l-cümle kalbi ħâlî ola inkârdan ve tekzîbden.

24b) Bu tevhîdüñ fâyidesi oldur kim eger bu tevhîd üze-² -rine ħatm olursa, şahibîn ahiretde 'azâbdan³ kıurtarur.

Üçinci mertebesi oldur ki tevhîd hem dilde⁴ ola ve hem göñülde ola. Ve göñli münevver ola nur-ı tevhîdle. Ve⁵ cemi' me'mürâtı yerine getüre. Ve menhiyyâtdan kendüyi tamâm⁶ saklaya. Bu mağam muğarrebler mağamıdur.

Dördinci mertebesi⁷ oldur kim bu mecmû'ın yirine getüre, soñra vücûdda ve dünyâda⁸ ħiç nesne görmeye ve bilmeye, illâ Ĥağğ te'âlâ-y-ıla. Ve tevhîde⁹ şöyle müstağrak ola kim kendünüñ vücûdın dağı görse¹⁰ bilmeye. **Meşâyığ** bu mertebeye fe¹⁶¹nâ dirler şol ma'niye kim¹¹ kendü nefsin görmedin ve bilmedin fânî oldı. Bu bir fenâdur kim

25a) ğayr-ı vücûddur. Bu dört mertebeyi teşbîh ider cevize. Evvel² mertebe taş kabına beñzer ve ikinci mertebe iç kabına beñzer.³ Pes mağşûd-ı a'lâ tevhîdindür. Pes mağşûd dör-⁴ dinci mertebe oldı.

Ĥikâyet

¹⁶¹ Yazmada: fetâ şeklinde yanlış yazılmış.

Hallâc-ı Manşûr⁵ hikâyetinde ma‘lûm ve mezkûrdur. Şol vakt kim⁶ “ene’l-ḥakk” didi bi-i‘tibâr-ı zâhir kâfir oldu, öldürmek⁷ gerek didiler. Halîfe Bağdâd ‘ulemâsından fetvâ⁸ taleb itdi. Fetvâ virdiler ki, “Öldürmek gerek”⁹ didiler. Halîfe; “Cüneyd ḥattıyla gerek” didi. Cüneyd¹⁰ taşavvuf şüretindeydi, fetvâ yazmadı. Halîfe¹¹ elbette ilhâḥ kıldı. Cüneyd şüret-i taşavvufı

25b) çıkardı. ‘Ulemâ-yı fetevâ şüretine girdi. Hânkaḥdan² medreseye vardı. Fetvâ yazdı: “**Naḥnu nuḥküm biz-zâhiri**”^{162 3} didi. Ya‘nî zâhirde öldürmege müstaḥikḥdür, didi.⁴ Meger bundan öñ Manşûr, Cüneyd’e bu bâbda birkac su‘âl⁵ şordı. Cüneyd cevâb virmedi. Manşûr’a eyitdi:⁶ “Yaḳîndür ki bir ağac başın kızardasın” didi.⁷ **Ya‘nî** bu sözden başuñdan aşılırsın didi. Manşûr eyitdi:⁸ “Ol gün ki ben ağac başın kızardam, sen meşâyih⁹ şüretinden çıkasın” didi. Āḥir hem eyle oldu¹⁰ ve ḥalîfe eyitdi: “Zindâna koyıñ. Eger ol sözi¹¹ terk iderse koyasız ve eger tevbe itmezse

26a) öldüresiz” didi. İleddiler, zindâna koydılar. Ol gice zindânda² üç yüz kişi vardı. Ol gice Manşûr’ı zindânda³ bulımadılar. İkinci gice Manşûr’ı ve zindânı daḥı bulımadılar.⁴ Üçüncü gice Manşûr’ı ve zindânı daḥı yirinde buldılar.⁵ Pes Manşûr’a eytdiler: “Evvel gice seni bulımaduḥ. İkinci⁶ seni ve zindânı bulımadıḥ?” Manşûr eyitdi: “Evvel gice⁷ ben Ḥakk te‘âlâ ḥazretindeydüm. Ve ikinci gice Ḥakk⁸ te‘âlânuñ nazarı ve tecellîsi benüm katımdaydı. Ol⁹ sebebden ne beni ve ne zindânı bulduñuz. Uş şimdiki¹⁰ ḥalde bulduñuz, nice dilerseñüz idüñ” didi.¹¹ Evvel gice ki zindâna vardı. Ol üç yüz kişiye eyitdi:

¹⁶² “Biz zahire göre hükmederiz”

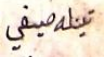
26b) “Eger dilerseñüz sizi kırtaram.” didi. Andan bu cemā‘at eyitdiler: ² “Sen seni n’içün kırtarmazsın.” didiler. Manşūr eyitdi: “Ben Hakk ³ te‘ālānuñ zindānındayın.” didi. Bir kez ol kıpulara işāret ⁴ itdi. Kıpular mecmū‘ı yire dūşdi. Bu üç yüz kişi kıkdılar. ⁵ Gitdiler. Zindāncılar geldiler, hiç birin bulımadılar zindānda. Hemān ⁶ Manşūr kıalmış. Eyitdiler: “Yā Manşūr! Kıanı bu cemā‘at?” didiler. Eyitdi: ⁷ “Āzād kıldum.” didi. Ve eyitdiler: “Sen n’içün gitmedüñ? didiler. ⁸ Manşūr eyitdi: ”Baña Hakk te‘ālānuñ ‘ināyeti vārid ⁹ olsa gerekdür.” didi. Ve bu haber [üzerine] hālīfe eyitdi: “Fitne ¹⁰ kıoparma kı ister. Varuñ, anı yā öldürüñ veyā döğüñ ¹¹ kim bu ene’l-hakk didügin terk itsün” didi. Vardılar,

27a) üç yüz ‘aşā urdılar. Her bār kim urdılar Hakk te‘ālā tarafından ² āvāz gelürdi; “lā-tehaf yā Manşūr!” diyü. Bu hālde bir dervīş ³ geldi. Manşūr’dan su‘āl kıldı, eyitdi: “İy Manşūr! ‘Işkı ⁴ nedür?” didi. Manşūr eyitdi: “‘Işkı oldur kim bugün ve yārın ⁵ ve dahı bir gün göresin.” didi. Ol gün öldürdiler. Yarındası ⁶ yaqdılar. Dahı yarındası Dicle’de külin savurdılar. Ya‘nī ‘ışkı-ı ⁷ hakkı oldur ki ‘aşıkı mā‘şuk yolında fenā maķāmında ola ⁸ ve anuñ ‘aşkına ve muħabbetine müstağraķ olup anuñ yolında ⁹ cān ve baş oynamaķdur ve dögdüklerinde soñra aşmağa alup ¹⁰ giderken şād olup şalını şalını giderdi. Eyitdiler: “Yā Manşūr! ¹¹ Bu hālde bu ne şāzlıķdur ve ne sevinmekdür.” didiler. Manşūr

27b) eyitdi: “Nice sevinmeyeyin ki Hakk te‘ālā yolında kırbān olacaķ ² yire giderin.” Ve bülend-avāzla çağırıp bu şi‘ri didi: ³

Şi‘ri Manşūr Hālāc

*nedimi ğayra mensubin ile şey'in mine'l-cefā, 4 sekanī mesle mā yubeşşiru ke
fe'ale'ş-şayfi bil-żayfi felemmā dāreti'l-ke'su 5 deā binnad' ve's-seyfi kezā
men yeşrabu'r-rāha me't-tenīni 6 bi'dayfi''¹⁶³*

Tercüme Nedīme nisbet itmeñüz ⁷ benüm zülme yaħu ğayfa / Zīrā kıılır baña
luţfi nitekim ehl-i ⁸ đayfa đayfe / Çü yürüdi arada kāse getürdi / ⁹ Naţ'ı hem
seyfi yiridür. Şol ki içerse şarāb ¹⁰ (?) şayfī.

Eyitdi: “Mi'rāc-ı merdān ser-i dārest” ¹¹ **Ya'ni** “Erenlere mi'rāc başından
aşılmağdır, gelün

28a) aşuñ” didi. Manşūr'uñ müridleri eyitdiler: “Yā şeyh! Mürīdler ² ve seni
sevenler ve seni taşla atup münkir olanlar ħāli ³ nicedür?” didiler. Manşūr
eyitdi: “Sizlere bir şevāb olur, ve ⁴ anlara iki şevāb olur.” didi. Mürīdler
ta'accüp ⁵ itdiler. Manşūr eyitdi: “Zīrā sizüñ bākī baña bir hüsn-i ⁶ zannuñuz
vardur.” didi ki “Siz ħaĳķı evlā dīrsiz ammā ⁷ anlar kuvvet-i tevhīdden ve
şalābet-i şerī'atden ⁸ iderler.” didi.

Şiblī eyitdi: “Yā **Ĥallāc** taşavvuf nedir?” didi. **Ĥallāc** eyitdi: “Taşavvufuñ
ğayet ednāsı budur ki uş görürsin.” didi. **Şiblī** Rahmetu'llāhi aleyh eyitdi:
“Taşavvufuñ a'lāsı nedür?” didi.

28b) **Ĥallāc** eyitdi: “A'lāsın bilmege saña yol yoĳdur” ² didi. Bu taş atana **Şiblī**
muvařakat idüp bir gül ile ³ **Manşūr'a** atdı. **Manşūr** āh itdi. **Manşūr'a** eyitdiler:
⁴ “Bunca taşlar ururlar, aşlā āh dimedüñ. Şiblī'nüñ ⁵ bir gülinden niçün böyle
āh idersin?” didiler. Manşūr ⁶ eyitdi: “Anuñ-çün āh iderin ki ħālümü bilür
kimse ⁷ urmamak gerek idi.” Andan Manşūr'uñ ellerin ve a- ⁸ -yakların

¹⁶³ Mansur Hallac: Benim dostumun cefadan olan hiçbir şeyle ilgisi yoktur. Yaz mevsiminin
misafirlerine yaptığı gibi, kadehler aramızda dolaştığında beni sevindirecek şeyi içki olarak verdi.

kesdiler ve ol akan kanları yüzine dürtdi ⁹ ve bileklerine sürdi. Eyitdi: “Yā Maşūr! Bu nedür, ¹⁰ n’içün böyle itdün?” didiler. Eyitdi: “Anuñ-çün itdüm ki ¹¹ bundan kan çok aqdı ve beñzüm şaru olmışdur.

29a) ‘Maşūr yolında ve sözinde şādık degilmiş. Korkdı, ² beñzi şarardı.’ dimesünler diyü itdüm” didi. Eyitdiler: “Yā ³ n’içün bilekleriñe dürtersin?” didiler. Eyitdi: “*Rek‘atāni lā⁴ yeşihhu vuzuhūma illā bil dem*”¹⁶⁴ v v Ya‘nī ‘aşq yolında iki ⁵ rek‘at namaz vardır kim anuñ vuzūsu kan-ıladur, didi. ⁶ Ve dağı gözlerin çıkardılar ve dilediler kim dilin dağı keseler. ⁷ Eyitdi: “Bir dem mühlet virün tā kim sözüm vardır, ⁸ söyleyim” didi ve “münacātum dağı vardır, eydem.” didi. ⁹ Mühlet virdiler, yüzün göge tıtdı, eyitdi: İlahī! Bu senün ¹⁰ yoluñda baña taş atup zahmet çekenleri rahmetünden ¹¹ maħrūm kıılma kim senün şeri‘atün mücibince ‘amel

29b) iderler” didi. Andan dilin kesdiler, āhir sözi bu oldu kim: ² “*Hasebe’l-vaħilū efrādū’l-vāhid*”. Aşşam oldu ³ ve başın dağı kesdiler. Bir kez tebessüm itdi, dağı cān teslīm ⁴ itdi. Dağı her bār kim kan yire aqardı yirde “ene’l-ħaqq” yā “ene Allāh” ⁵ yazılırdı ve ol kesdüklerü pārelerden her birinden “ene’l- ⁶ -ħaqq” āvāzı gelürdi ve dağı mecmū‘ı a‘zāsın bir yire ⁷ divşirüp oda yaqđılar. Hem-çünān külinden dağı böyle ⁸ āvāz gelürdi ve dağı külin cem‘ itdiler, aldılar, Dicle üzerine ⁹ şaqđılar ve şavurdılar. Dicle ırmağı harekete ¹⁰ geldi, taşdı, şöyle olugeldi kim Bağdād’ı helāk ¹¹ kıılmağa az qaldı. Ve ol gün ki Maşūr’ı berdār itdiler,

30a) bir mürīdine vaşiyet itdi idi ki: “Ol vaqtın ki beni ² yaqıp külüm Dicle’ye ya‘nī şuya dökeler, Dicle taşā. ³ Sen benüm hırqamı getür, Dicle’ye at.” didi.

¹⁶⁴ “Abdesti kanla alınmadıkça kabul olmayan iki rekat namaz.”

“Tā kim şu sâkin ⁴ ola, Müslümanları helâk kılmaya” didi. Ol mürîd ⁵ dahı hırkayı alup vardı. Dicle üzerine atdı ⁶ Dicle girü sâkin oldı, qarârına vardı ve ol ⁷ şuya tağılan küller dirildi, hırkaya geldi, aldılar, ⁸ Bağdada getürüp defn itdiler. Meşâyıhdan birisi ⁹ dir kim: “Ol zamânda kim Mansûr’a bu iş vâkı‘ oldı ¹⁰ be-ğâyet mütehayyir oldum kim Hâkķ te‘âlâ bunuñ gibi do- ¹¹ -stin tevhîdde müstağrak idüp bu hâle

30b) mübtelâ oldığına sebep ve hikmet ne ola didüm.” ² Hâkķ te‘âlâdan âvâz geldi kim: “*İttala‘nāhu ‘aleyye sırrın min ³ esrārinā feefşee sırrı fe hazā cezāu men yefşee sırrı’l-mülūk*” ⁴ Ya‘nî Hâkķ te‘âlâ eydür: Biz Mansûr’ı esrārimuzdan ⁵ bir sırta muṭṭali‘ kılduk. Ol bizüm sırrımızı şaklamadı. ⁶ Taşra bıraḳdı. Pes **pādişāhuñ** sırrın taşra ⁷ bırağanuñ cezāsı budur, didi. Ol vaḳtın kim ⁸ Mansûr’ı aṣa ḳodılar, şeyṭān-ı la‘în geldi, ⁹ eyitdi: “Ey Mansûr! Bir “ene” sen dedüñ ve bir ene ben ¹⁰ didüm. Ya‘nî Âdem peygambere secde ḳıl diyicek “ene ḥayrun ¹¹ minhü”¹⁶⁵ didüm. Bu nedür kim saña raḥmet baña la‘net oldı,

31a) fark nedür?” didi. Mansûr eyitdi: “Yā la‘în! Sen kendü- ² -züñ görüp ve tekebbürlük ḳılıp Tañrınıñ emrin şıyup ³ ene didüñ ve ben kendüzüm fānî ḳılıp ve tevhîdi ⁴ deñizinde ğarḳ olup ene didüm.

Maḳşūd -hikāyet ⁵ naḳl itmekden ğaraż- ol Allāh’uñ raḥmetine ve rızāsına ⁶ irişmekdür ve anlara ḳaşd iden kendüyi Mansûr gibi ⁷ fānî ḳılıp Hâkķ te‘âlānuñ tevhîdi deñizinde ğarḳ eylemekdir. ⁸ Ve her kim Allāh’a teveccüh idüp ve maḥabbet da‘vāsın ide, ol kiṣi ⁹ dahı Mansûr gibi Hâkķ te‘âlānuñ

¹⁶⁵ “Ben ondan daha hayırlıyım”

dürlü dürlü belāsına ¹⁰ ve zahmetine şabr itmek gerekdir kim Hakk te‘ālānuñ rahmetine ¹¹ ve rızāsına müstaḥıkk ola. *Allāhümme erzuḵnā rızāke tāmme*

31b) cemi‘ müslimīn.

El-ḥayyül ḳayyüm Ya‘nī Allāh te‘ālā ḥayydür ezelā ve e- ² -bedā bāḳī-dürür. Ḥayydür. Ḥayātı ğayrdan degül belki ‘ayn-ı ³ zātī-dürür ve bā-lāzımdur. Zātına ḳayyümdur. Ya‘nī ḳāyim ⁴ bi’z-zātdur. Ğayrla ḳāyim degüldür veyā her ḥayruñ ve şerrüñ ⁵ kesbine ḳāyimdür ve ‘ilmine kāyimdür veyā maḥlūḳatuñ ted- ⁶ -bīrine ve ri‘āy[et]ine ve ḥıfzına ḳāyimdür. Bu iki ism daḫı ⁷ Hakk te‘ālānuñ esmā-i ḥüsnāsındandır. Ba‘zı ‘ulemā ḳatında ⁸ ism-i a‘zam “El-ḥayyül ḳayyüm”dur ve İsrāfīl zıkrıdır bu iki ⁹ ismüñ zıkrı. Vaḳti irtelür belürdiginden soñradur, gün ¹⁰ toğıncaya degündür. Mezkürdur kim: Her kim ki bu vaḳitte bu iki ¹¹ ismi ṭahāretle ve i‘tikādla mülāzemet itse Hakk te‘ālā

32a) fazlından ve kereminden her ne dürlü ḥacet dilerse revā ola, ² maḥrum olmaya. Ve daḫı ḥāşşalarındandır kim gün toğarken ḳıbleye ³ dönüp yüzüğe ve ğayrı nesneye naḳş eyleye kendüde şaklaya ⁴ Hakk te‘ālā ḥalk içinde anuñ sevgüsün ve zıkrın ve ḥayrla ⁵ añılmasın arturup rızḳında ve dirliğinde vüs‘at ve rāḫat ⁶ ola.

Esmā-i ḥüсна oldur ki Ebū Hüreyre raḍıya’llāhu‘anh ⁷ Resül ‘aleyhi’s-selām’dan rivāyet ḳılır: “Ḳāle’n-Nebī ‘aleyhi’s- ⁸ -selām *İnne lillāhi te‘ālā tis‘atün ve tis‘īne ismen ve men aḥşāhā ⁹ dehale’l-cenneh*”¹⁶⁶. Ya‘nī Hakk te‘ālā için toḳsan toḳuz ād ¹⁰ vardur her mü’mın kim oḳısa ve kelime kelime ma‘nāsın ¹¹ bilse ve teemmül ḳılsa ve ḥaḳāyıkına muṭṭali‘ olsa “deḫalel cennete”,

¹⁶⁶ “Allāh’u Teālā’nın doksan dokuz ismi vardır, kim onları ezberlerse cennete girer.”

32b) bu şanlı kişi ve bu hâllu âdem Hakk te‘âlâ fazlında olup ² ve bu ismüñ berekâtında cennete gire.

Su‘âl Toksan tokuz oldu, ³ yüz olmadı n’içün?

Cevâb Zîrâ Hakk te‘âlâ vetrdür ve vetri sever ⁴ veyâhud Hakk te‘âlânuñ isimleri çokdur bu esmâ-i hüsnadan gayri: ⁵ Rabb gibi, Mevlâ gibi, Nasîr gibi, Muhtî gibi, Hannân Mennân gibi. Lâkin maşşud ⁶ bu hadîsde meşhürdür ve meşhür olan isimlerdür veyâhud Hakk ⁷ te‘âlânuñ dört biñ adı vardır ve biñ adın kendü hazreti ⁸ bilür ancak. Ve biñ adın kendü hazreti ve ferîşteleri ve peygamberleri bilür. ⁹ Ve biñ adın dağı mü’minler de bilür ve dördüncü biñ adı dağı gökden inen ¹⁰ dört kitâbda mezkûrdur. Üç yüzi **Tevrât**’dadur ve üç yüzi **İncil**’dedür ¹¹ ve üç yüzi **Zebûr**’dadur ve yüzi dağı **Qur’an**’dadur. Ve bu Qur’an’da mezkûr

33a) olan yüz ad kim vardır aña ism-i a‘zam dirler ve toksan ² toktuzı bellüdür ve mezkûrdur, eşref-i esmâdur. Bu sebebden ³ toksan tokuz dinildi. Vallâhu a‘lem, ol toksan toktuz ⁴ ism bunlardur:

Er-Rahmân ya‘nî dünyâda rahmet çokdur ⁵ mü’min ve kâfir ve cemî‘ hayvânlarla. **Er-Rahîm** rahmet idicidür ⁶ âhiretde mü’minlere. Bu ma‘nadan ötri da‘‘a dirler: “*rahmanü ⁷ d-dünya ve rahîmül-âhiret*” Bu iki ismüñ hâşiyeti oldur kim ⁸ her kim muştarr olsa bu iki isme mülâzemet eylese Hakk ⁹ te‘âlâ cemî‘ ferahları ve şâzlıkları rûzî kıla. Ve her kim ¹⁰ bildi kim **Allâh, Rahmân Rahîm**’dür; kendünüñ dağı halk ara- ¹¹ -sında ve taht-ı yedinde olanlaruñ üzerine terahhümü

33b) ve şefkati ola. Nite-kim hadīside vārid olmışdur: “*Erḥamū² men fīl arzı yerhamukum men fissemāi*”¹⁶⁷.

Hikāyet

³ Benī İsrā’īl kavminden bir kişi vardı. Velāyet mertebesine ⁴ irişmişdi. Bir gün bir buzağıyı anası çatında boğazladı. ⁵ Ol buzāğının anasını esirgemedi. Bu sebebden Hakk ⁶ te‘ālā ol velīyi mertebesinden düşürdi, velīliği zāyil o-⁷ -ldı. Bu sebebden ol kişiye cünūnluk ‘arız oldı. ⁸ Müteḥayyir yürirdi, tā oğlancuklar üzerine üşer oynardı. ⁹ Şoñra bir kuş yavrısını gördi kim yuvasından düşmüş. ¹⁰ Girü yuvasına kodı. Ol yavru anası Hakk te‘ālāya ¹¹ şükr itdi. Hakk bir kuş yavrucuğuna teraḥḥum itdügi-çün

34a) ol mecnūn, müteḥayyir olmuş kişiye girü mertebesin virdi, ² velāyet maḳamına irişdüirdi.

El-Melik ya‘nī kādirdür ve ³ gālibdür ve kudreti boldur. Her salṭanat issi bu isme ⁴ mülāzemet itse Hakk te‘ālā anuñ pādişahlığın ⁵ ve salṭanatın dāim ve kāyim tuta, devlet dāim ola. ⁶ **El-Ḳuddüs** ya‘nī münezzehdür her dürlü ‘aybdan. **Es-Selām** ⁷ sālimdür her dü[rlü] ‘aybdan. **El-Mü’min** ḳullarına ‘azābdan emān ⁸ viricidür veyā kendü zātın. **El-Müheymin** ya‘nī ḳullarunuñ ef‘ālin ve ⁹ aḳvālin bilicidür veyā ḳulların şaḳlayıcıdır. **El-‘Azīz** ya‘nī gālibdür, ¹⁰ maḥluḳāt üzerine veyā mişli yoḳdur. **El-Cebbār** ya‘nī ḳullarınıñ ¹¹ şınıklı göñlin raḥmet ve luṭfla oñarup ıslāh idicidür.

¹⁶⁷ Yeryüzündekilere merhamet ediniz ki, gökyüzündekiler de size merhamet etsinler.(Hadis-i Şerif)

34b) Veyā kendüye ‘āşī olanları maḳhūr idüp yire urucudur. ² Her kim bilse kim Allāh te‘ālā cebbārdur ve muşlih imiş, cemi‘ ³ ūmūrın ve meşālihin aña tefvīz kıilup aña şıgınmaḳ gerekdür.

⁴ Hikāyet

Bir gün bir kişi Yūsuf Haccāc atına geldi ki ⁵ andan nesne tevaḳku‘ idüp bir hācet dileye. Gördi kim Haccāc ⁶ namāz kıılır. Ol gelen kişi göñlinden eyitdi: “Bu daḳı ⁷ bencileyin muḳtācmış.” didi. Ben daḳı Allāh’dan dileyeyin ⁸ didi. Haccāc ol kişi[yi] girü oıyup ne deñlü hāceti ⁹ varsa yirine getürdi ve on biñ dirhem virdi. ¹⁰ Haccāc eyitdi: “Henüz ben secde[de]-y-iken ol sen su’āl ¹¹ ideyin” dir. Gerek Ḥaḳḳ te‘ālā virdi. İmdi mādāmki

35a) uluñ tevekküli ve şıdkı Ḥaḳḳ te‘ālāya muhkem ve müstaḳımdür, ² ḥāşā ki Ḥaḳḳ te‘ālā ol ulumı maḳrūm oya. **El-Mütekebbir** ya‘nī ³ müte‘ālīdür ve maḳlūḳāt şıfatından yücedür veyāḥud cemi‘ ⁴ mevcūdāt kendü zātına nisbet ḥaḳıir ve zelīldür. Gerçi ⁵ her kim bu üç isim begler ve ulu padişahlar atında oısa ve ⁶ mülāzemet kıılsa, ol padişah aña muḳı‘ ve münḳād ola. Ve göz- ⁷ -den düşmüş kişiler oısa, ‘izzet ve raḳbet bula. Ve ulu ⁸ pādişāhlar oısa, nefislerinde inkisār ve tevāzu‘ bula. ⁹ **El-Ḥālık** Ya‘nī ḥalāyıḳı ve mevcūdātı ‘ademden vücūda ¹⁰ getüricidür. **El-Bārī** Mişālsiz yaradıcıdır. **El-Muşavvir** ¹¹ Maḳlūḳāta dürlü dürlü şüret virüp biribirinden mümtāz

35b) ılıcıdır. Ve ba‘zı ehl-i taḳḳıik dir kim: Her nesne kim ‘ademden ² vücūda gele ve yoḳ-ıken var ola, lā-cerem ol muḳtāc ³ olur udrete ve taḳdıire kim anuñ sebep[iy]le vücūda gele. ⁴ Ve şāniyā udret münāsib ĩcāda muḳtāc olur. Ve şālişā ⁵ taşvıire muḳtāc olur ki anuñ sebebiyle mümtāz ve ma‘lūm ⁶ ola kim ḡayrıdan Ḥaḳḳ te‘ālā ḥālıkdur. Şol i‘tibārla ⁷ kim mevcūddur, vücūda

getüricidir ve muşavvirdür. Şol i‘tibārla ⁸ kim dürlü dürlü şüretler viricidir. **El-Ğaffar** Ya‘nī günahkār ⁹ kullarına çok çok rahmet idüp ‘aybların örtücüdür. ¹⁰ **El-Ğahhār** Şöyle mervīdür kim: Hakk te‘ālā kıyāmet güninde ¹¹ ‘āşīlerden birin tāmuya iltūn diye emr ideler.

36a) Gideler, şülüş-i tarīke varıcağ ol ‘aşı kıl döne, girü ² bağa. Yine nısf-ı tarīke varıcağ döne girü bağa. Yine şülüşān-ı ³ tarīke varıcağ döne, yine bağa. Hakk te‘ālā eyde: “Şunı ⁴ getirün” diye. Girü getüreler. Hakk te‘ālā eyde: “İy kulum bu üç ⁵ yirde karşı girü iltifat kılduğün nedür?” diye. Ol ‘aşı ⁶ kıl dağı eyde: “Vaqtā ki şülüşine vardum “*Ve rabbike’l-ğafūru’z-⁷ zū’r-rahmet*” didüğün ögüme düşdi. Şāyed baña rahmet ⁸ ide didüm, girü bağdum. Vaqtā ki nısf-ı tarīke vardum, ⁹ “*Ve men yağfiru’z-zünüb illa’llāh*” ¹⁶⁸ didigün aındum. Şāyed ki ¹⁰ baña rahmet kıla didüm. Vaqtā şülüşān-ı tarīke vardum, ¹¹ “*kul yā ‘ibādiyellezīne esrafu alā enfusihim lā teknaṭū*

36b) *min rahmeti’llāh*” ¹⁶⁹ didigün aındum. Şāyed rahmet ide” didüm. ² Hakk te‘ālā eyde: “Bunı cennete iledün” diye, “Buña rahmet ³ idem” diye.

Hikāyet

Enbiyādan birinün ⁴ eşegi uğurlandı. Eyitdi: “Yā İlahi! Benüm eşegim uğur- ⁵ -landı. Kim uğurladıysa baña bildür?” didi. Hakk te‘ālā ⁶ eyitdi: “Ol eşek uğurlayan sencileyin eydür ki: “Yā İlahi! ⁷ Beni rüsvāy idüp kimseye bildirme” dir. İmdi ben dağı ⁸ istemezsin kim ol ‘aşı kulum, halāyık arasında ⁹

¹⁶⁸ Âli İmran 3/135 : “ Ve men yağfiru’z-zünüb illa’llāh” : Günahları Allāh’tan başka kim bağışlayabilir ki?

¹⁶⁹ Zümer Süresi 53. Ayet “**De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allāh’ın rahmetinden ümit kesmeyin!** Çünkü Allāh bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.!

rüsvây ola ve dilerin ki ‘aybın benden artık kimse ¹⁰ bilmeye. Eşek yirine eşek vireyin, tā ol ‘aşı ¹¹ kulum halk icinde rüsvây olmasun” didi. Zihî

- 37a)** Ğaffar-ı lā-yezāl kim kullarına bunuñ gibi ğufrān ve raḥmet ² vardur **Ya‘nî** cemî‘ maḥlûkāt üzerine ğālibdür veyāḥud ³ zālîmi ḳahr idüp helāk idicidür. Yā cemî‘ ⁴ mevcudâtı yok idüp kendü bākî ḳalıcıdur. Bu ismüñ ⁵ işāreti oldur ki her kim bilse kim Allāh te‘ālā ḳāhirdür. ⁶ Ḳorḳmaḳ gerekdür Ḥaḳḳ te‘ālānuñ ḳahrından ve merg-i ⁷ müfācātdan. Her dem anuñ ḥavfından emîn olmamaḳ gerek. ⁸

Ḥikāyet

Ba‘zı ḥulefā-i ‘Abbās’uñ bir ḳulı var- ⁹ -dı. Şāḥib-i ceyš idi. Ve beş biñ ḳulı vardı. ¹⁰ Ve bu ḳuluñ efendisi ḥalīfe ḥasta oldı ¹¹ vefātı yaḳīn geldi. Vezīrler ve bākî ḳalan ḳullar ḳatına

- 37b)** geldiler. Ve ol şāḥib-i ceyš ḳul daḥı ṭam üzerinde ² ḥalīfenüñ başı ucında ṭururdu. Nāḡāḥ bir kez ³ ḥalīfe andan yaña baḳdı, ḳaḳıdı şandı. Ol ḳul ⁴ ḳorḳusından ardın ardın gitdi. Nāḡāḥ ṭamdan uç- ⁵ -dı, ol sâ‘at cān teslim ḳıldı ve ol ḥalife ⁶ daḥı öldi. Ḥalīfei Ḥaḳḳ’na ḳodılar, geldiler, girdiler. Bu ṭamdan ⁷ düşen ḳuluñ iki gözini sıçan ḳıḳarmış “*fesubhane men* ⁸ *ḳahera ‘ibādehü bimāşāe*”¹⁷⁰ İmdi, mecāzî efendi bir kez nazar ⁹ ḳıldığı-çün ḳorḳı[sı]ndan şöyle helāk oldı. Ol ki ¹⁰ ḥaḳīḳi efendidür, her laḫzada her hezār kerret nazar ider, hīç ḳorḳumuz ¹¹ ziyāde olmaz. **El-Vehhāb** Çok çok ve dürlü dürlü ni‘metler

¹⁷⁰ Dilediği şekilde kullarını kahreden (Allāh-u Teālā) her türlü noksanlıktan münezzehtir.

38a) bağışlayıcıdır. Bu ismüñ işāreti oldur kim: Her ki Hāḡḡ ² te‘ālāyı vehhāblıḡ şıfatıyla bile, ḡācetin ve maḡşūdın ³ kimseye ‘arz itmekdür. İllā Hāḡḡ te‘ālāya tevekkül itmeye, ⁴ illā Hāḡḡ te‘ālāya kāh ḡuşū‘la dilesün alsun, ⁵ kāh nāzlanmaḡla dilesün alsun.

Hikāyet

⁶ Ba‘zı meşāyihdan mervīdür: Beytü’l-Mukaddes’de ⁷ mescid içinde olurdum, bir kişi gördüm abā[ya] būrinmiş ⁸ yatur. Tūrugeldi, yüzün yukarı tūtdı. Baña “Fūlān ⁹ dürlü ta‘āmdan gerekdür yoḡsa işbu kandil- ¹⁰ -lerüñi heb şırım.” didi. Ben eyitdüm göñlimden: “ ¹¹ ‘Aceb bu mecnūn mudur yoḡsa velī midür, nāzlanur mı?”

38b) didüm. Böyle didi, daḡı gerü vardı. Nāḡāḡ bir ḡammāl gör- ² -düm. Bu kişi didüḡi ta‘āmları getürmiş, ol ³ uyuyan kişiyi uyardı ve önünde ḡodı, tūrdı, ⁴ geldi. Ol ta‘āmdan yidi. Bākīsın ol ⁵ ḡammāl götürdi gitdi. Bu ḡammāluñ ardınca ⁶ vardum. Bu ḡazıyyei şordum. ḡammāl eyitdi: “Bunca ⁷ zamandan berü oḡlancuḡlarım-ḡün ol ta‘āmı arzu ⁸ iderdüm. Bugün ımızgandum. İşitdüm ki bir āvāz gelür: ⁹ “Fūlān yirde benüm velīm vardur, tūr, uşbunı aña ¹⁰ ilet. Ol yisün. ḡalanın sen oḡlancuḡlaruñla ¹¹ yi ve götür didiler.” Pes her kim aña tevekkül ide, lā-cerem

39a) maḡrūm olmaya.

Rubā‘ī

Anuñ iḡsānı ḡālīdür ‘ivāzdan ²
Anuñ in‘āmı ‘ārīdür ḡarāzdan
Zihī Vehhāb kim yoḡdur ³ nazīri
Müberrādur cevāhirden ‘arāzdan

Er-Rezzāk⁴ Cemī‘ hayvānāta hāllu hālince rızqın viricidür. Her kim⁵ Allāh te‘ālāyı rezzāklık şıfat[ıy]la bildi, rızqın taleb⁶ itmeye illā Allāh te‘ālādan.

Nükte Şiblī rahmetu’llāhi ‘aleyh⁷ elçi gönderdi. Danyal oğlundan dünyā taleb itdi,⁸ “Dünyāndan biraz nesne gönder” didi. Danyal oğlu⁹ dağıı biti yazdı kim: “Dünyā çukurdur ve sen de dağıı dünyāyı¹⁰ Mevlā’dan iste” didi. Şiblī girü biti yazdı: “Didi kim dünyā çukur-¹¹ -dur. Sen dağıı çukursın, çukuru haķırdan istemek gerek” didi.

39b) “Mevlā’mdan girü Mevlā’ımı taleb ideyin” didi. “Ėayrı² nesne taleb itmezın” didi. Pes kula düşeri oldur kim³ maķşūd-ı bizzāt mevlāsı ola. Ėayrı nesne taleb⁴ itmeye. **El-Fettāh** Ya‘nī rahmet kapusı ve rızık kapusı⁵ açıcıdur ve fettāhdur. Kılına hiç ummadığı yirden feraħ⁶ ve şāzlık virür.

Hikāyet

Bir kişinüñ bir cāriyesi⁷ vardı. Fi’l-cümle anuñla maħabbeti vardı. Hāceti oldı,⁸ şatdı. Ve soñra girü muħabbeti göñline düşdi. Zaħmet⁹ çekdi. Kimseye dağıı dimege utandı. Vardı, ayasına¹⁰ yazdı. Hācetin dileyüp elin gökden yaña tutdı.¹¹ Bundan Ėayrı diliyle nesne dimedi. Haķķ teālā ol cāriye[yi]

40a) alanuñ göñline ilhām bıraķdı: “Ol benüm velimüñ göñli² ol cāriyeye müte‘allıkdür. İlet anı girü, vireyin saña³ cennetde ‘ivaż virem” didi. Ol müşterī dağıı fi’l-hāl⁴ sabāħ ol kişinüñ kapusına vardı. Çağırdı,⁵ eyitdi: “İy fülān! Cāriyeñi girü getürdüm.” Bu dağıı tīz⁶ tırıgeldi, eyitdi: “Tır tır, akçeñi şayayın” didi.⁷ Ol dağıı eyitdi: “Gel cāriyeñi al, akçe gerekmez. Haķķ⁸ te‘ālā baña şöyle didi.”

Pes kişi aña lāyık kul ⁹ olıcaķ ne dürlü maķşüdü varsa ķatında ħāşıl ¹⁰ olur.
El-‘Alīm Cemī‘-i külliyyātı ve cüz’iyyātı etemm vech ¹¹ üzre Ħaķķ te‘ālā
ķulnuñ ħālin bildügi ķulına

40b) ‘ayn-ı ‘ināyetdür.

Ħikāyet

Şol vaķt-kim İbrāhim ² peygāmbere mancınıķla oda atdılar. Havāda giderken
Cebrā’il ³ geldi, eyitdi: “Ħiç ħācetüñ ve maķşuduñ var mı?” didi. ⁴ İbrāhim
Peygamber eyitdi: “Senden ħiç ħācetüm yoķdur.” didi. ⁵ Cebrā’il eyitdi: “
Ħācetüñi Allāh’dan dile” didi. İbrāhim ⁶ eyitdi: “Ol benüm ħālüm bildigi
baña yiter, dilemek ħācet ⁷ degül” didi. **El-Ķābız** Ya‘nī ħalāyıkım ‘ömürlerin
āħir olup ⁸ nihāyete iricek ervāħların ķabz idicidür. **El-Bā-** ⁹ **-sıt** Ya‘nī
ħalāyıķa rızķın başt idüp çoķ idicidür ¹⁰ veyāħud tenler tamām olıcaķ cānları
viricidür. **El-Ħāfiz** Ya‘nī ¹¹ zālimleri ve ‘āşileri ħor idüp aşıgā biraģıcıdur.
Er-Rāfi‘

41a) Evliyāsın ve şālih ķulların ref‘ idüp yüce yüce mertebelerin ² ķıkarıcıdur. Tā
ba‘zı evliyā ħaķķında mezkürdur: Ħaķķ te‘ālā ³ kendünüñ ķabul olunmuş
velīsine muķarreb feriştelere ⁴ birin viribidi ki “Var, fülān ķulıma des[t]ür
dile. Eger destür virürse ⁵ gir ve gör; vermezse görme, girü gel.” Ol
feriştenüñ elinde bir biti ⁶ var ki evvelinde yazılmış ki: “İy ķulum! Saña
müştāķın, beni ziyāret ⁷ ķıl” demiş. Bitiyi velī ala, oķıya. “Burāķ tuta geldi
mi?” diye. Ol ferişte ⁸ “ne‘am” diye. Andan velī Burāķ’a binüp giderken
velīnüñ gönlinde ⁹ Allāh ‘ışķı ve arzūsı arta. Allāh ‘aşķı velīyi götüre,
ħazrete ¹⁰ ilede. Burāķ yirinde ķala. Ammā şunu kim ħor ider türābdan daħı ¹¹
zelīl ve ħor ķılır kim her ħor kişinüñ ayağı altında olur.

41b) Nite-kim Hakk te‘ālā buyurur: “*Felā nuḳīmu lehum yevme’l kıyāmeti veznā*^{171 2} **El-Mu‘izz** Dostların ‘azīz kılıcıdır. **Ya‘nī** Anı ki ol ‘azīz kıldı,³ kimse ānı ħor kılmaz.

Hikāyet

Bir şālih kişi Hārūn⁴ er-reşīd’e emr-i ma‘rūf kıldı, va‘z u naşīhat i[t]di.⁵ Hārūn’a ħoş gelmedi. Ol şālih kişiye ġazab itdi. Bir yaramaz⁶ ħuylyu kıtırı vardı, eyitdi: “Bunı kıtırıla bir yirde ħoñ didi.”⁷ Tā ki anı helāk eyleye. Varup bir evde kodılar, ašlā ol kıtır⁸ ol kişiye zarar etmedi. Hārūn eyitdi: “Bir ħama kıoyuñ⁹ ve kıapusın şü[r]üñ.” didi. Eyle itdiler. Şoñra evden ħaşra bir¹⁰ bostān içinde buldılar. Hārūn eyitdi: “Seni bu evden kim¹¹ kııkardı.” didi. “Evden kııkaran kimse bostāna kıoyan

42a) daĥı oldur” didi. Hārūn bildi kim buña ħorlık yoĥdur.² Hārūn eydür: “Bunı bir ata bindürüñ şehirde gezdürüñ.³ Eydüñ ki Hakk te‘ālā ‘azīz kılduĥın kimse ħor⁴ eylemezmiş.” **El-Muzill** Düşmanların ħor idicidir. **Es-Semī‘**⁵ Cemī‘ şavtları ve āvāzları ‘illetsiz ve çārsız işidi-⁶ - cidür. **El-Basīr** Cemī‘ mevcūdātı kıalīl u keşīr, şaĥīr ü kebīr⁷ ‘illetsiz görücidür. **El-Ĥakīm** Kıulları arasında ħaşr [ve] cezā⁸ ĥüninde¹⁷² ĥükm idicidir. Her ki Hakk te‘ālāyı bildi, semī‘dür⁹ ve başīrdür, anuñ sem‘inden ħavf ider nazarın¹⁰ ri‘āyet itmek gerekdür.

Hikāyet

Bir pādīşāhuñ¹¹ çok kıulları vardı. İçinde birine ĥāyet nazarı

¹⁷¹ Kehf 18/105 : Onlara (kafirlere) kıyamet ĥününde terazi kurmayacaĥız.

¹⁷² Yazmada: iñende

42b) vardı ve i'tibār idüp şefkat iderdi. ² Hāl buydı kim mecmū'ndan ol kıl ednā ve haķīr idi ³ ve kabīhū'l-manzar idi. Ve pādişāhuñ vezīrleri ve girü kalan ⁴ kulları ta'accüp iderlerdi. Bir gün ol pādişāh kullarıyla ve hāş ⁵ vezīrleri-le seyrāne çıķdı. Seyr iderken bir tağ başında ⁶ bir pāre kar kalmışdı. Bir kez nazar itdi. Ayruķ nesne dimedi. ⁷ Ve girü nazar kılmadı. Bu ednā ve haķīrce kıl pādişāhuñ ⁸ ol kara nazar itdügin gördi. Der-yāft itmiş seyr ⁹ iderken fi'l-hāl çıķdı. Ol kardan aldı, götürüp ¹⁰ pādişāha virdi. Pādişāh ol kardan yidi ve gāyet ¹¹ hoş geldi. Bu vezīrler eyitdiler: “Sen neden bildüñ

43a) pādişāh kar diledügin?” didiler. Ol kıl eyitdi: “ Pādişāhlar hātırı- ² -ndan geçmeyince nesneye nazar itmezler” didi. “Çünki pādişāh nazar ³ kıldı, bildüm ki hātırlarında meyl vardur.” Andan eyitdiler: ⁴ “Pādişāh ol kara nazar kıldığın biz görmedük, sen nice ⁵ gördüñ?” didiler. Eyitdi: “Ben ya nice kılun kim pādişāhuñ ⁶ nazarın şaklamayam” didi. Pādişāhı uşbu nesnelerdür baña ⁷ i'tibār itdüren. Zīrā meşgöldür benüm hālüm ri'āyet ⁸ itmege” didi. Pes abd-i haķīkī olmuş kim mevlāsı ⁹ nazarın ri'āyet ede. El-‘Adl Ya'nī ‘Adıldür her hükminde ¹⁰ ve buyurduğında zulm ve hayf yokdur.

Hikāyet

Mūsā ¹¹ Peygamber Tūr tağında eyitdi: “ İlähi! Baña ‘adlünü göster.”

43b) didi. Haķķ te'ālā: “ Yā Mūsā! Sen benüm ‘adlüm görmege tākātüñ yitmez” didi. ² Mūsā eyitdi: “ Yā İlähi! Kudret vir, tā tākātüm yite” didi. Haķķ ³ te'ālā eyitdi: “ Yā Mūsā! Eger ‘adlümü görmek dilerseñ fülān ⁴ bñnar kātına var gizlen” didi. “Anda benüm ‘adlümü göresin” didi. ⁵ “Ve gāyet bildüğimi anda göresin” didi. Mūsā peygamber var- ⁶ -dı. Ol arada gizlendi. Ve derhāl ol bñnāra bir atlu geldi. ⁷ Şu içdi. Ve belinden bir kīse şeşildi, içinde biñ ⁸ altını

var. Yanında odı, unıtdı, urugeldi, atına bindi, ⁹ gitdi. Andan oñra biñāra bir oğlan geldi. Biñardan ¹⁰ u idi. Ve kīseyi oğlan buldı, aldı, gitdi. ¹¹ Andan soñra bir gōzsüz pīr kii geldi, abdest aldı,

44a) namaza urū[] kıldı. Meger ol atlu kīsesin añmı. Yine ² biñara geldi. Ol gōzsüz pīri biñar atında buldı. Kīseyi aña ³ ordı. aylı zahmet virdi. Ol pīr eyitdi: “Ben gōzsüz ⁴ kiiyin ve senūñ aeñi ve kīseñi nice alam.” didi. ⁵ Bu atlu bōyle didūgine aıdı, urdı, öldürdi. ⁶ Dađı ol pīriñ giyeceginde aradı, bulmadı, odı, ⁷ gitdi. Mūsā Peyđamber: “Yā İlēhi ve seyyidi ve mevlāyī! ⁸ abrum dūkendi. Lā-cerem od sen ‘ādilsin ef‘ā- ⁹ -lūñde ulm ve ayf yokdur. Bu ahvāli ve ikmeti baña da bildür. ¹⁰ Kīseyi ođlan aldı ve ol atlu issi bu pīri öldürdi. ¹¹ ikmet nedür?” didi. Fi’l-āl Cebrā’il geldi, eyitdi: “Yā Mūsā!

44b) a te‘ālā eydür. Ol ođlan kim altunı aldı. Anuñ atası ² bu altun issine yanaup ururdu. Līkin aın ³ virmezdi ve ulm iderdi. Üzerinde bu midār a irilmi- ⁴ -di. Ođlan dađı atası aın aldı. Ammā bu gōzsüz ⁵ pīr henüz gōzleri gōrür-iken bu öldüren kiinūñ atasın ⁶ kōr öldürüp tururdu. Ol dađı anlusın öldürdi. ⁷ aın aldı. Hībiri birinde aı almadı.” didi. “Bizim ‘adlümüz ⁸ ancadur” didi, “Yā Mūsā!” ^{v v} Mūsā Peyđamber ‘aleyhi’s-selām mütēhayyir ⁹ olup istiđfār kıldı. Bu ikāyet aña iāretdür kim ¹⁰ a te‘ālā dūnyāda mazlūmuñ aın ālimden alıverür. ¹¹ Līkin ādem ođlanları bilmezler, afillerdür. Pes cevri itmekden

45a) akinmak gerekdür ki a te‘ālā dūnyāda ve āiretde cezā ve ‘azāb ² kılmaya ināallāhū te‘ālā. **El-Latīf** alāyıa ācātın ve maūd- ³ lar[ın] **در قعتله** (?) ve āsānlıđ-ıla viricidür veyāđud ā‘at kılıca ⁴ sevāb ve ma‘iyyet

kılıcağ tevbe müyesser kılıcıdır. Ve luğfundan ⁵ iki halde dağı kullarından şefkatin ve rahmetin kesmez. ⁶ Ve cümle luğfundan oldur kim rızıkda kifāyetden artıq ⁷ ve ʿibādetde ʿāqatı yetdüğinden az buyurur.

Hikāyet

⁸ Bir kişiyeye bir şālīha geldi, eyitdi: “Nice dirsın ki *“İnnAllāhe ⁹ yūsiʿur-rizka”*¹⁷³ Yaʿnī Hakk teʿālā rızıkı çok virür diyü. ¹⁰ Bunca gündür evümde bir habbe yoğdur” didi. “Ve oğlancuklarum ¹¹ dağı nesne ʿatmadılar. Taahhüdi atamdan mīrās kalmış

45b) nesne vardı, anı ʿatdum. Atama dağı atasından mīrās ² kalmışmış.” Ol şālīh kişi eyitdi: “İy ʿaklı az kişi rız- ³ -ğdan ötri Hakk teʿālādan bunca yıl evüñ rehn ⁴ almışın dağı şikāyet idersin” didi. Ve dağı luğfundan- ⁵ -dur ki kullarına rızıkı zaħmetsüz virür. Zīrā bir kişi bir loğmayı ⁶ kim yir, ne deñlü elden geçmişdür fikr itmez. Evvelā yirin ışlah ⁷ itmek gerek kim eke; şāniyā şuvara; şālīsā mühlikāndan qoriya; ve ⁸ rābiʿā dōke; ve hāmīsā götüre; ve sādīsā eride; ve ⁹ sābiʿā öğüde; ve şāminā eleye; ve tāsiʿā yoğura ve ʿāşirā ¹⁰ pişüre. Onıncı mertebe ğidāya şālāhiyyeti olsa gerek. ¹¹ Eger her kişi rızıkı bu vechle kesb itse idi,

46a) be-ğāyet müşkil olurdı. Līkin Hakk teʿālā luğfundan ² kullarınun rızıkın asān eylemişdür. Līkin bunı ³ fikr idüp şükrin yirine getürür kişi azdur. Nite-kim Hakk ⁴ teʿālā zıkr ider: *“ve kalīlū min ʿibādīyeʿş-şükr”*¹⁷⁴ **El-Habīr** ⁵ Yāʿnī olmışı ve olācağı bilür ve cemīʿ nesne andandur. ⁶ Ve cemīʿ nesneyi Hakk teʿālādan bilecek kişiyeye min-vechin ⁷ asān olur. Zīrā ʿaleʿl-ihtiyāc

¹⁷³ “Şüphesiz Allāh rızıkı genişletir.”

¹⁷⁴ Sebe 34/13: “Ve kalīlun min ibādīyeʿş-şekür”: “Kullarımdan şükredenler pek azdır”

olmaz ve min-vechin ⁸ müşkül olur. Zîrâ Hakk te‘âlâ bilür cemî‘ aḥvâlin. Bil ki ⁹ cemî‘ nefsüne verür, anı add idüp ve zâhirin bâḫının ¹⁰ bilür. Aña göre andan ḥesâb alır.

Hikâyet

¹¹ Bir kişi bir gün çok günâh itdi. Ba‘dehü girü melül ve peşimân

- 46b)** oldı ve nefsinde fikr itdi kim ‘ömri kaç yıldur ve kaç aydur ve kaç gündür ² ve kaç sâ‘atdür? Gördi ki bunca yıl ve ay ve sâ‘at olmuş. ³ Eyitdi: “Eger her günde bir günâh daḫı itdümse bunca yıl ay ve sâ‘at ⁴ olmuş. Hâl budur kim uş bugün bunca günâh itdüm” didi. Ḥavfından ⁵ ve ḫayretinden tevbe idüp düşdi, cân virdi. İmdi ⁶ ‘abd-i şâliş ve ḫâliř oldur kim her vaḫtda kendü aḥvâlin ve ef‘âlin ⁷ ḥesâb ide ve muḫasebe idüp yaramazın terk ide. **El-Ḥalîm** Ya‘nî ku- ⁸ -llarınuñ günâhın görüp tîzcek yüzine urmaz. Ḥıřm idüp ⁹ ‘ukûbet itmez; belki te’ḫîr ider tevbeye ve istiğfâra gelsün deyü. ¹⁰

Hikâyet

İbrâhim Peyğamber ‘aleyhi’s-selâm bir gün ‘âlem-i melekûta ¹¹ ve semâvâta ve arzın[e] muḫtalî‘ oldı, gördi kim bir kişi günâh ider.

- 47a)** “*Allâhümme ehleke*” didi. **Ya‘nî** “İy çalabum! Anı helâk it” didi. ² Hakk te‘âlâ anı helâk itdi. Bir daḫı gördi, yine eyle didi. ³ “Helâk it” didi. Hakk te‘âlâ eydür: “Yâ İbrâhim! Ebsem ṭur, eger bir kez ⁴ günâh ideni helâk [itse] idük yeryüzinde hiç kimse ḫalmazdı. Belki ⁵ şabır ve te’ḫîr iderüz ammâ işrâr ider[se] ‘azâba müsteḫakk olur. ⁶ Ammâ tevbe iderse raḫmete müsteḫakk olur didi. **El-‘Azîm** ⁷ Ya‘nî âdem oğlanları anuñ ululuğın bilmekden yücedür, ⁸ evvel ve münezzehdür.

Hikāyet

Ba‘zı aḥbārda mezkūrdur kim ⁹ melāyikeden birisi eyitdi: “Yā İlāhī! Dilerin kim ‘arşa irişem” didi. ¹⁰ Ya‘nī görem didi. “Baña kuvvet vir uçayım” didi. Ḥaḳḳ te‘ālā ol ¹¹ ferişteye üzbiñ kanat virdi. Üzbiñ yıl uçdı.

- 47b) Ḥaḳḳ te‘ālā eyitdi: “Tamām çıķduñ mı?” didi. Ol ferişte eyitdi: ² “Henüz daḥı bir zerresin kaç‘ itmedüm” didi. “Yā Rabb! Destūr ³ vir, girü yirüme varayım” didi. Ḥaḳḳ te‘ālā destūr ⁴ virdi. ‘Aciz olu yine yirine geldi.

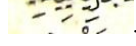
Hikāyet

⁵ Bir gün Süleymān Peyğamber ‘aleyhi’s-selām Ḥaḳḳ te‘ālādan destūr ⁶ diledi kim cemī‘ ḥayvānātı konuqlaya. Ḥaḳḳ te‘ālā destūr ⁷ virdi. Süleymān daḥı şürü‘ kıldı. Bunca zaman yarak ⁸ kıldı. Tā şöyle fikr itdi kim bu yalan dünyada ne kadar ḥayvānāt ⁹ varsa yiter didi. Ḥaḳḳ te‘ālā deñizden bir balıķ çıkardı ¹⁰ ve gönderdi. Ol bunca yıllar olan yarāğı yidi, daḥı ¹¹ Süleymān’dan ta‘ām istedi. Süleymān ‘aciz kaldı, eyitdi:

- 48a) “Her gün bu miķdār ta‘ām yer misin?” didi. Balıķ eyitdi: “Yā Süleymān! ² Her gün üç bu kadar ta‘ām yirdüm, bugün beni aç ķoduñ” didi. ³ “N’olaydı sen beni konuqlamaya-y-ıduñ. Bugün saña konuķ oldum aç ⁴ kaldum.” didi. Süleymān müteḥayyir olup bildi kim Ḥaḳḳ te‘ālānuñ ⁵ ‘azametini kimse bilmezmiş.

Hikāyet

Mūsā Peyğamber ⁶ diledi kim ‘ālemi götüren balığı göre. Ḥaḳḳ te‘ālā emr itdi, ⁷ eyitdi ki: “Deñiz kenārına var didi.” vardı. Deñizden bir balıģ ⁸ çıķdı. Üç

gün gökden yaña çıkdı, henüz burnı yokdı. ⁹ Mūsā katlanamadı, eyitdi: “İlāhī ol ‘ālemī götüren balık bu mıdur?” ¹⁰ didi. “Yā buncılayın mıdur?” didi. Hakk sübhānehü ve te‘ālā ve hayy ¹¹ e[y]tdi ki: “Yā Mūsā! Ol ‘ālemi götüren balık her gün biñ

48b) bunuñ gibi balık yir.” didi. “*Vemā ya‘lemu cünüde rabbike illā hüve*”^{175 2} didi. Hakk te‘ālānuñ ‘azameti şol deñlüdür kim beyān ³ olunmaz. El-Ġafūr ‘Āsī kullarına key key rahmet ve mağfıret ⁴ idicidir.

Hikāyet

Şöyle mervīdür ki Mūsā ⁵ Peygamber zamanında Benī-İsrā’ilde bir yıl yağmur yağmadı. ⁶ Mūsā Peygamber nice biñ kişiyle istiskāya çıkdı. Üç ⁷ gün tazarru‘ idüp hācāt dilediler, du‘ā kıldılar, maqbūl ⁸ olmadı, nevmīd oldılar. Mūsā Peygamber Hakk te‘ālādan ⁹ su‘āl kıldı. Eyitdi: İlāhī! Bunca biñ biñ kişi birle ¹⁰ üç gündür du‘ā kıllurlar ve zārılıklar iderler. Du‘āların n’içün ¹¹ kabūl kılmaduñ?” didi. Hakk te‘ālā eyitdi: “Yā Mūsā! Mādām ki

49a) senüñle bile kovucı vardur, ben senüñ dañı senüñle gelenlerüñ ² du‘āsın kabūl kılıp rahm itmezin.” didi. “Yağmur yağdur- ³ -mazın” didi. Mūsā eyitdi: “İlāhī! Baña ol kovucıyı diyüver ⁴ ve bildür kim ben anı bu cemā‘at içinden kovayın, çıkarayın. ⁵ Tā girü kalan cemā‘at anuñ şerriden emīn olalar ve ra- ⁶ -hmetüñden mahrūm kılmayalar.” didi. Hakk te‘ālā eyitdi: “Yā Mūsā! ⁷ Ben

¹⁷⁵ Müddesir Sūresi 31. Ayeti: “Biz cehennemın işlerine bakmakla ancak melekleri görevlendirmişizdir. Onların sayısını da inkārcılar için sadece bir imtihan (vesilesi) yaptık ki, böylelikle, kendilerine kitap verilenler iyiden iyiye öğrensın, iman edenlerin imanını arttırsın; hem kendilerine kitap verilenler hem müminler şüpheye düşmesınler, kalplerinde hastalık bulunanlar ve kâfirler de: "Allāh bu misalle ne demek istemiştir ki?" desınler. İşte Allāh böylece, dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola eriştirir. *Rabbınin ordularını, kendisinden başkası bilmez.* Bu ise, insanlık için ancak bir öğüttür.”

ol kovuculuk idene gazab iderin.” didi. “Tutayın ⁸ ben anuñ gibi kovuculuk mı ideyin.”¹⁷⁶ didi. Andan soñra sehel ⁹ zaman geçdi. Mūsā’ya vahy geldi kim: “Yā Mūsā! Ol ¹⁰ kovuculuk iden kişi öldi. İşde fülān namazgāha ¹¹ iletdiler”¹⁷⁷ didi. Mūsā bu haberi işidicek tızcek

49b) tırdı. Ol namazgāha vardı, diledi kim ol kovucuyu ² bile. Ol namazgāha gelince Hakk te‘ālā ol kulunuñ ³ ‘aybın örtmeg-içün Mūsā bilmesün diyü yitmiş cenāze ⁴ getürdi; tā kim arasında belürsüz olsun diyü. Bundan ⁵ ğayrı kimse bilmesün diyü. İmdi Hakk te‘ālā kendüye ⁶ ‘āsī olan ve günāhkār kulna bu vechle mağfiret ⁷ idüp setr idicek kendüye tāt ve ‘ibādet idüp ⁸ muṭī‘ olanları nice rahmet idüp ve yüce yüce mertebeler virecegin ⁹ ol bilür, girü andan ğayrı kimse bilmez. **Eş-Şekür** ¹⁰ Ya‘nī az tātı kabul idüp çok çok şevāblar ¹¹ vericidür. Hakk te‘ālāyı Şekür bilen kişiye öyle gerekdür kim

50a) şükrine mülāzım ola, niyyet-ile şükr ide. Cemī‘ a‘zāsın anuñ ² şükrine ve ‘ibādātına şarf ide ve gönliy[İ]e şükr ide. Anuñ ³ zikrinden ve ma‘rifetinden ğayrı nesne gönline getürmeye ⁴ ve diliyle şükr ide, dilin anuñ şenāsından ğayrı yire ⁵ şarf itmeye. Mālıyla şükr ide, anuñ rızası olmaduğı ⁶ yire nafaқа etmeye. **El-‘Alıyyü** Ya‘nī her nesneden a‘lā ve yücedür. ⁷ **El-Kebīr** Ululuğla ve kibriyāyla mevşüfdür. Her kim Hakk te‘ālāyı ⁸ a‘lā ve ekber bile, öyle gerek kim halk içinde ğāyet tevāzu‘da ⁹ ve şefkatde ola.

Hikāyet

¹⁷⁶ Yazmada: iderin

¹⁷⁷ Yazmada: iletdiler şeklindedir.

Ḥaḳḳ te‘ālā Mūsā ¹⁰ Peyğambere eyitdi: “Yā Mūsā! Nübüvveti ve peyğamberligi n’içün verdüm?” didi. ¹¹ Mūsā eyitdi: “*Ente a‘lemū minnī yā rabb*”¹⁷⁸ didi. Ḥaḳḳ te‘ālā eyitdi: “Şol

50b) fülān yirde ve fülān mevzi‘de koyun güderken bir koyun kaçdı. ² Ve sen ardınca kovduñ ve zaḥmet çekdüñ. Andan soñra yetdüñ, ³ tutduñ ol koyuncuğı. Urmaduñ. Seni daḥı beni daḥı zaḥmete ⁴ uğratduñ” didi. “Ol vaḳt sende ol şefḳati gördüm. Saña ⁵ nübüvveti lāyıḳ gördüm ve seni peyğamber eyledüm.”

Ḥikāyet

⁶ Şol vaḳt kim Mūsā’ya Ḥaḳḳ te‘ālā vahy itdi kim “tağa çık” didi. ⁷ Mūsā nerde büyük tağ varsa çıkdı. Āvāz işitmedi. Ammā Ṭūr tağını ⁸ ḥakīr gördi. Ḥaḳḳ te‘ālānuñ kelāmın işitmege lāyıḳ görmedi. ⁹ Ḥaḳḳ te‘ālā vahy itdi kim: “ Yā Mūsā! Ol ḥakīr gördüğüñ ¹⁰ Ṭūr tağına varmayınca benüm kelāmum işitmezsin” didi. ¹¹ Zīrā ol tağda şāfī tevāzu‘ ve meskenet vardur. Ol

51a) lāyıḳdur benüm nazarıma” didi. İmdi her kişide şıfat-ı tevāzu‘ ² ve meskenet olmayınca Ḥaḳḳ te‘ālānuñ nazarına lāyıḳ olmaz. ³ **El-Ḥafız** Ya‘nī kullarına āfātdan ve şeyṭān şerrinden ⁴ şaklayıcıdur ve yerleri gökleri fesāddan şaklayıcıdur.

Ḥikā-⁵-yet

Ba‘zı şuleḥādan mezkūrdur kim atasından on ⁶ biñ dirhem mīraş kaldı idi. Eyitdi: Yā İlāhī! Ben bu aḳçeye ⁷ muḥtācım, lākin şaklayamazın. Saña vireyin, şakla” didi. “Ve baña ḥacāt ⁸ vaḳtında viresin” didi. Virdi. Ol on biñ aḳçeyi ⁹

¹⁷⁸ “Sen benden daha iyi bilirsin Ya Rabbi!”

şadaka viridi. Ve fakra mülâzemet itdi. Ol kişi cemî^c ¹⁰ ‘ömrinde hiç nesneye muhtâc olmadı. Her ne vakt kim hâcet ¹¹ dileyeydi, fi’l-hâl revâ olup ol hâcât aña âsân

51b) vechle müyesser kıldı. **El-Muķīt** Cemî^c ħalâyıka ħällü ² ħâlince münâsib kıtın ya^cnî rızqın viricidür. Melâikeye ³ zıkrı ve tesbîhi kıt eyledi. Ve ervâha ma^cânî ve leṭâyifi kıt ⁴ kıldı ve ħalâyıka ta^câm ve şerâb eyledi. **El-Ĥasīb** ⁵ Ya^cnî kıllarına kifâyet idicidür. Bir vechle kim andan artuk ⁶ muhtâc olmayalar veyâ muhâsib ma^cnâsına ola. Ya^cnî yevm-i ⁷ hesâbda kıllarınıñ hesâbm alıcıdır.

Ĥikâyet

İbrâhîm ⁸ Edhem eydür: “Beyt’ül-muķaddes’de olurdum. Bir gice seher vaktinde ⁹ yatardum. Hîç kimse yoğ-ıdı. Gicenüñ bir sâ^cati geçicek gökden ¹⁰ iki ferişte geldi. Biribirine eyitdiler. “Kimdür şol yatan?” didiler. ¹¹ Biri eydür: “İbrahim Edhem’dür. Ve şol ahiretdeki derecelerinden

52a) bir derecesi eksilendür” didi. Ol biri: “N’içün eksildi?” didi. ² Ol biri eyitdi: “Başra’da ħurmâ aldı. Şoñra etegine bir ħurmâ ³ düşdi. Bilmeden anı dañı aldı, gitdi. Ol sebebden Ĥaķķ te^câlâ ⁴ bir derecesin eksildi” didi. İbrâhîm eydür: “Ol şabâḥ ⁵ ṭurdum, Başra’ya ^cazm itdüm, vardum ol dükkâna. Yine ħurmâ ⁶ şatun aldum ve ol bir dâne ħurmâyı girü virdüm, girü ṭurdum. ⁷ Ĥudüs’e geldüm, yine ol arada yatdum. İki ferişte geldiler, biribirine ⁸ bu kimdür didiler ve söyleştiler. Ol biri eyitdi: ‘İbrâhîm’dür’ ⁹ didi. ‘Şol derecesi gerü yirine gelendür’ didiler.”

İmdi, ¹⁰ çünki kıul Allâh’ıyla bu vechledür; aña göre ^camel kıla, yevm-i ¹¹ hesâba yaraķ ide. **El-Celîl** Ya^cnî mevşüfdür şıfat-ı celâl-ıla

52b) ve şıfat-ı kâhrla. **El-Kerîm** Ya‘nî saħîdür ki ‘a‘âsına gâ-² -yet yokdur.

Hikâyet

‘Iyân bin ‘Abbâs eydür: ³ Başra’da Mâlik bin Enes kıtına vardumdı. Andan çıkdıkdâ ⁴ gördüm ki bir cenâze dört ħammâl getürmiş gider. Bilesinde hiç ⁵ kimse yok, bir ħâtun kişiden ħayrı. Ben eyitdüm: “Sübhanallâh! ⁶ Başra şehrinde cenâze yanınca bir adam yok.” didüm. Bu cenâzeye uydum, ⁷ bile gitdüm. İletdiler, muşallâda kıdılar. Baña “İlerü gel, namâzın kılıver.” didiler. ⁸ Ben eyitdüm: “Benden siz evlâsız.” didüm. Anlar eyitdiler: “Heb berâberüz.” ⁹ didiler. Geçdüm, namâzın kıldum, defn itdiler. Ba‘dehü bunlara şordum: ¹⁰ “Bu nice ħällü kişidür, buña kim¹⁷⁹ dirler” didüm. Eyitdiler: “Biz daħı ¹¹ bilmezüz, uş bu ħâtun kişi bizi kirâya tutdı.” didiler. Bir sâ‘at-

53a) -dan şoñra ol ħâtun kişi güle güle kıatumuza geldi. Ben eyitdüm: ² “Ĥâl nedür?” Ol eyitdi: “Uş bu namâzın kılduħuñ benüm oħlum- ³ -dur” didi. Cemî‘ günâhları işledi. Āħirü’l-emr eyitdi: “Ana! Ben ⁴ öliceğ ħiç kimseye dimeyesin; zîrâ benüm günâhum çokdur. Namâzuma ⁵ gelmezler.” didi. “Belki işidiceğ sögerler.” didi. Daħı eyitdi: ⁶ “Yüzüğüme **Lâ ilâhe illallâh Muhammedür resûlu’llâh** yazdur, daħı kefenümde ⁷ bile kıo. Daħı ayaħuñı yüzüm üstine başup eydesin kim ‘aşîlerüñ ⁸ cezâsı budur diyessin ve kıaçan beni defn idessin, yüzüñi ⁹ göge kıutasın, eydesin kim: İlâhî, ben bundan ħoşnüd ¹⁰ idüm ve râzıyın! Sen daħı bundan ħoşnüd ol kıalabum, ¹¹ diyessin.” didi. “Ümîddür ki Ĥaħķ tebâreke ve te‘âlâ kendü kereminden

53b) teraħħum idüp raħmet ide” didi. Mecmû‘ vaşıyyetin yerine getir- ² -düm. Şimdi yüzüm göge kıutup ol işmarladuħım didüm. ³ Baña Ĥaħķ te‘âlâ

¹⁷⁹ Yazmada: kim buña kim

tarafından āvāz geldi kim: “Du‘ānı kabūl kılduğ, ⁴ dön, git.” didiler, “*feḳadde ḳadimtū alā rabbi kerīm*” didiler. Güldüğüme ⁵ sebep budur, didi. Bī-gümān Ḥaḳḳ te‘ālā kerīmdür. Ammā kerīmdür ⁶ deyüp ne gerekse itmemeğe gerekdür. Zīrā ḥavf [u] recādan ⁷ ḥālī olmamağ gerekdür. **Er-Raḳīb** Ya‘nī Allāh te‘ālā görıcıdür. ⁸ Hīç nesne andan ğāyib olmaz. **El-Mucīb** Ya‘nī kullarınuñ ⁹ du‘āsnı kabūl kılıcıdır.

Hikāyet

Ḥüzeyfe ¹⁰ eydür: “Ba‘zı seferde İbrāhīm Edhem’le olurdum. Kūfe’ye varduğ ¹¹ ve ber-ḥarāb olmuş mescide girdüğ. İbrāhīm yüzüme baḳdı.

- 54a)** Eytdi: “Sende cū‘ eṣeri var” didi. Ben eyitdüm: “Yā Şeyḥ! Vardur.” didüm. ² Eyitdi: “Divit ve ḳalem getir.” didi. Getürdüm, yazdı kim: *Bismillāhi-³ - rrahmanirrahīm. Ente’l-maḳsūdu bi-küllü ḥālın ve’l-müşārü⁴ ileyhi bi-küllü ma‘na ene ḥāmilün ene şākirün ene zākirün ene cāi‘un ene ‘āriun^{180 5}* yazdı. Ve eyitdi: “Yā ilāhī! Bu altı nesnedür ve üçine ben zāmin ⁶ oldum ve üçine sen zāmin ol.” didi ve eline virdi. ⁷ Eyitdi: “Evvel kime uğrasañ vir.” didi. Ruḳ‘ayı aldum, ⁸ gitdüm. Gördüm bir ḥüb şuratlu yigit, bir ḳatıra binüp gelür. ⁹ Ruḳ‘ayı eline virdüm. Açdı, oḳıdı, ağladı, eyitdi: “Ḳanı ¹⁰ bunı yazan?” didi. Ben eyitdüm: “Fülān mescidedür, oturur.” ¹¹ didüm. Fi’l-ḥāl elüme bir kīse virdi, içinde altı yüz dīnār
- 54b)** var. Bu kerre bu kimseyi bir kişiyeye şordum. “Bu ne kişidür?” didüm. ² Eyitdi: “Bu bir Naşrān[ī]dür.” didi. Ta‘accüp itdüm, kīseyi aldum, ³ şeyḥüñ öñinde ḳodum. Bu yigitden ḥaber şordum. İbrāhīm ⁴ eyitdi: “Uş şimdi ol yigit bunda

¹⁸⁰ Her durumda gaye sensin, her mana seni işaret eder, ben taşıyanım, ben şükredenim, ben zikredenim, ben açım, ben çıplağım.

gelür” didi. ⁵ Gördüm, ardumca ol dağı geldi. Şeyhüñ elin öpdi. ⁶ Eyitdi: “Yā Şeyh! Ne hoş irşād itmişsin, baña ĩmān ⁷ ‘arz it” didi. Şeyh dağı ĩmān ‘arz eyledi. Bu yigit ⁸ ĩmāna geldi. Lā-şekk Hakk te‘ālā kuluñ du‘āsın ⁹ kabūl ider, vaktā ki du‘ā kabūl olmağa lāyık ola. **El-Vāsi** ¹⁰ Ya‘nī ğınāsı ve rahmeti çoğdur. **El-Hakīm** Ya‘nī ¹¹ kavīdür kim ašlā ‘acz ü za‘f irişmez. **El-Vedūd** Ya‘nī

55a) şālih kullarunı sevicidür veyā şālih kullarunuñ gönlinde sevilmişdür. ² Allāh te‘ālāyı sevmek oldur ki anuñ cemī‘ buyurdugın yerine ³ getüre ve nehy itdüğü nesneyi terk ide, belāsına ve kazā- ⁴ -sına şabr ide ve rāzı olup her hālde aña şükr ide. ⁵

Hikāyet

Şeyh Şiblī rahmetu’llāhi ‘aleyh bir gün ⁶ hasta oldu ve cünün ‘arız olup tımāristāna ⁷ iletüp habs itdiler. Bir hamleden soñra sora vardılar, ⁸ dostlarına eyitdi: “Sizler kimlersiz?” didi. Eyitdiler: “Dostlaru- ⁹ -ñuzuz” didiler. Eline taş alup bunlara atdılar, bunlar heb ¹⁰ kaçdılar. Şiblī eyitdi: “İy yalancılar! Eger dostumuzsañuz ¹¹ benüm belāmdan mı kaçardunuz” didi. Pes dost olmuş kim

55b) dostunuñ belāsına şabr ideymiş cemī‘ nesne kim ² anuñ yolına harc itmege lāyık ola, harc ide.

Beyt ³

Lein bekıyet fi’l-ayni minnī kaṭrun

Fe innī izen fi’l-aşıkīn ⁴ deḥalū ¹⁸¹

¹⁸¹ “Şayet gözümde benden bir katre yaş kalmışsa işte o zaman ben âşıklara dahil olurum.”

Ya'nî Mādāmki gözümde bir kaçre yaş vardır, senüñ ⁵ yolında anı aqıtmadum [mı] gözümünden, 'aşık olmamış olurım. ⁶ **Tercüme** Çün gözde benim kaçreyle yaş kaldı, kim gördiyse ⁷ 'aşkında beni hîç bildi. **El-Mecîd** Ya'nî keremi çokdur. **El-Bā'is** ⁸ Bundan soñra halāyıkı koparıcıdır. **Eş-Şehîd** Hāzırdur. ⁹ Hîç nesneden fevt olmaz. **El-Hakık** Mevcüddür. Vücūdında ¹⁰ şübhe yokdur. **El-Vekîl** Ya'nî kefîldür ve zāmındur ¹¹ mecmū'ı maḥlūḳātuñ rızqına ve cemî' meşālihine zāmındur.

- 56a)** Ve her kim Hakık te'ālāyı kefîl ve dāmin bile tevekkül ve i'timād ve i'tikādı ² Allāh'a ola ve andan ğayrıya muhtāc olmaya.

Hikāyet

 ³ den mervîdür kim: "Üzerimde çok borc vardı. ⁴ Bir gice yatdum, göñlüm borcdan fār oldı, teşvîşlendüm. ⁵ Uyudum. Düşümde işitdüm ki bir āvāz gelür, eydür: "İy ⁶ baḥîl! Benüm üzerime borc mı idünirsin? Hemîn tur! ⁷ Senden almağ ve benden evirmekdür. Uyandum. Ol gün ⁸ Hakık te'ālā ol borcumu ol gün bir yirden müyesser itdi. ⁹ evirdüm ve andan soñra borc evirmege hîc melül olmadım. ¹⁰ İmdi efḍalü oldur kim Hakık te'ālāya i'timādın ve tevekkülin ¹¹ ve şıdkın toğru ide. *Hasire'd-dünya ve'l-aḥireh* olur

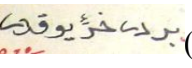
- 56b)** ne'uzu billāhi min zālik. **El-Ḳaviyy** Ya'nî tamām kuvvet ve kudret ² issidür dimek olur. **El-Metîn** Bu daḥı kavıyy ma'nāsınadır. ³ **El-Veliyy** Ya'nî mü'min ḳullarına yardım ve nuşret idicidür. ⁴ **El-Hamîd** Ögülmüşdür. **El-Muḥşî** Cemî nesne[yi] 'ilmiyle ihşā ⁵ idicidür. **El-Mübdî** Mevcüdātı mişālsiz vücūda getüricidür. ⁶ **El-Mu'îd** El-mu'îd halāyıkı dirilikden ölüme ve

ölümden dirilige ⁷ döndürücüdür. **El-Muhyî** Dirgüricüdür. **El-Mümît** Öldüricüdür. ⁸ **El-Ḥayy** Bâkîdür. Her kim bile kim Ḥaqq te‘âlâ bâkîdür, bilse gerekdür ⁹ kim kendüsi fânî olacaqdur, eger ‘ömri ne deñlü uzun o- ¹⁰ -lursa.

Hikāyet

Bir zaman içinde iki kişi ¹¹ bir yirde çekişdiler. Ḥaqq te‘âlâ ol yirde bir kerpice dil

57a) viridi, söyledi eyitdi: “N’içün çekişirsiniz? Siz daḥı bencileyin ² olacaqsız” didi. “Ben evvel bir pâdişâhdum. Cemî‘ dünyāya biñ ³ yıl pâdişâhlık itdüm, andan soñra öldüm. Biñ yıl toprak ⁴ olup yatdum. Andan bir çömlekci aldı, çömlek eyledi. ⁵ Bunca zaman isti‘māl itdiler, dürlü dür[lü] odlara yaqdılar. Andan ⁶ soñra şındum. Biñ yıl şaksı olup yatdum. Andan ⁷ beni bir kişi aldı, kerpice eyledi, uş bu dıvara qodı. Bunca ⁸ yıl bunda turdum. Uş yine ḥarāb oldum. Çün ⁹ siz de bencileyin olacaqsız, n’içün bârî çekişirsiniz?” didi. ¹⁰ İmdi çünki kişünñ āhiri fânî olıcaq nesneye ¹¹ dürişmeye. **El-Ḳayyūm** Ḳāyimi bi’z-zātudur, ğayrla ḳāyim degüldür.

57b) **El-Mācid** Mecîd ma‘nāsınadır. **El-Vāhid** Birdür, şerîki ² yoqdur. **El-Ehad** Birdür, ḥar...i (?) yoqdur. **Eş-Şamed** Her nesnede muḥtāc- ³ -‘ün ileyhdür. **El-Ḳādir** Ḳudret issidür. **El-Muḳtedir** Ḳādir ma‘nāsına- ⁴ -dur. **El-Muḳaddim** Ya‘nî taḳdîmi müstaḥiḳḳ olanı taḳdîm idicidür, ⁵ evliyā ve şulehā gibi. **El-Mu’ehḥir** Te’ḥîre müstaḥiḳḳ olanı te’ḥîr ⁶ idicidür, eşḳiyā ve fāsıklar gibi. Şunı kim Ḥaqq te‘âlâ ⁷ ezel-i āzâlde taḳdîm itdi, āhirü’l-emr ol sa‘ādetle o- ⁸ -lur, egerçi dünyāda fısq u fucūr daḥı iderse. Ve ammā ⁹ şunı kim te’ḥîr itdi, āhirü’l-emr ol şeqāvetle ¹⁰ kesse gerekdür ne‘ūzu billāhi min zālik.

Hikāyet

¹¹ Ba‘zı şulehādan mervīdür ki fuḡarāyı severdi ve evi fuḡarāya

58a) menzildi. Bir gün evine ḡonuç geldi. Evinde nesne bulunmadı. Hākime ² vardı, nesne ḡaleb itdi. Nesne virmedi. Andan bir yahūdīye ³ vardı kim ol yahūdī fuḡarāyı severdi. Ba‘zı evḡātında ṡadaḡa ⁴ iderdi. Vardı, ḡacetin ‘arz eyledi. Ne ki didiyse yahū- ⁵ -dīye ol ṡālih kiṡinūñ evine getürdi. Ve ol nesne vermeyen ⁶ ḡākim düṡinde ḡördi kim bir incüden sarāy. Bu sarāyuñ ⁷ ḡapusunda ḡurur. ḡaṡd itdi kim iḡerü ḡire, ḡomadılar. Eytidiler: ⁸ “Bu sarāy senüñ iḡün olmuṡdı; līkin sen ḡabul ⁹ ḡılmaduñ. Fülān yahūdīye virildi.” didiler. Hākim uyandı, ¹⁰ aḡladı, tazarru‘ itdi. Hātın ibn ‘Ümrān’a vardı, ¹¹ ḡazıyyeyi kim ḡaber viridi. Hākim eyitdi: “Tīz yahūdīyi getür” didi.

58b) Ve getürüp eyitdi: “Senüñ cennetde bir sarāyuñ var, anı ² baña vir, biñ aḡḡe virem” didi. Yahūdī eyitdi: “Virmezim.” ³ “Daḡı ziyāde vireyin.” didi. Virmedi. Yahūdī ḡikāyeti ⁴ ḡākime ṡordı. Hākim ḡaber viridi. Yahūdī eyitdi: ⁵ “Virmezim, biñ kerre biñ daḡı virseñ” didi. ⁶ Hātın bin ‘Ümrān ḡatında İmān getürdi. Müslümān ⁷ oldu. İmdi yahūdīye ezel-i āzālde muḡaddim olduḡı-ḡun ⁸ ḡaḡḡ te‘ālā İmān rüzī ḡıldı ḡirü taḡdīm itdi. ⁹ Ve ṡunı kim te‘ḡīr itdi, āḡir ol daḡı te‘ḡīr olur.

¹⁰ Hikāyet

Baḡdād’da bir müezzın yigirmi yıl ¹¹ mü’ezzinlik itdi ve cemā‘ate mülāzemet ḡıldı.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SÖZLÜK VE DİZİN

A

- ‘abā (Ar.): Yünden yapılmış kalın bir kumaş türü.
a.+ya 38a/7 [=1]
- Abbas (Ar.): Peygamber Efendimiz(sav)’in amcasının ismi.
a.+uñ 37a/8 [=1]
- abd (Ar.): Kul, İnsan.
a.-i 43a/8, 46b/6 [=2]
- āb-dest (Far.): Abdest.
ābdest al-: Namaz kılmak için bedenini belli kısımlarını yıkamak.
a.-dī 43b/11 [=1]
- ‘ābid (Ar.): İbadet eden kişi.
a.+lerden 11a/8 [=1]
- acayib (Ar.): Garip, tuhaf, ilginç.
a. 12b/8, 20b/11 [=2]
acayib gel-: Garip gelmek.
a.-dī 20b/9 [=1]
- ‘aceb (Ar.): Acaba, hayret.
a. 38a/11 [=1]
- ‘aciz (Ar.): Güçsüz, tâkatsiz.
‘aciz kal-: Güçsüz kalmak.
a.-dī 47b/11 [=1]
‘aciz ol-: Güçsüz olmak.
a.-up 47b/4 [=1]
- ‘acz (Ar.): Güçsüzlük.
a. 55b/11 [=1]
- aç: Tok olmayan, Acıkmış olma.
a. 48a/2, 48a/3 [=2]
- aç- : Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek.
a.-dī 54a/9
a.-ıdır 39b/5 [=2]
- ad: İsim, canlı ve cansız varlıkları tanımlamaya yarayan söz.
a. 32a/9, 33a/1
a.+ı 32b/7, 32b/9
a.+ın 19a/5, 32b/7, 32b/8, 32b/9
ad vir-: İsim vermek
a.-düm 5a/8 [=9]
- adam (Ar.): İnsan, Erkek kişi, İyi yetişmiş, değerli kimse.
a. 52b/6 [=1]
- add (Ar.): Sayma.
a. 46a/9 [=1]
- ādem (Ar.): İnsan, ilk peygamber, ilk insan.
a. 9b/4, 32b/1 [=2]
- ‘adem (Ar.): Yokluk.
a.+dedür 16a/9
a.+den 35a/9, 35b/1 [=3]
- ādem oğlanı: İnsan
a.+ları 44b/11, 47a/7 [=2]

<p>Ādem peygamber: İlk insan ve ilk peygamber a. 11b/5 a.+e 30b/10 [=2]</p>	<p>āh: İleme, feryat, ses tonuna göre sevinç, beğenme de ifade eder. a. 28b/4 āh <i>eyle</i>:- İlemek a.-di 20a/2 āh <i>it</i>:- Feryat etmek a.-di 28b/3 a.-erin +(ah iderin) 28b/6 a.-ersin +(ah idersin) 28b/5 [=5]</p>
<p>‘ādet (Ar.): Töre, alışkanlık, gelenek. a. -i <i>nās</i>: İnsanların alışkanlığı a. 2b/8 [=1]</p>	<p>aḥbār (Ar.): Haberler. a.+da 47a/8 [=1]</p>
<p>‘ādil (Ar.): Adalette iş gören, adaletli. a.+dür 43a/9 a.+lerüñ 2b/2 a.+sin 44a/8 <i>ādil ol</i>:- Adaletli olmak. a.-sa 2a/11 [=4]</p>	<p>‘ahd (Ar.): Söz. a. 9a/5 [=1]</p>
<p>‘adl (Ar.): Adalet. a. 10a/4 a.+i 2b/3 a.+üm 43b/1 a.+ümi 43b/3, 43b/4 a.+ümüz 44b/7 a.+üñi 43a/11 [=7]</p>	<p>āḥir (Ar.): Son. a. 13a/7, 25b/9, 29b/1, 59b/9 a.+e 22a/6 a.+i 58a/10 a.+ine 13a/3 a.+î 2a/6 āḥir <i>ol</i>:- Son olmak, bitmek. a.-ub 40b/7 [=9]</p>
<p>āfāt (Ar.): Āfetler. a.+dan 51a/3 [=1]</p>	<p>āḥiret (Ar.): İslam’a göre öbür dünya. a. 17b/5 a.+de 24a/9, 24b/2, 33a/6, 45a/1 a.+deki 51b/11 [=6]</p>
<p>afv (Ar.): Af, bağışlama. <i>afv it</i>:- Bağışlamak, hoşgörü göstermek. a.-edeler+(afv ideler) 5b/1 [=1]</p>	<p>āḥirü’l-emr (Ar.): En sonunda, en nihâyet. a. 53a/3, 58b/7, 58b/9 [=3]</p>
<p>ağac: Gövdesi uzun yıllar yaşayabilen meyve verebilen bitki. a. 25b/6, 25b/8 [=2]</p>	<p>aḥkām (Ar.): Emirler, hükümler. a.+ın 9b/9 a.+ına 13b/6 [=2]</p>
<p>ağır: Tartıda çok çeken, hafif karşıtı. a. 22b/3, 22b/3, 22b/9 [=3]</p>	<p>aḥşam: Akşam. a. 29b/2 [=1]</p>
<p>ağız: Vücûdumuzun bir organı. a.+ına+(agzına) 3b/1 [=1]</p>	<p>ahvāl (Ar.): Durumlar, oluşlar, bulunuşlar. a.+i 44a/9 a.+in 46a/8, 46b/6 [=3]</p>
<p>ağla-: Üzüntüyle gözyaşı dökmek. a.-dı 12a/6, 12b/2, 54a/9, 59a/10 [=4]</p>	

ak- : Akmak.		a.-dılar 29b/8, 30a/7
a.-an 28b/8		a.-dum 52a/6, 54a/7, 55b/2
a.-ardı 29b/4		a.-ıdır 51b/7
a.-dı 28b/11		a.-mak 57a/7
a.-ıtmadum 56b/5	[=4]	a.-sun 38a/4, 38a/5
aķçe : Kūçük gümüş para.		a.-ub 27a/9, 30a/5, 56a/9
a. 40a/7, 59b/2		a.-ur 46a/10
a.+ñi 40a/6, 44a/4		<i>aliver-</i> : Hızlıca almak
a.+ye 51a/6		a.-ür 44b/10
a.+yi 51a/8	[=6]	[=32]
‘āķil (Ar.): Aķıllı kimse.		‘alā (Ar.): Yükseklik, büyüklük.
a. 16b/10, 16b/7	[=2]	a. 4b/1, 6a/4, 6a/9, 6b/11, 25a/3,
‘aķl (Ar.): Aķıl, us.		50a/6, 50a/8
a.+ı 45b/2	[=1]	a.+sı 4a/11, 11b/10, 17b/2, 28a/11
aķrabā (Ar.): Aralarında soy bağı olanlar.		a.+sın 28b/1
a. 10a/7		[=12]
a.+sından 9b/6	[=2]	‘ale’l-iħtiyāc (Ar.) : İhtiyaç üzere.
aksā (Ar.): Son, en son, uzak.		a. 46a/7
a.+dandır 4b/6	[=1]	[=1]
aķvā (Ar.): En kavî, çok kuvvetli.		‘alem (Ar.): Nişan, belirti, alamet.
a.+dur 16a/3	[=1]	a. 14b/2, 15b/5
aķvāl (Ar.): sözler, laflar.		a.+dür 15b/2
a. 14b/6		a.+i 48a/11, 48a/6, 48a/9
a.+in 34a/9		‘alem ol-: Belirti olmak
a.-i 14b/4	[=3]	a.-a 14b/6
āl (Ar.): Aile, evlat, sülâle.		[=7]
a.+i 2a/4	[=1]	‘ālem (Ar.): Dünya, cihan.
al- : Almak.		‘ālem-i melekūt: Meleklerin
a. 40a/7		dünyası
a.-a 41a/7		a.+a 46b/10
a.-alar 7a/8		[=1]
a.-am 44a/4		‘aleyhi’s-selām (Ar.): “Selam üzerine
a.-anuñ 40a/1		olsun” anlamında bir söz.
a.-dı 3b/1, 12a/5, 19b/3, 42b/9,		a. 10b/4
43b/10, 44a/10, 44b/1, 44b/4,		a.+dur 11b/6,
44b/7, 52a/2, 52a/3, 58a/4, 58a/7		[=2]
		‘Ali (Ar.): Özel isim, Dört büyük
		halifeden dördüncüsü.
		a. 11a/1, 11b/2, 11b/5
		a.+ye 10b/11
		[=4]

‘Alīm (Ar.): Allah’ın isimlerinden, her şeyi en ince noktasına kadar bilen, ilmi ezeli ve ebedi olan.

a. 40a/10

a.+dür 8b/8 [=1]

‘Aliyyü (Ar.): Allah’ın isimlerinden, çok yüce.

e. 50a/6 [=1]

Allah (Ar.): Tanrı, âlemleri yoktan var eden yüce yaratıcı.

a. 11b/2, 14b/10, 16b/6, 18a/3, 18a/11, 18b/11, 19a/5, 33a/10, 41a/9, 41a/9

a.+a 31a/8, 57a/2

a.+dan 13a/4, 15b/1, 34b/7, 40b/5

a.+ıyla 52a/10

a.+uñ 31a/5

Allāh te ‘āla: Yüce Allah.

a. 9b/4, 9b/8, 31b/1, 34b/2, 37a/5, 53b/7

a.+dan 39a/6

a.+nuñ 19b/9, 23a/1

a.+ya 9b/11, 17a/10, 20b/6

a.+yı 39a/5, 56a/2 [=32]

alt: Üst’ün zıttı, bir şeyin yere bakan kısmı.

a.+ında 8a/11, 8a/3, 8a/6, 41a/11
[=4]

altı: Bir sayı birimi, beş ve yedi arasındaki rakam.

a. 54a/11, 54a/5 [=2]

altun: Parlak sarı renkte çok değerli bir maden.

a. 44b/2

a.+ı 43b/8, 44b/1 [=3]

‘ām (Ar.): sene, yıl.

a.+dür 10a/1 [=1]

a‘māl (Ar.): İşler, ameller.

a.+in 21b/7 [=1]

‘amel (Ar.): İş, davranış.

a. 8a/4, 13b/6, 22a/7, 29a/11, 52a/10

‘amel-i şālih: İyi iş, güzel davranış.

a.-i 22a/9

‘amel kııl-: İş yapmak.

a.-ursa 9b/9 [=7]

ammā (Ar.): ama, fakat, lakin, şu kadar ki.

a. 2a/11, 4a/4, 6a/3, 9b/4, 9b/5, 14b/8, 15a/2, 15a/7, 18a/7, 28a/6, 41a/10, 44b/4, 47a/5, 47a/6, 50b/7, 53b/5, 58b/8 [=17]

ana: Çocuğu olan kadın, vālide.

a. 8a/10, 10a/7, 53a/3

a.+sı 33b/10, 33b/4

a.+sını 33b/5 [=6]

anca: Öylece, onun kadar.

a.+dur 44b/8 [=1]

ancak: Yalnız, tek, sadece.

a. 32b/8 [=1]

anda: Ol zamirinin bulunma hāli.

a. 8a/10, 43b/4, 43b/5 [=3]

andan: Ol zamirinin ayrılma hāli.

a. 7a/2, 7a/7, 7a/7, 7a/8, 21a/3, 21b/9, 22a/10, 22a/4, 22b/7, 23a/8, 26b/1, 28b/7, 29b/1, 34b/5, 37b/3, 41a/8, 43a/3, 43b/11, 43b/9, 46a/10, 49a/8, 49b/9, 50b/2, 51b/5, 52b/3, 53b/8, 57a/2, 57a/9, 58a/3, 58a/4, 58a/5, 58a/6, 59a/2

a.+dur 46a/5	[=34]	a.+sında 9b/5, 9b/6, 9b/8, 10a/2,	
anı: “O” zamirinin yükleme hâli.		14b/7, 33a/10, 36b/8, 42a/7, 49b/4	[=12]
a. 3b/1, 14a/8, 19a/4, 26b/10,			
40a/2, 41b/2, 41b/3, 41b/7, 45b/1,			
46a/9, 47a/1, 47a/2, 49a/4, 52a/3,			
56b/5, 59b/1	[=16]		
anlar: Onlar.			
a. 2a/6, 22b/3, 22b/5, 28a/7, 52b/8			
a.+a 28a/4, 31a/6			
a.+uñ 23a/8	[=8]		
anuñ: “O” zamirinin iyelik hâli			
a. 1b/4, 1b/6, 2a/2, 2a/4, 5b/9,			
6a/11, 7a/5, 7a/6, 8b/9, 17b/10,			
19b/6, 21b/6, 27a/8, 27a/8, 29a/5,			
32a/4, 34a/4, 35b/3, 35b/5, 37a/7,			
39a/1, 39a/2, 42a/9, 44b/1, 47a/7,			
49a/5, 49a/8, 50a/1, 50a/2, 50a/4,			
50a/5, 56a/2, 56b/2			
a.+la 9b/9, 39b/7	[=35]		
anuñçün: O sebeple.			
a. 28b/10, 28b/6	[=2]		
añ-: Anmak, sözünü etmek, zikretmek.			
a.-dum 36a/9, 36b/1			
a.-mıñ 44a/1	[=3]		
aña: “O” zamirinin yönelme hâli.			
a. 3a/5, 3a/9, 7b/1, 8a/9, 8b/2,			
8b/4, 19a/7, 24a/1, 33a/1, 34b/3,			
34b/3, 35a/6, 38b/11, 38b/9,			
40a/8, 44a/2, 44b/9, 46a/10,			
51a/11, 52a/10, 56a/4	[=21]		
añıl-: Anılmak, sözü edilmek.			
a.-masın 32a/5	[=1]		
añla-: Anlamak, kavramak.			
a.-yup 5a/5	[=1]		
ara: İki şeyin arasındaki mesafe, açıklık.			
a.+da 27b/8, 43b/6, 52a/7			
		a.+sında 9b/5, 9b/6, 9b/8, 10a/2,	
		14b/7, 33a/10, 36b/8, 42a/7, 49b/4	[=12]
		ara-: Aramak, bakınmak.	
		a.-dı 44a/6	[=1]
		‘Arab (Ar.): Bir kavim adı.	
		a. 11b/6	[=1]
		‘araz (Ar.): İşaret, kendi kendine vücut	
		bulamayıp başka bir cevherle	
		meydana gelen hal ve keyfiyet.	
		a.+dan 39a/3	[=1]
		ard: Arka, geri taraf.	
		a.+ın 37b/4, 37b/4	
		a.+mca 38b/5, 50b/2	
		a.+umca 55b/5	[=5]
		‘arız (Ar.): Tesadüfi vak’a.	
		‘arız ol-: Tesadüfen olmak.	
		a.-dı 33b/7	
		a.-ub 56a/6	[=2]
		‘arī(Ar.): Çıplak, hür.	
		a.+dür 39a/2	[=1]
		armağān (Far.): Hediye, karşılıksız verilen	
		şey.	
		a. 2b/11, 3a/10, 3a/2, 3a/7, 4a/1,	
		4a/5, 4a/8, 4a/9, 5a/8	
		a.+ı 2b/10	
		a.+ıla 2b/10	[=11]
		‘arş (Ar.): Çadır, çatı, dokuzuncu gök.	
		a. 8a/3	
		a.+a 47a/9	
		a.+ı 8a/11, 8a/6	[=4]
		art-: Artmak, çoğalmak.	
		a.-a 41a/9	
		a.-ugrak 17b/10	
		a.-urub 32a/5	
		a.-urur 7a/2, 16b/6, 17a/7	[=6]

- artık: Fazla, ziyade, artan.
a. 4a/6, 36b/9, 45a/6 [=3]
- artuk: Fazla, ziyade, bundan böyle.
a. 51b/5 [=1]
- ‘arz (Ar.): Bir büyüğe sunma.
a.+ları 10a/2
‘arz eyle-: Göstermek, bildirmek.
a.-di 55b/7, 59a/4
‘arz it-: Sunmak.
a. 55b/7
a.-diler 3a/5
a.-memekdür 38a/3 [=5]
- arzīn (Ar.): Dünyalar.
a.+e 46b/11 [=1]
- arzū (Far.): İstek, heves.
a.+sı 17a/11, 41a/9
a.+sın 17a/6
arzū it-: İstemek
a.-erdüm+(arzu iderdüm) 38b/7
[=4]
- as- : Asmak fiili, idam etmek
a.-ılmakdır 27b/11
a.-maga 27a/9
a.-uñ 28a/1 [=3]
- ‘aşā (Ar.): El değneği, sopa.
a. 27a/1, 30b/8 [=2]
- āsān (Far.) Kolay.
a. 5b/10, 51a/11
a.+dur 6a/1
a.+lıgıla 45a/3
āsān eyle-: kolaylaştırmak
a.-mişdür 46a/2
āsān ol-: kolay olmak.
a.-ur 46a/7 [=6]
- Aşhāb (Ar.): Sahabiler, Peygamberimiz’i
gören kimseler.
a.+ı 2a/5 [=1]
- Aşhāb-ı Khef (Ar.): Kur’ân’da bahsi
geçen ve “Yedi uyurlar” diye
bilinen bir grup.
a.-ı 11b/1, 20a/8, 21a/4 [=4]
- aşıl-: Asılmak fiili.
a.-ursın 25b/7 [=1]
- ‘aşı (Ar.): Karşı gelen, isyankar
a. 36a/1, 36a/5, 36b/10, 36b/8,
48b/3
a.+lerden 35b/11
a.+leri 40b/11
a.+lerüñ 53a/7
‘aşı ol-: Karşı gelmek.
a.-an 49b/6
a.-anları 34b/1 [=10]
- aşlā (Ar.): Hiçbir zaman.
a. 16b/1, 28b/4, 41b/7, 55b/11
[=4]
- aşağa: Aşağı, yukarı zıttı.
a. 40b/11 [=1]
- ‘aşıq (Ar.): Bir kimseye veya şeye şiddetli
sevgi duyan kişi.
a. 27a/7, 19b/9, 20a/3
‘aşıq ol-: Sevgi duymak.
a.-mamış 56b/5 [=4]
- ‘aşırā (Ar.): Onuncu olarak.
a. 45b/9 [=1]
- ‘aşq (Ar.): Sevgi
a. 29a/4
a.+ı 41a/9
a.+ına 27a/8
a.+ında 56b/7 [=4]
- at: Binek ve yük taşıma hayvanı.
a.+a 42a/2
a.+ına 43b/8

a.+lu 43b/6, 44a/1, 44a/10, 44a/5 [=6]	a.+m+(ayagın) 3a/11, 3b/10, 3b/3 a.+ma+(ayagina) 19b/1 a.+ların 28b/7 a.+uñı+(ayaguñı) 53a/7 [=8]
at-: Atmak fiili. a. 30a/3 a.-ana 28b/2 a.-dı 28b/3, 30a/5 a.-dılar 40b/2, 56a/9 a.-ub 28a/2, 29a/10 [=8]	‘ayb (Ar.): Utanılacak şey, kusur. a.+dan 34a/6, 34a/7 a.+ın 36b/9, 49b/3 a.+ların 35b/9 [=5]
ata: Baba, büyükler a. 10a/7 a.+ma 45b/1 a.+mdan 45a/11 a.+sı 44b/1, 44b/4 a.+sın 44b/5 a.+sına 52b/1 a.+sından 45b/1, 51a/5 [=9]	āyet(Ar.): Kur’an’ın her bir cümlesi. a. 7a/1, 7a/3, 11a/10, 11a/2, 11b/1 a.+den 2a/9 a.+e 11a/7 a.+i 10b/5, 11a/1, 11a/2, 13a/1, 13a/2, 13a/3 a.+ine 21a/11 [=14]
āvāz (Ar.): Ses, seda. a. 50b/7, 57a/5 a.+ı 29b/6 a.+ları 42a/5 āvāz <i>gel-</i> : Ses duymak. a.-di 30b/2, 53b/3 a.-ür 38b/8 a.-ürdi 27a/2, 29b/8 [=9]	Āyete’l-kürsī (Ar.): Bakara Suresinin 255. ayeti. a. 4b/1, 4b/3, 10b/4, 10b/10, 11a/6, 13a/5, 13a/8, 14b/1 a.+dür 12a/1, 13a/1 a.+den 11b/4 a.+yi 13a/11 [=12]
avuç: Elin iç kısmı, elin alabildiği miktar. a.+ıyla+(avcıyla) 12a/4 a.+ladı 12a/4 [=2]	ayrıl-: Ayrılmak fiili. a.-maya 14a/4 [=1]
ay: Ortalama 30 günlük zaman birimi a. 46b/2, 46b/3 a.+dur 46b/1 [=3]	ayruç: Gayri, ayrı. a. 12a/11, 42b/6 [=2]
aya: Avuç içi. a.+sına 39b/9 [=1]	az: Çok zıttı, yetersiz. a. 29b/11, 45a/7, 45b/2, 49b/10 a.+dur 46a/3 [=5]
ayacık: Ayakcık, ayak. a.+ın 20b/1 [=1]	az-: Azmak fiili. a.-durmaga 21a/5 [=1]
ayak: Yürüme uzvu. a.+ı+(ayagi) 4a/2, 41a/11	a‘zā (Ar.): Uzuvar, organlar. a.+sın 29b/6, 50a/1 [=2] ‘azāb (Ar.): İşkence, keder. a. 45a/1 a.+a 47a/5

a.+dan 24b/2, 34a/7	a.-ur 3b/1	[=1]
a.+ın 13b/9	‘azze şānehü: Allah’a övgü sözü.	
a.+ına 23a/2	a. 6a/4, 17a/2	[=2]
<i>azab it-</i> : İşkence etmek.		
a.-em+(azab idem) 22b/4	B	[=7]
āzād (Far.): Kurtulmuş, serbest olan.	bāb(Ar.): Mevzu, husus.	
<i>āzād kııl-</i> : Serbest bırakmak.	b.+da 25b/4	
a.-dum 26b/7	b.+ında 4a/9	
āzāl (Ar.): Ezeller, öncesiz zamanlar.	b.+ından 3a/1, 4b/6	[=4]
a.+de 58b/7, 59b/7	ba‘de (Ar.): Sonra.	
a.‘zam (Ar.): Büyük.	b. 20a/5	[=1]
a.+dur 11b/2	ba‘dehū(Ar.): Ondan sonra.	
a.+ı 12a/1, 18a/9	b. 46a/11, 52b/9	[=2]
‘azamet (Ar.): Büyüklük, ululuk.	Bağdād: Irak’ın başkenti.	
a.+i 48b/2	b. 25a/7	
a.+in 48a/5	b.+a 30a/8	
a.+ine 8b/7	b.+da 59b/10	
azğunluk: Azma hali, aşırılık.	b.+ı 29b/10	[=4]
a.+da 23a/10	bağışla-: Affetmek.	
‘Azīm (Ar.): Allah’ın isimlerinden, pek azametli olan, yüce.	b.-yıcıdur 38a/1	[=1]
e. 47a/6	bağlan-: Bağlanmak fiili.	
‘azīz (Far.): Muhterem, sayın	b.-magıla 24a/3	[=1]
a.19b/7	baḥīl (Ar.): Hasis, cimri, tamahkār.	
‘azīz kııl-: Kıymetli hale getirmek.	b. 57a/6	[=1]
a.-dı 41b/2	bahr (Ar.): Deniz, derya.	
a.-dugın 42a/3	b.+inden 1b/6	[=1]
a.-ıdır 41b/2	baḥş (Ar.): Söz, anlam.	
‘Azīz: Allah’ın isimlerinden, mağlup edilmesi imkansız olan.	<i>baḥş it-</i> : Anlatmak, söz etmek.	
a.34a/9, 42a/3	b.-erlerdi+(bahs iderlerdi) 11b/1	[=1]
‘azm (Ar.): Kesin, karar.	ba‘idü’l-menāl (Ar.): Elde edilmekten uzak.	
‘azm it-: Karırlılık göstermek.	b.+dür 6a/5	[=1]
a.-düm 52a/5	bā‘iş (Ar.): Allah’ın sıfatlarıdır.	
azuḳ: Yiyecek şeyler, besin, rızık.	b. 56b/7	[=1]
<i>azuk ol-</i> : Yiyecek olmak.		

- bağ-: Bakmak fiili.
 b.-a 36a/2, 36a/2, 36a/3
 b.-dı 37b/3, 53b/11
 b.-dum 36a/8
 b.-mak 2b/2 [=7]
- Bağara (Ar.): Kur'an'ın ikinci ve en uzun sūresi.
 b. 12a/1
 b.+dur 11b/11 [=2]
- bāki (Ar.): Daimi, kalıcı.
 b. 13a/10, 28a/5, 37a/11
 b.+dür 57b/8, 57b/8
 b.+dürür 31b/2
 b.+sin 38b/4
bāki kal-: Sürekli olmak.
 b.-ıdır 37a/4 [=8]
- bā-lāzım (Far.)+(Ar.): Gerekli.
 b.+dur 31b/3 [=1]
- balık: Suda yaşayan hayvanların genel adı.
 b. 47b/9, 48a/1, 48a/11, 48a/9, 48b/1
 b.+(balıg) 48a/7
 b.-ı+(balığı) 48a/6 [=7]
- baña: “Ben” zamirinin yönelme hali.
 b. 8a/8, 26b/8, 27b/7, 28a/5, 36a/10, 36a/7, 40a/8, 43a/11, 47a/10, 55b/6 [=10]
- Bārī (Ar.): Allah'ın isimlerinden, her şeyin aza ve cihazını birbirine uygun yaratan.
 b. 35a/10, 6a/4, 58a/9
 b.+dür 16a/11 [=3]
- bas-: Ayakla çiğnemek.
 b.-ub 53a/7 [=1]
- Bāsiṭ (Ar.): Allah'ın isimlerinden, dilediğine bolluk veren, açan genişleten.
 e. 40b/8 [=1]
- Baṣīr (Ar.): Allah'ın isimlerinden, her şeyi gören.
 b. 42a/6
 b.+dür 42a/9 [=2]
- Başra (Ar.): Bir şehir adı.
 b. 52b/6
 b.+da 52a/2, 52b/3
 b.+ya 52a/5 [=4]
- baṣṭ (Ar.): Yayma, açma, genişçe anlatma.
baṣṭ it-: Yaymak, dağıtmak.
 b.-üp+(bastidüb) 40b/9 [=1]
- baş: Vücüdümüzün en önemli kısımlarından, bir şeyin en üst ve ön kısmına verilen ad, başlama noktası.
 b. 27a/9
 b.+ı 13b/10, 37b/2
 b.+ın 25b/6, 25b/8, 29b/3
 b.+ında 42b/5
 b.+ından 27b/11
 b.+uñdan 25b/7 [=9]
- bāṭıl (Ar.): Boş, yalan.
 b. 14b/10, 15a/9 [=2]
- bāṭın (Ar.): iç yüz, gizli görünmeyen nesne.
 b. 7a/3
 b.+da 7a/9
 b.+ı 6b/5, 7a/9, 18b/1
 b.+ıla 24a/2
 b.+ın 18b/5, 46a/9
 b.+ı 18b/2, 18b/3 [=10]
- ba‘zı (Ar.): Birazı, bir kısmı.

- b. 2b/7, 4a/9, 4b/4, 5a/6, 6a/2,
9a/6, 10a/7, 10a/7, 18a/10, 19a/4,
23b/7, 31b/7, 35b/1, 37a/8, 38a/6,
41a/2, 47a/8, 51a/5, 53b/10,
58b/11, 59a/3
b.+lar 6b/7, 15b/9 [=24]
- ba^çzu (Ar.): Birazı, bir kısmı.
b. 2a/8 [=1]
- beg: Beyliğin başında bulunan kimse,
aşiret reisi, emir
b.+ler 35a/5 [=1]
- be-gâyet (Far.): Son derece, çok fazla.
b. 30a/10, 46a/1 [=2]
- beķā (Ar.): Sonu olmama, bulunduğu
halde kalma.
b. 17a/3
b.+yla 17a/5 [=2]
- bekci: Bekleme ve koruma görevlisi.
b. 12a/3 [=1]
- bekle-: Beklemek fiili, bir kişi veya şeyin
gelişini beklemek.
b.-düm 12b/2, 12b/6 [=2]
- bel: İnsan vücudunun göğüsle karın
arasındaki daralan orta kısmın
arka tarafı.
b.+inden 43b/7 [=1]
- belā (Ar.): Zahmet, eziyet.
b. 21a/1
b.+sına 31a/9, 56a/3, 56b/1
b.+mdan 56a/11 [=5]
- belī (Ar.): Evet.
b. 9a/4 [=1]
- belki (Far.): İhtimāl, umulur, olabilir.
b. 15b/9, 23b/3, 24a/1, 31b/2,
46b/9, 47a/4, 53a/5 [=7]
- bellü: Bilinen, açık meydana olan.
b.+dür 33a/2 [=1]
- belür-: Meydana çıkma, görünür hale
gelmek.
b.-diginden 31b/9
b.-siz 49b/4 [=2]
- ben: Teķıl birinci şahıs zamiri.
b. 4a/9, 12a/10, 12b/11, 13a/7,
17b/10, 18b/10, 20b/5, 25b/8,
26a/7, 26b/2, 30b/9, 31a/3,
34b/10, 34b/7, 36b/7, 38a/10,
43a/5, 44a/3, 49a/1, 49a/4, 49a/7,
49a/8, 51a/6, 52b/5, 52b/8, 53a/1,
53a/3, 53a/9, 54a/1, 54a/10,
54a/5, 58a/2
b.+a+(baña) 8b/1, 9a/2, 13a/7,
17b/10, 17b/8, 18a/3, 18a/6,
19b/2, 29a/10, 30b/11, 36b/5,
38a/8, 40b/6, 43a/6, 44a/9, 49a/3,
51a/7, 52b/7, 53b/3, 59b/2
b.+cileyin 34b/7, 58a/1, 58a/9
b.+den 8b/11, 8b/3, 36b/9, 52b/8,
57a/7
b.+i 8a/8, 8a/8, 8b/2, 8b/3, 12a/3,
12a/7, 12b/8, 18a/4, 20b/3, 20b/6,
20b/7, 26a/9, 30a/1, 41a/6, 48a/2,
48a/3, 50b/3, 58a/7, 9a/1, 33b/3,
36b/7, 53a/8, 56b/7
b.+im 20b/7
b.+üm 4a/4, 21b/11, 22a/9, 26a/8,
27b/7, 30a/3, 38b/9, 43a/7, 43b/1,
43b/4, 50b/10, 53a/2, 53a/4,
56a/11, 56b/6, 57a/6, 17b/9ve,
36b/4, 40a/1, 40b/6, 51a/1 [=105]
- Benī-İsrā'īl (Ar.): Geçmiş kavimlerden
bir kavim.
b.+de 48b/5, 33b/3 [=2]

beñ[i]z: Yüz rengi yüz, çehre.	b.-mişlardur 3b/6 [=6]
b.+i 29a/2	beyt (Ar.): Mesken, hane, ev.
b.+üm 28b/11 [=2]	b. 2b/4, 3b/4, 5b/1, 5b/5, 56b/2
beñze-: Başka bir şeyi andırmak.	b.+inden 9b/7 [=6]
b.-r 6b/1, 7a/6, 7a/7, 25a/2, 25a/2 [=5]	Beytü'l-mukaddes (Ar.): Kudüs Camii, Mescid-i Aksâ.
ber-ḥarāb (Far.): Kırık dökük.	b.+de 38a/6, 51b/8 [=8]
<i>ber-harab ol-</i> : Darmadağın olmak.	bīnar: Çeşme, su oluşu.
b.+olmuş 53b/11 [=1]	b. 43b/4, 44a/2
beraber (Far.): birlikte bulunan, bir arada.	b.+a 43b/6, 43b/9, 44a/2
b.+üz 52b/8 [=1]	b.+dan 43b/9 [=6]
berdār (Far.): Asılmış.	bırak-: Bırakmak fiili, koyvermek.
<i>ber-dar it-</i> : Asmak, idam etmek.	b.-anuñ+(bıraganuñ) 30b/7
b.-diler 29b/11 [=1]	b.-dı 30b/6, 40a/1
berekāt (Ar.): Bolluklar, mutluluklar.	b.-ıdır+(bıragıdır) 40b/11
b.+ı 23a/1	b.-ur+(bıragur) 17a/6 [=5]
b.+ında 11a/10, 21a/8, 32b/2 [=4]	bīçāre: Çaresiz
berk: Sert, sağlam.	b. 22a/8, 22b/4 [=2]
b. 12b/7 [=1]	bī-gayāt(Far.): sonu olmayanlar.
berü: Yakın mesafede bulunan.	b. 1b/1 [=1]
b. 38b/7 [=1]	bī-gümān (Far.): Şüphesiz.
bervech (Far.): olarak, olduğu gibi.	b. 53b/5 [=1]
b.+ile 4b/5 [=1]	bī-hadd (Far.): Hadsiz, sınırsız.
beş: Dörtten sonra gelen rakam.	b. 22a/7 [=1]
b. 37a/9 [=1]	bil-: Bilmek fiili.
beşer (Ar.): İnsan, insanlık.	b. 13a/10, 15a/5, 46a/8
b. 11b/5, 14a/8	b.-di 33a/10, 39a/5, 42a/1, 42a/8, 48a/4, 56b/7
b.+dendür 6a/2 [=3]	b.-digi 40b/6
beyān(Ar.): Bildirme, söyleme, açıklama.	b.-dirme 36b/7
b. 48b/2	b.-dügi 40a/11
b.-ı 4b/2	b.-dügimi 43b/5
<i>beyān it-</i> : Açıklamak.	b.-düm 43a/3
b.-ebile+(beyan idebile) 14a/8	b.-dün 42b/11
b.-erken+(beyan iderken) 10b/5	b.-dür 36b/5, 44a/9, 49a/4
b.-evüz+(beyan idevüz) 14b/11	
<i>beyān kıt-</i> : Bildirmek.	

b.-e 13b/4, 14a/1, 38a/2, 49b/2, 50a/8
b.-ecek 46a/6
b.-en 49b/11
b.-gil 22a/9, 23b/10
b.-hakk 14b/11, 14b/8, 15a/3, 15a/5
b.-hakkdur 15b/1
b.-icidür 34a/9
b.-meden 52a/3
b.-mediler 8a/4
b.-medin 24b/11
b.-mege 28b/1
b.-mek 16b/10, 16b/9, 17a/7
b.-mekden 47a/7
b.-mesün 49b/3, 49b/5
b.-meye 14a/5, 24b/10, 24b/8, 36b/10
b.-mez 49b/9
b.-mezler 44b/11
b.-mezmiş 48a/5
b.-mezüz 52b/11
b.-se 32a/11, 34b/2, 37a/5, 57b/8
b.-ür 8b/9, 16b/8, 28b/6, 32b/8, 32b/8, 32b/9, 46a/10, 46a/5, 46a/8, 49b/9 [=65]

Bilāl (Ar.): Özel isim, Peygamberimiz'in āzādı Habeşî kölesi ve müezzini.

b.+dür 11b/9 [=1]

bile: Birlikte, beraber.

b. 4b/8, 20a/10, 49a/1, 52b/7, 53a/7, 57a/1, 57b/8

b.+sinde 52b/4 [=8]

bilek: Elle kolu, ayakla baldırın birleştiren uzuv.

b.+lerine 28b/9

b.+lerüñe 29a/3 [=2]

bin-: Binmek fiili.

b.-di 43b/8

b.-dürüñ 42a/2

b.-üb 41a/8, 54a/8 [=4]

bī-nihāyāt (Far.): Sonları olmayan.

b. 1b/1 [=1]

bī-nihāyet (Far.): Sonu olmayan.

b. 1b/5 [=1]

biñ: On defa yüz sayısının ederi.

b. 21a/5, 21a/8, 32b/7, 32b/7, 32b/8, 32b/9, 32b/9, 34b/9, 37a/9, 43b/7, 48a/11, 48b/6, 48b/9, 48b/9, 51a/6, 51a/8, 58a/2, 58a/3, 58a/6, 59b/2, 59b/5, 59b/5 [=22]

bir: İlk sayı, tek ve eşi benzeri bulunmayan.

b. 2b/2, 2b/3, 3a/11, 3a/8, 4a/10, 6a/6, 8a/3, 8b/5, 10b/10, 10b/6, 11a/11, 11a/5, 12a/4, 12a/7, 12b/8, 14b/3, 16a/8, 18b/7, 18b/8, 19a/11, 19a/8, 19a/9, 19a/9, 19b/2, 19b/3, 19b/5, 19b/6, 20a/2, 20a/9, 21a/4, 21a/7, 22a/6, 22a/9, 22b/7, 22b/8, 22b/9, 22b/9, 24b/11, 25b/6, 26b/3, 27a/2, 27a/5, 28a/3, 28a/5, 28b/2, 28b/5, 29a/7, 29b/3, 29b/6, 30a/1, 30b/5, 30b/9, 30b/9, 33b/11, 33b/3, 33b/4, 33b/4, 33b/9, 34b/4, 34b/4, 34b/5, 37a/8, 37b/2, 37b/8, 38a/7, 38b/1, 38b/8, 39b/6, 39b/6, 41a/5, 41b/3, 41b/5, 41b/6, 41b/7, 41b/8, 41b/9, 42a/10, 42a/2, 42b/4, 42b/5, 42b/6, 42b/6, 43b/11, 43b/6, 43b/7, 43b/9, 45a/10,

- 45a/8, 45a/8, 45b/5, 45b/5,
46a/11, 46a/11, 46b/10, 46b/11,
46b/3, 47a/2, 47a/3, 47b/2, 47b/5,
47b/9, 48a/7, 48b/5, 50b/1, 51b/5,
51b/8, 51b/9, 52a/1, 52a/2, 52a/4,
52a/6, 52b/11, 52b/4, 52b/5,
52b/6, 54a/11, 54a/8, 54a/8,
55b/1, 55b/2, 56a/5, 56a/7, 56b/4,
57a/4, 57a/5, 57a/8, 57b/10,
57b/11, 57b/11, 58a/2, 58a/4,
58a/7, 59a/1, 59a/2, 59a/6, 59b/1,
59b/10
b.+dür 58b/1, 58b/2
b.+i 3a/6, 8a/5, 8a/9, 51b/11,
52a/1, 52a/2, 52a/8
b.+ibirinden 35a/11
b.+ibirine 51b/10, 52a/7
b.+in 21b/5, 26b/5, 35b/11, 41a/4
b.+inde 44b/7
b.+inden 29b/5
b.+ine 42a/11
b.+inüñ 21b/8, 36b/3
b.+isi 30a/8 [=159]
biraz: Bir parça, azıcık.
b. 39a/8 [=1]
biri: Bir tanesi, bir teki.
b.+si 47a/9 [=1]
birkaç: Az sayıda, çok olmayan.
b. 25b/4 [=1]
birle: İle, gibi.
b. 17a/3, 21a/8, 21b/2, 48b/9 [=4]
Bi'smi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm (Ar.):
Rahman ve Rahim olan Allah'ın
adıyla.
b. 19b/4, 54a/2 [=2]
bî-şümâr (Far.): Hadsiz, sayısız, pek çok.
b. 22a/8 [=1]
bi'i: Yazı, ferman, mektup.
b. 22a/5, 39a/10, 39a/9, 41a/5
b.+ler 21b/8, 22a/4
b.+lerden 21b/10, 22a/2
b.+sin 22b/7, 22b/8
b.+yi 41a/7
b.+yle 22b/2 [=12]
biz: Çokluk 1. şahıs.
b. 14a/11, 20b/3, 30b/4, 43a/4,
52b/10
b.+i 20a/11, 52b/11
b.+imdür 19a/4
b.+üm 30b/5
b.+im 44b/7 [=9]
bizzât (Ar.): Şahsen, kendi kendisine.
b. 39b/3
b.+dur 31b/4, 58a/11 [=3]
boğazla-: Öldürmek.
b.+ dı 33b/4 [=1]
bol: Fazla, ziyade.
b.+dur 34a/3 [=1]
borc: Geri verilmek üzere alınan para
veya eşya.
b. 57a/3, 57a/6, 57a/9
b.+dan 57a/4
b.+umu 57a/8 [=5]
boştân (Far.): Sebze bahçesi.
b. 41b/10
b.+a 41b/11 [=2]
boyun: Kafa ile gövdeyi birleştiren uzuv.
b.+larına 20b/9 [=1]
böyle: Bunun gibi, buna benzer.
b. 9b/3, 28b/5, 29b/7, 38b/1, 44a/5
b.+dür 9b/2 [=6]
böyle it- : Bunun gibi yapmak.

b.-dün 28b/10 [=1]
bu: Zaman, yer ve sözde yakın. İşaret ifadesi içerir.
b. 2a/9, 3a/6, 3b/6, 4b/3, 5a/7, 7a/1, 7a/3, 7a/9, 8a/11, 8b/10, 9b/2, 9b/3, 9b/3, 10b/5, 11a/1, 11a/10, 11a/2, 11a/7, 12b/1, 12b/5, 12b/7, 12b/7, 13a/1, 13a/2, 13a/3, 13a/5, 13a/7, 13a/9, 13b/7, 13b/9, 14a/3, 14a/4, 14a/8, 14a/9, 14b/11, 15a/1, 15a/11, 15a/4, 15a/6, 15a/9, 15b/5, 15b/7, 16a/11, 16a/2, 16a/6, 16b/10, 16b/11, 16b/5, 16b/9, 17a/1, 17a/10, 17a/4, 17a/5, 17a/5, 18b/5, 19b/3, 19b/4, 20b/2, 20b/5, 20b/8, 20b/9, 21b/10, 21b/3, 22a/1, 22a/10, 22a/10, 22a/2, 22a/3, 22a/4, 22b/10, 22b/3, 22b/4, 22b/5kul, 22b/7, 23a/9, 23b/2, 24a/6, 24a/7, 24b/1, 24b/1, 24b/10, 24b/11, 24b/6, 24b/7, 25a/1, 25b/4, 25b/7, 26b/1, 26b/11, 26b/4, 26b/6, 26b/9, 27a/11, 27a/11, 27a/2, 27b/2, 28b/2, 28b/9, 29a/9, 29b/1, 30a/11, 30a/9, 30b/11, 31b/10, 31b/10, 31b/6, 31b/8, 32b/1, 32b/1, 32b/11, 32b/2, 32b/4, 32b/6, 33a/2, 33a/6, 33a/7, 33a/8, 33b/5, 33b/7, 34a/3, 34b/6, 35a/5, 36a/4, 37a/10, 37a/4, 37b/6, 38a/1, 38a/11, 38b/2, 38b/5, 38b/6, 40a/5, 41b/10, 42b/11, 42b/7, 44a/10, 44a/5, 44a/9, 44b/2, 44b/3, 44b/4, 44b/5, 44b/9,

45b/11, 47b/8, 48a/1, 48a/2, 48a/9, 49a/11, 49a/4, 49b/6, 51a/6, 52a/10, 52a/8, 52b/10, 52b/6, 54a/5, 55b/1, 55b/1, 55b/1, 55b/2, 55b/3, 55b/7, 57b/2, 58a/7, 59a/6, 59a/8
b.+dur 28a/9, 30b/7, 46b/4, 53a/8, 53b/5
b.+nca 21a/1, 21a/5, 28b/4, 38b/6, 45a/10
b.+ncılayın 48a/10
b.+nda 16a/6, 55b/4, 58a/8
b.+ndan 11a/2, 13b/9, 25b/4, 28b/11, 39b/11, 49b/4, 53a/10, 53a/9, 56b/8
b.+nı 22b/2, 36b/2, 41b/6, 42a/2, 46a/2, 54a/10
b.+nlar 20a/10, 20b/3, 56a/9
b.+nlara 9a/9, 11b/3, 20b/2, 20b/8, 24a/7, 52b/9, 56a/9
b.+nlardur 33a/4
b.+nları 9a/11, 21a/5, 24a/8
b.+nlarıñla 20a/9
b.+nuñ 4a/5, 9b/11, 10a/4, 13b/7, 14a/2, 14a/5, 20a/11, 30a/10, 37a/1, 48b/1
b.+ña 4a/6, 18a/6, 36b/2, 42a/1, 52b/10
b.+ydı 42b/2
[=227]

bugün: İçinde bulunulan gün.

b. 27a/4, 38b/8, 46b/4, 48a/2, 48a/3 [=5]

bul-: Bulmak fiili, arayarak elde etmek.

b.-dı 3a/11, 43b/10, 44a/2
b.-dılar 26a/4, 41b/10

- b.-duñuz 26a/10, 26a/9
b.-ımadık 26a/6
b.-ımadılar 26a/3, 26a/3, 26b/5
b.-ımaduk 26a/5
b.-ımadum 19a/2
b.-ımazsın 19a/4
b.-ınmadı 59a/1
b.-madı 3a/10, 44a/6
b.-maya 12b/10, 13a/5
b.-ub 10a/5 [=20]
- buluť: Su buharlaşmasıyla meydana gelen gökyüzündeki hava kütlesi.
b.+dan 14a/6
b.+lar 14a/2 [=2]
- bunca: Bu kadar bu derecede.
b. 45b/3, 46b/2, 46b/3, 46b/4, 47b/10, 47b/7, 48b/9, 58a/5, 58a/7 [=9]
- buñal-: Sıkıntıya uğramak, iç sıkıntısı olmak.
b.-dı 19a/10 [=1]
- Burāk (Ar.): Peygamber Efendimiz'in miraçtaki bineği.
b. 41a/10, 41a/7
b.+a 41a/8 [=3]
- burun: Yüzümüzdeki koku ve nefes almamızı sağlayan uzuv.
b.+ı+(burnı) 48a/8 [=1]
- buyur-: Emretmek.
b.-dı 12a/2, 23a/3
b.-dugın 56a/2
b.-dugında 43a/10
b.-ur 41b/1, 45a/7 [=6]
- buzadı: Yeni doğmuş ve sütten kesilmemiş sığır yavrusu.
b.+mñ 33b/5
- b.+yı 33b/4 [=2]
- bülend-āvāz (Far.): Yüksek ses, haykırma.
b.+la 27b/2 [=1]
- bürin-: Sarılmak.
b.-miş 38a/7 [=1]
- büyük: yüce, yüksek.
b. 50b/7 [=1]
- C**
- cam: Pencere, şeffaf madde.
c. 19b/2, 19b/3, 19b/5, 19b/5 [=4]
- cān (Far.): Can, ruh, hayat.
c. 27a/9, 29b/3, 37b/5
c.+ları 40b/10
can ismarla-: Can vermek.
c.-dı 19a/1
can vır-: Can vermek.
c.-di 19a/6, 46b/5 [=7]
- cārī (Ar.): Geçerli, muteber.
cari ol-: Yürürlükte olmak.
c.-mışdur 2b/9
c.-up 23a/11 [=2]
- cāriye (Ar.): Parayla satın alınan kız veya kadın köle.
c.+ñi 40a/5, 40a/7
c.+si 39b/6
c.+ye 40a/2
c.+yi 39b/11 [=5]
- cāiz (Ar.): Olabilir, işlenilmesi uygun olan.
cāyiz degül: Olmaz.
c.+dür 15a/6
cāyiz ol-: İşlenilmesi uygun olmak.
c.-dıysa 2b/8 [=2]

- Cebbār (Ar.): Allah'ın isimlerinden, azamet ve kudret sahibi, istediğini mutlak yapan.
c. 34a/10
c.+dur 34b/2 [=2]
- ceberūt (Ar.): Aşırı büyüklük, Allah'ın büyüklüğü.
c. 1b/4 [=1]
- Cebrāil (Ar.): Vahiy meleğinin ismi.
c. 40b/2, 40b/5, 44a/11 [=3]
- celāl (Ar.): Büyüklük, ululuk.
c. 52a/11 [=1]
- Celīl (Ar.): Allah'ın isimlerinden, azamet sahibi olan, ululuk sahibi olan.
e. 52a/11 [=1]
- cemāāt (Ar.): İnsan topluluğu.
c. 26b/1, 26b/6, 49a/4, 49a/5
c.+e 59b/11 [=5]
- cemī^c (Ar.): Cümle, hep, bütün.
c. 3a/4, 4b/1, 8b/5, 10a/1, 10a/2, 16a/9, 16b/2, 24a/2, 24b/5, 33a/5, 33a/9, 34b/2, 35a/3, 37a/2, 37a/3, 39a/4, 42a/5, 42a/6, 46a/5, 46a/6, 46a/8, 46a/9, 47b/6, 50a/1, 51a/9, 51b/1, 53a/3, 56a/2, 56b/1, 56b/11, 57b/4, 58a/2
[=32]
- cem^c (Ar.): Toplama, yığma.
cem^c it-: Toplamak.
c.-diler 29b/8
c.-üp+(cem 12a/3
c.-üp+(cem^c idüp) 3a/5 [=3]
- cenāze (Ar.): İnsan ölüsü.
c. 49b/3, 52b/4, 52b/6
c.+ye 52b/6 [=4]
- cennet (Ar.): Uçmak, çok ferah ve havadar yer.
c. 4b/10, 11a/7
c.+de 40a/3, 59b/1
c.+e 32b/2, 36b/2 [=6]
- cevāb (Ar.): Sorulan şeye verilen karşılık.
c. 14b/5, 15a/11, 32b/3
cevāb vir-: Sorulan şeye sözle mukabele etmek.
c.-medi 25b/5 [=4]
- cevāhir (Ar.): Cevherler, kıymetli taşlar.
c.+den 39a/3 [=1]
- ceviz (Ar.): Uzun ömürlü meyveli bir ağaç.
c.+e 25a/1 [=1]
- cevr (Ar.): Haksızlık, ezā, eziyet, zulüm.
cevr it-: Eziyet etmek.
c.-mekden 44b/11 [=1]
- ceyş (Ar.): Asker, ordu.
c. 37a/9, 37b/1 [=2]
- cezā (Ar.): Suça karşı tatbik edilen müeyyide.
c. 42a/7, 45a/1
c.+sı 9a/11, 30b/7, 53a/8 [=5]
- cihan (Ar.): Dünya.
c.+da 18b/6 [=1]
- cihhet (Ar.): Yön, taraf, yan.
c.+le 16b/9, 16b/10 [=1]
- cinn (Ar.): Gözle görülmeyen yaratık.
c.+dür 23b/2 [=1]
- cinnī (Ar.): Cinlere ait, cin taifesinden.
c.+den 3a/4 [=1]
- cins (Ar.): Ortak vasıfları taşıyan şeylerin meydana getirdiği üst grup.
c.+dür 14b/8 [=1]
- cismānī (Ar.): Cisimle, vücutla ilgili.

ç.+dur 14b/5, 14b/5, 32b/4, 33a/4,
53a/4, 55b/10, 56b/7 [=20]
çömlek: Toprak tencere.
ç. 58a/4
ç.+ci 58a/4 [=2]
çukur: Çevresine göre alçakta kalmış yer.
ç.+dur 39a/10, 39a/9
ç.+ı 39a/11
ç.+sın 39a/11 [=4]
çün (Far.): Nasıl, nice.
ç. 16a/7, 56b/6, 58a/8
[=3]
çünkü (Far.): Şunun için ki, şu sebeple ki.
ç. 3b/2, 4a/8, 43a/2, 52a/10,
58a/10 [=5]
çünkü (Far.): Şöyle ki.
ç. 2a/7, 2b/7 [=2]

D

da: Bir bağlaç.
d. 44a/9 [=1]
da'ā (Ar.): Dua edenler.
d. 33a/6 [=1]
dad: Tat, lezzet.
d.+ı 6b/2, 7a/3, 7a/6, 7a/8, 7a/9
[=5]
dahı: Daha, dahi.
d. 2a/2, 2a/4, 2b/10, 3b/6, 4a/11,
4a/6, 4a/9, 4b/1, 4b/5, 4b/6, 4b/7,
5a/10, 5b/3, 6b/9, 8a/11, 8a/5,
8b/5, 9a/2, 9a/4, 10a/5, 10b/10,
10b/7, 11a/7, 11a/9, 12a/7,
12b/11, 13a/10, 14a/1, 14a/11,

15a/10, 15a/2, 16b/9, 17a/8,
17a/9, 18a/10, 18a/6, 19b/2,
19b/5, 19b/6, 19b/6, 19b/6, 19b/7,
19b/8, 20a/3, 20b/4, 20b/5, 20b/7,
20b/8, 21a/10, 22a/2, 22a/3,
23b/10, 24b/9, 26a/3, 26a/4,
27a/5, 27a/6, 29a/6, 29a/6, 29a/8,
29b/3, 29b/3, 29b/4, 29b/6, 29b/7,
29b/8, 30a/5, 31a/9, 31b/6, 32a/2,
32b/11, 32b/9, 32b/9, 33a/10,
34b/6, 34b/7, 36a/6, 36b/7, 37b/1,
37b/6, 38b/1, 39a/11, 39a/9,
39a/9, 39b/9, 40a/3, 40a/5, 40a/7,
41a/10, 42a/1, 44a/6, 44b/4,
44b/6, 45a/11, 45a/5, 45b/1,
45b/4, 45b/4, 46b/3, 47a/2,
47b/10, 47b/2, 47b/7, 49a/1,
50b/3, 50b/3, 52a/3, 52b/10,
53a/10, 53a/5, 53a/6, 53a/7,
55b/5, 55b/7, 57b/2, 58a/1, 58b/8,
59b/3, 59b/5, 59b/9 [=120]

Dā'ī: 13. yy sonları ve 14.yy başlarında
yaşamış olan büyük Türk şairi
Ahmedī'nin mahlası.

d. 4a/9, 5b/4 [=2]

dāim (Ar.): Devam eden.

d. 34a/5, 34a/5 [=2]

dalālet (Ar.): İman ve İslâmiyetten
ayrılmak, azmak

d. 23a/11

d.+de 23b/10 [=2]

dāmin (Ar.): Kefil olan, tazminat veren,
ödeyen.

d. 57a/1 [=1]

dāne (Far.): Adet, tane.

d. 52a/6 [=1]

Danyal oğlu: Kişi adı.	d.+a 4b/7	
d. 39a/8	d.+ına 13b/5	[=2]
d.+ndan 39a/7		[=2]
da ^ç vā: Hedef, amaç.	d. 16a/8	
d.+sın 31a/8	<i>delālet it-</i> : Klavuzluk etmek.	[=1]
de: Bağlaç.	d.-üp+(delālet idüb) 14a/9	
d. 32b/9, 39a/9, 58a/9	d.-er+(delālet ider) 16a/8	[=3]
de-: Söylemek.	dem (Far.): Zaman, çağ.	
d.-düh 30b/9	d. 29a/7, 37a/7	
d.-yicek 18b/11	d.+leri 10a/1	[=3]
d.-yü 46b/9	deñiz : Yeryüzünün $\frac{3}{4}$ kadar büyük tuzlu su kütlesi.	
d.-yüp 53b/6	d. 18b/7, 48a/7	[=4]
def ^ç (Ar.): Ret, kovma.	d.+den 47b/9, 48a/7	
d. 9a/11	d.+inde 31a/4, 31a/7	[=6]
<i>def^ç it-</i> : Kovmak.	deñlü: Kadar anlamında kullanılır.	
d.-er+(defider) 5a/2	d. 34b/8, 45b/6, 57b/9	
d.-üp+(defidüb) 13b/10	d.+dür 48b/2	[=4]
defn (Ar.): Defin işi, cenazeyi kabre koyma.	derc (Ar.): Sokma, arasına sıkıştırma, toplama.	
<i>defn it-</i> : Cenazeyi kabre koymak.	<i>derc it-</i> : Toplamak	
d.-diler 30a/8, 52b/9	d.-düm 4b/8	[=1]
d.-em+(defnidem) 19a/1	derece (Ar.): Basamak, rütbe.	
d.-esin+(defnidesin) 53a/8	d.+lerinden 51b/11	
deg-: Dokunmak.	d.+si 52a/1, 52a/9	
d.-in 13a/3, 22a/6	d.+sin 52a/4	[=4]
d.-ündür 31b/10	derhāl (Far.): Hemen, o anda.	
degül: Yüklemin olumsuzluk çekimini sağlar.	d. 43b/6	[=1]
d. 5b/11, 14b/2, 14b/3, 16b/9, 31b/2, 40b/7	dervīş (Far.): Allah yolunda alçakgönüllülüğü v.s. kabul eden kimse.	
d.+dür 4a/3, 4a/3, 15a/9, 16a/9, 18a/9, 20a/8, 31b/4, 58a/11, 14a/7	d. 18b/11, 18b/8, 18b/9, 19a/3, 19a/4, 19a/5, 27a/2	
d.+miş 29a/1	d.+i 19a/, 19a/2	[=16]
dek: Bir işin sona erdiği zaman.	d.+in 12a/10, 12a/6, 12b/3	[=12]
d. 10b/10	destür (Far.): İzin, müsāade, ruhsat.	[=1]
dekāyık (Ar.): İncelikler, ince meseleler.		

d. 41a/4, 41a/4	46b/4, 47a/1, 47a/1, 47a/10,
<i>destūr dile-</i> : İzin istemek.	47a/10, 47a/2, 47a/3, 47a/6,
d.-di 47b/5	47a/9, 47b/1, 47b/2, 47b/3, 47b/9,
<i>destur vir-</i> : İzin vermek.	48a/1, 48a/10, 48a/10, 48a/2,
d. 47b/2	48a/4, 48a/7, 48b/1, 48b/11,
d.-di 47b/3, 47b/6 [=6]	48b/2, 49a/2, 49a/3, 49a/6, 49a/7,
devlet (Ar.): Bir hükümetle	49a/8, 50a/10, 50a/11, 50b/10,
teşkilatlandırılmış siyāsī topluluk.	50b/4, 50b/6, 51a/1, 51a/7, 51a/8,
d. 34a/5 [=1]	52a/1, 52a/1, 52a/4, 52a/9, 53a/3,
dıvar (Far.): Tuğla ve kerpiç gibi	53a/5, 53a/5, 53a/11, 53b/1,
malzemelerle örülen set.	53b/5, 54a/1, 54a/10, 54a/2,
d.+a 58a/7 [=1]	54a/6, 54a/7, 55b/2, 55b/4, 55b/7,
di-: Söylemek.	56a/11, 56a/8, 58a/2, 58a/9,
d. 12b/11	59a/11, 59b/2, 59b/3, 59b/5,
d.-di 3b/11, 4a/4, 8b/8, 9a/1, 9a/2,	8b/11, 43a/2, 49a/11
9a/3, 9a/4, 9a/4, 10b/8, 12a/11,	d.-digün 36a/9
12a/7, 12a/9, 12b/1, 12b/10,	d.-digün 36b/1
12b/3, 12b/5, 12b/9, 13a/11,	d.-diler 19b/1, 20a/11, 20b/5,
13a/5, 19a/4, 19b/2, 19b/3, 19b/5,	25a/7, 25a/9, 26b/2, 26b/6, 26b/7,
19b/8, 20b/3, 20b/6, 20b/7, 20b/8,	27a/11, 28a/3, 28b/10, 28b/5,
21a/7, 25a/6, 25a/9, 25b/3, 25b/3,	29a/3, 38b/11, 43a/1, 43a/5,
25b/6, 25b/7, 25b/9, 26a/1,	51b/10, 52a/8, 52a/9, 52b/11,
26a/10, 26b/1, 26b/11, 26b/3,	52b/7, 52b/9, 53b/4, 53b/4, 56a/9,
26b/7, 26b/9, 27a/4, 27a/5, 27b/2,	59a/9
28a/1, 28a/10, 28a/11, 28a/4,	d.-diyeler 20b/4
28a/6, 28a/8, 28a/8, 28b/2, 29a/2,	d.-diyse 59a/4
29a/5, 29a/8, 29a/8, 29b/1, 30a/3,	d.-dügi 38b/2
30a/4, 30b/7, 31a/1, 34b/7, 34b/8,	d.-dügin 26b/11
36b/11, 36b/5, 38a/10, 38b/1,	d.-dügine 44a/5
39a/10, 39a/10, 39a/11, 39a/8,	d.-dügün 36a/7
39b/1, 39b/2, 40a/3, 40a/6, 40a/8,	d.-dügi 21a/7
40b/3, 40b/4, 40b/5, 40b/7, 41b/6,	d.-düm 12a/6, 12b/11, 12b/11,
41b/9, 41b/11, 42a/1, 43a/6,	12b/8, 13a/8, 18b/9, 18b/10,
43a/8, 43b/1, 43b/1, 43b/2, 43b/4,	23b/1, 30b/1, 30b/10, 30b/11,
43b/4, 43b/5, 44a/11, 44a/4,	31a/4, 36a/10, 36a/8, 36b/1,
44b/7, 44b/8, 45a/10, 45b/4,	

38b/1, 52b/10, 52b/6, 52b/8,
53b/2, 54a/1, 54a/11, 55b/1
d.-dün 31a/3
d.-medi 39b/11, 42b/6
d.-medün 28b/4
d.-mege 39b/9
d.-mek 10b/9, 15a/5, 15a/9,
15b/11, 15b/3, 16a/1, 18a/3,
18a/3, 18a/4, 18a/5, 18a/5, 18a/6,
57b/2
d.-mesünler 29a/2
d.-meyesin 53a/4
d.-miş 41a/7
d.-müş 9a/7
d.-nildi 33a/3
d.-nilmez 14b/8
d.-r 6b/7, 10b/11, 15b/9, 18a/10,
21b/10, 23a/7, 23b/7, 30a/9,
34b/11, 35b/1, 36b/7
d.-rler 3a/6, 3a/9, 14b/9, 24b/10,
33a/1, 33a/6, 52b/10
d.-rlerdi 11b/2, 19a/9
d.-rsin 45a/8
d.-rsiz 28a/6
d.-se 16a/8, 16b/2, 16b/8, 18a/2,
18a/4, 18a/5
d.-seler 15a/1
d.-sün 8b/10
d.-ye 8b/4, 22a/1, 22a/2, 22a/3,
22a/4, 22a/5, 22a/9, 22b/4, 22b/6,
24a/1, 35b/11, 36a/4, 36a/5,
36b/2, 36b/3, 41a/7, 41a/8
d.-yesin 53a/11, 53a/8
d.-yicek 30b/10

d.-yü 3b/1, 5a/7, 8b/10, 9a/1,
19b/4, 27a/2, 29a/2, 45a/9, 49b/3,
49b/4, 49b/5
d.-yüb 9a/5
düyü ver-: Çabucak söylemek.
d. 49a/3 [=310]

Dicle: Irak'ta meşhur bir nehir.

d. 29b/8, 29b/9, 30a/2, 30a/5,
30a/6
d.+de 27a/6
d.+ye 30a/2, 30a/3 [=8]

diğkat (Ar.): Dakiklik, incelik, doğruluk.

d. 5a/3 [=1]

dil : Vücudumuzun konuşmaya yarayan
uzvu, konuşma yetisi.

d. 57b/11
d.+de 24b/3
d.+den 20a/6, 24a/10
d.+ile 24a/5
d.+in 29a/6, 29b/1, 50a/4
d.+inde 4b/1
d.+ine 4b/4, 20a/6
d.+iyle 39b/11, 50a/4
dil vir- : Konuşma kabiliyeti
vermek.
d.-di 20b/2 [=14]

dile- : İstemek, talep etmek.

d. 40b/5, 41a/4
d.-di 48a/6, 49b/1
d.-diler 29a/6, 48b/7
d.-dügin 43a/1
d.-düm 4a/9
d.-mek 40b/6
d.-rin 36b/9, 47a/9
d.-rse 32a/1
d.-rseñ 21a/9, 43b/3

d.-rseñüz 26a/10, 26b/1	d.-diler 12a/3 [=2]
d.-sün 38a/4, 38a/5	dost (Far.): Birbirini seven iki kişi, Allah.
d.-ye 34b/5	d. 56a/11
d.-yen 17b/11	d.+ın 30a/10
d.-yeydi 51a/11	d.+ların 41b/2
d.-yeyin 34b/7	d.+larına 56a/8
d.-yüb 39b/10 [=23]	d.+laruñuz 56a/8
din (Ar.): Allah'a inanma ve bağlanma sistemi.	d.+umuzsañuz 56a/10
d. 4b/6	d.+unuñ 56b/1 [=7]
d.+de 13b/7 [=2]	dög-: Darp etmek.
dīnār (Ar.): Eski zamanda bir tür altın para.	d.-düklerinde 27a/9
d. 54a/11 [=1]	d.-üñ 26b/10
diñle-: Bir şeyi duymaya çalışmak.	d.-üp 21a/2 [=3]
d.-mesinden 6b/8	dök- : Boşaltmak.
d.-yen 7a/1	d.-e 45b/8
d.-yenler 6b/4, 5a/5	d.-eler 30a/2
d.-yenlere 5a/2	d.-ildi 19a/7 [=3]
d.-yeñlerüñ 6b/9 [=6]	dön- : Bir şeyin kendi etrafı veya başka bir şey etrafında dönmesi.
dirgür-: Diriltmek, ihya etmek.	d. 53b/4
d.-icidür 57b/7 [=1]	d.-dürücidür 57b/7
dirhem (Ar.): Gümüş para.	d.-e 36a/1, 36a/2, 36a/3
d. 34b/9, 51a/6 [=2]	d.-üb 32a/3 [=6]
dirilik: Canlı.	dört: Üç ve beş arasındaki rakam.
d.+e+(dirilige) 57b/6	d. 24a/4, 25a/1, 32b/10, 32b/7, 52b/4 d.+inci 24b/6, 25a/3
d.+den 57b/6 [=2]	d.+ünci 32b/9 [=8]
diril-: Canlanmak.	döşek: Yere serilerek yapılan yatak.
d.-di 30a/7 [=1]	d.+ine+(döşegine) 11a/9
dirlig : Yaşam, hayat.	d.+üñe+(döşegüñe) 12b/9 [=2]
d.+inde 32a/5 [=1]	du'ā (Ar.): Allah'a yalvarma, yakarma, istekte bulunma.
divit (Ar.): Kamış kalem ve bu kalemin muhafaza takımı.	d. 19a/11, 19b/2, 55b/9
d. 54a/2 [=1]	d.+ların 48b/10
divşir-: Toplamak.	d.+ñı 53b/3
d.-üb 29b/7	d.+sın 49a/2, 53b/9, 55b/8 [=8]

du‘ā kıt - : Allah’a yalvarmak.
d.-dılar 48b/7
d.-urlar 48b/10 [=2]
duhūl - (Ar.): İçeri girmek.
d.-i 11a/7 [=1]
düken- : Bitmek, sona ermek.
d.-di 44a/8 [=1]
dükkān (Ar.): İçinde ihtiyaç malzemesi satılan yer.
d.+a 52a/5 [=1]
dünyā (Ar.): Üstünde yaşadığımız yer yuvarlağı.
d. 3a/1, 17b/5, 23b/4, 39a/10, 39a/7, 39a/9
d.+da 21b/11, 24a/8, 24b/7, 33a/4, 44b/10, 45a/1, 47b/8, 58b/8
d.+dan 3a/1
d.+ñdan 39a/8
d.+ya 58a/2
d.+yı 39a/9
d.+viyye 16b/4 [=19]
dürüş-: Çalışmak, çabalamak, çarpışmak.
d.-meye 58a/11 [=1]
dürlü : Çeşit, türlü.
d. 13b/2, 17a/11, 18b/6, 31a/9, 31a/9, 32a/1, 34a/6, 34a/7, 35a/11, 35a/11, 35b/8, 35b/8, 37b/11, 37b/11, 38a/9, 40a/9, 58a/5, 58a/5
d.+dür 18b/1 [=19]
dürt-: Sürmek, sürtmek.
d.-di 28b/8
d.-ersin 29a/3 [=2]
dürüst (Far.): Doğru, düzgün, sağlam.
d. 15a/10 [=1]
düş: Rüya.

d.+inde 59a/6
d.+ümde 57a/5 [=2]
düş- : Bir yerde aşağıya doğru istemeden iniş.
d.-di 19a/1, 19a/6, 19b/1, 26b/4, 36a/7, 39b/8, 46b/5, 52a/3
d.-en 37b/7
d.-eri 39b/2
d.-miş 33b/9
d.-müş 35a/7
d.-ürdi 33b/6 [=13]
düşmān (Far): Düşman, hasım.
d.+ların 42a/4 [=1]
Ebā Hüreyre (Ar.): En çok hadis rivayet eden sahabe.
e. 12a/9, 13a/9, 12a/1, 32a/6 [=4]
eblağ (Ar.): En fasīh ve olgunluk derecesine en yakın olan.
e.+dur 16a/2 [=1]
Ebu cehl (Ar.): Asıl adı Ömer olan peygamber düşmanı müşrik.
e. 7a/6 [=1]
Ebu Sāid Deynūrī (Ar.) : Kişi adı.
e. 19a/9
e.+ye 19a/11 [=2]

E

ecir (Ar.): Bir iş karşılığı verilen şey, ahirete ait mükāfat.
e.+i+(ecri) 9a/10 [=1]
ednā (Ar.): Pek aşağı, en bayağı.
e. 42b/2, 42b/7
e.+sı 28a/9 [=3]

ef'āl (Ar.): İşler, ameller, fiiller. e.+in 34a/8, 46b/6 e.+ünde 44a/8 [=3]	e. 14a/1 [=1]
efđal (Ar.): Daha faziletli, daha üstünü. e.+ü 57a/10 [=1]	eksil- : Azalmak, bitmeye doğru gitmek. e.-di 52a/1, 52a/4 e.-endür 52a/1 [=3]
efendi (Yun.): Sahip, patron, saygıdeğer. e. 37b/8 e.+dür 37b/10 e.+si 37a/10 [=3]	el : Vücudumuzun çok fonksiyonlu organı. e. 56b/7 e.+den 45b/6 e.+in 39b/10, 55b/5 e.+inde 41a/5 e.+indeki 19b/5, 20a/2 e.+ine 54a/6, 54a/9, 56a/9 e.+lerin 28b/7 e.+üme 54a/11 [=12]
eger (Far.): Şayet anlamında edat. e. 11a/4, 15a/1, 19b/7, 20b/6, 20b/7, 21a/9, 22b/3, 22b/3, 24b/1, 25b/10, 25b/11, 26b/1, 41a/4, 43b/3, 45b/11, 46b/3, 47a/3, 56a/10, 57b/9 [=19]	elbette (Ar.): Her halde, şüphesiz. e. 12b/7, 25a/11 [=2]
egerçi (Far.): Her ne kadar..., olsa da, ise de anlamlarını veren edat. e. 4a/2, 58b/8 [=2]	elçi : Bir devleti başka bir devlet katında temsil eden, peygamber. e. 39a/7 [=1]
Ehād (Ar.): Allah'ın isimlerinden, bir olan, tek olan. e. 58b/2 [=1]	ele- : Elekten geçirmek, ayıklamak. e. 57b/3 e.-ye 45b/9 [=2]
ehādis (Ar.): Peygamberimiz'in sözleri. e.+de 5a/6 [=1]	emān (Ar.): Güvenlik, eminlik. e. 34a/7 e.+ı 11a/11 e.+ında 13b/2 <i>emān vīr-</i> : Güvende olduğunu belirtmek. e.34a/7 [=4]
eḥaşş (Ar.): Daha hasīs, çok cimri. e.+dur 15b/6 [=1]	emānet (Ar.): Geri alınmak üzere verilen şey. e.+dür 10a/1, 10a/2 e.+tür 8a/5 [=3]
ehl (Ar.): Sahip, malik, maharetli, usta. e.+ine 4a/8 e.-i 2b/11, 3a/1, 9b/7, 11b/7, 16a/4, 27b/7, 35b/1 [=8]	emīn (Ar.): Güvenilir, inanılır. e.+lik 8a/8 [=1] <i>emīn kııl-</i> : Güvenilir kıılmak.
ek- : Bir tohumu toprağa ekmek. e.-e 45b/7 [=1]	
ekber (Ar.): En büyük e. 50a/8 [=1]	
Ekrem (Ar.): İkrām sahibi, çok cömert. e. 18a/3 [=1]	
ekşer (Ar.): Daha ziyade, pek çok.	

e.-ur 24a/9	[=1]	e.-medi 33b/5	[=4]
<i>emīn ol-</i> : Güvende olmak.		Esmā-i Hüsna (Far.): Allah'ın 99 ismine verilen isim.	
e.-alar 49a/5		e. 4b/4, 31b/7, 32a/6, 32b/4	[=4]
e.-mamak 37a/7	[=2]	eşnām (Ar.): Putlar.	
emr (Ar.): Buyruk		e. 14b/10, 15a/10	[=2]
e.+in 31a/2		esrār (Ar.): Sırlar, gizli manalar.	
<i>emr it-</i> : Buyurmak.		e. 16a/6	
e.-di 48a/6		e.+ımızdan 30b/4	[=2]
e.-eler+(emrideler) 35b/11	[=3]	eş'ār (Ar.): Şiirler.	
en: Genişlik.		e.+da 4a/6	[=1]
e.+i 21b/8	[=1]	eşek: Uzun kulaklı binek ve yük hayvanı.	
enbiyā (Ar.): Nebīler, kendisine kitap indirilmiş peygamberler.		e. 36b/10, 36b/10, 36b/6	
e.+dan 36b/3	[=1]	e.+i+(eşegi) 36b/4	
ene (Ar.): Ben.		e.+im+(eşeg.im) 36b/4	[=5]
e. 30b/9, 30b/9, 31a/3, 31a/4	[=4]	eşkiyā (Ar.): Yol kesenler.	
enseb (Ar.): En uygun.		e. 58b/6	[=1]
e.+dür 6a/1	[=1]	eşref (Ar.): En şerefli.	
eren : Kahraman, yiğit, Allah'a ermiş kimse.		e.-i 17b/1, 33a/2	[=2]
e.+lere 27b/11	[=1]	et-: Yapmak, yerine getirmek.	
erit-: Erimesini sağlamak.		e.-medi 41b/8	[=1]
e.-e+(eride) 45b/8	[=1]	etek: Giysinin belden aşağı kalan bölümü.	
ervāh (Ar.): Ruhlar.		e.+ine+(etegine) 12a/5, 52a/2	[=2]
e.+a 51b/3		etemm (Ar.): En tam, noksansız.	
e.+ların 40b/8	[=2]	e. 40a/10	[=1]
esahh (Ar.): Daha doğru.		ev: Bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer.	
e.-ı 14b/6	[=1]	e. 10b/9	
eser (Ar.): Emek sonucu ortaya konulan ürün.		e.+de 10b/6, 41b/7	
e.+i 20a/7, 24a/6, 54a/1	[=3]	e.+den 41b/10, 41b/11, 41b/9	
esīr (Ar.): Tutsak.		e.+e 10b/6, 10b/7	
e.+üñi 12a/9	[=1]	e.+i 58b/11	
esirge-: Korumak, kollamak.		e.+inde 59a/1	
e. 18a/4		e.+ine 59a/1, 59a/5	
e.-düm 12a/11, 12b/3		e.+ümde 45a/10	

e.+ün 45b/3	[=14]	e. 8b/7, 9a/2, 19a.3, 19b/7, 19b/9,
evir-: Döndürmek, çevirmek.		20a/3, 30b/9
		[=6]
e.-düm 57a/9		eyit-: Söylemek
e.-mege 57a/9		e.-di 8b/11, 8b/7, 9a/5, 10b/5,
e.-mekdür 57a/7	[=3]	11b/3, 11b/5, 12a/9, 12b/1, 12b/5,
evkāt (Ar.): Vakitler.		12b/8, 13a/3, 13a/9, 18b/9, 19b/1,
e.+da 2a/8, 2b/7, 59a/3		19b/2, 19b/7, 20b/2, 20b/5,
	[=3]	25b/10, 25b/5, 25b/7, 26a/11,
evlā (Ar.): Daha iyi.		26a/6, 26b/2, 26b/6, 26b/8, 26b/9,
e. 18a/9, 28a/6		27a/3, 27a/4, 27b/1, 27b/10,
e.+sı 17b/2		28a/10, 28a/3, 28a/5, 28a/8,
e.+sız 52b/8	[=4]	28a/9, 28b/1, 28b/10, 28b/6,
evlen-: Bir kadın ve erkeğin aile kurması,		28b/9, 29a/3, 29a/7, 29a/9, 30b/9,
izdivaç etmek.		31a/1, 34b/10, 34b/6, 36b/4,
e.-mekdür 9a/6		36b/6, 38b/6, 40a/5, 40a/6, 40a/7,
e.-memekdür 9a/7	[=2]	40b/3, 40b/4, 40b/5, 40b/6,
evli: Kadın veya erkeğin evlenmiş olması.		41b/10, 41b/6, 41b/8, 43a/1,
e. 15b/9	[=1]	43a/11, 43a/5, 43b/2, 43b/3,
evliyā (Ar.): Ermiş olanlar, Allah'a yakın		44a/11, 44a/3, 45a/8, 45b/2,
olanlar.		46b/3, 47a/9, 47b/1, 47b/1,
e. 41a/2, 58b/5		47b/11, 48a/1, 48a/7, 48a/9,
e.+dan 4b/8, 19a/8		48b/11, 48b/9, 49a/3, 49a/6,
e.+sın 41a/1	[=5]	50a/10, 50a/11, 50a/11, 51a/6,
evvel : İlk, önceki, geçmiş.		52a/2, 52a/8, 53a/2, 53a/3, 53a/5,
e. 5b/10, 11a/5, 13a/7, 13b/4,		54a/2, 54a/5, 54a/7, 54a/9, 55b/2,
15b/6, 16a/6, 16b/8, 24a/4, 25a/1,		55b/4, 55b/6, 56a/10, 56a/8,
26a/11, 26a/5, 26a/6, 47a/8,		58a/1, 59a/11, 59b/1, 59b/2, 59b/4
54a/7, 58a/2		e.-diler 19a/11, 20b/3, 26b/1,
e.+den 22a/6		26b/6, 26b/7, 27a/10, 28a/1,
e.+i 2a/6		28b/3, 29a/2, 42b/11, 43a/3,
e.+inde 41a/6		51b/10, 52b/10, 52b/8, 56a/8,
e.+kisi 9b/7	[=19]	59a/7
evvelā (Ar.): İlk önce, ilkin.		e.-e+(eyde) 8b/1, 21b/9, 22a/2,
e. 9b/6, 45b/6	[=2]	22a/4, 22a/8, 22b/2, 22b/5, 22b/6,
ey: Ünlem, seslenme ünlemi.		36a/3, 36a/4, 36a/6, 36b/2
		e.-em+(eydem) 29a/8

e.-esin+(eydesin) 53a/7, 53a/9	f.-ub 31a/3, 31a/7
e.-di 48a/11, 54a/1	<i>fānī ol-</i> : Ölümlü olmak.
e.-idiler 26a/5	f.-acakdur 57b/9
e.-düm 12a/10, 13a/7, 18b/8, 18b/10, 19a/2, 38a/10, 52b/5, 52b/8, 53a/1, 54a/1, 54a/10	f.-dı 24b/11 [=4]
e.-üñ+(eydüñ) 42a/3	farğ (Ar.): Ayrılık, başkalık.
e.-ür+(eydür) 4b/11,6b/11, 8a/7, 17b/6, 17b/8, 18b/10, 18b/7, 20b/10, 21b/4, 30b/4, 36b/6, 42a/2, 44b/1, 47a/3, 51b/11, 51b/8, 52a/4, 52b/2, 53b/10, 57a/5 [=170]	f. 31a/1 [=1]
eyle: Öyle anlamında kullanılır	Fars (Far.): İran
e. 9a/5, 25b/9, 41b/9, 47a/2 [=4]	f. 11b/7 [=1]
eyle-: Yapmak, inşa etmek, işlemek	fāsık (Ar.): Günahkâr.
e.-di 12a/6, 58a/4, 51b/4, 58a/7	f. 58b/6 [=2]
e.-düm 50b/5 [=5]	fasl (Ar.): Bölüm.
eyü: İyi, güzel.	f. 14b/1 [=1]
e.+si 18a/8 [=1]	fāyide (Ar.): Yarar, fayda.
ezelā (Ar.): Başlangıçsız.	f. 15a/7
e. 31b/1 [=1]	f.+si 24a/8, 24a/8, 24b/1
ezelī (Ar.): Başlangıcı olmayan.	<i>fāyide it-</i> : Yararlı olmak.
e. 1b/4, [=1]	f.-er+(fayide ider) 16b/6
	f.-mez 24a/9
	<i>fāyide tut-</i> : Yararlanmak.
	f.-arlar 7a/2 [=7]
	fażl (Ar.): Üstünlük, lütuf.
	f.+ında 32b/1
	f.+ından 32a/1 [=2]
	feh̄m (Ar.): Anlayış.
	f.+dir 5a/7
	<i>feh̄m it-</i> : Anlayış göstermek.
	f.-ecek+(feh̄m idecek) 5a/5
	f.-er+(feh̄m ider) 16b/8 [=3]
	fenā (Ar.): Yokluk, geçicilik.
	f. 24b/10, 27a/7
	f.+dur 24b/11
	f.+yla 17a/1 [=4]
	ferah (Ar.): Geniş, iç açıcı.
	f. 39b/5
	f.+ları 33a/9 [=2]
	ferd (Ar.): Kişi, birey.

F

fakīr (Ar.): Muhtaç, yoksul.

f.+i 5b/4 [=1]

fakr (Ar.): Yoksulluk, muhtaçlık.

f.+a 51a/9 [=1]

fānī (Ar.): Geçici, ölümlü.

f. 58a/10 [=1]

fānī kııl- : Ölümlü kıılmak.

f. 15b/4	[=1]	f.+üm 17b/9ve	
feres (Ar.): At, beygir.		<i>fīkr it-</i> : Düşünmek.	
f. 14b/9	[=1]	f.-di 46b/1, 47b/8	
ferište (Far.): Melek.		f.-mez 45b/6	
f. 41a/7, 47b/1, 51b/10, 52a/7		f.-üp+(fikridüb) 46a/3	[=6]
f.+ler 13a/4, 21b/7, 23b/3		fi'l-cümle (Ar.): Genellikle, bütünüyle.	
f.+lerden 41a/3		f. 24a/11, 39b/7, 5a/1, 13b/11,	
f.+leri 32b/8		14a/9	[=5]
f.+lerüm 21b/11		fi'l-hāl (Ar.): Bu anda, hemen, şimdi.	
f.+nüñ 41a/5		f. 11a/6, 18b/11, 40a/3, 42b/9,	
f.+ye 47a/11	[=12]	44a/11, 51a/11, 54a/11	[=7]
fesād (Ar.): Bozukluk.		fitne (Ar.): Kargaşa, karışıklık.	
f.+dan 51a/4	[=1]	f. 26b/9	[=1]
fetevā (Ar.): Fetva vermeye ehil olanlar.		fucūr (Ar.): Günah, sapma.	
f. 25b/1	[=1]	f. 58b/8	[=1]
Fettāh (Ar.): Allah'ın isimlerinden, her türlü müşkılleri açan, kolaylaştıran, darlıktan kurtaran.		fukarā (Ar.): Fakirler, yoksullar.	
f. 39b/4		f.+ya 58b/11	
f.+dur 39b/5	[=2]	f.+yı 58b/11, 59a/3	[=3]
fetvā (Ar.): Dini hukuk kurallarına göre yapılan yorum.		fülān (Ar.): Filan	
f. 25a/10, 25a/7, 25a/8, 25b/2	[=4]	f. 18a/6, 38a/8, 38b/9, 40a/5,	
fevt (Ar.): Yitme, elden çıkma, ölme.		41a/4, 43b/3, 49a/10, 50b/1,	
<i>fevt ol-</i> : Yitmez, ölmez.		50b/1, 54a/10, 59a/9	[=11]
f.-maz 56b/9	[=1]	fürümānde (Far.): Aşağıda, geride kalmış olan, āciz.	
fevz (Ar.): Galibiyet, selamet, kurtuluş.		<i>fürümānde kal-</i> : Aciz kalmak	
f. 21b/1	[=1]	f.-miş 22b/4	[=1]
fezāyil (Ar.): Erdemler, iyi huylar, faziletler.			
f.+in 10b/5	[=1]		
fisk (Ar.): Günah, haktan sapma.			
f. 58b/8	[=1]		
fikr (Ar.): Düşünce, görüş.			
f. 17b/1			

G

Gaffar (Ar.): Allah'ın isimlerinden, kullarının günahları örten, günahları bağışlayan, mağfireti çok olan.		ğ. 35b/8	[=1]
--	--	----------	------

ğafil (Ar.): Gaflette bulunan, ihmal eden. ğ. 24a/6 ğ.+lerdür 44b/11 ğafil ol-: İhmal etmek. ğ.-a 14a/2 [=3]	ğayib ol- : Gizlenmek, kaybolmak. ğ.-maz 53b/8 [=2]
ğaflet (Ar.): Boş bulunma, dikkatsizlik, dalgınlık. ğ. 23b/5ve [=1]	ğayr (Ar.): Ayrı, başka, diğer. ğ.+dan 31b/2 ğ.+e 9b/5 ğ.+ı 16a/11, 32a/3, 39b/1, 39b/11, 39b/3, 49b/5, 49b/9, 50a/3, 50a/4, 52b/5 ğ.+ıdan 35b/6 ğ.+ıya 57a/2 ğ.+i 32b/4 ğ.+la 31b/4, 58a/11 [=17]
Ğafūr (Ar.): Allah'ın isimlerinden, çok bağışlayan, mafireti çok. ğ. 48b/3 [=1]	ğazab (Ar.): Kızgınlık, darılma, hiddet, öfke. ğazab it-: Hiddetle davranmak. ğ.-di 41b/5 ğ.-erin+(gazabiderin) 49a/7 [=2]
ğalib (Ar.): Üstün gelen, yenen. ğ.+dür 34a/3, 34a/9, 37a/2 [=3]	geç-: Vaktin ilerlemesi, bir yerden bir yere intikal, yer değiştirmek, bir halden başka bir hale getirmek. g.-di 49a/9 g.-düm 52b/9 g.-icek 51b/9 g.-meyince 43a/2 g.-mişdür 45b/6 [=5]
ğaraz (Ar.): Hedef, gaye, maksat. ğ. 31a/5 ğ.+dan 39a/2 [=2]	gel- : Daha uzak bir noktadan daha yakın bir noktaya ulaşmak, içeri girmek, yaklaşmak. g. 12b/8, 40a/7, 41a/5, 52b/7 g.-di 4a/5, 12b/2, 12b/6, 19a/3, 19b/1, 27a/3, 29b/10, 30a/7, 30b/8, 34b/4, 37a/11, 38b/4, 40b/3, 41a/7, 43b/11, 43b/6, 43b/9, 44a/11, 44a/2, 45a/8,
ğārī (Far.): Sebat ve kararı olmayan. g.+ler 24a/9 [=1]	
ğarīk (Ar.): Gark olmuş, suya batmış. ğ.-i 10a/10 [=1]	
ğarķ (Ar.): Suyu batma. ğarķ eyle-: Boğmak. ğ.-mekdir 31a/7 ğarķ ol- : Boğulmak. ğ.-ub 31a/4 [=2]	
ğaybet (Ar.): Çekiştirme, arkasından söyleme, gıybet. ğ. 16b/11, 16b/9 [=2]	
ğayet (Ar.): Uç, son ğ. 4a/4, 12a/10, 28a/9, 42a/11, 42b/10, 43b/5, 50a/8, 52b/1 [=8]	
ğayib (Ar.): Gizli olan, göze görünmeyen. ğayib i-: Gizli imiş ğ.-miş 16b/8	

47b/4, 49a/9, 51b/10, 53a/1,
55b/5, 55b/8, 59a/1
g.-diler 26b/5, 37b/1, 37b/6, 52a/7
g.-diyse 10a/3
g.-düm 52a/7
g.-e 4b/2, 14a/3, 22b/9, 35b/2,
35b/3
g.-eler 13b/8
g.-en 34b/6
g.-endür 52a/9
g.-enlerden 4a/6
g.-enlerüñ 49a/1
g.-ince 49b/2
g.-meye 10b/7, 16b/1
g.-meyem 12a/11, 12a/7
g.-mez 15b/6
g.-mezler 53a/5
g.-sün 46b/9
g.-üñ 27b/11
g.-üp 21a/2
g.-ür 9b/10, 12b/1, 12b/5, 13a/4,
15a/4, 15a/6, 54a/8, 55b/4, 57a/5
g.-ürdi 29b/6
g.-ürse 22b/3, 22b/3
g.-ürsin 18b/9 [=70]

gene: Yine, tekrar, bir daha.

g. 12b/2, 12b/4, 12b/5 [=3]

gerçek : Doğru, sahte olmayan, varlığı
inkar edilemeyen, esas.

g.+dür 13a/9 [=1]

gerçi (Far.): Her ne kadar, ise de.

g. 6a/2, 8b/8, 35a/4 [=3]

gerek : Lazım, icap, kuvvetlice ihtimal.

g. 8b/10, 16b/11, 16b/9, 20a/3,
25a/7, 25a/8, 25a/9, 28b/7,

34b/11, 37a/7, 39a/11, 45b/10,
45b/7, 50a/8

g.+dür 3a/2, 17a/11, 26b/9,
31a/10, 34b/3, 37a/6, 38a/9,
42a/10, 45a/1, 49b/11, 53b/6,
53b/7, 57b/8, 58b/10

g.+imiş 4a/8

g.+mez 40a/7

g.+se 14b/10, 14b/9, 53b/6 [=33]

gerü : Arka taraf, daha sonra gelen kısım,
dönüş, tekrar yeniden.

g. 38b/1, 52a/9 [=2]

getür- : Uzaktan yakına ulaştırmak, yakına
gelmesini sağlamak, sebep olmak.

g. 19b/3, 19b/5, 20a/6, 30a/3,
54a/2, 59a/11

g.-di 3b/10, 19b/3, 19b/6, 27b/8,
34b/9, 49b/4, 59a/5, 59b/6

g.-diler 3a/7, 20b/9

g.-düm 40a/5, 53b/1, 54a/2

g.-e 10a/9, 24b/5, 24b/7, 56a/3

g.-eler 36a/4

g.-en 4a/2

g.-ene 4a/1

g.-icidür 35a/10, 35b/7, 57b/5

g.-imedi 19b/11

g.-irseñ 19b/8

g.-mege 24a/3

g.-meye 50a/3

g.-miş 38b/2, 52b/4

g.-üb 30a/8, 42b/9, 59b/1

g.-üñ 36a/4

g.-üp 4b/4

g.-ür 46a/3 [=41]

gez- : Hareket halinde olmak, dolaşmak,
seyran etmek, dinlenmek

eğlenmek ve görmek vs. için bir yere gitmek.
g.-dürüñ 42a/2 [=1]
ğıdā (Ar.): Beslenmeye yarayan şey, besin, azık.
g.+ya 45b/10 [=1]
ğınā (Ar.): Zenginlik, servet.
g.+sı 55b/10 [=1]
gibi : Benzerlik ve örneklik belirten edat.
g. 9b/11, 10a/5, 10a/7, 13b/7, 14a/2, 14a/5, 14a/7, 14b/10, 14b/10, 14b/9, 14b/9, 15a/10, 17b/10, 18b/1, 18b/3, 18b/4, 23b/4, 23b/5ve, 23b/6, 23b/6, 24a/7, 30a/10, 31a/6, 31a/9, 32b/5, 32b/5, 32b/5, 32b/5, 32b/5, 37a/1, 48b/1, 49a/8, 58b/5, 58b/6
[=34]
gice: Günün karanlık kısmı, güneşin batması ile doğması arasındaki zaman.
g. 11a/9, 12b/1, 12b/5, 26a/1, 26a/11, 26a/2, 26a/3, 26a/4, 26a/5, 26a/6, 26a/7, 51b/8, 57a/4
g.+nüñ 51b/9
g.+si 12a/4 [=15]
gir- : Dıştan içeri geçmek, dalmak, varmak.
g. 41a/5
g.-di 25b/1
g.-diler 37b/6
g.-dük 53b/11
g.-e 32b/2, 59a/7
g.-eydi 11a/6
g.-mek 11a/5
g.-mekden 11a/3

g.-meye 10b/7
g.-mez 10b/9 [=11]
giriftār (Far.): Tutulmuş, yakalanmış, esir.
giriftār ol-: Esir olmak, yakalanmak.
g.-a 23a/3 [=1]
girü: bk. gerü.
g. 3a/1, 30a/6, 33b/10, 34a/1, 34b/8, 36a/1, 36a/2, 36a/4, 36a/5, 36a/8, 39a/10, 39b/1, 39b/8, 40a/2, 40a/5, 41a/5, 42b/3, 42b/7, 46a/11, 47b/3, 49a/5, 49b/9, 52a/6, 52a/6, 59b/8
[=25]
git- : Bir yerden başka bir yere hareket etmek, varmak.
g. 53b/4
g.-di 12a/7, 20a/10, 37b/4, 38b/5, 43b/10, 43b/9, 44a/7, 52a/3
g.-diler 20b/10, 26b/5
g.-düm 52b/7, 54a/8
g.-eler+(gideler) 36a/1
g.-er+(gider) 52b/4
g.-erdi+(giderdi) 27a/10
g.-erin+(giderin) 27b/2
g.-erken+(giderken) 27a/10, 40b/2, 41a/8
g.-ersin+(gidersin) 18b/10
g.-ersiz+(gidersiz) 20b/3, 20b/4
g.-eyin+(gideyin) 12a/7
g.-medi 20a/11, 20b/1
g.-medüñ 26b/7 [=27]
giy- : Korunmak ve örtünmek amacıyla vücudu örtücü şeylere büründürmek.
g.-eceginde 44a/6 [=1]

- gizle- : Saklamak, örtmek.
g.-mişdi 3b/1
g.-ndi 43b/6 [=2]
- gizlen- : Saklanmak, görünmemek.
g. 43b/4 [=1]
- gizlü: Gizli, saklı.
g. 7a/3 [=1]
- gök: Uzay, semā, uzay boşluğunun gözle görülebilen kısmı.
g.+den 32b/9, 39b/10, 48a/8, 51b/9
g.+e+(göge) 29a/9, 53a/9, 53b/2
g.+leri 51a/4 [=8]
- gökcek: Güzel, çok güzel, hoş, sevimli.
g. 6b/1, 6b/2, 6b/4, 6b/5, 6b/7, 6b/9, 22a/10
g.+dir 7b/1 [=8]
- gölge: Işığı geçirmeyen bir cismin ışığı engellemesi sonucunda cismin şeklini alan karanlık.
g. 14a/3, 14a/6
gölge ol-: Gölge oluşturmak, gölge olmasını sağlamak.
g.-up 13b/10 [=3]
- gönder-: Yollamak, bir şeyi başka bir yere sevk etmek.
g. 39a/8
g.-di 39a/7, 47b/10 [=3]
- göñül: Kalp, manevi varlık ifadesi.
g.+de 20a/6, 24b/4
g.+i+(göñli) 7a/9, 24b/4, 40a/1
g.+imden 38a/10
g.+üm+(göñlüm) 57a/4
g.+in+(göñlin)34a/11
g.+ine+(göñline) 39b/8, 40a/1, 50a/3
g.+inde+(göñlinde) 20a/1, 20a/5, 41a/8,
g.+inden 34b/6
g.+iyle 50a/2 [=17]
- gör- : Göz aracılığı ile bir şeyin şeklini hissetmek, anlamak, sezmek.
g. 20a/1, 41a/5, 19b/9
g.-di 33b/9, 34b/5, 42b/8, 46b/11, 46b/2, 47a/2, 59a/6
g.-diyse 56b/6
g.-dügün 50b/9
g.-düm 18b/8, 38a/7, 38b/1, 50b/4, 50b/5, 52b/4, 54a/8, 55b/5
g.-dün 8b/8, 43a/5
g.-e 48a/6
g.-em 47a/10
g.-esin 27a/5, 43b/4, 43b/5
g.-icidür 53b/7
g.-me 41a/5
g.-medi 50b/8
g.-medin 24b/11
g.-medük 43a/4
g.-mege 43b/1
g.-mek 43b/3
g.-meye 24b/8
g.-se 24b/9
g.-üb 31a/2, 46b/8
g.-ücidür 42a/7
g.-üriken 44b/5
g.-ürsin 28a/9 [=41]
- göre : Uygun olarak, fikrince, bakılırsa.
g. 4a/2, 4a/8, 46a/10, 52a/10 [=4]
- göster-: Görülmesini sağlayacak şekilde hareket etmek, teşhir etmek.
g. 43a/11 [=1]

götür-: Bir şeyin bir yerden başka bir yere nakledilmesi, taşımak.

g. 38b/11

g.-di 38b/5

g.-e 41a/9, 45b/8

g.-en 48a/11, 48a/6, 48a/9 [=7]

göz : Görmemizi sağlayan uzvumuz.

g. 21b/9

g.+de 56b/6

g.+den 35a/6

g.+ini 37b/7

g.+leri 44b/5

g.+lerin 29a/6

g.+süz 43b/11, 44a/2, 44a/3, 44b/4

g.+ümde 56b/4

g.+ümden 56b/5 [=12]

ğufrân (Ar.): Affetme, merhamet etme.

g. 37a/1 [=1]

gül (Far.): Çiçek, gül ağacı.

g. 28b/2

g.+inden 28b/5 [=2]

gül-: Hoşlanılan veya tuhaf bulunan haller karşısında sesli olarak his belirtisi, sevinç ve neşe ifade etmek.

g.-dügüme 53b/4

g.-e 53a/1, 53a/1 [=3]

gün: Güneş ışığı, şems.

g. 10b/6, 10b/7, 11a/11, 18b/7,

19a/9, 22a/10, 25b/8, 27a/5,

27a/5, 29b/11, 31b/9, 32a/2,

33b/4, 34b/4, 42b/4, 46a/11,

46b/10, 47b/5, 48a/1, 48a/11,

48a/2, 48a/8, 48b/7, 56a/5, 57a/7,

57a/8, 59a/1

g.+de 46b/3

g.+den 10b/8

g.+dür 45a/10, 46b/1, 48b/10

g.+e 10b/10

g.+idür 11b/10

g.+inde 8a/11, 8a/2, 8a/5, 13b/8, 21b/5, 35b/10, 42a/8

g.+ler 11b/9 [=42]

günāh (Far.): İlähî emirlere aykırı davranış, ters iş, uygunsuz fiil.

g. 22b/8, 46a/11, 46b/3

g.+ın 46b/8

g.+kar 35b/8

g.+lardan 22a/3

g.+ları 53a/3

g.+um 53a/4 [=8]

günāh it- : Günah olan fiili yapmak.

g.-düm 46b/4

g.-eni+(günah ideni) 47a/4

g.-er+(günah ider) 46b/11 [=3]

günahkār (Far.): Günah işleyen.

g. 49b/6 [=1]

güt-: Hayvan otlatmak, besleyip bakmak.

g.-erken+(güderken) 50b/1 [=1]

H

ħabbe (Ar.): Tane, tahıl tanesi.

h. 45a/10 [=1]

ħaber (Ar.): Son ve yeni bilgi, ağızdan ağıza dolaşan söz.

h. 12b/5, 26b/9, 55b/3, 59b/4

h.+i 49a/11

haber vir- : Son bilgiyi aktarmak.

h.-di 59a/11

h.-düm 12a/8	[=7]	e. 40b/10, 51a/3
Ḥabeşe (Ar.): Habeşistan.		[=2]
h.+e 11b/8	[=1]	ḥakāyık (Ar.): Gerçekler, doğrular.
Ḥabīr (Ar.): Allah'ın isimlerinden, her şeyin iç yüzünden, gizli tarafından haberdar olan.		h.+ına 32a/11
e. 46a/4	[=1]	[=1]
ḥabs (Ar.): Hapis, alıkoyma, kapalı bir yerde tutma.		ḥakīkat (Ar.): Doğru, gerçek.
ḥabs it- : Bir yere kapatmak.		h.+ında 20a/7
h.-diler 56a/7	[=1]	[=1]
ḥacāt (Ar.): İhtiyaçlar, gereklilik.		ḥakīkī (Ar.): Gerçek olan, gerçekten.
h. 48b/7, 51a/11, 51a/7		h. 27a/7, 37b/10, 43a/8
h.+ın 45a/2	[=4]	[=3]
Ḥaccāc (Ar.): Kişi adı. bkz. Yūsuf Haccāc.		ḥākīm (Ar.): Hükmeden, hüküm altında tutan.
h. 34b/10, 34b/4, 34b/5, 34b/8		h. 59a/11, 59a/6, 59a/9, 59b/4
[=4]		h.+e 59a/1, 59b/4
ḥacet (Ar.): İhtiyaç, lüzum.		[=6]
h. 32a/1, 34b/5, 40b/6, 51a/10		Ḥakīm (Ar.): Allah'ın isimlerinden, emirleri, kelāmı ve bütün işleri hikmetli, hikmet sahibi olan.
h.+i 34b/8, 39b/7		h. 42a/7, 55b/10
h.+in 17b/8, 17b/11, 38a/2, 39b/10, 59a/4		[=2]
h.+üm 40b/4		hakīr (Ar.): Önemsiz, değersiz, kıymetsiz.
h.+üñ 40b/3		h. 35a/4, 42b/2, 50b/9
h.+üñi 40b/5	[=14]	h.+ce 42b/7
ḥaddī (Ar.): Şiddetli, kuvvetlice.		h.+den 39a/11
h. 20b/1	[=1]	[=5]
ḥadiş (Ar.): Peygamber Efendimiz'in sözleri.		ḥakīr gör-: Küçümsemek, hor görmek.
h. 5a/3, 6a/6		h.-di 50b/8
h.+de 23b/2, 32b/6, 33b/1	[=5]	[=1]
Ḥafīz (Ar.): Allah'ın isimlerinden, yapılan işleri bütün yönleriyle koruyan, āfāt ve belādan koruyan.		Ḥaqq (Ar.): Allah, varlığı hiç değişmeden duran.
		h. 5a/9, 6b/11, 7a/2, 8a/5, 8a/9, 14b/9, 15a/5, 31b/7, 33b/11, 41a/2, 44b/3, 48a/10, 53a/11, 56b/9
		h.+dan 20b/4
		h.+ı 2a/2, 28a/6, 44b/7
		h.+ın 44b/10, 44b/4, 44b/7
		h.+ına 19a/2, 37b/6
		h.+teala 8b/2, 8b/5, 8b/7, 8b/8, 9a/1, 9a/5, 9a/9, 10a/8, 11a/9, 16b/10, 17a/2, 17b/6, 17b/8,

18b/4, 20b/2, 21b/9, 22a/10,
22a/4, 22b/1, 22b/10, 22b/6,
22b/9, 23a/7, 23a/8, 23b/5ve,
26a/7, 27a/1, 27b/1, 30a/10,
30b/4, 31b/11, 32a/4, 32a/9,
32b/1, 32b/3, 33a/8, 33b/5, 34a/4,
34b/11, 35a/2, 35b/10, 35b/6,
36a/3, 36a/4, 36b/2, 36b/5,
39b/11, 40a/11, 40a/7, 41b/1,
42a/3, 43b/1, 43b/2, 44b/1,
44b/10, 45a/1, 45a/9, 46a/1,
46a/3, 46a/8, 47a/10, 47a/2,
47a/3, 47b/1, 47b/3, 47b/6, 47b/9,
48a/6, 48b/11, 49a/6, 49b/2,
49b/5, 50a/11, 50a/9, 50b/6,
50b/9, 52a/3, 53b/3, 53b/5, 55b/8,
57a/8, 57b/11, 57b/8, 58b/6, 59b/8
h.+dan 13b/8, 16b/8, 30b/2,
45b/3, 46a/6, 47b/5, 48b/8
h.+den 19a/3
h.+nuñ 8a/11, 8b/4, 8b/6, 9b/1,
10a/5, 10a/9, 13b/1, 17b/4,
18a/11, 18a/8, 18b/1, 23a/2,
26a/7, 26b/2, 26b/8, 31a/10,
31a/7, 31a/9, 32b/4, 32b/6, 37a/6,
48a/4, 48b/2, 50b/8, 51a/2
h.+ya 17a/6, 21a/3, 21a/6, 33b/10,
35a/1, 38a/3, 38a/4, 57a/10
h.+yı 38a/1, 42a/8, 49b/11, 50a/7,
57a/1
h.+yıla 24b/8
h.+teālā azz'e-şanehū 21b/4
h.+teālā tebāreke 53a/11 [=157]
ḥaḳḳ (Ar.): Doğru, gerçek, hakikat.
h.+ın 44b/2
h.+ında 13b/9, 41a/2

h.+ından 10a/3 [=4]
ḥāl (Ar.): Şimdiki zaman, durum,
keyfiyet.
h. 42b/2, 46b/4, 53a/2
h.+de 27a/1, 26a/10, 27a/2, 45a/5,
56a/4
h.+e 30a/11
h.+i 6a/11, 9b/2, 24a/11, 28a/2,
53b/7
h.+in 40a/11
h.+ince 39a/4, 51b/2
h.+inde 19a/10
h.+ine 3a/2, 3a/6, 4a/2, 6a/11
h.+lu 32b/1
h.+lü 7a/9, 51b/1, 52b/10
h.+üm 40b/6, 43a/7
h.+üme 4a/4
h.+ümi 28b/6 [=30]
ḥalāyīḳ (Ar.): Yaratıklar, insanlar.
h. 36b/8
h.+a 40b/9, 45a/2, 51b/1, 51b/4
h.+dan 23b/2
h.+ı 23a/7, 35a/9, 56b/8, 57b/6
h.+ın 40b/7 [=11]
ḥalel (Ar.): Bozukluk, eksiklik, noksan.
h.+i 5b/1 [=1]
Ḥālīk (Ar.): Allah'ın isimlerinden, her
şeyin varlığını ve geçireceği
halleri takdir eden, yaratan,
yoktan var eden.
e. 35a/9
h.+dur 35b/6
[=2]
ḥalī (Ar.): Gamsız, kayıtsız.
h. 17b/3, 18a/9
h.+dür 39a/1

- ḥalī ol-*: Kayıtsız olmak.
h.-masa 18a/7 [=4]
- ḥalīfe* (Ar.): Birinin yerine geçen kimse, padişāh, ümmetin başındaki kimse.
h. 25a/10, 25a/7, 25a/9, 25b/10, 26b/9, 37a/10, 37b/3, 37b/5
h.+nüñ 37b/2 [=9]
- Ḥalīm* (Ar.): Allah'ın isimlerinden, yumuşak davranan, hilmi çok olan.
h. 46b/7 [=1]
- ḥālīş* (Ar.): Hilesiz, katkısız.
h. 46b/6 [=1]
- ḥalk* (Ar.): İnsanlar.
h. 21a/1, 32a/4, 33a/10, 36b/11, 50a/8 [=5]
- hallāc* (Ar.): Pamuk, yatak.
h. 28a/8, 28a/9, 28b/1 [=3]
- Hallāc-ı Manşūr* (Far.): 922 yılında "Ene'l-Hakk" dediği için asılmak suretiyle öldürülen sūfī.
h.25a/4 [=1]
- Ḥamīd*(Ar.): Allah'ın isimlerinden, ancak kendisine hamd edilen, bütün varlığın diliyle övülen.
h. 57b/4 [=1]
- ḥamisā* (Ar.): Beşinci olarak.
h. 45b/8 [=1]
- ḥamle* (Ar.): İleri atılma, saldırma, ilerleme gayreti.
h.+den 56a/7 [=1]
- ḥammāl* (Ar.): Para karşılığında arkasıyla eliyle yük taşıyan adam.
h. 38b/1, 38b/5, 38b/6, 52b/4
h.+uñ 38b/5 [=5]
- ḥāne* (Far.): Ev, mesken.
h. 16b/1 [=1]
- ḥān-kāh* (Far.): Dervişlerin evi, tekke.
h.+dan 25b/1 [=1]
- ḥannān* (Ar.): Çok acıyan, çok acıyıcı, Allah'ın sıfatlarından.
h. 32b/5 [=1]
- ḥarāb* (Ar.): Yıkık, viran.
h. 58a/8 [=1]
- ḥarāret* (Ar.): Sıcaklık, susuzluk.
h.+inüñ 19b/10 [=1]
- ḥarc* (Ar.): Sarf, harcama.
ḥarc it-: Harcamak.
h.-mege+(harcitmege) 56b/2
ḥarç it-: Harcamak.
h.-e+(harçide) 56b/2 [=2]
- ḥareket* (Ar.): Sarsıntı, yola çıkma, tarz, yer değiştirme.
h.+e 29b/9 [=1]
- ḥāric* (Ar.): Dış, dışarı, dışarı çıkan.
h.+dür 6a/3 [=1]
h.+ inüñ 15b/2 [=1]
- Hārūn* (Ar.): bkz. Hārūn-er-Reşīd
h. 41b/8, 41b/10, 42a/1, 42a/2
h.+a 41b/5 [=5]
- Hārūn-er-Reşīd*: 766-809 yıllarında Bağdad Abbāsi halifelerinden en meşhurdur.
h.+e 41b/3 [=1]
- ḥāşş* (Ar.): Özel, mahsus.
h. 42b/4 [=1]
- ḥāşıl* (Ar.): Peydā olan, olan, çıkan, üreyen, türeyen.
h. 5a/3, 6b/2, 6b/3, 6b/8, 24a/1, 40a/9
ḥasıl ol-: Ortaya çıkan.

h.-an 13b/7, 14a/6	h. 53b/6
h.-maz 15a/7	h.+ından 37a/7, 46b/4
h.-ur 16b/4, 17b/5, 17b/6 [=12]	<i>havf it-</i> : Korkmak.
Ḥasīb (Ar.): Allah'ın isimlerinden, herkesin bütün yaptıklarının hesabını iyi bilen.	h.-er+(havfider) 42a/9 [=4]
h. 51b/4 [=1]	ḥayāt (Ar.): Dirilik, canlılık.
ḥāşiyet (Ar.): ?	h.+ı 31b/2 [=1]
h.+i 33a/7 [=1]	ḥayf (Ar.): Haksızlık, cevir, zulüm, yazık ki.
ḥāşşa (Ar.): Bir kimse veya şeye özel olan nitelik, kuvvet.	h. 21b/11, 43a/10, 44a/9
h.+larundandır 32a/2 [=1]	h.+a 27b/7
ḥasta (Far.): Hasta, rahatsız.	<i>ḥayf ol-</i> : Zulüm olmak.
<i>ḥasta ol-</i> : Hastalanmak.	h.-maz 22a/10 [=5]
h.-dı 37a/10, 56a/6 [=2]	ḥayli (Far.): Epeyce, çokça, bir takım.
ḥāşā (Ar.): Asla, katiyen, hiçbir vakit.	h. 44a/3 [=1]
h. 35a/2 [=1]	ḥayr (Ar.): İyilik, iyi faydalı iş.
ḥaşr (Ar.): toplama, cem etme.	h.+la 32a/4
h. 42a/7 [=1]	h.+uñ 31b/4 [=2]
Ḥatın bin 'Ümrān (Ar.): Kişi adı.	ḥayret (Ar.): Şaşırma, şaşma.
h. 59b/6	h.+inden 46b/5 [=1]
h.+a 59a/10 [=2]	ḥayşiyet (Ar.): Şeref, onur, değer.
ḥaṭır (Ar.): Zihin, fikir, keyif, gönül.	h.+ten 14a/7 [=1]
h.+ından 43a/1	ḥayvān (Ar.): Canlılık, dirilik, canlı şey.
h.+larında 43a/3 [=2]	h.+lara 33a/5 [=1]
ḥatm (Ar.): Bitirme.	ḥayvānāt (Ar.): Canlılar.
<i>ḥatm ol-</i> : Bitirmiş olmak.	h. 47b/8
h.-ursa 24b/2 [=1]	h.+a 39a/4
ḥaṭṭ (Ar.): Çizgi, satır, yazı, ferman.	h.+ı 47b/6 [=3]
h.+ıyla 25a/9 [=1]	Ḥayy (Ar.): Allah'ın isimlerinden, diri, tam ve mükemmel manasıyla hayat sahibi.
ḥātun: Kadın.	h. 48a/10, 57b/8
h. 52b/11, 52b/5, 53a/1	h.+dür 31b/1, 31b/2 [=4]
h.+ı 19a/9 [=4]	ḥazf (Ar.): Aradan çıkarma, silme, ortadan kaldırma.
ḥavā (Ar.): Hava.	h. 15b/10, 15b/11, 15b/7
h.+da 40b/2 [=1]	<i>ḥazf ol-</i> : Silinmek
ḥavf (Ar.): Korku, korkma.	

h.-maya 15b/9	[=4]	şeylerin beraber kullanımını
hâzır (Ar.): Her yerde olan, bulunan.		sağlar
h.+dur 56b/8	[=1]	h. 17b/5, 17b/5, 24a/10, 24a/10,
hâzret (Ar.): Saygı göstermek üzere		24b/3, 24b/4, 25b/9, 27b/9
büyüklere verilen unvan.		[=8]
h.+e 41a/9		hemân (Far.): Hemen, derhal, çarçabuk.
h.+i 32b/7, 32b/8		h. 26b/5
h.+indeydüm 26a/7		[=1]
h.+üñe 4a/3		hem-çünan (Far.): Böylece.
h.+i 10b/4	[=6]	h. 17a/8, 29b/7
hâzz (Ar.): Hoşlanma, zevklenme, sevinç,		[=2]
memnunluk.		hemîn (Far.): Bu bile, tıpkı bu.
<i>hâzz al-</i> : Zevk almak.		h. 57a/6
h.-urlar 7a/2	[=1]	[=1]
heb: bk. hep		henüz (Far.): Şimdiye kadar, bu zamana
h. 38a/10, 52b/8, 56a/9	[=3]	kadar.
hediyeye: Birine karşılıksız olarak verilen		h. 34b/10, 44b/5, 47b/2, 48a/8
şey, armağan.		[=4]
h. 3a/2, 3a/7, 4a/1	[=3]	hep: Bütün, cümle, tamam, hepsi.
helâk (Ar.): Ölme, yok olma, harab olma.		h. 19b/8
h. 29b/10, 47a/3		[=1]
<i>helâk eyle-</i> : Yok etmek.		her (Far.): Hep, bütün.
h.-ye 41b/7		h. 2b/10, 2b/9, 3a/6, 8a/8, 9b/8,
<i>helâk it-</i> : Harap etmek.		10a/3, 10a/7, 11a/2, 11a/9, 12b/9,
h. 47a/1		13a/11, 13b/2, 16a/8, 16b/7,
h.-di 47a/2		17a/10, 17a/10, 17a/11, 18b/4,
h.-icidür+(helakidicidür) 37a/3		20a/6, 21b/8, 22b/11, 23a/10,
h.-se 47a/4		23a/9, 23a/9, 23b/8, 23b/9, 24a/1,
<i>helâk kıl-</i> : Harap etmek.		27a/1, 29b/4, 29b/5, 31a/8,
h.-asın 21a/10		31b/10, 31b/4, 32a/1, 32a/10,
h.-dı 21a/9		33a/8, 33a/9, 34a/3, 34a/6, 34a/7,
h.-maya 30a/4		34b/2, 35a/5, 35b/1, 37a/5, 37a/7,
<i>helâk ol-</i> : Yok olmak.		37b/10, 37b/10, 38a/1, 38b/11,
h.-dı 37b/9	[=11]	39a/4, 41a/11, 42a/8, 43a/9,
hem (Far.): Hem...hem bağlacı, birden		45b/11, 46b/3, 46b/6, 48a/1,
fazla fiil veya şeyin genellikle zıt		48a/11, 48a/2, 50a/6, 50a/7,
		51a/1, 51a/10, 56a/4, 57a/1,
		57b/8, 58b/2
		[=67]
		her-bâr (Far.): Her defa.
		h.+ 27a/1, 29b/4
		[=2]
		hergiz (Far.): Asla, katiyen, hiç bir surette.

- h. 12b/10 [=1]
 ḥesāb (Ar.): Hesap, sayma, aritmetik.
 h. 21b/5, 46a/10
 h.+a 52a/10
 h.+da 51b/6
 h.+ın 51b/7
ḥesab it-: Hesaplamak.
 h.-e+(hesab ide) 46b/7 [=6]
- heves (Ar.): Arzu, istek, gelip geçici istek.
heves it-: İstemek
 h.-eydūñ+(heves ideydūñ) 20a/4
 [=1]
- hezār (Far.): Bin, pek çok.
 h. 37b/10 [=1]
- hezārān-hezār (Far.): Binlerce.
 h. 1b/3 [=1]
- ḥıfz (Ar.): Koruma.
 h. 13a/4, 13b/2
 h.+ına 31b/6
ḥıfz it-: Korumak.
 h.-e+(ḥıfzide) 11a/11 [=4]
- hırka (Ar.): Genellikle soğuktan korunmak için giyilen, kumaştan, bazen içi pamukla beslenmiş, ceket biçiminde, önden açık, kollu üst giysisi.
 h.+mı 30a/3
 h.+ya 30a/7
 h.+yı 30a/5 [=3]
- ḥışm (Far.): Öfke, kızgınlık.
 h.+ına 23a/2 [=1]
ḥışm it-: Öfkelenmek.
 h.-üp+(ḥışm idüb) 46b/8 [=1]
- ḥıyānet (Ar.): Güveni kötüye kullanma.
 h. 8a/6 [=1]
- hīç (Far.): Kötü, fena, boş, olumsuz anlamı pekiştiren söz.
 h. 4a/3, 10b/5, 10b/9, 11a/4, 14a/5, 21b/10, 22a/2, 22b/9, 24b/8, 26b/5, 37b/10, 39b/5, 40b/3, 40b/4, 47a/4, 51a/10, 51b/9, 52b/4, 53a/4, 53b/8, 56b/7, 56b/9, 57a/9 [=19]
- hiçbir: Belirsiz durumlarda ortada olmayanı ifade eder.
 h.+i 44b/7 [=1]
- hidāyet (Ar.): Doğru yol, hak olan İslam yolu.
 h. 23a/11 [=1]
hidāyet bul-: Doğru yola ermek.
 h.-dı 23a/9, 23b/8 [=2]
- ḥikāyāt (Ar.): Sözlü ya da yazılı olarak anlatılan hikayeler.
 h. 5a/1 [=1]
- ḥikāyet (Ar.): Bir olayın sözlü ya da yazılı olarak anlatılması.
 h. 4b/10, 4b/9, 11a/11, 19a/8, 20a/8, 25a/4, 31a/4, 33b/2, 34b/4, 36b/3, 37a/8, 38a/5, 39b/6, 40b/1, 41b/3, 42a/10, 43a/10, 44b/9, 45a/7, 46a/10, 46b/10, 47a/8, 47b/4, 48a/5, 48b/4, 50a/9, 50b/5, 51a/4, 51b/7, 52b/2, 53b/9, 56a/5, 57a/2, 57b/10, 58b/10, 59b/10
 h.+de 19a/5
 h.+den 4b/8
 h.+dür 20a/1
 h.+i 3b/6, 59b/3
 h.+inde 3a/3, 25a/5 [=43]
- ḥikmet (Ar.): Bilgelik, gizli neden.
 h. 30b/1, 44a/11

h.+i 44a/9 [=3]
 immet (Ar.): Yardım, kayırma, lütuf,
 iyilik.
 h. 8a/9 [=1]
 iṭāb (Ar.): Sözü birine veya birilerine
 yöneltme, seslenme.
 h. 19a/3 [=1]
 od (Far.): Kendi.
 h. 44a/8 [=1]
 or (Far.): Değersiz, önemi olmayan,
 aşağı.
 h. 41a/11
 h.+lık 42a/1
 or eyle- : Değersiz kılmak.
 h.-mezmiş 42a/3
 or it- : Önemsiz yapmak.
 h.-er+(horider) 41a/10
 h.-icidür+(idicidür) 42a/4
 h.-üp+(hor idüb) 40b/11
 or kı1- : Aşağılamak.
 h.-maz 41b/3
 h.-ur 41a/11 [=8]
 oş (Far.): Beğenilen, duyguları okşayan,
 sevilen.
 h. 4a/5, 55b/6
 oş gel- : Beğenmek.
 h.-di 42b/11
 h.-medi 41b/5
 oş ol- : Sevilmek.
 h.-a 12b/11
 oş tut- : Sevmesini sağlamak.
 h.-dı 8b/2 [=6]
 oşnüd (Far.): Memnun.
 h. 53a/10, 53a/9 [=2]
 üb (Ar.): Güzel, hoş.
 h. 54a/8 [=1]

udūş (Ar.): Sonradan var olma.
 h.+la 17a/1 [=1]
 uḳūḳ (Ar.): Ahbaplık, dostluk, haklar.
 h.+ları 10a/2 [=1]
 ullān (Ar.): Dostlar.
 h.+dan 5a/11 [=1]
 urmā (Far.): Hurma ağacı ve meyvesi.
 h. 7a/6, 52a/2, 52a/2, 52a/5
 h.+yı 52a/6 [=5]
 uṣūmet (Ar.): Düşmanlık, kindarlık.
 h. 8a/4, 8a/7 [=2]
 uṣū‘ (Ar.): Allah karşısında tam bir
 gönül alçaklığı ile boyun eğme ve
 kendini vererek ibadet etme
 anındaki hal.
 h.+la 38a/4 [=1]
 uy (Far.): Ahlak, mizaç.
 h.+lu 41b/6 [=1]
 uzūr (Ar.): Büyük ve yüce bir kişinin
 karşılama alanı, makamı.
 h.+ına 2b/7, 3b/2 [=2]
 ükm (Ar.): Emir, karar.
 h. 16a/9
 h.+inde 16b/3, 43a/9 [=3]
 ükm it- : Karar vermek.
 h.-icidür+(hükm idicidür) 42a/8
 [=1]
 ürmet (Ar.): Hatır, itibar.
 h.+ine 22b/10 [=1]
 üzeyfe (Ar.): Kişi adı.
 h. 53b/9 [=1]

I

ımızgan-: Uyuklamak, uyumak.

1.-dum 38b/8 [=1]
 ırak: Uzak.
ıraq ol-: Uzak durmak.
 1.-dıysa 10a/4 [=1]
 ırmağ: Nehir, akarsu.
 1.+ı+(ırmagı) 29b/9 [=1]
 ıslāh (Ar.): Düzeltme.
ıslāh it-: İyileştirmek.
 1.-icidür+(ıslah idicidür) 34a/11
 1.-mek 45b/6
 1.-üp+(ıslah idüp) 5b/1 [=3]
 ısmarla-: İstemek, talep etmek.
 1.-dugin 53b/2 [=1]
 ısrār (Ar.): Hatalı bir davranışa devam etmek.
ısrār it-: Sürdürmek.
 1.-erse+(ısrar iderse) 47a/5 [=1]
 ış: Işık, güneş ışığı, cehennem ateşi.
 1.+larından 14a/3 [=1]
 ışk (Ar.): Aşk, ileri sevgi.
 1. 27a/3, 27a/4
 1.+ı 41a/9 [=3]
 ıyāl (Ar.): Aile bireyleri, geçiminden sorumlu olduğu kimseler.
 1.+üm 12a/11, 12a/6, 12b/3 [=3]
 ıyān bin ʿAbbās (Ar.): Kişi adı.
 1. 52b/2 [=1]

İ

i-: i- fiili, ek fiil.
 i.-di 28b/7, 30a/1, 37a/9, 42b/2,
 42b/3, 45b/11, 51a/6
 i.-dük 47a/4
 i.-düm 53a/10 [=9]

ʿibādāt (Ar.): İbadetler.
 i.+dur 17b/1
 i.+ına 50a/2 [=2]
 ʿibādet (Ar.): Allah'ın emirlerini yerine getirme.
 i. 2b/3
 i.+de 45a/7
 i.+dür 2b/2 [=3]
ʿibādet it-: Allah'a tazim ve niyazda bulunma.
 i.-üp+(ibadetidüb) 49b/7 [=1]
 ibāret (Ar.): Oluşan, meydana gelen.
 i.+dür 15b/1 [=1]
 İbrāhim (Ar.): Bir peygamber. (krş. İbrāhim Peygamber)
 i. 40b/5, 47a/3, 52a/4, 53b/11, 55b/3
 i.+dür 52a/8 [=6]
 İbrahim Edhem (Ar.): Şehzāde iken dervişliği tercih eden bir sufi.
 i. 51b/7
 i.+dür 51b/11
 i.+le 53b/10 [=3]
 İbrahim Peygamber: Halilullah=Allah dostu lakaplı peygamber. (krş. İbrāhim)
 i. 40b/4, 46b/10
 i. 40b/1 [=3]
 ʿibret (Ar.): Ders alma, ilginç gelme.
 i. 5a/2 [=1]
 ʿicād (Ar.): Yapma, buluş.
 i.+a 35b/4 [=1]
 icrā (Ar.): İşleme, ele alma.
icrā ol-: İşlemek, ele alınmak.
 i.-una 15b/10 [=1]
 iç: Dış karşıtı.

i. 25a/2	i.-e+(ihtiyār ide) 21b/6 [=1]
i.+inde 11a/11, 22a/11, 22a/2, 22a/5, 22a/6, 23a/2, 23a/8, 32a/4, 38a/7, 41b/10, 42a/11, 43b/7, 50a/8, 54a/11, 57b/10	iḥvān (Ar.): Samimi dostlar, aynı tarikat arkadaşları.
i.+inde+(icinde) 36b/11	i.+dan 5a/10 [=1]
i.+inden 21b/6, 49a/4 [=19]	‘iḳāb (Ar.): Azap.
iç- : Sıvı bir şeyi ağza alıp yutmak.	i.+ı 9a/11 [=1]
i.-di 43b/10, 43b/7	iki: Birden sonraki sayı.
i.-erse 27b/9 [=3]	i. 6a/6, 15a/10, 15a/2, 18b/1, 18b/5, 18b/6, 28a/4, 29a/4, 31b/10, 31b/6, 31b/8, 33a/7, 33a/8, 37b/7, 45a/5, 51b/10, 52a/7, 57b/10
içerü: Dışarı karşıtı.	i.+nci 26a/3, 26a/5, 26a/7 [=21]
i.59a/7 [=1]	ikinci: Sıralamada birinciden sonra gelen.
içün: Sebebiyle, ...a ait, has.	i. 9b/11, 13b/11, 24a/10, 25a/2 [=4]
i. 3a/10, 4a/10, 12a/3, 18a/2, 32a/9, 59a/8	ikrām(Ar.): Ağır lama, hediye.
i.+dür 14b/11 [=7]	i.3a/8
idün-: Kendine veya başkası adına sağlamak, sahiplenmek.	<i>ikrām it-</i> : Ağır lamak.
i.-irsin 57a/6 [=1]	i. 18a/3 [=2]
ifāde (Ar.): Söyleyiş, anlatım.	iḳrār (Ar.): Saklamayıp söyleme, dil ile söyleme.
i.+dür 16a/10 [=1]	i.+ına 16a/8 [=1]
iḥlās (Ar.): Samimiyet.	iḳtidā (Ar.): Tābi olma, uyma.
i.+ıla 20a/5	i. 2a/11 [=1]
i.+la 13b/1 [=2]	ilāh (Ar.): Tanrı.
iḥşā (Ar.): Sayma.	i. 14b/8, 15b/11, 16a/1
<i>iḥsa it-</i> : Saymak	i.+dan 15a/1, 15a/11, 15a/11, 15b/2
i.-icidür 57b/4 [=1]	i.+ī 22b/5, 29a/9, 36b/4, 36b/6, 43a/11, 43b/2, 44a/7, 47a/9, 48a/9, 48b/9, 49a/3, 51a/6, 53a/9, 54a/5 [=20]
iḥsān (Ar.): Lütuf, iyilik, bağış.	ile: Bağlaç.
i.+ı 39a/1	i. 2a/4, 4a/6, 6a/4, 9b/1, 28b/2 [=5]
<i>iḥsan it-</i> : İyilik etmek	
i.-üp+(ihsan idüp) 10a/8 [=2]	
iḥtişār (Ar.): Kısaltma.	
<i>iḥtişar it-</i> : Kısaltmak.	
i.-üb+(iḥtişār idüb) 4b/5 [=1]	
iḥtiyār (Ar.): Seçme.	
<i>iḥtiyar it-</i> : Seçmek.	

ilerü: Ön taraf, ön kısım.	i.-duguñ 36a/5 [=1]
i. 52b/7 [=1]	iltimās (Ar.): Yapılmasını isteme.
ilet-: Ulaştırmak, yetiştirmek.	i. 5b/3 [=1]
i. 38b/10, 40a/2	imām (Ar.): Dini alanda önde bulunan kimse.
i.-diler 49a/11, 52b/7	i. 9a/8 [=1]
i.-e+(ilede) 41a/10	īman (Ar.): İnanma, inanç.
i.-en+(ileden) 3a/2, 5a/8	i. 6b/6, 18b/3, 23b/9, 55b/6, 55b/7, 59b/6, 59b/8
i.-mek 4a/9	i.+a 55b/8
i.-tiler+(ileddiler) 26a/1	i.+ı 6b/10, 6b/6
i.-üb 56a/7	i.+ın 7a/2
i.-ün+(iledüñ) 36b/2	i.+la 7a/10
i.-ürin 12b/7	i.+ların 7a/2 [=13]
i.-ürin+(iledürin) 12a/6 [=13]	imdi: Şimdi, artık, öyleyse.
ilhāh (Ar.): Zorlama.	i. 5b/10, 6b/3, 9a/5, 12b/11, 18a/9, 19b/8, 20a/3, 21a/9, 22a/4, 34b/11, 36b/7, 37b/8, 46b/5, 49b/5, 51a/1, 52a/9, 57a/10, 58a/10, 59b/7 [=19]
<i>ilhāh kııl-</i> : Zorlamak.	in-: Yukarıdan aşağıya doğru hareket etmek.
i.-dı 25a/11 [=1]	i.-en 32b/9 [=1]
ilhām (Ar.): Allah tarafından insan gönlüne düşürülen düşünce.	in‘ām (Ar.): Nimet verme, iyilik etmek.
i. 40a/1 [=1]	i.+ı 39a/2 [=1]
illā (Ar.): Yalnız, mutlaka, aksi halde.	<i>in‘ām it-</i> : Nimet vermek.
i. 9b/1, 10b/6, 11a/4, 14b/2, 14b/8, 15a/5, 16a/6, 16b/1, 18a/10, 24b/8, 38a/3, 38a/4, 39a/6 [=13]	i.-e+(in‘ām ide) 10a/9 [=1]
‘illet (Ar.): Hastalık, sakatlık, sebep.	<i>in‘ām kııl-</i> : İyilik yapmak.
i.+siz 42a/5, 42a/7 [=2]	i. 18a/4 [=1]
‘ilm (Ar.): Bilme, marifet.	‘ināyet (Ar.): Lütuf, ihsan, iyilik.
i. 4a/10, 4a/9	i.+i 9b/1, 26b/8 [=2]
i.+den 2b/11, 3a/1	İncİL (Ar.): Dört büyük kitaptan Hz. İsa’ya nazil olana verilen ad.
i.+ine 31b/5	i.+dedür 32b/10 [=1]
i.+iyle 57b/4	incü: İstiridye içinde çıkan kıymetli bir tane.
i.+ler 4a/11 [=7]	
ilt-: Atmak.	
i.-üñ 35b/11 [=1]	
iltifāt (Ar.): Yüzünü çevirip bakma.	
<i>iltifāt kııl-</i> : Bakmak.	

i.+den 59a/6	[=1]	i.-mişsin 55b/6	[=1]
inkār (Ar.): Reddetme, yaptığını saklama.		irte: Ertesi, gelecek sabah, yarın.	
i.+dan 24a/11		i. 12a/5, 12a/8, 31b/9	
<i>inkār it-</i> : Reddetmek		i.+si 13a/6	[=4]
i.-ermisin+(inkār idermisin)		ise : İ- fiili şart kipi.	
21b/10		i. 5b/9	[=1]
i.-mekden 24a/6	[=3]	isim (Ar.): Bir varlığı, eşyayı, kavramı ifade eden kelime.	
inkisār (Ar.): Kırılma, güç kırılması.		i. 35a/5, 31b/6, 33a/4	
i. 35a/8	[=1]	i.+e 33a/8, 34a/3	
ins (Ar.): İnsan.		i.+ine 22b/9	
i. 23b/2	[=1]	i.+lerdür 32b/6	
inşāallāh (Ar.): “Allah izin verirse” anlamında bir söz.		i.+leri 18a/6, 32b/4	
i. 14b/11		i.+üñ 31b/9, 32b/2, 33a/7, 37a/4, 38a/1	
i.+u 13b/3		<i>ism ol-</i> : Ad olmak.	
i.+u te‘āla 4b/3, 21b/2, 45a/2	[=5]	i.-a 14b/6	[=15]
ir-: Erişmek, isābet etmek, dokunmak.		İsm-i āzām (Far.): Allah’ın bütün isimlerini kapsayan en büyük ismi.	
i.-di 3a/11		i. 31b/8, 33a/1	[=2]
i.-icek 40b/8		İslām (Ar.): Hz. Muhammed’in Allah tarafından insanları daveti için görevlendirildiği din.	
i.-meye 21b/9	[=3]	i. 18b/3	
irādet (Ar.): İsteme, dileme.		i.+la 7a/10	[=2]
i.+üñüz 20b/6	[=1]	isrāfīl: ?	
iriş- : Ulaşmak.		i. 31b/8	[=1]
i.-di 23a/9, 23b/8		issi: Sahip, malik.	
i.-dürdi 34a/2		i. 34a/3, 44a/10	
i.-em 47a/9		i.+dür 57b/2, 58b/3	
i.-esin 21b/2		i.+ne 44b/2	[=5]
i.-medi 23a/10, 23b/9		iste-: Dilemek, arzu etmek.	
i.-mekdür 31a/6		i. 39a/10	
i.-mez 22b/11, 55b/11		i.-di 47b/11	
i.-mişdi 33b/4	[=11]	i.-mek 39a/11	
irkil-: Birikmek, toplanmak.			
i.-mişdi 44b/3	[=1]		
irşād (Ar.): Doğru yolu gösterme.			
<i>irşad it-</i> : Yol göstermek.			

i.-mezin 36b/8		i.-icek+(işidicek) 49a/11, 53a/5
i.-r 26b/10		i.-icidür+(işidicidür) 42a/5
i.-rsin 20b/5	[=6]	i.-medi 50b/7
istiğfār (Ar.): Tevbe etme, günahların bağışlanmasını isteme.		i.-mege 50b/8
i.+a 46b/9	[=1]	i.-mezsın 50b/10
<i>istiğfār kı1-</i> : Tevbe etmek		i.-üp+(işidüp) 7a/8
i.-dı 44b/9	[=1]	işle-: Yapmak.
istimā ^c (Ar.): İşitme, dinleme.		i.-di 53a/3
i.+ından 6b/8	[=1]	i.-medügün 22a/1
isti'māl (Ar.): Kullanma.		it: Köpek.
<i>isti'māl it-</i> : Kullanmak.		i.+cügez 20a/11, 21a/6
i.-diler 58a/5	[=1]	i.+cügezi 20a/10, 20a/10
istiskā (Ar.): Yağmur duasına çıkma.		it-: Etmek, eylemek.
i.+ya 48b/6	[=1]	i. 47a/3
istišnā (Ar.): Ayırma, ayrı tutma.		i.-di 8a/8, 8a/9, 26b/4, 46a/11
<i>istišnā it-</i> : Ayırmak.		i.-diler 9a/6, 28a/5, 41b/9
i. 15a/3	[=1]	i.-düm 28b/10, 29a/2, 58a/3
iş: Çalışarak yapılan şey, amel.		i.-dümse 46b/3
i. 21b/10, 30a/9	[=2]	i.-e+(ide) 10a/8, 13b/7, 31a/8, 36a/8
işāret (Ar.): Gösterme, konuşurken vücut uzuvlarıyla gösterme.		i.-en+(iden) 49a/10
i. 26b/3		i.-ene+(idene) 49a/7
i.+dür 16a/5, 16a/7, 19a/7, 44b/9		i.-enlerle+(idenlerle) 8a/7
i.+i 37a/5, 38a/1		i.-enün+(idenün) 9a/10
<i>işāret it-</i> : Göstermek.		i.-er+(ider) 8a/4, 8a/7
i.-mege 16b/1		i.-erdi+(iderdi) 59a/4
i.-mek 16a/10	[=9]	i.-erler+(iderler) 13a/4, 28a/8, 29b/1, 48b/10
işbu: Bu.		i.-erse+(iderse) 47a/6, 58b/8
i. 38a/9	[=1]	i.-erse-(iderse) 9b/8
işde: Söze başlarken dikkat çekmek için kullanılan edat.		i.-eyin+(ideyin) 49a/8
i. 49a/10	[=1]	i.-icek+(id-icek) 8b/6
işit-: Duymak.		i.-ici+(idici) 2a/5
i.-düm 38b/8, 57a/5		i.-icidür+(idicidür) 40b/9
i.-icek+(işid-icek) 19a/5		i.-mege 5a/9
		i.-memek 53b/6

i.-mez 16b/2	i.-dılar 3a/8	[=5]
i.-mezse 25b/11		
i.-üñ+(idüñ) 26a/10		
i.-üp+(idüb) 46a/9		
i.-üp+(idüp) 8a/7		[=41]
itā'at (Ar.): Boyun eğme, tâbi olma.		
i. 2a/10		[=1]
i'tibār (Ar.): Durum, önem gösterme.		
i.+la 35b/6, 35b/7		
i'tibār it-: Önem vermek.		
i.+üp+(i'tibār idüb) 42b/1		
i.-düren 43a/7		[=4]
i'tikād (Ar.): Gönülden inanma.		
i.+ı 6b/10, 6b/6, 24a/2, 57a/1		
i.+ıla 20a/6		
i.+la 13a/11, 31b/11		
i.+ların 7a/3		[=8]
i'tikād it- : İnanmak.		
i.-er+(i'tikād ider) 17a/2		[=1]
i'timād (Ar.): Dayanma, güvenme.		
i. 57a/1		
i.+ın 57a/10		[=2]
i'vaz (Ar.): Bedel, karşılık		
i.+dan 39a/1		
i'vaz vir-: Bedel vermek.		
i.-em 40a/3		[=2]
iy: Ünlem, seslenme ünlemi.		
i. 21b/9, 22a/8, 22b/2, 27a/3,		
36a/4, 40a/5, 41a/6, 45b/2, 47a/1,		
56a/10, 57a/5		[=11]
i'zzet (Ar.): Değer, kıymet, hürmet.		
i. 35a/7		
i.+e 9b/3		
i.+i 4a/11		
i.+ine 8b/7		
i'zzet kııl-: İkrâm etmek.		
	K	
	kab:	Bir maddeyi kaplayan kabuk, içerisine bazı şeyler konulabilen eşya.
	k.+ına 25a/2, 25a/2	[=2]
	Ḳābız (Ar.): Allah'ın isimlerinden, dilediğine darlık veren, sıkın, daraltan.	
	e. 40b/7	[=1]
	ḳabūl (Ar.): Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma.	
	ḳabūl it-: Razı olmak.	
	k.-üp+(ḳabūl idüb) 49b/10	
	k.-er+(ḳabūl ider) 55b/9	
	ḳabūl kııl-: Razı gelmek.	
	k.-duk 53b/3	
	k.-ıdır 53b/9	
	k.-maduñ 48b/11, 59a/8	
	k.-ub 49a/2	
	ḳabūl ol- : Razı olmak.	
	k.-inmiş 41a/3	
	k.-maga 55b/9	[=9]
	ḳabz (Ar.): Azrâil tarafından ruh teslim alınması, ölme.	
	ḳabz it-: Ruh teslim almak.	
	k.-icidür+(ḳabz idicidür) 40b/8	
		[=1]
	kaç: Bir şeyin sayısını belirtmek amacıyla sorulan soru sıfatı.	
	k. 46b/1, 46b/1, 46b/1, 46b/2	[=4]
	kaç- : Bildirmeden bulunduğu yerden ayrılmak, firâr.	

k.-an 13a/3, 16a/8, 16b/7, 53a/8	k.-üp+(kahr idüp) 21a/10, 21a/9
k.-arduñuz 56a/11	[=5]
k.-dı 50b/1	ķāil (Ar.): Söyleyen, inanmış.
k.-dılar 56a/10	k. 16a/8, 16a/9, 16b/2 [=3]
k.-up 20a/9 [=8]	ķaķı-: Öfkelenmek.
ķaçan: Her ne zaman, ...diği vakit, her ne vakit.	k.-dı 37b/3, 44a/5 [=2]
k. 7a/1, 12b/9, 17a/1, 17b/11, 18a/7, 18b/4 [=6]	ķal- : Olduğu yeri ve konumu korumak, sürdürmek.
ķadar (Ar.): Ölçüsünde, büyüklüğünde, değin, miktar, gibi.	k.-a 41a/10
k. 21b/9, 47b/8, 48a/2	k.-an 37a/11, 42b/3, 49a/5
k.+ı 5a/5 [=4]	k.-anın 38b/10
ķādir (Ar.): Allah'ın isimlerinden, istediğini, istediği gibi yaratmaya muktedir olan.	k.-dı 23a/10, 23b/10, 29b/11, 56b/6
k. 58b/3	k.-dum 48a/4
k.+dür 34a/2	k.-ıcaķ 22a/7
k.+in+(kadrin) 8a/4	k.-madı 44b/7
k.+i +(kadri) 4a/10 [=4]	k.-madın 19b/10
ķāfir (Ar.): Allah'a inanmayana verilen isim.	k.-mazdı 47a/4
k. 25a/6, 33a/5 [=2]	k.-mış 22a/8, 26b/6
ķāh (Far.): Bazen, kimi zaman.	k.-mışdı 42b/6
k. 38a/4, 38a/5 [=2]	k.-ur 5a/2 [=18]
ķahhār (Ar.): Allah'ın isimlerinden, her şeye her istediğini yapacak surette, galip ve hakim.	ķalb (Ar.): Sevgi, gönül, duygu, his.
e. 35b/10 [=1]	k.+den 24a/10
ķāhir (Ar.): Kahredici.	k.+i 6b/6, 24a/11
k.+dür 37a/5 [=1]	k.+inde 24a/6 [=4]
ķahr (Ar.): Yok etme, perişan etme.	ķalem (Ar.): Yazmak çizmek gibi işlerle kullanılan araç.
k.+ından 37a/6	k. 54a/2 [=1]
k.+la 52b/1	ķālīl (Ar.): Az olan, sayısı çok olmayan.
ķahr it-: Perişan etmek.	k. 42a/6 [=1]
k.-üp+(ķahr idüb) 37a/3	ķamçı: Bir ucuna ip deri v.b. bağlı vurma aracı, dövme aracı.
	k. 20a/2
	k.+sına 20a/2 [=2]
	ķan: İnsan vücudu için hayati öneme sahip kırmızı renkli sıvı.

- k. 28b/11, 29b/4
k.+ı 19a/6
k.+ıladur 29a/5
k.+ları 28b/8
k.+lusın 44b/6 [=6]
- қанат: Uçmayı sağlayan organ.
k. 47a/11 [=1]
- қанары: Ne tarafa, nereye.
k. 18b/10 [=1]
- қанда: Nerede.
k. 20b/3
k.+sız 11b/4 [=2]
- қандан: Nereden.
k. 18b/9, 22b/5, 22b/5 [=3]
- қандыр-: Hile ile bir başkasını yanıltmak,
bir ihtiyacını bir istediğini yeteri
kadar karşılamak, doymak.
k.-maktır 14a/10 [=1]
- қанділ (Ar.): Yağ ve fitilin yanmasıyla
oluşan bir tür aydınlatma aracı.
k.+lerüñi 38a/9 [=1]
- қанı: “Nerede?” anlamındaki soru sözü.
k. 19a/3, 26b/6, 54a/9 [=3]
- қанқи: “Hangi?” anlamındaki soru sözü.
k. 11b/1 [=1]
- қапу: Bir yere girip çıkmayı sağlayan
duvar veya bölümdeki açıklık ve
bu açıklığı kapatan açılır kapanır
düzenek.
k.+da 21a/4
k.+lar 26b/4
k.+lara 26b/3
k.+sı 39b/4, 39b/4
k.+sın 41b/9
k.+sına 40a/4
k.+sında 59a/7 [=8]
- қар: Havada hafif billurlar şeklinde yağın
beyaz renkli su buharı.
k. 42b/6, 43a/1
k.+a 43a/4, 42b/8
k.+dan 42b/10, 42b/9 [=6]
- қарābet (Ar.): Yakınlık, hısımlık.
k. 8a/10 [=1]
- қараñулк: Işık olmama durumu, ışıktan
yoksunluk.
k. 23a/7 [=1]
- қарар (Ar.): Bir iş veya sorun hakkında
düşünülmüş verilen kesin yargı.
k.+ına 30a/6 [=1]
- қардаş: Aynı ana babadan veya ana
babalarından biri aynı olan
çocukların birbirine göre adı.
k.+ına 10a/8 [=1]
- қарыңа: Zar kanatlılardan ve bir çok türü
bulunan çalışkanlıklarıyla bilinen
böcek türü.
k. 3a/9 [=1]
- қарі’ї n (Ar.): Okurlar.
k.+den 5b/3 [=1]
- қарпуз (Far.): Kabakgillerden iri ve sulu
sürüngen gövdeli bir bitki.
k.+ına 7a/7 [=1]
- қаршу: Bir şeyin veya kimsenin esas
tutulan yüzünün ilerisi.
k. 36a/5 [=1]
- қашд (Ar.): Amaç, istek, maksat, öldürme
yaralama veya zarar vermek
isteme.
қашт it- : Kötü niyetle yaklaşmak.
k.-en+(қашд iden) 31a/6
k.-di +(қашд itdi) 21a/5, 59a/7
k.-diler +(қашд itdiler) 20a/9 [=4]

kāse (Far.): Cam, çini gibi maddelerden yapılmış derince çanak.

k. 27b/8 [=1]

ķat: Ön, huzur, makam.

k.+ımdaydı 26a/8

k.+ına 12a/8, 13a/6, 34b/4, 37a/11, 43b/4, 52b/3

k.+ında 4a/10, 5a/8, 5b/10, 9a/9, 9b/2, 11b/2, 15b/7, 16a/4, 16a/9, 31b/7, 33b/4, 35a/5, 40a/9, 44a/2, 59b/6

k.+umda 22a/9

k.+umuza 53a/1 [=24]

ķatır: Atgillerden, kısarak ile erkek eķeēin çiftleşmesinden doğan melez hayvan.

k. 41b/7

k.+a 54a/8

k.+ı 41b/6

k.+la 41b/6

[=4]

ķaṭī^cat (Ar.): Kesilme.

k.+den 8b/11 [=1]

ķaṭ^c (Ar.): Kesme, kesilme, ilgiyi kesme.

ķaṭ^c it-: Bir yeri aşarak geçmek, yol almak.

k.-medüm 47b/2

k.-meye 2a/1 [=2]

ķatlan-: Hoş olmayan bir duruma tahammül etmek.

k.-amadı 48a/9 [=1]

ķaṭre (Ar.): Damla damlayan şey.

k. 56b/4

k.+yle 56b/6 [=2]

ķavī (Ar.): Dayanıklı, güçlü.

k.+dür 55b/11 [=1]

ķaviyy (Ar.): Allah'ın isimlerinden, pek kuvvetli.

ķ. 57b/1, 57b/2 [=2]

ķavm (Ar.): Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan topluluk.

k.+ine+(kavmine) 10a/8

k.+inden 33b/3 [=2]

ķāyil (Ar.): Söyleyen, anlatan.

k.+üñ 16a/8 [=1]

ķāyim (Ar.): Ayakta duran, sebat eden, sabit.

k. 31b/3, 31b/4, 34a/5, 58a/11

k.+dür 6a/4, 31b/5, 31b/5, 31b/6

k.+i 58a/11 [=9]

ķayyüm (Ar.): Allah'ın isimlerinden, yarattıklarının işini çeviren, her işleneni bilen ve ezelden ebede kaim.

e. 58a/11

k.+dur 31b/3 [=2]

ķazā (Ar.): Can veya mal kaybına sebep olan kötü olay.

k.+sına 56a/3 [=1]

ķazıyye (Ar.): Olay, vakıa.

k.+yi 38b/6, 59a/11 [=2]

ķāzib (Ar.): Yalan söyleyen, yalancı.

k.+dür 13a/10 [=1]

ķebīr (Ar.): Allah'ın isimlerinden, pek büyük.

k. 42a/6, 50a/7 [=1]

ķefe (Ar.): Terazinin gözlerinden her biri.

k.+sine 22b/7, 22b/8 [=2]

ķefen (Ar.): Defnedilmeden önce ölülerin sarıldığı beyaz ve dikişsiz bez.

k.+ümde 53a/6 [=1]

kefîl (Ar.): Borçlu borcunu ödemediğinde
veya kimse verdiği sözü yerine
getirmediğinde bütün
sorumluluğu üzerine alan kimse
k. 57a/1

k.+dür 56b/10 [=2]

kelâm (Ar.): Söz, söyleyiş biçimi.

k. 15b/7

k.+da 4b/8, 15b/7

k.+ın 50b/8

k.+ında 6a/2

k.+lar 11b/10

k.+um 50b/10 [=7]

kelb (Ar.): Köpek, it.

k.+cegez 20b/5

k.+cegeze 20b/2

k.+i 20b/9, 21a/4

k.+üñ 20b/8 [=5]

kelime (Ar.): Anlamı olan söz veya söz
birliği.

k. 32a/10, 32a/10 [=2]

kelime-i şehâdet: Müslüman
olmak için söylenilmesi gerekli
olan söz.

k. 22b/10, 23b/11

k.+dür 23b/7

k.+üñ 23a/1 [=4]

kemâlât (Ar.): Erdemlilik, en yüksek
değer.

k. 17a/4

k.+da 17a/8

k.+la 17a/3 [=3]

kenâr (Far.): Kıyı, bir şeyin bir yerin bitiş
kısmı veya yakını.

k.+ına 48a/7

k.+ında 18b/7 [=2]

kendü: İyelik ekleri alarak kişilerin kendi
varlıklarını anlatır.

k. 3a/6, 16a/1, 16b/11, 24b/11,
32b/7, 32b/8, 34a/8, 35a/4, 37a/4,
46b/6, 53a/11

k.+de 32a/3

k.+ler 10a/2

k.+nüñ 9b/6, 24b/9, 33a/10, 41a/3

k.+si 57b/9

k.+ye 2b/10, 3b/1, 34b/1, 49b/5,
49b/7

k.+yi 8a/6, 24b/5, 31a/6

k.+yle 9b/4, 9b/5

k.+züm 31a/3

k.+züñ 31a/1 [=30]

kerem (Ar.): Soyluluk, ululuk, cömertlik.

k.+i 56b/7

k.+inden 32a/1, 53a/11 [=3]

Kerîm (Ar.): Allah'ın isimlerinden, Soylu,
asil, cömert.

k.18a/2, 52b/1

k.+dür 53b/5, 53b/5 [=4]

kerpic: Duvar örmek için kullanılan
kalıplara dökülmüş saman ve
balçık karışımı ilkel tuğla.

k. 58a/7

k.+e 57b/11 [=2]

kerre (Ar.): Defa, kez.

k. 20b/9, 21a/7, 55b/1, 59b/5 [=4]

kerret (Ar.): Kerrât, birçok kez.

k. 37b/10 [=1]

kes-: Bıçak veya makas gibi bir araçla bir
şeyi ikiye ayırmak, bir şeyden
yoksun bırakmak.

k.-diler 28b/8, 29b/1, 29b/3

k.-dükleri 29b/5

k.-eler 29a/6	k.-ıcaak 45a/4
k.-ildi 8b/3	k.-ıver 52b/7
k.-ilem 9a/4	k.-ma 29a/11
k.-ileler 9a/1	k.-madı 42b/7
k.-ilenden 9a/3	k.-madılar 8a/4
k.-mez 45a/5	k.-maduñ 59a/8
k.-se 58b/10 [=10]	k.-maga 29b/11
kesb (Ar.): Kazanma.	k.-makdan 6a/5
k.+ine 31b/5	k.-maya 45a/2
<i>kesb it-</i> : Kazanmak, elde etmek.	k.-sa 32a/11
k.-se 45b/11 [=2]	k.-ub 31a/2
keşîr (Ar.): Çok bulunan.	k.-ur 7a/3, 27b/7, 34b/6 [=22]
k. 42a/6 [=1]	ķılıç: Ucu sivri keskin savaş aleti.
keşret (Ar.): Çok olma durumu, çokluk.	k.+dan 24a/9 [=1]
k.+dür 10b/8 [=1]	ķırķ: Otuz dokuzdan sonra gelen sayı.
key : Çok.	k. 10b/7
key key: Çok çok.	k. +dan10b/8 [=2]
k. 48b/3, 48b/3 [=2]	ķısm (Ar.): Parçalara ayrılmış bir şeyin
kez: Defa, kere.	her bir bölümü.
k. 12b/7, 12b/7, 20a/2, 26b/3,	k. 13b/4, 14a/4
29b/3, 37b/2, 37b/8, 42b/6, 47a/3	k.+dur 13b/4
[=9]	k. +ı 13b/11 [=4]
ķible (Ar.): Namazda yönelinen yön.	ķıtmîr (Ar.): Ashâb-ı Kehf'in köpeğinin
k.+ye 32a/2, 21a/6 [=2]	ismi.
ķıdem (Ar.): Eski olma durumu, eşkilik.	k. 20a/10, 21a/2 [=2]
k. 17a/2	ķıyâmet (Ar.): Bütün ölülerin dirilerek
k.+le 17a/4 [=2]	mağşerde toplanacağı zaman.
ķıl-: Etmek, yapmak anlamında yardımcı	k. 8a/11, 8a/2, 8a/5, 13b/8, 14a/3,
fiil.	21b/4, 35b/10 [=7]
k. 30b/10, 41a/7	ķıyas (Ar.): Bir tutma, denk sayma.
k.-a 52a/10	<i>ķıyas it-</i> : Karşılaştırmak.
k.-asıdur 8a/9	k.18a.7 [=1]
k.-dı 41b/4	ķızart-: Yakmak.
k.-dugi 21b/7dünya, 24a/1	k.am+(kızardam) 25b/8
k.-duguñ 53a/2	k.asın+(kızardasın) 25b/6 [=2]
k.-dum 52b/9	ķi (Far.): Bağlaç.

k. 3a/11, 3b/11, 4a/9, 5a/11, 5a/4,
5b/4, 5b/8, 6a/10, 6a/5, 6b/1, 6b/7,
6b/9, 7a/6, 7a/7, 7a/7, 7a/9, 7b/1,
8a/10, 8a/8, 8b/5, 9b/8, 10a/1,
10b/9, 13a/11, 13b/11, 13b/4,
14a/4, 14a/9, 15b/3, 15b/4, 16a/8,
16b/11, 16b/8, 17b/11, 17b/8,
18b/4, 19a/1, 19a/7, 20a/4,
20b/11, 21a/9, 22a/11, 22a/9,
23b/1, 23b/10, 24a/1, 24b/3,
25a/8, 25b/6, 25b/8, 26a/11,
27a/7, 27b/1, 27b/9, 28a/6, 28a/9,
28b/10, 28b/6, 29b/11, 30a/1,
30a/1, 31b/10, 32a/6, 34b/4,
35a/2, 35b/5, 36a/6, 36a/8, 36a/9,
36b/6, 36b/9, 37a/5, 37b/9, 38a/1,
38b/8, 41a/4, 41a/6, 41a/6, 41b/2,
41b/7, 42a/3, 42a/8, 43a/3, 45a/1,
45a/8, 45b/5, 46a/8, 46b/2,
48a/11, 48a/7, 48b/11, 48b/4,
52b/1, 52b/4, 53a/11, 55b/9,
56a/2, 57a/5, 58b/11, 59a/4

[=100]

kibriyā (Ar.): Büyüklük, azamet.

k.+yla 50a/7 [=1]

kifāyet (Ar.): Yetiŕecek miktar, bir iŕe
yetebilmek.

k. 16b/1

k.+den 45a/6

kifāyet it-: Yetiŕmek.

k.-icidür+(kifayet idicidür) 51b/5

[=3]

kim: 1. Hangi kiŕi anlamında zamir. 2.
Bağlaç.

k. 1b/3, 2a/10, 2a/3, 2a/5, 2b/9,
3a/3, 3a/5, 3b/10, 4b/11, 5b/11,

6a/10, 6a/4, 6b/4, 6b/7, 7a/5, 7a/6,
7a/6, 7a/7, 7a/8, 8a/2, 8a/4, 8a/7,
8b/1, 8b/3, 9a/2, 9a/8, 9b/4, 9b/7,
10a/3, 10a/7, 10b/11, 10b/5,
11a/1, 11a/2, 11b/1, 11b/4, 12a/2,
13a/1, 13a/10, 13a/11, 14a/10,
14a/8, 14b/6, 15a/1, 15b/9, 15b/9,
16a/11, 16a/11, 16a/5, 16a/7,
16b/11, 16b/2, 16b/4, 16b/5,
16b/9, 17a/2, 17a/3, 17a/4, 17b/1,
17b/3, 18a/10, 19a/3, 20a/1,
20a/1, 20a/6, 20a/8, 20b/3, 21a/6,
21b/4, 21b/7, 21b/8, 22b/11,
23a/10, 23a/7, 23a/9, 23a/9,
23b/5, 23b/7, 23b/8, 23b/9, 24a/1,
24a/10, 24a/2, 24a/5, 24a/8,
24b/1, 24b/10, 24b/11, 24b/7,
24b/9, 25a/5, 26b/11, 27a/1,
27a/4, 29a/11, 29a/5, 29a/6,
29a/7, 29b/1, 29b/10, 29b/4,
30a/10, 30a/3, 30a/9, 30a/9,
30b/11, 30b/2, 30b/7, 31a/10,
31a/8, 31b/10, 31b/10, 32a/10,
32a/2, 33a/1, 33a/10, 33a/7,
33a/8, 33a/9, 33b/9, 34b/2, 34b/2,
34b/5, 35a/5, 35b/1, 35b/1,
35b/10, 35b/3, 35b/6, 35b/7,
35b/8, 36b/5, 36b/8, 37a/1, 37a/5,
37a/5, 38a/1, 38b/11, 39a/10,
39a/2, 39a/4, 39a/9, 39b/2,
41a/10, 41a/11, 41b/10, 42a/1,
42b/2, 43a/5, 43a/8, 44b/1, 44b/9,
45a/6, 45b/6, 45b/7, 46b/1,
46b/11, 46b/4, 46b/6, 47a/8,
47a/9, 47b/6, 47b/8, 48a/4, 48a/6,
48b/2, 49a/4, 49a/9, 49b/1,

49b/11, 49b/4, 50a/7, 50a/8,
50b/6, 50b/6, 50b/9, 51a/10,
51a/5, 51b/5, 52b/10, 53a/7,
53a/9, 53b/3, 54a/2, 55b/11,
56a/11, 56b/1, 56b/6, 57a/1,
57a/10, 57a/3, 57b/8, 57b/8,
57b/9, 58b/6, 58b/9, 59a/11,
59a/3, 59a/6, 59a/7, 59b/9
k.+dür 51b/10, 52a/8
k.+e 22b/11, 23a/10, 23a/9, 23a/9,
23b/8, 23b/9, 54a/7
k.+lersiz 56a/8 [=211]

kimse: Herhangi bir kimse, şahıs.

k. 17b/8, 28b/6, 36b/9, 41b/11,
41b/3, 42a/3, 47a/4, 48a/5, 49b/5,
49b/9, 51b/9, 52b/5
k.+ler 8b/1
k.+nüñ 19a/9
k.+ye 13b/7, 36b/7, 38a/3, 39b/9,
53a/4
k.+yi 55b/1 [=20]

kirā (Ar.): Para karşılığı belli bir zaman
bir kişinin çalıştırılması.

k.+ya 52b/11 [=1]

kāise (Far.): Cepte taşınan küçük para
torbası.

k. 43b/7, 54a/11
k.+ñi 44a/4
k.+sin 44a/1
k.+yi 43b/10, 44a/10, 44a/2, 55b/2
[=8]

kişi: İnsan, kimse, şahıs.

k. 2b/9, 6b/1, 6b/2, 10a/5, 11a/10,
11a/4, 11a/5, 11a/9, 13b/9, 17a/5,
19a/8, 19b/3, 26a/2, 26b/4, 31a/8,
32b/1, 33b/3, 34b/4, 34b/6, 38a/7,

38b/2, 40a/8, 41b/3, 43b/11,
45b/11, 45b/2, 45b/2, 45b/5,
46a/11, 46a/3, 46b/11, 48b/9,
49a/10, 51a/9, 52b/11, 53a/1,
57b/10, 58a/7

k.+de 51a/1

k.+den 14a/4, 52b/5

k.+dür 52b/10, 55b/1

k.+ler 35a/7

k.+lere 14a/2

k.+nüñ 2b/10, 5a/8, 17b/3, 20a/5,
39b/6, 40a/4, 41a/11, 44b/5,
58a/10, 59a/5

k.+ye 14a/5, 22b/11, 26a/11,
33b/7, 34a/1, 41b/5, 41b/8, 45a/8,
46a/6, 49b/11, 55b/1

k.+yi 11a/3, 14a/3, 34b/8, 38b/3

k.+yin 44a/4

k.+yle 48b/6 [=72]

kitâp (Ar.): Ciltli yazılı kâğıtlar bütünü.

k. 4a/10

k.+a+(kitaba) 5a/7

k.+da 32b/10 [=3]

kizb (Ar.): Yalan söyleme, yalan.

k. 15a/8 [=1]

ko-: Bir şeyi belli bir yere bırakmak.

k. 53a/7

k.-ñ 41b/6

k.-dı 33b/10, 38b/3, 43b/8, 44a/6,
58a/7

k.-dılar 12a/3, 21a/4, 30b/8,
37b/6, 41b/7, 52b/7

k.-dum 55b/3

k.-duñ 48a/2

k.-madılar 59a/7

k.-yasız 25b/11

k.-ydılar 26a/1	k.-dı 29a/1
k.-yın 25b/10	k.-ısından 37b/9
k.-ya 22b/11, 22b/7, 22b/8, 35a/2	k.-mak 37a/6
k.-yam 19a/2	k.-umuz 37b/10
k.-yan 41b/11	k.-usından 37b/4 [=5]
k.-ydi 12a/5	kov-: Sert bir şekilde gitmesini söylemek.
k.-yuñ 41b/8	k.-arsız 20b/3, 20b/6
k.-yup 3b/3, 3b/4 [=29]	k.-ayın 49a/4
koç-: Koku çıkarmak.	k.-dılar 20a/10
k.-an 6b/1 [=1]	k.-duñ 50b/2 [=5]
koçu: Nesnelere yayılan küçük zerrelerin burunda uyandırdığı duygu.	kovucu: Dedikoducu, gıybet eden kimse, münafık.
k.+sı 6b/1, 6b/7, 6b/9, 7a/6, 7a/7, 7a/7 [=6]	k. 49a/1
konuk: Bir yere kısa bir süre kalmak için gelen misafir.	k.+lık 49a/10, 49a/7, 49a/8
k. 59a/1	k.+yı 49b/1, 49a/3 [=6]
k.+lamayayıduñ 48a/3	kovun: Eti, sütü, yünü ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan.
k.+laya 47b/6 [=3]	k. 50b/1, 50b/1
konuk ol-: Bir yerde kısa bir süre ağırlanmak.	k.+cugı 50b/3 [=3]
k.-dum 48a/3 [=1]	kovvir-: Salıvermek, göndermek, gitmesine izin vermek.
koñşı: Konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad.	k.-düm 13a/6, 12a/7, 12a/7, 13a/8 [=4]
k.+nuñ 11a/10	kör (Far.): Görme duygusu olmayan, görmez.
k.+sımı 11a/10	k. 44b/6 [=1]
k.+sıñı 11a/10	Quddüs (Ar.): Allah'ın isimlerinden, her türlü eksik ve ayıplardan münezze olan.
k.+laruña 11a/1 [=4]	k. 34a/6 [=1]
kop-: Herhangi bir yerinden ikiye ayrılmak, gövdeden ayrılmak.	Qudret (Ar.): Güç, kuvvet, iktidar.
k.-armak 26b/10	k. 35b/4, 43b/2, 57b/1, 58b/3
k.-arıcudur 56b/8 [=2]	k.+e 35b/3
korı-: Dış etkilere uzak tutmak.	k.+i 34a/3 [=6]
k.-ya 45b/7 [=1]	Qudüs (Ar.): Filistin topraklarında kutsal bir şehir.
korç-: Korku duymak, dehşete düşmek.	

k.+e 52a/7 [=1]
 Kūfe (Ar.): Irak topraklarında meşhur bir şehir.
 k.+ye 53b/10 [=1]
 kul: Tanrı'ya göre insan.
 k. 18a/1, 22a/2, 22a/3, 22b/5, 36a/1, 36a/6, 37b/1, 37b/3, 40a/8, 42b/2, 42b/7, 43a/1, 52a/10
 k.+a 39b/2
 k.+ı 9b/11, 37a/8, 37a/9
 k.+ım 22a/8
 k.+ıma 41a/4
 k.+ına 39b/5, 40a/11, 49b/6
 k.+ınuñ 40a/11, 49b/2
 k.+la 9b/8
 k.+lar 37a/11
 k.+ları 19b/9, 42a/11, 42a/7, 42b/4
 k.+ların 41a/1, 34a/9
 k.+larına 34a/7, 35b/9, 37a/1, 45b/5, 48b/3, 51a/3, 51b/5, 57b/3
 k.+larından 45a/5
 k.+larınuñ 34a/10, 46a/2, 46b/7, 51b/7, 53b/8
 k.+larıyla 42b/4
 k.+larını 56a/1
 k.+larınuñ 34a/8, 56a/1
 k.+um 21b/10, 36b/11, 36b/8, 22b/2, 36a/4, 41a/6
 k.+uma 17b/10, 17b/11
 k.+un 43a/5
 k.+unu 35a/2
 k.+uñ 35a/1, 37a/10, 37b/7, 55b/8
 [=64]
 Qur'an (Ar.): İslam'ın temel kitabı.

k. 6a/11, 6b/4, 7a/1, 7a/5, 7a/6, 7a/7, 7a/8, 7b/1, 8a/3, 9b/11, 11b/11, 13b/3, 13b/3, 13b/4, 14a/2, 14a/5, 14a/7, 14a/7, 23b/6
 k.+a 13b/11, 14a/9
 k.+da 11a/2, 11b/1, 32b/11
 k.+dadur 32b/11
 k.+dur 4b/1, 9b/7, 11b/11
 k.+la 8a/4
 k.+uñ 6b/7, 14a/5 [=31]
 kurbān (Ar.): Dinin buyruğunu veya bir adağı yerine getirmek için kesilen hayvan.
 k. 27b/1 [=1]
 kırtar-: Bir canlıyı bir felaketten veya zor durumdan uzaklaştırmak.
 k.-am 26b/1
 k.-mazsın 26b/2
 k.-ur 24b/3 [=3]
 kuş: Kanatlı, iki ayaklı uçucu hayvanların ortak adı.
 k. 33b/11, 33b/9
 k.+lar 13b/8
 k.+lardan 3a/8 [=4]
 kūt: Azık, yiyecek, rızık.
 k.+ın 51b/2
 kūt eyle-: Azık etmek.
 k.-di 51b/3
 kūt kııl-: Azık yapmak.
 k.-dı 51b/3 [=3]
 kuvvet (Ar.): Fiziksel güç, takat.
 k. 57b/1
 kuvvet vir-: Güç vermek.
 k. 47a/10 [=2]
 küfür (Ar.): Sövme, sevmek için söylenen söz.

k.+i+(küfri) 7a/3 [=1]
kül:Yanan şeylerden arta kalan toz madde.
k.+in 27a/6, 29b/8
k.+inden 29b/7
k.+ler 30a/7
k.+üm 30a/2 [=5]

L

lā-büdd (Ar.): Muhakkak, mutlaka; lâzım, gerekli.

lā-büdd ol-: Gerekli olmak.

l.-dıysa 2a/9 [=1]

lā-cerem (Ar.): Şühpesiz, elbette.

l. 2b/8, 9b/10, 10a/4, 17a/10,
35b/2, 38b/11, 44a/8 [=7]

lafzatullah (Ar.): Allah lafzı, Allah ism-i şerifi.

l. 14b/2, 14b/6, 14b/8, 15b/1,
16a/6

l.+dur 18a/10 [=6]

laḥza (Ar.): An, çok küçük bir zaman.

l.+da 17a/10, 37b/10 [=2]

lā ilāhe (Ar.): “Allah’tan başka ilah yoktur” manasında söz.

l. 15a/8 [=1]

la‘īn (Ar.): Kovulmuş, lanetlenmiş.

l. 21a/5, 21a/8, 30b/8, 31a/1 [=4]

lākin (Ar.): Fakat, ama.

l. 7a/2, 7a/6, 14b/10, 14b/6, 15b/8,
32b/5, 51a/7 [=7]

la‘net: Allah’ın rahmetinden yoksunluk.

la‘net ol-: Rahmetten yoksun olmak.

l.-dı 30b/11 [=1]

lā-şekk (Ar.): Şühpesiz, tereddütsüz.

l. 55b/8 [=1]

lā-tehaf (Ar.): “Korkma” anlamında bir söz.

l. 27a/2 [=1]

Latīf (Ar.): Allah’ın isimlerinden, en ince işlerin bütün inceliklerini bilen, lütuf ve ihsan sahibi olan.

e. 45a/2 [=1]

lā-tuhsa (Ar.): Hesaba gelmez, sayısız.

l.+dur 17a/3 [=1]

lā-tüadd (Ar.): Sayılamayacak kadar, sayısız.

l. 17a/3 [=1]

lā-yezāl (Ar.): Zevalsiz, bitimsiz.

l. 37a/1 [=1]

lāyık (Ar.): Nitelikleri, özü, hareketleri, davranışlarıyla bir şeyi elde etmeye hak kazanmış olan.

l. 4a/3, 10a/10, 15b/3, 22a/6,
40a/8, 50b/5, 50b/8

l.+dur 51a/1

lāyık ol-: Hak kazanmış olmak.

l.-a 2b/11, 55b/9, 56b/2

l.-mak 3a/2

l.-maz 51a/2

l.-ur 10a/6 [=14]

lāzım (Ar.): Gerek, gerekli.

l. 15a/3, 15a/6, 15b/6

l.+ımış 2a/11

lāzım gel-: Gerekmek.

l.-ür 15a/8

lāzım ol-: Gerekmek.

l.-dıysa 2b/8 [=6]

leşker (Far.): Asker, ordu.

l. 3a/4

l.+i 21a/8

l.+le 21a/5 [=3]
 leṭāyif (Ar.): Güldürecek güzel sözler ve hikayeler.
 l.+den 14a/1
 l.+i 51b/3 [=2]
 leyl (Ar.): Gece.
 l. 21b/1 [=1]
 lezzet (Ar.): Herhangi bir şey karşısında duyulan zevk.
 l. 7a/8 [=1]
 līkin (Far.): Lakin.
 l. 8b/9, 14a/8, 44b/11, 44b/2, 46a/1, 46a/2, 59a/8 [=7]
 loḡma (Ar.): Ağza bir defada alınan yiyecek parçası.
 l.+yı 45b/5 [=1]
 lūtf (Ar.): Önem verilen birinden gelen iyilik, yardım, ihsan.
 l.+ı+(lūtfı) 9b/1
 l.+ı+(lūtfı) 27b/7
 l.+ından (lūtfından) 22a/8
 l.+la (lūtfıla) 34a/11
 l.+undan (lūtfundan) 45a/4, 45a/6, 46a/1
 l.+undandır (lūtfundandır) 45b/4 [=8]

M

ma‘ānī (Ar.): Mānālar, anlamlar.
 m. 51b/3 [=1]
 ma‘būd (Ar.): Kendisine tapılan varlık.
 m. 1b/2, 15a/1, 15a/2, 15a/7, 15a/8
 m.+a 14b/9
 m.+ına 18a/1

m.+u 14b/11, 15a/11, 15a/2, 15a/4, 14b/8, 15a/5 [=13]
 ma‘būdiyyet (Ar.): İlahlık.
 m.+e 15b/3 [=1]
 Mācid: Allah’ın isimlerinden, kadri ve şānı büyük, keremi bol.
 e. 58b/1 [=1]
 mādām ki (Far.): Madem.
 m. 34b/11, 48b/11, 56b/4 [=2]
 maḡāra (Ar.): Bir yamaca veya kaya içine uzanan barınak.
 m.+ya 20a/9, 21a/4 [=2]
 maḡfīret (Ar.): Bağışlama.
maḡfīret it-: Bağışlamak.
 m.-icidür+(maḡfīret idicidür) 48b/3
 m.-üp+(maḡfīret idüb) 49b/6 [=2]
 maḡabbet (Ar.): Sevgi, dostça konuşma.
 m. 31a/8
 m.+i 39b/7, 39b/8
 m.+ine 27a/8 [=4]
 maḡlūkāt (Ar.): Yaratılmışlar.
 m. 21b/5, 34a/10, 35a/3, 37a/2
 m.+a 35a/11
 m.+ı 8b/5
 m.+uñ 31b/5, 56b/11 [=8]
 maḡrūm (Ar.): Yoksun.
 m. 13b/2, 18b/6, 29a/11, 35a/2
maḡrūm kal-: Yoksun kalmak.
 m.-mayalar 49a/6
maḡrūm ol-: Yoksun olmak.
 m.-maya 32a/2, 39a/1 [=7]
 maḡşūş (Ar.): Biri veya bir şey için ayrılmış, özgü.
 m.+dur 9b/3, 10a/6 [=2]

maḳām (Ar.): Mevki, kat, yer.

m. 24b/6

m.+a 4b/7, 8b/10

m.+da 8b/5, 14b/11

m.+ıdır 24b/6

m.+ına 34a/2

m.+ında 27a/7 [=8]

maḳbūl (Ar.): Kabul edilen, beğenilen, hoş karşılanan.

maḳbūl ol-: Beğenilmek.

m. 48b/7 [=1]

maḳhūr (Ar.): Kahrolmuş, bozguna uğratılmış.

maḳhur it-: Kahrolmak.

m.-üp+(maḳhur idüb) 34b/1 [=1]

maḳsūd (Ar.): İstenilen, niyet edilen, güdülen.

m. 5a/7, 23b/2, 25a/3, 31a/4, 32b/5

m.+a 6a/6, 21b/2

m.+ı 17a/11, 17b/4, 17b/6, 40a/9

m.+ın 8b/9, 8b/9, 17b/9ve, 38a/2

m.+ına 5a/9

m.+ından 13b/2

m.+ların 45a/2

m.+uñ 40b/3 [=19]

māl (Ar.): Bir şahsın veya kuruluşun mülkiyeti altında olan.

m. 18b/3

m.+ıyla 50a/5 [=2]

Mālik bin Dinār (Ar.): İslam Tarihinde meşhur bir isim.

m.+dan 4b/9 [=1]

Enes bin Mālik: Sahābeden meşhur bir isim.

m. 52b/3 [=1]

maʿlūm (Ar.): Bilinen, belli.

m. 13a/11, 25a/5, 35b/5

m.+dur 14b/5

maʿlūm ol-: Bilinmek.

m.-an 17a/5

m.-dı 2a/10, 15b/2, 17a/4 [=8]

maʿnā (Ar.): Anlam.

m.+dan 33a/6

m.+lar 5a/4

m.+sı 6a/7, 15a/4, 15a/8, 15b/3, 18a/2

m.+sın 4b/5, 13b/4, 14a/1, 14a/5, 32a/10

m.+sına 51b/6

m.+sınadır 57b/2, 58b/1, 58b/3

[=16]

mancınıḳ (Ar.): Top yapılmadan önceki basit savaş aracı.

m.+la 40b/2 [=1]

maʿnī (Ar.): Bkz. maʿnā.

m.+den 16a/2

m.+ye 24b/10 [=2]

manşūr (Ar.): Allah'ın yardımıyla üstün gelmiş.

m. 25a/4, 25b/4, 25b/7, 26a/6, 26b/2, 26b/6, 26b/6, 26b/8,

27a/10, 27a/11, 27a/2, 27a/3, 27a/4, 28a/3, 28a/5, 28b/3, 28b/5,

28b/9, 29a/1, 30b/9, 31a/1, 31a/6, 31a/9

m.+a 25b/5, 26a/5, 28b/3, 28b/3, 30a/9

m.+dan 27a/3

m.+ı 26a/2, 26a/3, 26a/4, 29b/11, 30b/4, 30b/8

m.+uñ 28a/1, 28b/7 [=37]

Mansūr Hallāc (Ar.): Bkz. Hallāc-1 Manşūr. m. 27b/3 [=1]	<i>meded eyle-</i> : Yardım etmek. m. 18b/11 [=1]
maʿrifet (Ar.): Ustalık, hüner, uzmanlık. m.+inden 50a/3 [=1]	medrese (Ar.): İslam ülkelerinde fakülte. m.+ye 25b/2 [=1]
maʿrūf (Ar.): Herkeşçe bilinen, tanınan. m. 41b/4 [=1]	mefhūm (Ar.): Kavram, açığa çıkan. <i>mefhūm ol-</i> : Açığa çıkmak. m.-dı 2a/10 [=1]
maʿşiyet (Ar.): Asilik, itaatsizlik, isyan, günah. m. 45a/4 [=1]	meger (Far.): Bilinmeyen bir durum için kullanılır. m. 3a/11, 25b/4, 44a/1 [=3]
maʿşūk (Ar.): Āşık olan. m. 27a/7 [=1]	mekān (Ar.): Yer, bulunulan yer. m.+da 15b/11 m.+dan 16b/10 m.+la 16b/9 [=3]
mā-vaḳʿa: Olup her şeyi göremez. m.+yı 12a/8 [=1]	melāike (Ar.): Melekler. m.+ye 51b/2 m.+den 47a/9 [=2]
Mazlūm (Ar.): Zulme uğrayan. m.+uñ 44b/10 [=1]	melālet (Ar.): Can sıkıntısı. m.+i 5a/2 [=1]
maʿzūr (Ar.): Mazereti olan, mazeretli. m. 5b/4 [=1]	melekūt (Ar.): Melekler alemi. m. 1b/4 m.+a 46b/10 [=2]
mecāl (Ar.): Güç, dinçlik, derman. m. 15a/2 [=1]	Melik (Ar.) : Allah'ın isimlerinden, mülkün sahibi, mülk ve saltanatı devamlı olan. m. 34a/2 [=1]
mecāzī (Ar.): Mecaz durumda olan. m. 37b/8 [=1]	melūl (Ar.): Üzgün, boynu bükük, yoksul. m. 46a/11 [=1] <i>melūl ol-</i> : Sıkıntıya düşmek. m.-madım 57a/9 [=1]
Mecīd (Ar.): Allah'ın isimlerindedir. Şan, şeref sahibi, büyük ulu. m. 56b/7, 58b/1 [=2]	meʿmūl (Ar.): Ümit olunan, beklenen. m.+dür 5a/10 [=1]
mecmūʿ (Ar.): Toplanmış, bir araya getirilmiş. m. 22a/5 m.+ın 24b/7 m.+ından 3a/6, 42b/2 m.+ı 26b/4, 29b/6, 56b/11 m.+u 53b/1 [=8]	meʿmurāt (Ar.): Görevler, vazifeler. m.+ı 24a/3, 24b/5 [=2]
mecnūn (Ar.): Çılgın, deli, sevdası uğruna aklını yitiren. m. 34a/1, 38a/11 [=2]	menfaʿat (Ar.): Yarar, fayda. m. 23b/11
meded (Ar.): Yardım, imdat.	

m.+i 12b/9	[=2]	meşālih (Ar.): Önemli iş, mesele.
menhiyyāt (Ar.): Dinî yasaklar.		m.+in 34b/3
m.+dan 24a/3, 24b/5	[=2]	m.+ine 56b/11
men ^c (Ar.): Yasak, engel.		[=2]
<i>men^c it-</i> : Yasaklamak		mescid (Ar.): Minaresiz küçük cami,
m.-er+(men ider) 11a/4		camî.
m.-mez 11a/4		m. 38a/7
m.-se 17b/9	[=3]	m.+dedür 54a/10
Mennān (Ar.): Allah'ın isimlerinden. Çok		m.+e 53b/11
ihsan eden, veren.		[=3]
m. 32b/5	[=1]	meşel (Ar.): Örnek alınacak söz, atasözü.
menzil (Ar.): Yolculukta konaklama		m.+i 6a/11
mekanı.		[=1]
m.+di 59a/1	[=1]	meşelā (Ar.): Söz gelişi, söz gelimi.
mertebe (Ar.): Aşama, derece, rütbe.		m. 18a/2
m. 9b/2, 25a/2, 25a/2, 25a/4,		[=1]
45b/10		meskenet (Ar.): Miskinlik, beceriksizlik,
m.+ler 49b/8		yoksulluk.
m.+lerin 41a/1		m. 50b/11, 51a/2
m.+si 24a/10, 24a/4, 24a/4, 24b/3,		[=2]
24b/6		<i>meskenet kıt-</i> : Miskinlik yapmak.
m.+sin 34a/1		m.-up 3b/11
m.+sinden 33b/6		[=1]
m.+sine 33b/3		mes'ül (Ar.): Sorumlu.
m.+ye 24b/10		m.+dür 5a/11
m.+yi 25a/1	[=17]	[=1]
mervī (Ar.): Rivayet olunan.		meşāyih (Ar.): Şeyhler.
m.+dir 4b/9		m. 17b/1, 18a/10, 23b/7, 24b/10,
m.+dür 8a/2, 21b/3, 35b/10,		25b/8
38a/6, 48b/4, 57a/3, 58b/11	[=8]	m.+dan 30a/8, 38a/6
meşābih (Ar.): Kandiller, ışıklar.		[=7]
m. 2a/5, 9a/8		meşgül (Ar.): Bir işle uğraşan, iş
m.+de 21b/3	[=3]	görmekte olan.
mesāfe (Ar.): Ara, iki şey arasındaki		m.+dür 43a/7
uzaklık.		<i>meşgul ol-</i> : Uğraşmak.
m. 1b/5	[=1]	m.-ub 13b/6, 21b/1
		[=3]
		meşhūr (Ar.): Ünlü, tanınmış, herkesçe
		bilinen.
		m. 20a/1, 32b/6
		m.+dur 3a/3, 32b/6
		[=4]
		Metīn (Ar.) : Allah'ın isimlerinden, pek
		güçlü.
		m. 57b/2
		[=1]
		mevcūd (Ar.): Var olan, varlık.

m. 1b/2, 16a/9	m.+dur 4a/6, 5a/6, 8b/5, 19a/5,
m.+dur 35b/7, 56b/9 [=4]	25a/5, 31b/10, 32b/10, 33a/2,
mevcūdāt (Ar.): “Mevcūd”un çoğulu.	41a/2, 47a/8, 51a/5 [=12]
m. 35a/4	miḳdār (Ar.): Parça, kısım, bölüm, kıymet,
m.+ı 35a/9, 37a/4, 42a/6, 57b/5	ölçü.
[=5]	m. 14a/9, 44b/3, 48a/1 [=3]
mevlā (Ar.): Allah.	min-vechin (Ar.): Bir bakımdan.
m. 32b/5	m. 17a/4, 46a/6, 46a/7 [=3]
m.+dan 39a/10	mi’rāc (Ar.): Merdiven, göğe çıkma.
m.+mdan 39b/1	m. 27b/11 [=1]
m.+mı 39b/1	mīrāş (Ar.): Ölen kişinin yakınlarına
m.+sı 39b/3, 43a/8	verilmesi gereken mal, mülk,
m.+yi 44a/7 [=7]	para.
mevşūf (Ar.): Nitelenmiş.	<i>mīrāş kal-</i> : Ölen atadan sermaye
m.+dur 2a/4, 16b/11, 17a/2,	kalması.
50a/7, 52a/11	m.-dı 51a/6
m.+mış 17a/4 [=6]	m.-mış 45a/11
mevt (Ar.): Ölü.	m.-mışmış 45b/1 [=3]
m. 11a/4 [=1]	mişāl (Ar.): Örnek, benzer.
mevzi’ (Ar.): Yer, mahal.	m.+siz 35a/10, 57b/5 [=2]
m.+de 50b/1 [=1]	misli (Ar.): Benzeri bulunan.
mevzū’ (Ar.): Vazedilmiş, konulmuş.	m. 34a/10 [=1]
<i>mevzū’ ol-</i> : Konu olmak.	Mu’allim (Ar.): Talim eden, öğretan.
m.-a 14b/7 [=1]	m. 5b/8 [=1]
meydān (Ar.): Geniş açık ve düz yer.	mu’ayyen (Ar.): Tāyin edilmiş, belli,
m.+ında 1b/5 [=1]	kararlaştırılan.
meyl (Ar.): Eğilme, yönelme, gönül akışı.	m.+dür 16a/11 [=1]
m. 43a/3 [=1]	mūceb (Ar.): İcābetmiş, lazım gelmiş.
<i>meyl it-</i> : Yönelmek.	m.+ince 2a/8 [=1]
m.-mek 23b/4 [=1]	mūcib (Ar.): İcābeden, gereken.
mezāhib (Ar.): Mezhepler.	m.+ince 29a/11 [=1]
m. 14b/4 [=1]	Mucīb (Ar.): Allah’ın isimlerinden,
mezkūr (Ar.): Zikredilen.	kendine yalvaranların isteklerini
m. 32b/11	veren, duaları kabul eden.
	e. 53b/8 [=1]

- Mu'ehhir (Ar.): Allah'ın isimlerinden, istediğini geri koyan, arkaya bırakan, tehir eden.
e. 58b/5 [=1]
- Muhammed Mustafā (Ar.): Peygamber efendimizin iki isminin yan yana kullanılışı.
m.+dur 11b/6 [=1]
- muḥāsebe (Ar.): Hesaplaşma, hesap görme.
muḥāsebe it-: Hesaplaşmak.
m.-üp+(muḥāsebe idüb) 46b/7 [=1]
- muḥāsib (Ar.): Hesap işlerini gören.
m. 51b/6 [=1]
- muhīṭ (Ar.): Etrafı çeviren, kuşatan.
m. 32b/5 [=1]
- muḥkem (Ar.): Sağlam kılınmış, sağlam.
m. 6b/6, 7a/3, 35a/1 [=3]
- Muḥşī (Ar.): Allah'ın isimlerinden, sonsuz da olsa bir bir her şeyin sayısını bilen.
m. 57b/4 [=1]
- muḥtāc (Ar.): İhtiyacı olan, yoksul.
m. 35b/2
m.+ın 51a/7
m.+mış 34b/7
muḥtāc ol-: İhtiyacı olmak.
m.-madı 51a/10
m.-maya 57a/2
m.-mayalar 51b/6
m.-ur 35b/4, 35b/5 [=8]
- muḥtaşar (Ar.): Kısaltılmış, kısaltma.
m. 4a/10 [=1]
- Muḥyī (Ar.): Allah'ın isimlerinden, ihyā eden, dirilten, can bağışlayan.
m. 57b/7 [=1]
- Mu'īd (Ar.): Allah'ın isimlerinden, yaratılmışları yeniden yaratan.
m. 57b/6, 57b/6 [=2]
- Mu'izz (Ar.): Allah'ın isimlerinden, izzet veren, aziz kılan.
m. 41b/2 [=1]
- muḳābil (Ar.): Karşı karşıya gelen, karşılık.
muḳābil ol-: Karşılık gelmek.
m.-maz 22b/10 [=1]
- muḳaddes (Ar.): Mübarek, kutsal, temiz.
m. 14b/7
m.+ine 16a/7 [=2]
- muḳaddesān (Far.): Kutsal şeyler.
m. 1b/3 [=1]
- Muḳaddim (Ar.): Allah'ın isimlerinden, istediğini öne getiren, önceleyen.
m. 58b/4, 59b/7 [=1]
- muḳarreb (Ar.): Yakın, yaklaşmış.
m. 41a/3
m.+ler 9b/2, 24b/6 [=3]
- Muḳīt (Ar.): Allah'ın isimlerinden, bilen, tayin eden, her yaratılanın rızkını veren.
m. 51b/1 [=1]
- Muḳtedir (Ar.): Allah'ın isimlerinden, kuvvet ve kudret sahipleri üzerinde dilediği gibi tasarruf eden.
m. 58b/3 [=1]
- Mumīt (Ar.): Allah'ın isimlerinden, canlı bir mahlukun ölümünü yaratan, öldüren.
m. 57b/7 [=1]

- Mü'min (Ar.): Allah'ın isimlerinden, kullarına emniyet veren, va'dinde sadık.
e. 34a/7 [=1]
- murād (Ar.): Arzu, istek, dilek, maksat.
m. 9a/6, 9a/7, 10b/8, 15a/1, 15a/11, 15a/11, 23b/5ve
m.+ın 8b/9
m.+uñ 18b/11 [=9]
- Mūsā (Ar.) : Bir peygamber. (krş. Mūsā Peygamber)
m. 43b/1, 43b/2, 43b/3, 44a/11, 44b/8, 48a/11, 48a/9, 48b/11, 49a/11, 49a/3, 49a/6, 49a/9, 49b/3, 50a/10, 50a/11, 50b/7, 50b/9
m.+ya 49a/9, 50b/6 [=19]
- muşāhib (Ar.): Sohbet eden, konuşan.
m. 7b/1 [=1]
- muşallā (Ar.): Cenaze namazı kılmırken cenazenin üzerine konulduğu yerin adı.
m.+da 52b/7 [=1]
- Mūsā Peygamber (Ar.) : Kendisine Tevrat indirilen ve firavuna karşı kavmini ve tüm insanlığı hak dine çağırın bir peygamber.
m. 43a/11, 43b/5, 44a/7, 44b/8, 48a/5, 48b/4, 48b/6, 48b/8
m.+e 50a/9 [=9]
- Muşavvir (Ar.): Allah'ın isimlerinden, tasvir eden, her şeye bir şekil ve hususiyet veren.
m. 35a/10
m.+dür 35b/7 [=2]
- muşlih (Ar.): İyileştiren, ıslah eden.
muşlih i-: Düzelten.
m.-miş 34b/2 [=1]
- mu'teber (Ar.): İtibarlı, hatırı sayılır, saygın.
m.+dür 16a/5 [=1]
- muṭī^c (Ar.): İtaat eden, boyun eğen.
m. 35a/6
muṭī^c ol-: İtaat etmek.
m.-anları 49b/8 [=2]
- muṭlaḳ (Ar.): Yalnız, tek, kayıtsız, şartsız.
m. 14b/9, 15a/2, 15a/7
m.+dır 15a/8
m.+ı 2a/3 [=5]
- muṭṭali^c (Ar.): Öğrenmiş, haber almış.
m. 13b/5
muṭṭali^c kıl-: Haber vermek.
m.-duk 30b/5
muṭṭali^c ol-: Haber almak.
m.-dı 46b/11
m.-sa 32a/11 [=4]
- muvāfaḳat (Ar.): Uygunluk, uyma, rāzı olma.
muvāfaḳat it-: Uzlaşmak.
m.-üp+(muvafakatidüp) 28b/2 [=1]
- muvaḥḥid (Ar.): Allah'ın birliğine inanan.
m. 6a/10 [=1]
- Muzill (Ar.): Allah'ın isimlerinden, zillete düşüren, hor ve hakir eden.
m. 42a/4 [=1]
- muḫṭarr (Ar.): Çaresiz kalmış.
muḫṭarr ol-: Çaresiz kalmak.
m.+sa 33a/8 [=1]
m.-a 17b/1 [=4]

- Mübdī (Ar.): Allah'ın isimlerinden, mahlukâtı maddesiz ve örneksiz olarak baştan yaratan.
m. 57b/5 [=1]
- müberrā (Ar.): Temiz çıkmış, aklanmış.
m.+dur 39a/3 [=1]
- mübtelā (Ar.): düşkün, tutkun.
mübtelā ol-: Tutulmak.
m.-dığına 30b/1 [=1]
- mücerred (Ar.): Yalın durum, kesinlik.
m. 14a/6, 17b/4, 18a/7, 20a/6, 24a/5 [=5]
- müezzin (Ar.): Ezan okuyan din görevlisi.
m. 59b/10
müezzinlik it- : Müezzinlik görevini yapmak.
m.-di 59b/11 [=2]
- müfācāt (Ar.): Oluverme, ansızın erişme.
m.+dan 37a/6 [=1]
- müfessir (Ar.): Kur'anı yorumlayan kimse, anlaşılması güç metni açıklayan.
m.+dür 16a/4 [=1]
- Müheymin (Ar.): Allah'ın isimlerinden, saltanatı hakkında dilediği gibi tasarruf eden, her şeyi gözetip koruyan
e. 34a/8 [=1]
- mühlet: Zaman, süre.
mühlet vir- : Zaman vermek, süre tanımak.
m.-diler 29a/9
m.-üñ 29a/7 [=2]
- mühlikān (Far.): Öldürücü hastalıklar.
m.+dan 45b/7 [=1]
- mülāzemet (Ar.): Bir yere bir kişiye sımsıkı bağlanma, gidip gelme, sürekli belli bir işle meşgul olma.
m. 9b/8, 16b/5
mülāzemet eyle-: Bağlanmak.
m.-se 13b/1, 33a/8
mülāzemet it-: Bir işe veya kişiye bağlanmak.
m.-di 51a/9
m.-e+(mülāzemet ide) 13b/11, 14a/1
m.-eler+(mülāzemet ideler) 13b/10
m.-en+(mülāzemet iden) 11a/8
m.-gil 21b/1
m.-se 31b/11, 34a/4
m.-üp+(mülāzemet idüb) 14a/4
mülāzemet kı1-: Bağlanmak.
m.-dı 59b/11
m.-sa 35a/6 [=15]
- mülāzım (Ar.): Bir işe girmek için bir süre parasız devam eden, ayrılmayan, tutunup kalan.
m. 50a/1
m.+lar 9b/2 [=2]
- mülevveş (Ar.): Kirli, pis.
m.+dür 7a/4, 7a/9 [=2]
- mülk (Ar.): Ev, dükkan, arazi vs. mal.
m. 18b/3 [=1]
- mü'min (Ar.): İnanan, müslüman.
m. 6b/4, 7a/5, 7a/6, 18b/4, 32a/10, 33a/5, 57b/3
m.+i 19b/11
m.+ler 4b/1, 7a/1, 7a/7, 32b/9
m.+lere 33a/6
m.+üñ 7a/2

- m. 35b/5 [=15]
mümtâz (Ar.): Seçkin, üstün.
mümtâz kııl-: Üstün tutulmuş.
m.-ıdır 35a/11 [=1]
- münâcât (Ar.): Yakarış, Divan edebiyatında Allah'ı öven şiir.
m.+um 29a/8 [=1]
- münâfık (Ar.): Arabozan, inanmadığı halde inanmış gibi gözükten.
m. 7a/6, 7a/9, 7b/1
m.+lar 24a/7 [=4]
- münâsebet (Ar.): İlişki, ilinti.
m.+le 4b/4 [=1]
- münâsib (Ar.): Uygun, yerinde, yakışır.
m. 3a/6, 4a/3, 4b/7, 5b/9, 6a/6, 35b/4, 51b/2
m.+dür 4a/4
münâsib ol-: Uygun düşmek.
m.-a 2b/11
m.-sa 18a/1
m.-ur 4a/2 [=11]
- münevver (Ar.): Aydın kimse, aydınlatılmış, ışıklı.
m. 6b/6
m.+dür 7a/9
münevver ol-: Parlamak.
m.-a 24b/4
m.-dı 23b/9 [=4]
- münezzeh (Ar.): Temiz, uzak.
m. 14b/7
m.+dür 16b/10, 34a/6, 47a/8 [=4]
- münkâd (Ar.): Boyun eğen.
münkâd ol-: Boyun eğmek.
m.-a 35a/6 [=1]
- münkir (Ar.): İnkâr eden, kabul etmeyen, Allah'ın varlığına inanmayan.
- m. 28a/2 [=1]
münselik (Ar.): Yola giren, bir tarikat koluna mensup.
münselik ol-: Yola düşmek.
m.-avuz 14a/11 [=1]
- müntehî (Ar.): Nihayet bulan, sona eren.
m. 24a/3 [=1]
- mürîd (Ar.): Bir tarikat şeyhine bağlı kimse.
m. 30a/4
m.+ine 30a/1
m.+ler 28a/1, 28a/4
m.+leri 28a/1 [=5]
- Müslümân (Ar.): İslam dinini kabul eden kimse.
m. 59b/6
m.+ları 30a/4 [=2]
- müstağrak (Ar.): Gark olma, bürünme.
m. 24b/9
müstağrak it-: Kaplamak.
m.-üp+(müstağrak idüp) 30a/11
müstağrak ol-: Bürünmek.
m.-ub 27a/8 [=3]
- müstaḥiḳḳ (Ar.): Hak etmiş, hak kazanmış.
m. 6b/5, 7a/8, 10a/10, 15b/4, 58b/4, 58b/5
m.+dür 25b/3
müstaḥiḳḳ ol-: Hak kazanmak.
m.-a 31a/11
m.-ur 18b/6 [=9]
- müstaḳîm (Ar.): Doğru, doğruluktan şaşmayan.
m.+dür 35a/1 [=1]
- müsteḥaḳḳ (Ar.): Hak etme.
müsteḥaḳḳ ol-: Hak etmek.

m.-ur 47a/5, 47a/6 [=2]
 müşārūn ileyh (Ar.): Kendisine işaret edilen, adı geçen.
 m.+e 16a/10 [=1]
 müşkıl (Ar.): Güç, zor, çetin.
müşkil ol-: Zor olmak.
 m.-ur 46a/8
 m.-urdı 46a/1 [=2]
 müştāk (Ar.): Özleyen, görmek için can atan.
 m.+ın 41a/6 [=1]
 müştakḳ (Ar.): İhtiyak etmiş, başka bir kelimeden türemiş.
 m. 14b/3
müştaḳḳ ol-: Türemek.
 m.-duḡı 14b/3 [=2]
 müştēmil (Ar.): Kavrayan, saran, içine alan.
 m.+dür 4b/7 [=1]
 müştērī (Ar.): Satın alan, alıcı.
 m. 40a/3 [=1]
 müte‘ālī (Ar.): Yükselen, yüksek olan.
 m.+dür 35a/3 [=1]
 müte‘allīḳ (Ar.): İlgili, ilintili.
 m. 9b/5
 m.+dür 40a/2 [=2]
 müte‘allim (Ar.): İlim, bilgi edinen, okuyan.
 m.+üñ 5b/9 [=1]
 mütedāvil (Ar.): Geçen, kullanılan.
 m.+dür 4b/2 [=1]
 müteḥayyir (Ar.): Hayrette kalan, şaşmış.
 m. 33b/8, 44b/8
müteḥayyir kal-: Hayrette kalmak.
 m.-ub 23a/2
müteḥayyir ol-: Şaşırarak.

m.-dı 3a/10
 m.-dum 30a/10
 m.-mıṣ 34a/1
 m.-ub 48a/4 [=7]
 mütemennī (Ar.): Temmeni eden, isteyen, dileyen.
 m. 5b/3 [=1]
 Mütekebbir (Ar.): Allah’ın isimlerinden, ululuk sahibi, her şeyde ve her olayda büyüklüğünü gösteren.
 m. 35a/2 [=1]
 müyesser (Ar.): Kolay gelen, kolaylık olan.
müyesser it-: Kolaylık sağlamak.
 m.-di 57a/8
müyesser ḳıl-: Kolay kılmak.
 m.-ıdıdur 45a/4
 m.-urdı 51b/1
müyesser ol-: Kolay gelmek.
 m. -a 17b/1

N

nafaḳa (Ar.): Yiyecek parası, geçimlik miktar.
nafaḳa et-: Yiyecek için kullanmak.
 n.-meye 50a/6
 [=1]
 nāfi‘ (Ar.): Menfaatli, faydalı, kârlı.
 n. 20a/4
 n.+dür 19a/8
 [=2]
 nāḡāh (Far.): Vakitsiz, ansızın, birden bire.

- n. 37b/2, 37b/4, 38b/1 [=3]
naql (Ar.): Bir şeyi başka bir yere taşıma, götürme.
naql it-: Taşımak.
n.-düm+(nakl itdüm) 5a/5
n.-mekde+(nakl itmekte) 5a/4
n.-mekden 31a/5
naql ol-: Taşınmak.
n.-una 6a/6 [=4]
naqş (Ar.): Resim, süsleme sanatı.
naqş eyle-: Süslemek.
n.-ye 32a/3 [=1]
nā-ma⁶dūd (Far.): Sayılamaz, sayısız.
n. 1b/1 [=1]
nā-mahdūd (Far.): Hududsuz, sınırsız.
n. 1b/1 [=1]
namāz (Far.): İslam'ın 5 şartından birisi olan ibadet.
n. 29a/5, 34b/6
n.+a 44a/1
n.+dan 11a/3
n.+ın 52b/7, 52b/9, 53a/2
n.+uma 53a/4 [=8]
namaz-gāh (Far.): Üstü açık mescit.
n.+a 49a/10, 49b/1, 49b/2 [=3]
nās (Ar.): İnsanlar, halk.
n. 2b/8
n.+a 10a/1, 10a/7 [=3]
naşīhat (Ar.): Öğüt, tavsiye.
naşīhat it-: Öğüt vermek.
n.-di 13a/6, 13a/7, 41b/4
n.-mekle 21a/2 [=4]
naşīr (Ar.): Nusret eden, yardımcı.
n. 32b/5 [=1]
naşranī (Ar.): Hristiyan.
n.+dür 55b/2 [=1]
- nāzlan- (Far.): İtibar etmek, hatır saymak, işve etmek.
n.-magla 38a/5
n.+lanur 38a/11 [=2]
nażar (Ar.): Bakma, göz atma, yan bakış.
n. 42b/7
n.+ı 26a/8, 42a/11
n.+ıma 51a/1
n.+ın 42a/9, 43a/6, 43a/9
n.+ına 51a/2
nażar eyle-: Bakmak.
n.-mek 2b/1
nażar it-: Bakmak.
n.-di 42b/6
n.-dügin 42b/8
n.-enlere+(nażar idenlere) 5a/9
n.-er+(nażar ider) 37b/10
n.-mezler 43a/2
n.-üp+(nażar idüp) 5b/4
nażar kı1-: Bakmak.
n.-dı 43a/2
n.-dıgıçün 37b/8
n.-dugin 43a/4
[=18]
nāzır (Ar.): Nazar eden, bakan, gözeten.
n.+İnden 5b/3
[=1]
nazīr (Ar.): Benzer, eş.
n.+i 39a/3
[=1]
ne: Hangi şey, kelimelere gereksizlik ve yokluk ifadesi katar.
n. 5b/9, 7a/7, 7a/8, 8b/10, 8b/8, 15a/11, 19b/9, 20b/4, 22a/5, 26a/9, 26a/9, 27a/11, 27a/11, 30b/1, 32a/1, 34b/8, 40a/9, 45b/6,

- 47b/8, 51a/10, 53b/6, 55b/1,
55b/6, 57b/9, 59a/4
n.+dür 28b/9, 30b/11, 31a/1,
36a/5, 44a/11
n.+ler 20a/1
n.+yise 5b/10
n.+dür n. 27a/4, 28a/11, 28a/8,
53a/2 [=36]
- ne‘am (Ar.): Arapça’da “Evet”
anlamındaki söz.
n. 41a/8 [=1]
- necāh (Ar.): İsteğine ulaşma, kurtulma.
n. 21b/2 [=1]
- neden: Nasıl, niçin anlamlı soru sözü.
n. 8b/10, 42b/11 [=2]
- nedīm (Ar.): Sohbet arkadaşı.
n.+e 27b/6 [=1]
- nefs (Ar.): Ruh, can, hayat, kendi, şahıs
n.+lerinde 35a/8
n.+in 24b/11
n.+inde 16a/1, 46b/1
n.+inden 15a/3
n.+üne 46a/9 [=6]
- nefy (Ar.): Sürme, sürgün etme.
n. 16a/3 [=1]
- nehāren (Ar.): Gündüz vakti.
n. 21b/1 [=1]
- nehy (Ar.): Yasak etme.
nehy it-: Yasaklamak.
n.-dügi 56a/3 [=1]
- ne için: Sebep sorucu, neden, ne
maksattan.
n. +(niçün) 20b/6, 26b/2, 26b/7,
28b/10, 28b/5, 29a/3, 32b/3 [=7]
- nerde : Yer sorusu, bir şeyin nerede
olduğunu öğrenmeye yönelik
soru.
n. 50b/7 [=1]
- nesne: Her türlü cansız varlık, üzerinde
durulan şey.
n. 3a/10, 8a/2, 9b/3, 11a/4, 12b/8,
16b/1, 22b/9, 24b/8, 34b/5, 35b/1,
39a/8, 39b/11, 39b/2, 39b/3,
42b/6, 45a/11, 45b/1, 46a/5,
50a/3, 53b/8, 56b/1, 59a/1, 59a/2,
59a/2, 59a/5
n.+de 58b/2
n.+den 14b/3, 50a/6, 56b/9
n.+dür 54a/5
n.+lerdür 43a/6
n.+nüñ 9a/8
n.+ye 32a/3, 43a/2, 51a/10,
58a/10
n.+yi 21b/10, 22a/1, 46a/6, 56a/3,
57b/4 [=41]
- nevmīd (Far.): Ümitsiz.
nevmīd ol-: Ümidi kırılmak.
n.-dılar 48b/8
n.-ub 22a/7 [=2]
- nice: Ne kadar, kaç, nasıl, ne türlü.
n. 10b/9, 21a/6, 21a/8, 26a/10,
43a/4, 44a/4, 45a/8, 48b/6,
52b/10, 4b/7, 6b/5, 6b/5, 27b/1,
49b/8
nice it-: Nasıl etmek.
n.-düñ 12a/9
n.+dür 28a/3 [=16]
- niçün: Neden, neden dolayı.
n. 48b/10, 50a/10, 52a/1, 58a/1,
58a/9 [=5]

nidā (Ar.): Çağırma, seslenme.

n. 8a/7

nidā it-: Seslenmek

n.-di 21a/7

n.-se 18a/1

nidā kıI-: Çağırma.

n.-a 8b/1 [=4]

niḥāf (Ar.): Zayıflar, cılızlar.

n. 15b/7 [=1]

nihāyet (Ar.): Son, son kısım.

n. 17a/7, 17a/8, 17a/8, 17a/9

n.+e 40b/8 [=5]

nikāh (Ar.): Kanuni evlenme töreni.

n.+dur 9a/6, 9a/7 [=2]

ni‘met (Ar.): İyilik, lütuf, ihsan, azık.

n.+e 18b/6

n.+i 18b/3

n.+inüñ 1b/5

n.+ler 37b/11

n.+leri 18b/1 [=5]

nisbet (Ar.): İki veya daha fazla şeyin birbirine göre durumu, kıyaslama.

n. 5b/11, 35a/4 [=2]

nisbet it-: Kıyas yapmak.

n.-meñüz 27b/6 [=1]

nisyān (Ar.): Unutma.

n.+dan 5a/11 [=1]

nitekim: Şöyle ki.

n. 3a/3, 3b/6, 4b/2, 4b/9, 5a/6,

14b/5, 14b/11, 15b/1, 17a/7,

17b/6, 20a/1, 23a/3, 27b/7, 33b/1,

41b/1, 46a/3 [=16]

niyyet (Ar.): Yapılacak bir ibadet veya davranıştan önce zihni ve sözlü hazırlık.

n.+ile 50a/1 [=1]

nokşān (Ar.): Eksiklik, azlık, kusur.

n.+la 17a/1 [=1]

n’ol-: Ne olmak.

n.-duñ 8b/10, 8b/8 [=2]

n.+aydı 48a/3 [=1]

nūr (Ar.): Aydınlık, parıltı, parlaklık.

n. 23b/11, 23b/7

n.+da 23b/3

n.+dan 23a/9, 23b/5ve, 23b/7

n.+dur 23b/5ve, 24a/2

n.+ından 23a/8

n.+ıyla 6b/6, 23b/9 [=11]

nuşret (Ar.): Yardım, Allah’ın yardımı.

nuşret it-: Yardım etmek.

n.-icidür+(nuşret idicidür) 57b/3

[=1]

nübüvvet (Ar.): Nebîlik, peygamberlik.

n. 6a/2

n.+i 50a/10, 50b/5 [=3]

nükte (Ar.): İnce ve derin anlamlı söz.

n. 39a/6 [=1]

O

od: Ateş.

o.+a 29b/7, 40b/2

o.+lara 58a/5 [=3]

oğlan: Oğlan, erkek çocuk.

o. 8a/10, 19a/10, 43b/10, 43b/9,

44a/10, 44b/1, 44b/4

o.+cuklar 33b/8

o.+cuklarımçün 38b/7

o.+cuklarum 45a/10

o.+cuklarıñla 38b/10

o.+larıña 11a/1 [=12]

oğul: Erkek evlat.

o. 18b/3

o.+umdur +(oğlumdur) 53a/2
[=2]

oķı-: Okumak.

o. 22a/5

o.-ya 41a/7

o.-yub 34b/8

o.-dı 13a/1, 13a/3, 13a/5, 13a/8,
54a/9

o.-duğı 11a/6

o.-mak 13b/3

o.-maya 7a/7

o.-mayalar 10b/6

o.-maz 7a/5, 7a/6

o.-nmaya 10b/10

o.-nsa 7a/1

o.-sa 11a/3, 11a/9, 13b/1, 32a/10,
35a/5, 35a/7, 35a/8

o.-sañ 12b/10, 13a/3

o.-ya 6a/11, 6b/4, 7b/1, 13b/4,
22a/6

o.-yanlar 5a/4 [=31]

ol: "O" işaret sıfatı.

o. 7a/1, 10b/6, 10b/7, 11a/10,
11a/3, 14a/7, 16a/2, 17b/10,
18a/9, 19b/11, 20a/10, 20a/5,
20a/7, 20b/9, 21a/6, 22b/11,
22b/2, 22b/8, 22b/9, 23b/5, 25b/8,
. 25b/10, 26a/1, 26a/8, 26a/11,
26a/2, 26b/3, 27a/5, 28b/8,
29b/11, 29b/5, 30a/1, 30a/4,
30a/6, 30a/9, 30b/7, 31a/5, 31a/8,
33a/3, 33b/10, 33b/5, 33b/6,
33b/7, 34a/1, 34b/6, 34b/8, 35a/2,
35a/6, 36a/1, 36a/5, 36b/10,

36b/6, 36b/8, 37b/1, 37b/3, 37b/5,
37b/5, 38b/2, 38b/4, 38b/4, 38b/7,
39b/11, 40a/1, 40a/2, 40a/3,
40a/4, 41a/5, 41a/7, 41b/2, 41b/5,
41b/7, 41b/8, 42b/10, 42b/2,
42b/4, 42b/8, 42b/9, 43a/1, 43a/4,
43b/6, 43b/6, 44a/1, 44a/10,
44a/2, 44a/3, 44a/6, 44b/1, 45b/2,
47a/10, 47b/1S, 48a/11, 48a/9,
49a/3, 49a/7, 49a/9, 49b/1, 49b/1,
49b/2, 49b/2, 50b/11, 50b/3,
50b/4, 50b/4, 50b/9, 51a/11,
51a/8, 51a/9, 52a/1, 52a/2, 52a/3,
52a/4, 52a/5, 52a/6, 52a/7, 52a/8,
53a/1, 53b/2, 55b/4, 57a/7, 57a/8,
57a/8, 57b/11, 58b/7, 58b/9,
59a/3, 59a/5, 59a/5 [=128]

ol: "O" işaret zamiri.

o. 1b/2, 3a/8, 3b/9, 4a/5, 4b/6,
5b/10, 8a/5, 8b/9, 13a/10, 13a/9,
19b/6, 19b/7, 19b/9, 21a/7, 22a/7,
30b/5, 34b/10, 35b/2, 37b/9,
38b/10, 40a/7, 40b/6, 44b/6,
47b/10, 49b/9, 50b/11, 53a/2,
55b/5, 59b/9

o.+dur 5b/4, 5b/8, 6a/5, 6b/7, 6b/9,
7a/7, 7a/9, 9b/4, 13b/11, 13b/4,
14a/4, 14b/6, 15b/9, 16a/7,
16b/11, 16b/5, 18a/9, 20a/4,
24a/10, 24a/5, 24a/8, 24b/1,
24b/3, 24b/7, 27a/4, 27a/7, 33a/7,
32a/6, 37a/5, 38a/1, 39b/2, 42a/1,
45a/6, 46b/6, 56a/2, 57a/10
[=65]

ol-: Bulunmak, mevcut olmak.

o. 53a/10

o.-a 3a/1, 8a/3, 20a/6, 24b/4,
39b/3, 3a/1, 8a/6, 9b/5, 10a/10,
10b/9, 13a/11, 13b/5, 14a/7,
15a/1, 15a/11, 15a/2, 17b/3,
21b/9, 22b/1, 24a/2, 24a/3, 34a/5,
35b/6, 50a/1, 50a/9, 51b/6, 57a/2
o.-a 24a/11, 24a/11, 24a/5, 24b/4,
24b/9, 27a/7, 30a/4, 30b/1, 33b/1,
35b/2
o.-an 5b/1, 32b/6, 33a/1
o.-anlar 28a/2
o.-anların 33a/11
o.-dı 25a/4, 25a/6, 25b/9, 29b/1,
29b/2, 32b/2
o.- makdan 24a/6
o.-madı 32b/3
o.-maya 24a/6
o.-mişdur 28b/11
o.-sa 26b/9, 33a/8
o.-ub 32b/1
o.-acığı 46a/5
o.-acak 27b/1
o.-acaksız 58a/2, 58a/9
o.-alar 7a/8
o.-an 47b/10
o.-anı 58b/4, 58b/5
o.-anlar 7a/2
o.-dı 12a/8, 19b/5, 19b/6, 19b/7,
39b/7, 46b/1, 59b/7
o.-dugı 6b/7, 6b/9, 7a/9, 23b/11
o.-dugıçün 23a/11
o.-dugıçun 5a/8
o.-dugıçun 5a/10, 59b/7
o.-dugına 9b/3
o.-dum 58a/8
o.-ıcağ 40a/8, 40b/10, 58a/10

o.-ınmaz 48b/3
o.-madı 20b/1, 48b/7
o.-madugı 7a/7, 15b/11, 50a/5
o.-maga 2a/6, 15a/3, 15a/7, 20a/4
o.-mamak 53b/7
o.-masun 8b/4
o.-maya 9b/5, 17a/9, 17a/9, 20a/7,
20a/7
o.-mayınca 51a/2
o.-maz 9b/1, 11a/7, 13b/3, 18b/7,
23b/2, 24a/1, 46a/7
o.-mazlar 7a/8
o.-miş 43a/8, 46b/2, 46b/4,
53b/11, 56a/11
o.-mişdi 59a/8
o.-mişı 46a/5
o.-mişlardur 2a/6
o.-sa 15a/10, 17b/5, 18a/8, 45b/10
o.-saydı 11a/5
o.-sun 1b/3, 2a/3, 2a/5, 9a/5,
12b/9, 14b/10, 14b/10, 49b/4
o.-ub 14a/2, 14a/3, 44b/9, 58a/4,
58a/6
o.-ugeldi 29b/10
o.-una 6a/7
o.-unmişdur 6a/10
o.-unan 5b/3
o.-up 7a/8
o.-ur 5a/3, 6b/1, 6b/3, 6b/3, 6b/10,
6b/2, 6b/6, 6b/9, 10b/9, 11a/8,
13b/2, 15a/5, 15a/9, 15b/11,
15b/3, 16b/3, 16a/2, 18a/2, 18a/3,
18a/3, 18a/4, 18a/5, 18a/5, 18a/6,
19b/8, 24a/7, 28a/3, 28a/4, 35b/3,
41a/11, 40a/10, 57a/11, 57b/2,
58b/7

o.-urdum 38a/7, 51b/8, 53b/10	ö.-di 37b/6, 49a/10
o.-urın 56b/5	ö.-düm 58a/3
o.-urlar 6b/5, 6b/5	ö.-dürdi 44a/10, 44a/5, 44b/6
o.-ursa 57b/9 [=182]	ö.-dürdiler 27a/5
on: Dokuzdan sonra gelen sayı.	ö.-düren 44b/5
o. 34b/9, 51a/5, 51a/8	ö.-düresiz 26a/1
o.+ıncı 45b/10 [=4]	ö.-düricidir 57b/7
oñar-: Tamir etmek, düzeltmek.	ö.-dürmege 25b/3
o.-ub 34a/11 [=1]	ö.-dürmek 25a/6, 25a/8
otur-: Herhangi bir zemine oturur konumda olmak.	ö.-dürüb 44b/6
o.-ub 11b/1	ö.-dürüñ 26b/10
o.-ur 54a/10 [=2]	ö.-icek 53a/4
otuz: Yirmi dokuz sayısından sonraki sayı.	ö.-meden 11a/5
o. 10b/6, 10b/8, 10b/9 [=3]	ö.-meyince 11a/7
oyna-: Feda etmek.	ö.-ümden 57b/6
o.-mağdur 27a/9	ö.-üme 57b/6 [=20]
o.-rdi 33b/8 [=2]	‘ömr (Ar.): Ömür, yaşama, hayat.
	ö.+lerin 40b/7
	ö.+i 46b/1, 57b/9
	ö.+inde 51a/10 [=4]
	öñ: Ön, önce, evvel.
	ö. 25b/4
	ö.+din 6a/6
	ö.+inde 3b/4, 55b/3
	ö.+ünde 38b/3 [=5]
ög: Akıl, zihin.	öp-: Öpmek.
ö.+üme 36a/7 [=1]	ö.-di 55b/5 [=1]
öğret-: Öğretmek.	ört-: Örtmek.
ö. 11a/1, 11a/1, 12b/11	ö.-meg-içün 49b/3
ö.-di 13a/1	ö.-ücidür 35b/9 [=2]
ö.-eyim+(ögredeyim) 12b/8 [=5]	ötri: Bundan dolayı, ötürü.
ögül-: Methedilmek, övgüyle bahsedilmek.	ö. 33a/6, 45b/3 [=2]
ö.-mişdür 57b/4 [=1]	öyle: Öyle.
ögüt-: Öğütme, ufalamak.	ö. 49b/11, 50a/8 [=2]
ö.-e+(öğüde) 45b/9 [=1]	öz: İç, kendi.
öl-: Ölme	ö.+ünde 21b/6 [=1]

‘özl (Ar.): Kusur, hata, suç bağışlanması
sebebi.
ö.+üm 22a/4
ö.+ün 22a/3 [=2]

P

padişāh (Far.): Hükümdar, melik.
p. 35a/6, 42b/10, 42b/4, 43a/1,
43a/2, 43a/4
p.+a 42b/10
p.+dum 58a/2
p.+ı 43a/6
p.+lar 35a/5, 35a/8, 43a/1
p.+lığın 34a/4
p.+lık 58a/3
p.+uñ 30b/6, 42a/10, 42b/3,
42b/7, 43a/5 [=19]

pāre (Far.): Parça.
p. 19b/5, 19b/5, 19b/6, 19b/6,
19b/7, 19b/7, 42b/6
p.+lerden 29b/5 [=8]

pes (Far.): Sonuç olarak, öyle ise, arka.
p. 6a/5, 9b/2, 13a/11, 15a/10,
16b/2, 16b/7, 17a/3, 17a/9,
17b/11, 18b/4, 18b/6, 20b/8,
23a/10, 25a/3, 25a/3, 26a/5,
30b/6, 38b/11, 39b/2, 40a/8,
43a/8, 44b/11, 56a/11 [=23]

peşīmān (Far.): Pişman, yaptığı şeyden
dolayı üzülen.
p. 46a/11 [=1]

peygamber (Far.): Allah tarafından haber
getiren.
p. 50b/5

p.+leri 32b/8
p.+ligi 50a/10 [=3]
pīr (Far.): yaşlı, ihtiyar.
p. 43b/11, 44a/3, 44b/5
p.+i 44a/10, 44a/2
p.+iñ 44a/6 [=6]
pişür-: Pişirmek.
p.-e 45b/10 [=1]

R

rabb (Ar.): Allah.
r. 9a/4, 32b/5, 47b/2 [=3]
rābi‘ā (Ar.): Dördüncü.
r. 45b/8 [=1]
rāci‘ (Ar.): Geri dönen, münasebeti ilgisi
olan.
r.+dür 16a/5 [=1]
rağıya’llāhu ‘anh (Ar.): Erkekler için
“Allah ondan razı olsun”
anlamında bir söz.
r. 10b/11, 11b/2 [=2]
Rāfi‘ (Ar.): Allah’ın isimlerinden, yukarı
kaldıran, yükselten, dereceleri
yükselten.
e. 40b/11 [=1]
rağbet (Ar.): İstekle karşılama, istek
gösterme.
rağbet bul-: İstek gösterilmek
r.-a 35a/7 [=1]
rāhat (Ar.): Üzüntüsüz bir halde olma.
r. 6b/1, 6b/3, 6b/4, 7a/7, 7a/8
rāhat ol-: Sıkıntısız olmak.
r.-a 32a/5 [=6]

- rahm (Ar.): Acıma, esirgeme, koruma,
anne karnı, annelik.
r. 8b/11, 8b/6, 8b/7, 9a/2, 9a/4,
10a/7, 10a/9, 18a/11
r.+den 9a/6, 9a/7
r.+dür 8a/10, 10a/6, 33a/10
r.+idür 8a/10
rahm it-: Acımak.
r.-mezin 49a/2 [=15]
- Rahīm (Ar.): Allah'ın isimlerinden,
ahrette sevdiklerine ve
mü'minlere merhamet eden,
bağışlayıcı.
r. 33a/5, 18a/5 [=2]
- Rahmān (Ar.): Allah'ın isimlerinden,
dünyada esirgeyici, bütün
mahlukatına rahmetiyle muamele
eden, merhamet eden.
r. 33a/4, 18a/4, 18a/11, 33a/10
[=4]
- rahmet (Ar.): Acıma, esirgeme, koruma.
r. 18b/4, 23a/1, 30b/11, 33a/4,
34a/11, 36a/7, 37a/1, 39b/4, 48b/3
r.+e 47a/6
r.+i 8b/4, 55b/10
r.+in 45a/5
r.+ine 10a/10, 10a/5, 31a/10,
31a/5
r.+üñden 29a/10, 49a/5
rahmet eyle-: Esirgemek.
r. 18a/6
rahmet it-: Korumak.
r.-e+(rahmet ide) 36b/1, 53b/1
r.-em+(rahmet idem) 9a/3, 22b/3,
36b/2
r.-icidür+(rahmet idicidür) 33a/5
- r.-meyem 9a/4
r.-sün 8b/3
r.-üp+(rahmet idüb) 22b/11, 49b/8
r.-üp+(rahmet idüp) 35b/9
rahmet kıI-: Korumak.
r.-a 36a/10 [=32]
- rahmetu'llāhi aleyh (Ar.): "Allah'ın
rahmeti onun üzerine olsun"
anlamındaki söz.
r. 28a/10, 39a/6 [=2]
- Raḳīb (Ar.): Allah'ın isimlerinden, bütün
varlıklar ve bütün işler denetimi
altında bulunan.
e. 53b/7 [=1]
- ramazān (Ar.): Oruç ayı.
r.+da 12a/2 [=1]
- rāst (Far.): Doğru.
r. 15a/9 [=1]
- raẓı (Ar.): Rızā gösteren, kabul eden,
boyun eğen.
r. 9a/2
r.+yam 9a/4
r.+yın 53a/10
raẓı ol-: Kabul etmek.
r.-ub 56a/4 [=4]
- recā (Ar.): Ümit, umma.
r.+dan 53b/6 [=1]
- ref^c (Ar.): Yüceltme, yukarı kaldırma.
ref^c it-: Yükseltmek.
r.-üp+(ref^c idüp) 41a/1 [=1]
- rehn (Ar.): Tutma, alıkoma.
rehn al-: Tutmak, alıkoymak.
r.-mişin 45b/3 [=1]
- rek^cat (Ar.): Namazda bir ayakta durma,
bir rüku ve ik de secdeden ibaret
bölüm.

r. 29a/5	[=1]	r.+m 39a/4, 39a/5, 40b/9, 46a/2, 51b/2
resül (Ar.): Peygamber, elçi.		r.+na 56b/11
r. 6a/1, 10b/4, 11b/1, 12b/4, 21b/3, 23a/6, 32a/7		r.+ında 32a/5
r.+i 2a/2		r.+da 45a/6
r.+den 6a/10	[=9]	[=14]
Resülullah (Ar.): Allah'ın elçisi, Hz. Muhammed.		riāyet (Ar.): Gözetme, saygı, hürmet, ağırlama.
r. 6a/1, 10b/10, 11b/4, 12a/10, 12a/2, 12a/8, 12a/9, 12b/1, 13a/6, 13a/8, 23a/3		r. 8a/8, 9a/9
r.+a 12a/5, 12b/7		r.+ine 31b/6
r.+dan 8a/2	[=14]	<i>riāyet et-</i> : Saygı göstermek.
revā (Far.): Yakışır, uygun, yerinde.		r.-e+(riayet ede) 43a/9
<i>revā ol-</i> : Uygun olmak.		<i>riāyet eyle-</i> : Hürmet göstermek.
r.-a 32a/1		r.-di 8b/2
r.-ub 51a/11	[=2]	<i>riāyet it-</i> : Hürmet göstermek.
revān (Far.): Yürüyen, akıp giden.		r.-mege 43a/7
r.+dur 4b/2	[=1]	r.-mek 42a/10
Rezzāk (Ar.): Allah'ın isimlerinden, bütün mahlukatın rızkını veren ve ihtiyacını karşılayan.		r.-üp+(riayet idüp) 9b/9, 10a/3, 13b/6
r. 39a/3		<i>riāyet kıI-</i> : Saygı göstermek
r.+luk 39a/5	[=2]	r.-dı 4a/6
rızā (Ar.): Razi olma, boyun eğme, istek.		[=11]
r. 18b/4		rivāyet (Ar.): Bir haber, söylenti, söz aktarma.
r.+sı 17b/4, 50a/5		r. 6a/10, 21b/3
r.+sın 10a/5		r.+de 2b/3
r.+sına 31a/11, 31a/5		<i>rivāyet it-</i> : Anlatmak.
r.+yıla 5b/4	[=7]	r.-er+(rivāyet ider) 12a/1
rızk (Ar.): Yiyecek içecek şey, Allah'ın nimeti.		<i>rivāyet kıI-</i> : Söz aktarmak.
r. 18a/5, 39b/4		r.-ur 32a/7
r.+dan 45b/2		[=5]
r.+ı 45a/9, 45b/11, 45b/5		rubā ^ı (Ar.): Dört mısralık şiir, dört sayısı ile ilgili.
		r. 39a/1
		[=1]
		rubūbiyyet (Ar.): Allah'a mensubiyet, Allahla ilgili.
		r. 9b/10
		[=1]
		ruhānī (Ar.): Ruhla ilgili, gözle görülmeyen.

r. 6b/2 [=1]
ruk'a (Ar.): Üzerine yazı yazılan kağıt
veya deri parçası.
r. 22b/3, 22b/9
r.+yı 22a/11, 54a/7, 54a/9 [=5]
Rūm (Ar.): Romalı, Anadolu.
r. 11b/7 [=1]
rumūz (Ar.): İşaretler.
r.+dan 14a/1
r.+ına 13b/5 [=2]
rūzī (Far.): Kismet, rızık.
rūzī kııl- : Rızıklandırmak.
r.-a 33a/9
r.-dı 59b/8 [=2]
rūsvāy (Far.): Rezil, itibarsız.
rūsvāy it-: Rezil etmek.
r.-üp+(rūsvayidüb) 36b/7
rūsvāy ol-: Rezil olmak.
r.-a 36b/9
r.-masun 36b/11 [=3]

S

sa'adet (Ar.): Mutluluk.
s.+le 58b/7 [=1]
sā'at (Ar.): Saat, vakit, zaman.
s. 2b/2, 11a/6, 37b/5, 46b/2, 46b/3
s.+dan 52b/11
s.+dür 46b/2
s.+i 51b/9
s.+inde 17a/10 [=9]
şabāḥ (Ar.): Sabah vakti.
s. 40a/4, 52a/4
s.+ın 12b/4 [=3]

şabr (Ar.): Dayanma, katlanma.
s. 47a/5
s.+um 44a/8
şabr it-: Dayanmak.
s.- e+(şabr ide) 56a/4
s.-eymiş+(şabr ideymiş) 56b/1
s.-mek 31a/10 [=5]
şābi'a (Ar.): Yedinci.
s. 45b/9 [=1]
şābit (Ar.): ispat edilmiş, anlaşılmiş.
şābit ol-: Anlaşılmak.
s.-a 20a/5 [=1]
şaç-: Dağıtmak, saçmak.
s.-dı 23a/9
s.-dılar 29b/9 [=2]
şadaқа (Ar.): Sadaka, infak.
s. 59a/3
sadaka vir-: İnfak etmek.
s.-di 51a/9 [=3]
şādıḳ (Ar.): Doğru, gerçek, içten
bağlanan.
s. 29a/1
s.+dur 13a/9 [=2]
şādisā (Ar.): Altıncı olarak.
s. 45b/8 [=1]
şāfī (Ar.): Duru, temiz, katıksız, samimi.
s. 50b/11 [=1]
şāḡīr (Ar.): Küçük, ufak.
s. 42a/6 [=1]
şaḡī (Ar.): Cömert, eli açık.
s.+dür 52b/1 [=1]
şaḡīb (Ar.): Malik, bir vasfı olan.
s.+dür 11b/8
s.+in 24b/2 [=2]
şāḡīr (Ar.): Büyücü.
s. 10b/7 [=1]

sāhire (Ar.): Büyücü kadın. s. 10b/7 [=1]	şālih (Ar.): İyi, uygun, yaraşır, dine uygun davranış gösteren. s. 41a/1, 41b/3, 41b/5, 45b/2, 46b/6, 56a/1, 56a/1, 59a/5 s.+üñ 22a/9 [=9]
sāir (Ar.): Bir şeyden kalan başka şeyler, diğerleri. s. 7a/7 [=1]	şāliha (Ar.): Bkz. şālih. s. 45a/8 [=1]
şakın-: Sakınmak, korunmak. s.-mak 45a/1 [=1]	sālim (Ar.): Eksiksiz, korkusuz. s.+dür 34a/7 [=1]
sākin (Ar.): Hareketsiz olan, oynamayan. s. 30a/3 [=1] sākin ol-: Hareketi durmak. s.-dı 30a/6 [=1]	şāliş (Ar.): Üçüncü. s. 10a/11, 17b/1 [=2]
şakla-: Gizlemek. s. 51a/7 s.-dı 8a/8 s.-madı 30b/5 s.-mayam 43a/6 s.-mayup 8a/6 s.-r 20a/1 s.-ya 14a/3, 24b/6, 32a/3 s.-yamazın 51a/7 s.-yıcıdur 34a/9, 51a/4, 51a/4 [=13]	şālišā (Ar.): Üçüncü olarak. s. 35b/4, 45b/7 [=2]
şakşı (AL.): İçinde çiçek yetiştirilen eşya. s. 58a/6 [=1]	şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem : “Allah'ın selamı onun üzerine olsun” anlamındaki söz. s. 10b/11 [=1]
şalāhiyyet (Ar.): Yetki, bir işi yapmaya izni ve hakkı olma. s.+i 45b/10 [=1]	şalţanat (Ar.): sultanlık, hükümdarlık, zengin hayat. s. 34a/3 s.+ın 34a/5 [=2]
şalāt (Ar.): Namaz. s.+dur 9b/7 [=1]	Şamed (Ar.): Allah'ın isimlerinden, her şey kendisine muhtaç olan, kimseye muhtaç olmayan. e. 58b/2 [=1]
şalın- : Sallanmak, yürürken hafifçe sağa sola eğilmek. s.-u 27a/10, 27a/10 [=2]	şāminā (Ar.): Sekizinci olarak. s. 45b/9 [=1]
şalıvir- : Çabucak salmak, bırakmak. s. 12b/8 s.-düm 12a/11, 12b/4 [=3]	şan-: Zannetmek, farzetmek. s.-dı 37b/3 [=1]
	şānī (Ar.): İkinci. s.+si 15b/6 [=1]
	şānīya (Ar.): İkinci olarak. s. 35b/4, 45b/7 [=2]
	şaña: İkinci teklik şahısın yönelme hali. s. 22b/6, 40a/2, 51a/7 [=3]
	şarar-: Rengi sarıya dönmek.

s.-di 29a/2	[=1]	s. 30b/10	
sarāy (Far.): Büyük konak, padişah konağı, hükümet binası.		s.+deyiken 34b/10	[=2]
s. 59a/6, 59a/8		sefer (Ar.): Kerre, defa, kez.	
s.+ında 21b/7		s.+de 53b/10	[=1]
s.+uñ 59a/6, 59b/1	[=5]	seḫāvet (Ar.): Cömertlik.	
şarf (Ar.): Harcama, gider.		<i>seḫāvet kıl-</i> : Cömertlik etmek.	
<i>şarf it-</i> : Harcama yapmak.		s.-makdan 5a/11	[=1]
ş.-e+(şarf ide) 50a/2		sehel : Az, azıcık.	
ş.-meye 50a/5	[=2]	s. 49a/8	[=1]
şaru: Bir renk.		şeḫer (Ar.): Tan yeri ağarmadan biraz önceki vakit.	
s. 28b/11	[=1]	s. 51b/8	[=1]
şat-: Belli bir karşılıkla herhangi bir şeyi başkasına vermek.		sehl (Ar.): Kolay, sade.	
s.-di 39b/8		s. 5b/10	[=1]
s.+dum 45b/1		sehv (Ar.): Yanlış, yanılma.	
s.-un 52a/6		s. 5a/11	[=1]
	[=3]	selām (Ar.): İnsanların birbiriyle karşılaştıklarında kullandıkları söz ve davranış.	
şavt (Ar.): Ses, çılgılık.		<i>selām vir-</i> : Selamlamak.	
s.+ları 42a/5		s.-di 3b/2, 3b/4	[=2]
	[=1]	Selām (Ar.): Allah'ın isimlerinden, her çeşit afet ve kederlerden emin olan.	
şavur-: Dağıtmak, saçmak, yaymak.		e. 34a/6	[=1]
s.-dılar 27a/6, 29b/9	[=2]	selāmla-: Selam vermek.	
say-: Bir şeyin adedini belirlemek için sayılarla ayırtmak.		s.-dılar 3a/8	[=1]
s.-ayın 40a/6	[=1]	selāṭīn (Ar.): Sultanlar.	
sebeb (Ar.): Neden.		s. 2b/7	
s. 5a/10, 9b/3, 30b/1, 53b/5		s.+e 2a/10	[=2]
s.+den 4b/3, 26a/9, 33a/2, 33b/5, 33b/7, 52a/3		selbiyye (Ar.): Olumsuz olan.	
s. inden 6a/2		s. 14b/4	[=1]
s.+i 17a/1		Selmān (Ar.): Ünlü bir sahabe Selmān-ı Fārisī.	
s.+iyle 7a/3, 35b/3, 35b/5	[=15]	s.+dur 11b/7	
secde (Ar.): Namazda rükūdan sonraki rükūn.			[=1]

sem^ç (Ar.): İşitme, duyma.

s.+inden 42a/9 [=1]

semāvāt (Ar.): Gökler, yüksek mertebeler.

s.+a 46b/11 [=1]

Semī^ç (Ar.): Allah'ın isimlerinden, her şeyi işiten, kullarının niyazını kabul eden.

e. 42a/4 [=1]

semī^ç (Ar.): İşiten, işitme kuvveti olan.

s.+dür 42a/8 [=1]

sen: Teklik ikinci şahıs eki.

s. 19a/4, 20a/3, 20b/4, 21a/10, 22a/1, 25b/8, 26b/2, 26b/7, 30a/3, 30b/9, 31a/1, 34b/10, 38b/10, 39a/11, 39a/9, 42b/11, 43a/4, 43b/1, 44a/8, 48a/3, 50b/2, 53a/10, 54a/6, 59a/8

s.+a+(saña) 9a/2, 12b/10, 12b/8, 13a/4, 13a/5, 21b/11, 22a/9, 22b/3, 28b/1, 30b/11, 41a/6, 48a/3, 50b/4

s.+cileyin 36b/6

s.+de 50b/4, 54a/1

s.+den 9a/3, 40b/4, 57a/7

s.+i 12a/5, 13a/4, 26a/5, 26a/6, 26b/2, 28a/2, 28a/2, 41b/10, 50b/3, 12b/7, 50b/5

s.+üñ 4a/3, 22a/8, 29a/11, 29a/9, 44a/4, 49a/1, 56b/4, 59a/8, 59b/1

s.+üñle 49a/1, 49a/1 [=64]

şenā (Ar.): Övme, medhetme.

s.+sından 50a/4 [=1]

setr (Ar.): Örtülmüş, kapalı.

setr *it-*: Örtmek.

s.-icek+(setr idicek) 49b/7 [=1]

sev-: Sevgi duymak, beğenmek.

s.-enler 28a/2

s.-er 32b/3

s.-erdi 58b/11, 59a/3

s.-güsin 32a/4

s.-icidür 56a/1

s.-ilmişdür 56a/1

s.-inmekdür 27a/11

s.-inmeyeyin 27b/1

s.-mek 56a/2 [=10]

şevāb (Ar.): Yapılan iyilik veya ibadetin mükafatı.

s. 13b/7, 22b/7, 28a/3, 28a/4, 45a/4

s.+a 4b/7, 6b/5, 7a/8

s.+ı 9a/10, 12b/9

s.+ın 10b/4

s.+lar 49b/10

s.+lu 11a/2 [=13]

seyr (Ar.): Yürüme, yürüyüş, gezme.

seyr *it-*: Yürümek.

s.-erken+(seyr iderken) 18b/8, 42b/5, 42b/8

s.-erse+(seyr iderse) 1b/6 [=4]

seyrān (Ar.): Gezinme.

seyrāne *çık-*: Gezintiye çıkmak.

s.-dı 42b/5 [=1]

seyyid (Ar.): Efendi, ileri gelen, Hz. Hasan'ın soyundan olan kimse.

s.+i 11b/5, 11b/6, 44a/7 [=3]

şı-: Kırmak. Hiç saymak, yok saymak, tutmamak.

s.-dılar 20b/1

s.-rın 38a/10

s.-yub 31a/2 [=3]

şıçan: Kemirgen, uzun kuyruklu zararlı hayvan, fāre.

s. 37b/7 [=1]
şiddîk (Ar.): Pek doğru, sözünün eri olan.
s.+lardan 11a/8 [=1]
şiddîk (Ar.): Doğruluk, gerçeklik.
s.+ı 35a/1
s.+ın 57a/11 [=2]
şifât (Ar.): Hal, şekil, varlık.
s.+ı 2a/4, 6a/11, 7a/5, 7a/6
s.+ına 6b/1, 7a/6
s.+ından 35a/3
s.+ıyla 38a/2, 39a/5 [=9]
şıgın-: Tehlikeden korunmak için
himayeye girmek.
s.-mak 34b/3
s.-urın 9a/1
s.-ursın 8b/11 [=3]
şın-: Kırılmak, parçalanmak.
s.-dum 58a/6
s.-ıklı 34a/11 [=2]
şırça: Cam, billur.
s. 19b/10, 19b/11
s.+nuñ 19b/4 [=3]
şırf (Ar.): Sade, yalnız, ancak.
s. 16b/3 [=1]
şırr (Ar.): Gizli kalan, gizli tutulan.
s.+a 30b/5
s.+ımuızı 30b/5
s.+ın 30b/6 [=3]
şilk (Ar.): Yol.
s.+inde 14a/11 [=1]
şiz: Çokluk 2. Şahıs.
s. 11b/4, 20b/3, 28a/6, 52b/8,
58a/1, 58a/9
s.+i 20b/7, 26b/1
s.+ler 56a/8
s.+lere 28a/3

s.+üñ 20b/6, 28a/5 [=12]
soñra: Sonra.
s. 11a/3, 24b/7, 27a/9, 33b/9,
39b/8, 41b/9, 43b/11, 43b/9,
49a/8, 50b/2, 52a/2, 53a/1, 56a/7,
56b/8, 57a/9, 58a/3, 58a/6
s.+dur 31b/9 [=18]
sor-: Bir şeyi öğrenmek veya bilgi almak
için soru yöneltmek.
s.-a 56a/7
s.-dı 12b/4, 25b/5, 44a/3, 59b/4
s.-dum 38b/6, 52b/9, 55b/1, 55b/3
[=9]
sög-: Sövmek, küfretmek.
s.-erler 53a/5
s.-üp 21a/3 [=2]
söyle-: Söylemek, konuşmak, anlatmak.
s.-di 20b/2, 58a/1
s.-ştiler 52a/8
s.-yim 29a/8 [=4]
söz: Konuşma, kelam, ağızdan çıkan bir
ve birden fazla kelime.
s.+den 25b/7
s.+i 4a/5, 25b/10, 29b/1
s.+inde 13a/10, 13a/9, 29a/1
s.+leri 20b/8
s.+üm 29a/7 [=9]
şu: Su.
s. 30a/3, 43b/10, 43b/7
s.+ya 30a/2, 30a/7 [=5]
suâl (Ar.): Sorma, sorulmak.
s. 14b/5, 15a/1, 18a/2, 21b/5,
25b/4, 32b/2
s.+den 17b/3, 18a/7, 18a/9
s.+e 18a/1
suâl it-: Sormak.

s.-eyin+(suāl ideyin) 34b/10	s. 3a/3, 47b/5
s.-mekden 17b/9ve	s.+i 3a/7 [=3]
s.-üp+(suāl idüp) 17b/10	şülüş (Ar.): Üçte bir.
<i>suāl kııl-</i> : Sormak.	s.+ine 36a/6 [=1]
s.-dı 27a/3, 48b/9 [=15]	sür-: Herhangi bir maddeyi ince bir tabaka halinde bir yüzeye yaymak.
şulehā (Ar.): Günah işlemeyen kimse, iyi.	s.-dı 28b/9
s. 58b/5	s.-üñ 41b/9 [=2]
s.+dan 51a/5, 58b/11 [=3]	
sultān (Ar.): Padişah, hükümdar.	
s.+lar 9b/1 [=1]	Ş
şurat (Ar.): Yüz, çehre.	
s.+lu 54a/8 [=1]	şād (Far.): Sevinçli.
şüret (Ar.): Dış görünüş, şekil, hal, durum.	<i>şād ol-</i> : Sevinçli olmak.
s.+inde 13b/8, 14a/2	ş.-ub 27a/10 [=1]
s.+inden 25b/9	şā'ir (Ar.): Şiir yazar.
s.+indeydi 25a/10	ş. 20b/10
s.+ine 25b/1	ş.+ler 3b/6 [=2]
s.+ler 35b/8	şāmil (Ar.): İçine alan, kaplayan.
<i>şūret vir-</i> : Şekil vermek.	ş.+dür 10a/1
s.-üb 35a/11 [=7]	[=1]
şuvar-: Sulamak, su vermek.	şān (Ar.): Ün, şöhret, gösteriş.
s.-a 45b/7 [=1]	ş.+lu 32b/1 [=1]
sübhānallah (Ar.): “Allah’ı her türlü eksiklikten tenzih ederim” anlamındaki söz.	şarāb (Ar.): İçki, üzüm suyunun mayalandırılmasıyla yapılan sarhoş eden içecek.
s. 52b/5 [=1]	ş. 51b.4
Süleymān (Ar.): Süleyman peygamber. (krş. Süleymān Peygamber).	ş. 27b/9 [=2]
s. 3b/2, 4a/1, 47b/11, 47b/7, 48a/1, 48a/4	şarṭ (Ar.): Yerine getirilmesi icab eden şey, koşul.
s.+a 3a/5, 3a/9, 3b/10, 3b/2, 4a/5	ş.+la 16a/11 [=1]
s.+dan 47b/11	şāyed (Far.): Eğer, ihtimal ki.
s.+nuñ 3b/4 [=13]	ş. 36a/7, 36a/9, 36b/1 [=3]
Süleymān Peygamber: Allah’ın büyük saltanat verdiği peygamber. (krş. Süleymān).	şāzlık (Ar.): Sevinç, mutluluk.
	ş.+dur 27a/11
	ş.+ları 33a/9
	<i>şāzlık vir-</i> : Mutluluk vermek.

ş.-ür 39b/6	[=3]	ş.+leri 9a/9	[=1]
şefā'at (Ar.): Birisinin affı için edilen aracılık.		şerī'at (Ar.): Doğru yol, Allah'ın emri.	
şefā'at it-: Affı için aracılık etmek.		ş.+den 28a/7	
ş.-üp+(şefā'at idüb) 13b/9	[=1]	ş.+üñ 29a/11	[=2]
şefkat (Ar.): Acıyarak ve esirgeyerek sevme.		şerīk (Ar.): Ortak, denk.	
ş.+de 50a/9		ş.+i 58b/1	[=1]
ş.+i 33b/1, 50b/4		şerr (Ar.): Kötülük, fenalık.	
ş.+in 45a/5		ş.+iden 49a/5	
şefkat it-: Acıyarak yaklaşmak.		ş.+inden 51a/3	
ş.-erdi+(şefkat iderdi) 42b/1	[=5]	ş.+üñ 31b/4	[=3]
şehvāt (Ar.): Şehvet, nefsi düşkünlükler.		şetil-: Çözülmek, saçılmak.	
ş.+a 23b/4	[=1]	ş.-di 43b/7	[=1]
Şehīd (Ar.): Allah'ın isimlerinden, her zaman ve her yerde hazır ve nāzır olan.		şevk (Ar.): Şiddetli arzu, neşe, sevinç.	
e. 56b/8	[=1]	ş.+e 17a/8, 17a/9	
şehr (Far.): Büyük belde, il.		ş.+i 16b/5, 17a/11	
ş.+de 42a/2		ş.+in 16b/6, 17a/6	[=6]
ş.+inde 52b/6	[=2]	şey (Ar.): Cansız varlık, madde.	
şekk (Ar.): Şüphe, zan, tereddüt.		ş.+i 15a/3	
ş. 5b/11	[=1]	ş.+in 15a/6	[=2]
şekāvet (Ar.): Kara bahtlılık, eşkiyalık.		şeyā'īn (Ar.): Şeytanlar.	
ş.+le 58b/9	[=1]	ş. 10b/6	[=1]
Şekūr (Ar.): Allah'ın isimlerinden, rızası için yapılan amelleri fazlasıyla karşılayan.		şeyh (Ar.): Tekke ve zaviyelerde bulunan mürşit.	
ş. 49b/9		ş. 19b/2, 19b/3, 19b/7, 28a/1, 54a/1, 55b/6, 55b/7	
ş.49b/11	[=2]	ş.+üñ 19b/1, 55b/3, 55b/5	[=10]
şeref (Ar.): Büyüklük, yükseklik, ululuk.		Şeyh Cüneyd (Ar.): bkz. Cüneyd.	
		ş. 4b/10	[=1]
		Şeyh Şiblī (Ar.): Hallāc Mansūr'un çağdaşı büyük süfi. (krş. Şiblī).	
		ş. 56a/5	[=1]
		şeytān (Ar.): Allah'ın kovduğu ve kıyamet gününe kadar mühlet verilen melek.	
		ş. 12b/10, 13a/4, 51a/3	
		ş.+dur 13a/10	

ş.+ı 21a/10 [=5]
 Şiblî (Ar.): Bir sūfî. (krş. Şeyh Şiblî).
 ş. 28a/10, 28a/8, 28b/2, 39a/10,
 39a/6, 56a/10
 ş.+nün 28b/4 [=7]
 şî'r (Ar.): Çeşitli şekil ve kalıplarda
 yazılan duygulu yazılar.
 ş. 3b/7, 4a/7
 ş.+inde+(şiiirinde) 3b/6
 ş.+i 27b/2, 27b/3 [=5]
 şikāyet (Ar.): Yakınma, hayıflanma.
 şikāyet it-: Yakınmak.
 ş.-di 12a/10
 ş.-ersin+(şikāyet idersin) 45b/4
 [=2]
 şimdi: İçinde bulunulan zaman.
 ş. 53b/2, 55b/4
 ş.+ki 20b/11, 26a/9 [=4]
 şol: Şu.
 ş. 3a/3, 5a/4, 6a/11, 7a/11, 7a/5,
 7a/5, 7a/6, 7a/6, 8b/1, 8b/3,
 14a/10, 14a/6, 15b/4, 16a/11,
 17b/8, 20a/8, 24b/10, 25a/5,
 27b/9, 35b/6, 35b/7, 40b/1, 48b/2,
 50a/11, 50b/6, 51b/10, 51b/11,
 52a/9 [=28]
 şöyle: Şu şekilde, şunun gibi.
 ş. 2b/9, 19b/8, 20a/4, 24b/9,
 29b/10, 35b/10, 37b/9, 40a/8,
 47b/8, 48b/4 [=10]
 şu: Ortalama uzaklığın ifadesi için
 kullanılır.
 ş.+nı 36a/3, 41a/10, 58b/6, 58b/9,
 59b/9
 ş.+nlara 24a/2
 ş.+nlarıuñla 8a/4 [=7]

şübhe (Ar.): Tereddüt, kuşku.
 ş. 56b/10 [=1]
 şükr (Ar.): Teşekkür, görülen iyiliğe karşı
 gösterilen minnettarlık.
 ş.+in 46a/3
 ş.+ine 50a/1, 50a/2
 şükr it-: Teşekkür etmek.
 ş.-di 33b/11
 ş.-e+(şükr ide) 50a/1, 50a/4,
 50a/5, 56a/4
 ş.-e+(şükr ide) 50a/2 [=9]
 şürü' (Ar.): Başlama.
 şürü' kıl-: Başlamak.
 ş.-dı 44a/1, 47b/7
 ş.-makdan 6a/5 [=3]

T

tā (Far.): Kadar, dek, değin.
 t. 4a/10, 5a/8, 17a/11, 20b/1,
 21b/1, 29a/7, 30a/3, 33b/8,
 36b/10, 41a/2, 41b/7, 43b/2,
 47b/8, 49a/5, 49b/4 [=15]
 ta'accüb (Ar.): Şaşırma, hayret.
 ta'accüb it-: Hayret etmek.
 t.-diler 28a/4
 t.-düm 55b/2
 t.-erlerdi+(ta'accüb iderlerdi)
 42b/4 [=3]
 ta'ahhüd (Ar.): Üzerine alma, yapılması
 için söz verme.
 t.+i 45a/11 [=1]
 ta'allukāt (Ar.): Hısımlar, akraba.
 t.+ından 9b/6 [=1]

ta'allüm (Ar.): Öğrenme. t.+ine 13b/5 [=1]	t.+dan 12a/4 [=3]
ta'am (Ar.): Yemek, aş. t. 47b/11, 48a/1, 48a/2, 51b/4 t.+dan 38a/9, 38b/4 t.+ı 38b/7 t.+ları 38b/2 [=8]	taḥḳīḳ (Ar.): Doğruluğu araştırma. t. 16a/4, 35b/1 [=2]
ta'at (Ar.): İbadet, Allah'ın emirlerini yerine getirme. t. 49b/7 t.+i 49b/10 ta'at kıl-: İbadet etmek. t.-ıcak 45a/3 [=3]	taḳat (Ar.): Güç, kuvvet. t. 19b/11 t.+i 45a/7 t.+üm 43b/2 t.+üñ 43b/1 [=4]
ta'bī'at (Ar.): Yaradılış, mizaç, kâinat. t.+dür 23b/4 t.+ine 5b/9 [=2]	taḳdīm (Ar.): Öne geçirilme, öne alma, sunma. t.+i 58b/4 taḳdīm it-: Sunmak. t.-di 58b/7, 59b/8 t.-icidür+(takdim idicidür) 58b/4 [=4]
tağ: Dağ, çevresine göre daha yüksek yeryüzü şekli. t. 42b/5, 50b/7 t.+a 50b/6 t.+da 50b/11 t.+ma 50b/10 t.+mda 43a/11 t.+mı 50b/7 t.+lar 11b/9 [=8]	taḳdīr (Ar.): Ezelde Allah'ın olmasını istediği şeyler. t. 23a/11 t.+ce 14b/3, 15a/4, 15b/5, 16a/1, 16a/6 t.+e 35b/3 t.+ince 15b/10 [=8]
tağıl-: Saçılmak. t.-an 30a/7 [=1]	Taḳyanus (Ar.): Ashāb-ı Kehf'e zulüm yapan dönemin kralı. t.+dan 20a/9 [=1]
tağyīr (Ar.): Başkalaştırma, değiştirme. t. 23b/1 [=1]	taleb (Ar.): İsteme, dileme. t. 18a/1 t.+i 18a/2 talep it-: İstemek. t.-di 25a/8, 39a/7, 59a/2 t.-dügi 9b/4 t.-er+(talebider) 17a/7 t.-meye 39a/5, 39b/3 t.-mezin 39b/2 t.-eyin+(taleb ideyin) 39b/1 [=11]
taḥāret (Ar.): Temizlik. t.+le 31b/11 [=1]	
taḥfīf (Ar.): Hafifletilme, yükünü alma. t.+e 21a/1 [=1]	
taḥıl: Buğday arpa gibi taneli bitkilerin genel adı. t. 12a/3, 12b/6	

ta'lim (Ar.): Öğrenme, öğretim. t.+inde 5b/8 t.+ine 13b/5 [=2]	t.-se 17a/1 [1]
şam: Ev, üzeri örtülü yer. t. 37b/1 t.+a 41b/8 t.+dan 37b/4, 37b/6 [4]	taşdık (Ar.): Doğrulama, gerçek olduğunu söyleme. t.+in 7a/2 [1]
tamām (Ar.): Eksiksiz, bitmiş. t. 8b/6, 10a/3, 13a/1, 24b/5, 40b/10, 47b/1, 57b/1 [7]	tāsi'a (Ar.): Dokuzuncu. t. 45b/9 [1]
şamu: Cehennem. t.+ya 35b/11 [=1]	taşvīr (Ar.): Resmini yapma. t.+e 35b/5 [1]
Tañrı: Allah. t.+nuñ 31a/2 t.+ya 21a/2, 22a/6 [=3]	taş (1) : Dış. t. 25a/2 [1]
tār (Far.): Karanlık. tār ol-: Karanlık olmak, gece. t.-dı 57a/4 [1]	taş (2): Taş, yeryüzünde sert ve katı madde. t. 28b/2, 29a/10, 56a/9 t.+la 28a/2 t.+lar 28b/4 [2]
şaraf (Ar.): Yön, cihet. t.+ından 27a/1, 53b/3 [2]	taş-: Taşmak, dökülmek. t.-a 30a/2 t.-dı 29b/10 [2]
şart-: Ağırlık ölçmek. t. 22b/2, 22b/6 t.-a 22b/8 t.-up 22b/5 [4]	taşra: Dışarı. t. 30b/6, 30b/6, 41b/9 [3]
şavvuf (Ar.): Gönlü Allah sevgisine bağlama t. 25a/10, 28a/8 t.+ı 25a/11 t.+uñ 28a/10, 28a/9 [5]	şat: Dilimizde meydana gelen his. t.+lu 7a/6, 7a/9 [2]
şavvur (Ar.): Zihinde şekil oluşturma, göz önüne getirme. şavvur it-: Şekil oluşturma, düşünme.	şat-: Dilimizin gördüğü işlev, tatmak. t.-madılar 45a/11 [1]
	şavķ-ı beşer (Far.): İnsan gücü. t.+den 6a/3 [1]
	şayyib (Ar.): İyi, güzel, hoş. t. 6a/9 [1]
	şazarru ^c (Ar.): Kendini alçaltarak yalvarma. şazarru ^c it-: Yalvarmak. t.-di 59a/10 t.-üp+(şazarru ^c idüb) 48b/7 şazarru ^c kııl-: Yalvarmak. t.-dı 3b/3 t.-up 3b/11 [4]

ta'zīm (Ar.): Saygı gösterme, büyüklüğünü söyleme. t.+içün 18a/8 [=1]	tekebbür (Ar.): Kibir gösterme. t.+lik 31a/2 [=1]
tebdīl (Ar.): Değiştirme, başka bir hale getirme. t. 23b/1 [=1]	tekzīb (Ar.): Yalanlama. t.+den 24a/11 [=1]
tebessüm (Ar.): Gülümseme. <i>tebessüm it-</i> : Gülümsemek. t.-di 29b/3 [=1]	ten (Far): Beden, vücut. t.+ler 40b/10 [=1]
tecellī (Ar.): Görünme, Allah'ın lütfu. t.+si 26a/8 [=1]	tenvīr (Ar.): Işıklandırma. <i>tenvīr kıI-</i> : Işıklandırmak. t.-up 5a/2 [=1]
tebdīr (Ar.): İstenilmeyen bir şey için alınan önlem, çare. t.+ine 31b/5 [=1]	terahhüm (Ar.): Merhamet, acıma. t.+ı 33a/11 <i>terahhüm it-</i> : Merhamet etmek. t.-dügiçün 33b/11 t.-üp+(terahhüm idüb) 53b/1 [=3]
teemmül (Ar.): İyice düşünme. t. 32a/11 [=1]	terāzū (Far.): Terazî, tartı. t.+nuñ 22b/7 [=1]
tefsīr (Ar.): Anlaşılması zor metinlerin yorumu, Kur'an'ın manasının izahı. t. 5a/3 t.+e 6a/5 t.+in 4b/3 [=3]	terceme (Ar.): Herhangi bir metni bir dilden başka bir dile çevirme. t. 6a/7 <i>terceme it-</i> : Dilden dile aktarmak. t.-düm 4b/4, 4b/6 t.-üp+(terceme idüp) 5a/4 [=4]
tefvīz (Ar.): Sipariş edilme. <i>tefvīz kıI-</i> : Allah'a havale etmek. t.-ub 34b/3 [=1]	tercūme (Ar.): Bkz. terceme. t. 27b/6, 56b/6 [=2]
tehdīd (Ar.): Göz korkutması. t. 21a/1 [=1]	terk (Ar.): Bırakma, ayrılma. <i>terk it-</i> : Bırakmak. t.-di 8b/3 t.-e+(terk ide) 46b/7, 56a/3 t.-eler+(terk ideler) 9a/1 t.-enüñ+(terk idenüñ) 9a/11 t.-erse+(terk iderse) 25b/11 t.-mez 21a/3 t.-sün 26b/11 [=8]
te'hīr (Ar.): Erteleme, sonlama. t.+e 58b/5 <i>te'hīr it-</i> : Ertelemek. t.-di 58b/9, 59b/9 t.-er+(te'hīr ider) 46b/9 t.-erüz+(te'hīr iderüz) 47a/5 t.-icidür+(te'hīr idicidür) 58b/5 <i>te'hīr ol-</i> : Sona kalmak. t.-ur 59b/9 [=7]	tesbīh (Ar.): Sübhanallah gibi Allah'ı zikreden sözleri söyleme. t.+i 51b/3 [=1]

te'şīr (Ar.): Etki. t.+i 19b/10, 20a/7 [=2]	t.+in 21a/3 <i>teveccüh it-</i> : Yönelmek.
teslīm (Ar.): Bir şeyi sahibine verme, devretme. <i>teslīm it-</i> : Vermek. t.-di 29b/3 <i>teslīm kııl-</i> : Vermek. t.-dı 37b/5 [=2]	t.-dük 20b/4 t.-düm 20b/5 t.-mezler 21a/2 t.-üp+(teveccüh idüp) 31a/8 t.-üp+(teveccüh idüp) 21a/6 [=7]
teşbīh (Ar.): Benzetme. <i>teşbīh it-</i> : Benzetmek. t.-er+(teşbih ider) 25a/1 [=1]	tevekkül (Ar.): Herhangi bir işle ilgili elinden gelenden gayrısını Allah'a bırakmak. t. 57a/1 t.+i 35a/1 t.+in 57a/10 <i>tevekkül it-</i> : Allah'a güvenmek. t.-e+(tevekkül ide) 38b/11 t.-meye 38a/3 [=5]
teşre: Ekşi, limoni. t.+dür 7a/3 [=1]	tevḥīd (Ar.): Allah'ın birliğine inanma. t. 16b/3, 19b/10, 23b/11, 24a/5, 24a/5, 24b/1, 24b/3 t.+de 16a/2, 16a/2, 30a/11 t.+den 28a/7 t.+e 24b/8 t.+i 24a/1, 24a/7, 31a/3, 31a/7 t.+indür 25a/3 t.+le 24b/4 t.+üñ 24a/4, 24a/7, 24b/1 [=21]
teşvīş (Ar.): Karıştırma, bulandırma. t.+lendüm 57a/4 [=1]	Tevrāt (Ar.): Dört büyük kitaptan Hz. Musa'ya indirilen. t.+dadur 32b/10 [=1]
tevaḳḳu ^c (Ar.): Bekleme, umma, isteme. t.+dan 17b/3 <i>tevaḳḳu it-</i> : İstemek. t.-üp+(tevaḳḳu ^c idüp) 34b/5 [=2]	tımāristān (Far.): Akıl hastalarının tedavi edildiği hastane. t.+a 56a/6 [=1]
tevāzu ^c (Ar.): Alçak gönüllülük. t. 50b/11, 51a/1 t.+da 50a/8 <i>tevāzu^c bul-</i> : Alçak gönüllülük görmek. t.-a 35a/8 [=4]	tīz (Far.): Tez, çabuk. t. 40a/5, 59a/11 t.+cek 46b/8, 49a/11 [=4]
tevbe (Ar.): İşlediği bir hata veya günahtan ötürü pişman olma. t. 25b/11, 45a/4, 47a/6 t.+ye 46b/9 <i>tevbe it-</i> : İşlediği günahta pişman olduğunu söylemek. t.-üp+(tevbe idüb) 46b/5 [=5]	
teveccüh (Ar.): Bir yana doğru yüz çevirme, güler yüz gösterme. t. 5a/9	

- toğ- (Ar.): Güneş ve ayın ufukta yükselerek görülmesi, dünyaya gelmek.
t.-arken 32a/2
t.-incaya 31b/10
t.-urmak 19a/10 [=3]
- toğru: Gerçek, yalan olmayan.
toğru it-: Doğrulamak, sağlamlaştırmak.
t.-e+(toğru ide) 57a/11 [=1]
- toğsan: Seksen dokuzdan sonra gelen sayı.
t. 21b/8, 22a/5, 22b/2, 22b/8, 32a/9, 32b/2, 33a/1, 33a/3, 33a/3 [=9]
- toğuz: Sekizden sonra gelen sayı.
t. 21b/8, 22a/5, 22b/2, 22b/8, 32a/9, 32b/2, 33a/3, 33a/3
t.+ı 33a/2 [=9]
- toprak: Yer yüzünün toz halindeki kütle kırıntıları.
t. 58a/3 [=1]
- tuhfe (Ar.): Armağan, hediye.
t. 2b/9
t.+lerindendir 4b/10 [=2]
- Tür: Bkz. Tūr-i Sīnā.
t. 43a/11, 50b/10, 50b/7 [=3]
- tur-: Hareketsiz durumda olmak, kalmak.
t. 38b/9, 40a/6, 40a/6, 47a/3, 57a/6
t.-dı 38b/3, 49b/1
t.-dum 52a/5, 52a/6, 58a/8
t.-ur 8b/1, 59a/7
t.-urdu 37b/2, 44b/6
t.-urdu 44b/2 [=15]
- Tūr-i Sīnā: Hz. Musa'nın üzerinde Allah ile konuştuğu meşhur dağ. (krş. Tūr)
t.+dur 11b/9 [=1]
- turigel-: Ayağa kalkmak.
t.-di 8b/6, 40a/6
t.-düm 12a/5, 12b/2, 12b/6 [=5]
- turugel-: Bkz. turigel-.
t.-di 38a/8, 43b/8 [=2]
- turunc (Far.): Portakala benzeyen suyu acımtırak meyve.
t. 6a/11 [=1]
- tut-: Elde bulundurmak, yakalamak, yöneltmek.
t.-a 11a/11, 34a/5, 41a/7
t.-alar 5b/5
t.-asın 53a/9
t.-ayın 49a/7
t.-dı 29a/9, 38a/8, 39b/10, 52b/11
t.-dım 12a/5, 12b/2
t.-dum 12b/7
t.-duñ 50b/3
t.-ub 53b/2 [=15]
- tutuş-: Yanmaya başlamak, ateş almak.
t.-ışdı 20a/3 [=1]
- tuy-: Duymak, işitmek.
t.-arlar 20a/11 [=1]
- tuyür (Ar.): Kuşlar.
t.+dan 3a/4 [=1]
- türāb (Ar.): Toprak, toz.
t.+dan 41a/10 [=1]
- Türkī: Türklere veya Türkçe'ye ait, Türkçe.
t. 4b/3 [=1]

U

‘ubūdiyyet (Ar.): Kulluk.		u. 4a/11, 9a/6, 31b/7
u.+e 15b/3	[=2]	u.+sından 25a/7
uc: Bir şeyin sivri tarafı, son.		u.+ya 2a/7, 2b/7, 14b/5 [=7]
u.+ında 37b/2	[=1]	ulu: Büyük, çok büyük, yüce.
uç-: Havaya doğru hareket etmek.		u. 4a/5, 11a/2, 35a/5, 35a/7
u.-ayım 47a/10		u.+dur 11b/2
u.-dı 37b/4, 47a/11	[=3]	u.+lugın 47a/7
uçmak: Cennet		u.+lugla 50a/7
u.+a+(uçmaga) 11a/3, 11a/5,		u.+sı 11b/10, 11b/10, 11b/11,
11a/6, 22b/11	[=4]	11b/5, 11b/6, 11b/7, 11b/8, 11b/8,
uğra-: Rastlamak.		11b/9, 12a/1
u. sañ 54a/7	[=1]	[=17]
uğrat-: Vermek, başa getirmek.		um-: Olmasını beklemek, arzu etmek.
u.-duñ 50b/4	[=1]	u.-maduğı 39b/5
ugrı: Hırsız.		[=1]
u. 12a/4	[=1]	umūr (Ar.): İşler.
uğurla-: Çalmak, hırsızlık yapmak.		u.+ın 34b/3
u.-dı 12b/6		[=1]
u.-dıysa 36b/5		unit-: Hatırından çıkmak.
u.-ndı 36b/4, 36b/4		u.-dı 43b/8
u.-yan 36b/6	[=5]	[=1]
uḥrevī (Ar.): Ahiretle ilgili.		ur-: Vurmak, kuvvetlice çarpmak.
u. 6b/8	[=1]	u.-dı 44a/5
uḥreviyye (Ar.): Bkz. uḥrevī.		u.-dılar 20b/1, 27a/1, 27a/1
u.+dür 16b/4	[=1]	u.-maduñ 50b/3
‘uḳūbet (Ar.): Eziyet, işkence.		u.-mamak 28b/7
‘uḳūbet it-: Azap etmek.		u.-maz 46b/8
u.-mez 46b/9	[=1]	u.-ucıdur 34b/1
ulaş-: Yerine varmak, yetişmek.		u.-urlar 28b/4
u.-an 9a/2		[=9]
u.-dı 8b/1		uş: Şimdi.
u.-durur 9b/11		u. 26a/9, 28a/9, 46b/4, 55b/4,
u.-ur 9a/3	[=4]	58a/7, 58a/8
‘ulemā (Ar.): Alimler, ilim sahipleri.		[=6]
		uşbu: İşte bu.
		u. 43a/6, 52b/11, 53a/2
		u.+nı 38b/9
		[=4]
		utan-: Çekinmek.
		u.-dı 39b/9
		[=1]
		uy-: Arkasından gitmek.
		u.-dum 52b/6
		[=1]

uyan-: Uykudan kalkmak, uyku halinin
sona ermesi.
u.-dı 59a/9
u.-dum 57a/7 [=2]
uyar-: İkaz etmek.
u.-dı 38b/3 [=1]
uyu-: Uyku halinde bulunmak.
u.-dum 57a/5
u.-yan 38b/3 [=2]
uzun: Kısa olmayan, boyu fazla olan.
u. 57b/9
u.+ı 21b/8 [=2]

Ü

üç: İkiden sonra gelen sayı.
ü. 8a/2, 9a/8, 9b/3, 13b/3, 26a/2,
26a/11, 26b/4, 27a/1, 32b/10,
32b/10, 32b/11, 35a/5, 36a/4,
48a/2, 48a/8, 48b/10, 48b/6
ü.+ine 54a/5, 54a/6 [=19]
üçüncü: Sıralamada ikinciden sonra gelen.
ü. 10a/6, 14a/4, 24b/3, 26a/4
[=4]
ümerā (Ar.): Emirler, beyler.
ü. 2a/9, 2b/7, 4a/10, 5a/8
ü.+ya 2a/10, 4a/9, 5a/9 [=7]
ümīd (Far.): Umut, umma.
ü.+dür 53a/11
ü.+e 14a/10 [=2]
ümme (Ar.): Bir peygambere inanan
cemaat.
ü.+ümden 21b/5 [=1]
ün: Ses, yüksekçe nida.

ü.+inden 20a/11 [=1]
üst: Alt karşıtı.
ü.+ine 53a/7 [=1]
üş-: Toplanmak.
ü.-er 33b/8 [=1]
üzbiñ: Yüz bin sayısı.
ü. 47a/11, 47a/11 [=2]
üzeri: Üst, üstü.
ü.+mde 57a/3
ü.+me 57a/6
ü.+nde 14a/3, 14a/6, 19a/7,
19b/11, 37b/1, 44b/3
ü.+ne 1b/3, 2a/3, 2a/5, 7a/1,
12a/4, 15b/10, 19b/4, 19b/6,
23a/8, 24b/2, 26b/9, 29b/8, 30a/5,
33a/11, 33b/8, 34a/10, 37a/2
ü.+sine 13b/10 [=26]
üzre: ...den dolayı.
ü. 40a/11 [=1]

V

vācib (Ar.): Yapılması gerekli olan, dinde
farzdan sonra gelen hüküm.
v. 2a/11, 5b/8, 6a/5
v.+dür 2b/1 [=4]
Vāḥid (Ar.): Allah'ın isimlerinden, tek
olan, zatında, sıfatlarında,
isimlerinde benzeri olmayan.
v. 58b/1 [=1]
vaḥy (Ar.): Allah tarafından
peygamberine gelen haberler.
v. 49a/9

- vaḥy it-*: Allah'ın peygamberine haber göndermesi.
v.-di 50b/6, 50b/9 [=3]
- vāḳī^c (Ar.): Olan, vuku^c bulan.
v. 5b/1
vāḳ i^c ol-: Gerçekleşmek.
v.-di 30a/9 [=2]
- vāḳt (Ar.): Zaman.
v. 3a/3, 3a/8, 20a/8, 25a/5, 50b/4, 50b/6, 51a/10
v.+a 16b/2, 36a/10, 36a/6, 36a/8, 55b/9
v.+da 46b/6
v.+de 31b/10
v.+ın 3b/10, 30a/1, 30b/7
v.+ında 51a/8
v.+i 31b/9
v.+inde 21b/5, 51b/8
v.+kim 40b/1 [=22]
- vaktā ki (Ar.): Ne vakit ki, olduğu vakit.
v. 19a/5 [=1]
- var: Mevcut, bulunma.
v. 7a/3, 7a/7, 7a/8, 18a/11, 18b/1, 18b/2, 22a/3, 35b/2, 40b/3, 43b/8, 54a/1, 55b/1, 59b/1
v.+ 12a/7, 12b/3, 20b/7, 41a/6
v.+dı 19a/8, 26a/2, 33b/3, 37a/8, 37a/9, 38b/1, 39b/7, 39b/7, 39b/9, 40a/4, 41b/6, 42a/11, 42b/1, 43b/5
v.+dur 15a/10, 15b/7, 16a/6, 19b/9, 22a/9, 28a/6, 29a/5, 29a/7, 29a/8, 32b/7, 33a/1, 37a/2, 43a/3
v.+sa 22a/5, 34b/9
v.+dı 45b/1, 57a/3
- v.+dur 9a/10, 9a/9, 12a/11, 15a/5, 24a/4, 32a/10, 38b/9, 49a/1, 50b/11, 54a/1, 56b/4
v.+sa 40a/9, 47b/9, 50b/7 [=62]
- var-: Ulaşmak, vasıl olmak, gitmek, belli bir noktaya ulaşmak.
v. 19a/11, 19a/11, 19b/2, 22b/2, 48a/7
v.-+ 22b/6, 41a/4, 43b/4
v.-+dı 19b/5, 30a/5, 30a/6
v.-+dılar 21a/4, 21a/6, 26b/11
v.-+dum 12b/1, 12b/6, 13a/7, 19a/1, 36a/10, 36a/6, 36a/8, 38b/6
v.-+ıca 36a/1
v.-+uñ 26b/10
v.-+up 22b/7
v.-a 2b/10
v.-ayın 47b/3
v.-dı 3b/2, 3b/3, 19b/3, 25b/2, 26a/11, 48a/7, 49b/1, 59a/10, 59a/2, 59a/3, 59a/4
v.-dılar 56a/7
v.-duk 53b/10
v.-dum 12a/8, 52a/5
v.-dumdı 52b/3
v.-ıca 36a/2, 36a/3
v.-maga 3a/9
v.-mak 2b/1, 2b/8
v.-mayınca 50b/10
v.-sa 20b/7
v.-ub 41b/7 [=51]
- vārid (Ar.): Gelen, erişen.
v. 26b/8
vārid ol-: Erişmek.
v.-mişdur 33b/1 [=2]
- vaşf (Ar.): Tarif, anlatmak.

v. 14a/8	[=1]	10a/1, 10a/10, 10a/2, 10a/4,
Vāsi ⁶ (Ar.): Allah'ın isimlerinden, lütfu		10a/7, 10a/8, 10b/10, 10b/11,
bol olan.		10b/4, 10b/7, 10b/7, 10b/8, 11a/1,
v. 55b/9	[=1]	11a/10, 11a/10, 11a/2, 11a/7,
vaşiiyet (Ar.): Bir kimsenin öldükten		11a/8, 11a/9, 11b/10, 11b/10,
sonra yapılmasını istediği şey.		11b/11, 11b/11, 11b/2, 11b/3,
v.+in 53b/1		11b/6, 11b/6, 11b/7, 11b/7, 11b/8,
<i>vasiiyet it-</i> : Öldükten sonra bazı		11b/9, 11b/9, 12a/1, 12b/9, 12b/9,
şeylerin yapılmasını istemek.		13a/10, 13a/10, 13b/1, 13b/1,
v.-di 30a/1	[=2]	13b/2, 13b/5, 13b/5, 13b/5, 13b/5,
va ⁷ z (Ar.): Dini öğüt.		13b/6, 13b/9, 14a/1, 14a/10,
v. 21a/1, 41b/4	[=2]	14a/4, 14a/7, 14b/2, 14b/3, 14b/3,
ve: Bağlaç, de, dahi,ve		14b/4, 14b/5, 14b/9, 15a/6, 15b/1,
v. 1b/1, 1b/2, 1b/4, 2a/10, 2a/10,		15b/1, 15b/3, 15b/4, 15b/5, 15b/6,
2a/11, 2a/11, 2a/2, 2a/3, 2a/5,		16a/1, 16a/4, 16b/1, 16b/10,
2a/5, 2a/6, 2a/9, 2b/10, 2b/10,		16b/3, 16b/3, 16b/4, 16b/6, 16b/8,
2b/11, 2b/2, 2b/3, 2b/7, 2b/8,		16b/9, 16b/9, 17a/1, 17a/1,
3a/1, 3a/2, 3a/4, 3a/4, 3a/4, 3a/7,		17a/10, 17a/11, 17a/3, 17a/3,
3a/8, 3b/11, 4a/1, 4a/11, 4a/11,		17a/3, 17a/5, 17a/6, 17a/7,
4a/2, 4a/4, 4b/1, 4b/1, 4b/2, 4b/4,		17b/10, 17b/2, 17b/3, 17b/5,
4b/5, 4b/6, 4b/7, 4b/7, 4b/7, 4b/8,		17b/5, 17b/9ve, 18a/10, 18a/10,
5a/10, 5a/10, 5a/11, 5a/11, 5a/11,		18a/11, 18a/4, 18a/5, 18a/5,
5a/2, 5a/2, 5a/3, 5a/3, 5a/3, 5a/5,		18a/6, 18a/9, 18b/1, 18b/10,
5a/5, 5b/10, 5b/11, 5b/3, 5b/9,		18b/2, 18b/3, 18b/3, 18b/3, 18b/3,
6a/1, 6a/11, 6a/11, 6a/4, 6a/5,		18b/4, 18b/4, 18b/5, 18b/7, 19a/6,
6a/9, 6b/1, 6b/1, 6b/10, 6b/11,		20a/10, 20a/5, 20a/5, 20a/6,
6b/2, 6b/2, 6b/3, 6b/5, 6b/5, 6b/6,		20a/7, 21a/1, 21a/1, 21a/11,
6b/6, 6b/6, 6b/6, 6b/8, 6b/9,		21a/2, 21a/8, 21b/1, 21b/11,
7a/10, 7a/11, 7a/2, 7a/2, 7a/3,		21b/5, 21b/8, 22a/1, 22a/2, 22a/2,
7a/3, 7a/4, 7a/5, 7a/6, 7a/8, 7a/9,		22a/7, 22b/11, 22b/3, 22b/4,
7a/9, 7a/9, 8a/4, 8a/5, 8a/7, 8a/8,		22b/5kul, 23a/1, 23a/10, 23a/11,
8a/8, 8a/9, 8b/1, 8b/10, 8b/10,		23a/11, 23a/2, 23a/9, 23a/9,
8b/2, 8b/3, 8b/3, 8b/5, 8b/7, 8b/8,		23b/1, 23b/10, 23b/10, 23b/11,
8b/9, 9a/1, 9a/10, 9a/11, 9a/11,		23b/11, 23b/4, 23b/5ve, 23b/6,
9a/3, 9a/6, 9b/1, 9b/10, 9b/2, 9b/3,		23b/7, 23b/9, 23b/9, 24a/10,
9b/5, 9b/6, 9b/7, 9b/7, 9b/7, 9b/8,		24a/11, 24a/2, 24a/2, 24a/3,

24a/5, 24a/6, 24a/6, 24a/9, 24a/9,
24b/11, 24b/4, 24b/4, 24b/4,
24b/5, 24b/7, 24b/8, 24b/8, 25a/2,
25a/5, 25b/10, 25b/11, 26a/3,
26a/4, 26a/6, 26a/7, 26a/8, 26a/9,
26b/7, 26b/9, 27a/11, 27a/4,
27a/5, 27a/8, 27a/8, 27a/9, 27a/9,
27b/2, 28a/2, 28a/2, 28a/3, 28a/7,
28b/11, 28b/7, 28b/8, 28b/9,
29a/1, 29a/6, 29a/6, 29a/8,
29b/11, 29b/3, 29b/5, 29b/6,
29b/8, 29b/9, 30a/6, 30b/1, 30b/9,
31a/10, 31a/11, 31a/2, 31a/3,
31a/3, 31a/5, 31a/6, 31a/8, 31a/8,
31b/1, 31b/11, 31b/3, 31b/4,
31b/5, 31b/6, 31b/6, 31b/8, 32a/1,
32a/10, 32a/11, 32a/11, 32a/2,
32a/3, 32a/4, 32a/4, 32a/5, 32a/5,
32b/1, 32b/10, 32b/11, 32b/11,
32b/11, 32b/2, 32b/3, 32b/6,
32b/7, 32b/8, 32b/8, 32b/8, 32b/9,
32b/9, 33a/1, 33a/11, 33a/2,
33a/5, 33a/5, 33a/9, 33a/9, 33b/1,
34a/11, 34a/2, 34a/3, 34a/5,
34a/5, 34a/8, 34b/2, 34b/3, 34b/9,
35a/1, 35a/1, 35a/3, 35a/4, 35a/5,
35a/5, 35a/6, 35a/6, 35a/7, 35a/7,
35a/8, 35a/9, 35b/1, 35b/2, 35b/3,
35b/4, 35b/4, 35b/5, 35b/7, 36b/9,
37a/1, 37a/10, 37a/11, 37a/6,
37a/9, 37b/1, 37b/11, 37b/5,
38a/2, 38b/11, 38b/3, 39a/9,
39b/4, 39b/5, 39b/6, 39b/8,
40a/10, 40b/11, 40b/3, 41a/1,
41a/11, 41a/5, 41a/9, 41b/9,
42a/5, 42a/5, 42a/7, 42a/9, 42b/1,

42b/10, 42b/2, 42b/3, 42b/3,
42b/3, 42b/4, 42b/7, 42b/7,
43a/10, 43a/10, 43b/10, 43b/5,
43b/6, 43b/7, 44a/10, 44a/4,
44a/4, 44a/7, 44a/7, 44a/9, 44a/9,
44b/3, 45a/1, 45a/1, 45a/10,
45a/2, 45a/3, 45a/4, 45a/4, 45a/5,
45a/6, 45a/7, 45b/4, 45b/7, 45b/8,
45b/8, 45b/8, 45b/9, 45b/9, 45b/9,
46a/11, 46a/5, 46a/5, 46a/6,
46a/7, 46a/9, 46b/1, 46b/1, 46b/1,
46b/11, 46b/11, 46b/2, 46b/2,
46b/2, 46b/3, 46b/5, 46b/6, 46b/6,
46b/7, 46b/9, 47a/5, 47a/8,
47b/10, 48a/10, 48a/10, 48b/10,
48b/3, 49a/4, 49a/5, 49b/6, 49b/7,
49b/8, 50a/10, 50a/2, 50a/2,
50a/3, 50a/4, 50a/6, 50a/7, 50a/8,
50a/9, 50b/1, 50b/11, 50b/2,
50b/2, 50b/5, 51a/2, 51a/3, 51a/4,
51a/7, 51a/9, 51b/11, 51b/3,
51b/3, 51b/3, 51b/4, 51b/4, 52a/6,
52a/8, 52b/1, 53a/10, 53a/11,
53a/8, 53b/11, 54a/2, 54a/5,
54a/5, 54a/6, 54a/6, 55b/10,
56a/3, 56a/3, 56a/4, 56a/6,
56b/10, 56b/11, 57a/1, 57a/1,
57a/1, 57a/1, 57a/10, 57a/11,
57a/2, 57a/7, 57a/9, 57b/1, 57b/3,
57b/6, 58b/11, 58b/5, 58b/6,
58b/8, 59a/5, 59b/1, 59b/11, 59b/9

[=577]

vech (Ar.): Yüz, surat, çehre.

v. 15a/10, 17a/5, 40a/10

v. +e 15a/2

v.+ile 13a/5, 13a/7

v.+le 45b/11, 49b/6, 51b/1, 51b/5	v.-düm 50a/10
v.+ledür 52a/10 [=11]	v.-icidür 49b/11
Vedüd (Ar.): Allah'ın isimlerinden, iyi kullarını seven, sevilmeye layık olan.	v.-meyen 59a/5
v. 55b/11 [=1]	v.-mezse 41a/5
vefāt (Ar.): Ölüm, ölme.	v.-ür 46a/9
v.+ı 37a/11 [=1]	v.-ürin 17b/10 [=8]
Vehhāb (Ar.): Çok hibe eden, fazla bağışlayan, Allah'ın sıfatlarından.	vesāyir (Ar.): Ve benzerleri, bunun gibiler.
v. 37b/11, 39a/2	v. 5a/9 [=1]
v.+lık 38a/2 [=3]	vesīle (Ar.): Yol, vasıta, sebep.
Vekīl (Ar.): Allah'ın isimlerinden, tevekkül sahiplerinin işini düzelten.	v. 5a/10, 5a/8
v. 56b/10 [=1]	v.+dür 9b/7 [=3]
velāyet (Ar.): Velilik, Allah'ın dostluğu.	Vesīletü'l-mülük (Ar.): Hükümdarların vesilesi anlamında bu kitaba verilen ad.
v. 33b/3, 34a/2 [=2]	v. 5a/7 [=1]
velī (Ar.): Allah'ın dostluğunu edinmiş olan.	vetr (Ar.): Tek, bir.
v. 38a/11, 41a/7, 41a/8	v.+dür 32b/3
v.+ligi 33b/6	v.+i 32b/3 [=2]
v.+m 38b/9	veyā (Ar.)+(Far.): Benzerlikleri aynılıkları birbirine bağlayan bağlaç.
v.+müñ 40a/1	v. 8a/10, 15a/2, 15b/11, 21b/11, 26b/10, 31b/4, 31b/5, 34a/10, 34a/8, 34a/9, 34b/1, 51b/6, 56a/1
v.+nüñ 41a/8	[=13]
v.+sine 41a/3	veyāḥud (Far.): Veya. (krş. veyā)
v.+yi 33b/6, 41a/9 [=10]	v. 32b/4, 32b/6, 35a/3, 37a/2, 40b/10, 45a/3 [=6]
velīkin (Far.): Ancak, fakat, amma.	vezīr (Ar.): İdari ve askeri en yüksek rütbeye sahip padişah yardımcısı.
v. 11a/7 [=1]	v.+ler 37a/11, 42b/11
Veliyy (Ar.): Allah'ın isimlerinden, seçkin kullarının dostu.	v.+leri 42b/3
v. 57b/3 [=1]	v.+lerile 42b/5 [=4]
ver-: İletmek, ulaştırmak, karşılıksız bahş etmek. (krş. vir-)	vir-: İletmek, ulaştırmak, karşılıksız bahş etmek. (krş. ver-)
v.-dügümden 17b/11	v. 18a/5, 43b/2, 54a/7, 59b/2
v.-dügünden 10a/8	

v.-di 34a/1, 34b/11, 34b/9,
42b/10, 47a/11, 51a/8, 54a/11,
54a/6, 58a/1, 59b/4
v.-diler 25a/8
v.-düm 12b/5, 52a/6, 54a/9
v.-ecegin 49b/8
v.-em 59b/2
v.-esin 51a/8
v.-eyin 36b/10, 40a/2, 51a/7
v.-ibidi 41a/4
v.-icidür 34a/8, 35b/8, 39a/4,
40b/10, 45a/3, 51b/2
v.-ildi 59a/9
v.-medi 59a/2, 59b/3
v.-mezdi 44b/3
v.-mezin 59b/2, 59b/5
v.-señ 59b/5
v.-ür 45a/9, 45b/5
v.-ürse 41a/4 [=41]
vuḥūṣ (Ar.): Yabāni hayvanlar.
v.+dan 3a/4 [=1]
vuḏū' (Ar.): Abdest alma, abdest.
v.+sı 29a/5 [=1]
vücüd (Ar.): Var olma, gövde, cism.
v.+a 35a/9, 35b/2, 35b/3, 35b/7,
57b/5
v.+da 15b/11, 24b/7
v.+dan 16a/3
v.+dur 25a/1
v.+ın 24b/9
v.+ında 56b/9 [=11]
vüs'at (Ar.): Genişlik, bolluk, zenginlik.
v. 32a/5 [=1]
vüzerā (Ar.): Vezirler.
v. 2a/9 [=1]

Y

yā (Ar.): Ey! hey!, Ünlem.
y. 4a/1, 9a/4, 11a/1, 11b/5,
12a/10, 12a/9, 13a/9, 15a/1,
16b/2, 16b/7, 18a/2, 18a/3, 18b/9,
26b/10, 26b/6, 27a/10, 27a/2,
28a/1, 28a/8, 28b/9, 29a/2, 29b/4,
31a/1, 36b/4, 36b/6, 37a/3, 43b/1,
43b/2, 43b/3, 44a/11, 44a/7,
44b/8, 47a/3, 47a/9, 47b/2, 48a/1,
48a/10, 48a/11, 48b/11, 49a/6,
49a/9, 50a/10, 50b/9, 51a/6,
54a/1, 54a/5, 55b/6 [=47]
yağ-: Gökten dökülmek, yukarıdan kar ya
da yağmurun yağması.
y.-durmazın 49a/2
y.-madı 48b/5 [=2]
yağmur: Gökteki su zerreciklerinin yer
yüzüne inmesi.
y. 48b/5, 49a/2 [=2]
yā hū (Ar.): Dervişlerin birbirlerine
verdikleri selam, "Yā Allah!"
anlamındaki söz.
y. 19a/7, 21a/7, 21a/7 [=3]
yahūdī (Ar.): Musevī, Yehuda'ya mensup
olanlar.
y. 59a/3, 59b/2, 59b/3, 59b/4
y.+ye 59a/2, 59a/4, 59a/9, 59b/7
y.+yi 59a/11 [=9]
y.-dılar 27a/6, 29b/7, 58a/5
y.-ub 30a/2 [=4]
yaḫīn (Ar.): Sağlam bilgi, iyi.
y. 37a/11

y.+dür 25b/6 [=2]
 yalan: Asılsız, doğru olmayan söz.
 y. 47b/8
 y.+cılar 56a/10 [=2]
 yalnız: Tek başına, kimsesiz.
 y. 16b/1 [=1]
 yan: Kenar, yan taraf.
 y.+ınca , 43a/5, 52b/6
 y.+ında 43b/8 [=3]
 yan-: Ateşe kapılmak, kül olmak.
 y.-dı 20a/3 [=1]
 yanaş-: Yanına varmak, yanına gitmek,
 y.-ub 44b/2 [=1]
 ya'nī (Ar.): Sözü'nün kıyası, kısacası, hülâsa.
 y. 3a/9, 3b/9, 4a/1, 4b/10, 6a/9,
 6b/11, 7a/2, 8a/1, 8a/10, 8a/3,
 8b/11, 9a/3, 9b/4, 10b/4, 10b/8,
 11a/4, 11b/4, 13a/9, 15b/4, 15b/7,
 16b/6, 18a/3, 20a/4, 23a/6, 23b/1,
 25b/3, 25b/7, 27a/6, 27b/11,
 29a/4, 30a/2, 30b/10, 30b/4,
 31b/1, 31b/3, 32a/9, 33a/4,
 34a/10, 34a/2, 34a/6, 34a/8,
 34a/9, 35a/2, 35a/9, 35b/8, 37a/2,
 39b/4, 40b/10, 40b/7, 40b/9,
 41b/2, 43a/9, 45a/9, 46a/5, 46b/7,
 47a/1, 47a/10, 47a/7, 49b/10,
 50a/6, 51a/3, 51b/2, 51b/5, 51b/6,
 52a/11, 52b/1, 53b/7, 53b/8,
 55b/10, 55b/10, 55b/11, 56b/10,
 56b/4, 56b/7, 57b/1, 57b/3, 58b/4
 [=77]
 yañ: bkz. yan.
 y.+a 37b/3, 39b/10, 48a/8 [=3]
 yañ-: Yanmak, ateşe kapılmak.
 y.-a 20b/4 [=1]

yapış-: Sımsıkı sarılmak.
 y.-dı 8b/7 [=1]
 yar-: Bir bütünü'nün belli bir yerinden
 ayrılarak ikiye veya daha fazlaya
 bölünmesi.
 y.-ıldı 19a/6 [=1]
 yara-: Faydalı olmak.
 y.-maz 15a/3, 15a/7, 41b/5
 y.-mazın 46b/7 [=4]
 yarağ: Hazırlık.
 y.+ı+(yarağı) 47b/10
 yarağ it-: Hazırlık yapmak.
 y.-+(yarağ ide) 52a/11
 yarağ kııl-: Hazırlık yapmak.
 y.-dı 47b/7 [=3]
 yarat-: Allah'ın olmayan bir şeyi var
 etmesi.
 y.-dı 20b/8, 23a/7, 23b/6
 y.-dıysa 20b/7
 y.-ıdır+(yaradıcıdır) 35a/10
 y.-up+(yaradup) 8b/6 [=6]
 yaratıl-: Allah (c.c.) tarafından
 yaratılmak.
 y.-dı+(yaradıldı) 23b/3
 y.-ılmadı+(yaradılmadı) 23b/3
 [=2]
 yardım (Ar.): Kendi gücü ve imkanını
 başka birisi için de kullanma.
 y. 57b/3 [=1]
 yarın: Bugünden sonra gelen gün.
 y. 8a/5, 27a/4
 y.+dası 27a/5, 27a/6 [=4]
 yaş: Islaklık, damla.
 y. 56b/4, 56b/6 [=2]
 yat-: Uzanmak, boylu boyunca uzanmak.
 y.-acasına 3a/11

y.-an 51b/10	y. 19a/7, 21b/9
y.-ardum 51b/9	y.+de 15a/11
y.-dum 52a/7, 57a/4, 58a/4, 58a/6	y.+e 19a/6
y.-ıcağ 11a/9, 12b/10	y.+ine 9b/10, 24b/5, 53b/1, 56a/2
y.-ur 38a/8 [=10]	y.+leri 51a/4 [=9]
yavrı: Yeni doğmuş insan veya hayvan.	yeryüzi: Dünya, yer küre.
y. 33b/10	y.+nde 47a/4 [=1]
y.+sın 33b/9	yet-: Bir gereksinimi karşılayacak sayıda olmak.
y.+cugına 33b/11 [=3]	y.-düginden 45a/7
yaz-:Söz veya düşüncüyü kalem gibi araçlarla kağıt benzeri bir şeyin üzerine kaydetmek.	y.-dün 50b/2 [=2]
y.+ arlar 22a/1	yetmiş: Altmış dokuzdan sonra gelen sayı. (krş. yitmiş)
y.+dı 19b/5, 19b/6, 39a/10, 39a/9	y. 2b/3 [=1]
y.+madı 25a/10	yetmişbiñ: Yetmiş kerre bin.
y.-am 4a/10	y. 2b/3 [=1]
y.-an 54a/10	yıl: Bir sene.
y.-dı 19b/7, 25b/2, 39b/10, 54a/2, 54a/5	y. 2b/3, 2b/3, 45b/3, 46b/2, 46b/3, 47a/11, 48b/5, 58a/3, 58a/3, 58a/6, 58a/8, 59b/10
y.-dılardı 21b/7dünya	y.+dur 46b/1
y.-dur 19b/1, 53a/6	y.+lar 47b/10 [=14]
y.-ılan 22a/3	yi-: Yemek yemek (krş. ye-).
y.-ılmış 22b/1, 41a/6	y. 38b/11
y.-ılurdu 29b/5	y.-di 38b/4, 42b/10, 47b/10
y.-up 4b/5 [=21]	y.-r 45b/6, 48b/1
yazıl-: Bir düşüncenin veya sözün kalem tarzı bir araçla başkası tarafından yazılması.	y.-rdüm 48a/2
y.+dı 19a/7	y.-sün 38b/10
y.-dugıyla 19b/11 [=2]	y.-yen 6b/2 [=9]
yazıvir-: Çabucak yazmak.	yigirmi: On dokuzdan sonra gelen sayı.
y. 19b/2 [=1]	y. 59b/10 [=1]
ye-: Yemek yemek. (krş. yi-)	yigit: Cesur genç adam.
y.-r 48a/1 [=1]	y. 54a/8, 55b/4, 55b/7
yer: Mekân, bulunulan yaşanılan ortam. (krş. yir)	y.+den 55b/3 [=4]
	yine: Yeniden, bir daha, tekrar.

- y. 12b/1, 12b/2, 12b/2, 12b/2,
12b/4, 12b/5, 12b/6, 12b/6, 13a/6,
19b/7, 20b/1, 36a/2, 36a/2, 36a/3,
44a/1, 47a/2, 47b/4, 52a/5, 52a/7,
58a/8 [=20]
- yir: Mekân, bulunulan yaşanılan ortam.
(krş. yer)
y.+de 15a/1, 29b/4, 36a/5, 38b/9,
41b/6, 50b/1, 57b/11, 57b/11
y.+den 39b/5
y.+e 3b/3, 26b/4, 27b/2, 29b/4,
29b/6, 34b/1, 50a/4, 50a/6
y.+idür 27b/9
y.+in 45b/6
y.+inde 26a/4, 41a/10
y.+ine 10a/9, 24a/3, 24b/7, 34b/9,
36b/10, 46a/3, 47b/4, 52a/9
y.+inedür 2b/4
y.+üme 47b/3
y.-den 57a/8 [=32]
- yit-: Kifâyet etmek, yeterli olmak.
y.-e 43b/2
y.-er 40b/6, 47b/9
y.-mez 43b/1 [=4]
- yitmiş: Altmış dokuzdan sonra gelen sayı.
(krş. yetmiş)
y. 49b/3 [=1]
- yoğur-: Un ve su karışımını hamur
durumuna getirmek.
y.-a 45b/9 [=1]
- yoğsa: Aksi takdirde, meğer.
y. 38a/11, 38a/9 [=2]
- yoğ: Olmayan, bulunmayan şey, var
karşıtı.
y. 7a/6, 15a/2, 15a/9, 22a/2,
22a/4, 52b/5, 52b/6
- y.+dı 48a/8
y.+dur 11a/2, 15a/5, 15b/11,
15b/4, 16a/1, 17a/8, 24a/8, 28b/1,
34a/10, 39a/2, 40b/4, 42a/1,
43a/10, 44a/9, 45a/10, 52b/2,
56b/10, 58b/2, 58b/2
y.+iken+(yogiken) 35b/2
y.+ıdı+(yogıdı) 51b/9
yoğ it-: Öldürmek, ortadan
kaldırmak.
y.-üp+(yokidüp) 37a/4 [=30]
- yol: İzin, uğur.
y. 28b/1
y.+ına 56b/2
y.+ında 27a/7, 27a/8, 27b/1,
29a/1, 29a/4, 56b/5
y.+uñda 29a/10 [=9]
- yuğaru: Bir şeyin üst kısmı, aşağı karşıtı.
y. 38a/8 [=1]
- Yūsuf Haccâc: Emevi döneminin en
güçlü valilerinden biri ve aralıksız
20 yıl süren valiliği döneminde
haricileri sindirmek için 120 bin
kişiyi öldürttüğü için
“zalim” olarak tanınan bir kişi.
y. 34b/4 [=1]
- Yūsuf (Ar.): Köle iken bir iftira uğruna
14 yıl zindanda kalmış sonra
Mısır’a aziz olmuş Hz. Yakup
Peygamberin oğlu ve peygamber.
y.+uñ 20a/2, 20a/2 [=3]
- yuva: Kuşların farklı şekıllerde
hazırladıkları küçük barınak.
y.+sına 33b/10
y.+sından 33b/9 [=2]
- yüce: Büyük, ulu.

y. 41a/1, 41a/1, 49b/8, 49b/8
y.+dür 35a/3, 47a/7, 50a/6 [=7]
yürek: Kalp, bir kimsenin duygusal yönü.
y.+i+(yüregi) 19a/6
y.+indeki (yüregindeki) 19b/10
[=2]
yüri-: Adım atarak ilerlemek, gitmek.
y. 19a/11
y.-di 27b/8
y.-rdi 33b/8 [=3]
yüz (1): Yüz, çehre, sima.
y.+in 29a/9, 38a/8
y.+in 3b/3
y.+ine 28b/8, 46b/8
y.+ine 2b/1, 2b/2
y.+üm 53a/7, 53b/2
y.+üme 53b/11
y.+üñi 53a/8 [=11]
yüz (2): Doksan dokuzdan sonra gelen
sayı.
y.33a/1, 19b/8, 26a/11, 26a/2,
26b/4, 27a/1, 32b/3, 54a/11
y.+i 32b/10, 32b/10, 32b/11,
32b/11 [=12]
yüzük: Parmağa takılan süslü veya düz
halka.
y.+e+(yüzüğe) 32a/3
y.+üme+(yüzügüme) 53a/6 [=2]

Z

za'f (Ar.): Zayıflık, kuvvet yoksunluğu,
meyil.
z. 55b/11 [=1]

zafer (Ar.): Büyük emek neticesinde
maksada ulaşma, başarma,
düşmanı yenme.
z. 12b/10, 13a/5 [=2]
zāhir (Ar.): Görünen, açık, belli.
z. 7b/1
z.+de 20a/7, 25b/3
z.+i 6b/4
z.+in 18b/5, 46a/9 [=6]
zaḥmet (Ar.): Sıkıntı, eziyet, rahatsızlık.
z. 21a/1, 29a/10, 39b/8, 50b/2
z.+e 50b/3
z.+inden 24a/9
z.+ine 31a/10
z.+süz 45b/5
zaḥmet çek-: Sıkıntı çekmek.
z.-di 19a/10
zaḥmet vir-: Eziyet vermek.
z.-di 44a/3 [=10]
za'îf (Ar.): Zayıf, güçsüz, kuvvetsiz.
z. 22a/1, 22b/4
z.+çesi 3a/9
z.+i 14a/8 [=4]
zākir (Ar.): Zikreden.
z.+i 17a/5
z.+üñ 17a/10 [=2]
zālim (Ar.): Zulmeden, haksızlık yapan.
z.+den 44b/10
z.+i 37a/3
z.+leri 40b/11 [=3]
zamān (Ar.): Vakit, çağ.
z. 47b/7, 49a/9, 57b/10, 58a/5
z.+da 30a/9
z.+dan 38b/7
z.+ında 48b/5 [=7]
zāmin (Ar.): Kefil.

z.+dür 56b/10, 56b/11	zerre (Ar.): En küçük parça.
<i>zāmin ol-</i> : Kefil olmak.	z.+sin 2a/1, 47b/2 [=2]
z. 54a/6	zevķ (Ar.): İstek, arzu.
z.-dum 54a/5 [=4]	z.+e 17a/6 [=1]
zann (Ar.): Sanma, şüphe, sezme.	zihî (Far.): Ne güzel, ne hoş. (krş. zehî)
z.+uñuz 28a/6 [=1]	z. 36b/11, 39a/2 [=2]
zarar (Ar.): Faydalı bir durumun bozulması, zıyan.	zihn (Ar.): Anlama, kavrama gücü.
z. 41b/8 [=1]	z.+ine 5b/9 [=1]
zārılık (Ar.): Ağlama.	zıkr (Ar.): Anma, anılma, bir şeyi adını söyleme.
z.+lar 12a/6	z. 17b/1, 18a/7, 20a/6, 20a/7
<i>zārılık it-</i> : Ağlayıp sızlamak.	z.+e 16b/5
z.-di 12b/3	z.+i 17b/1, 31b/9, 51b/3
z.+lar 48b/10 [=3]	z.+in 32a/4
zāt (Ar.): Sahip, mālîk.	z.+inden 17b/4, 50a/3
z. 16a/11	z.+indür 31b/8
z.+ın 34a/8	z.+ine 21a/11
z.+ına 31b/3, 35a/4	z.+üm 17b/9
z.+ında 16a/1 [=5]	z.+lerüñ (zıkrilerüñ) 17b/2, 18a/8
zāyil (Ar.): Kaybolma, elden çıkma.	<i>zıkr it-</i> : Bir şeyin adını söylemek.
<i>zāyil ol-</i> : Yitirmek.	z.-düm 14a/9
z.-dı 33b/6 [=1]	z.-er+(zıkr ider) 46a/4
zāyi ^c (Ar.): Elden çıkan, zarar, zıyan.	z.-se 16b/7, 18b/5
<i>zāyi^c ol-</i> : Kaybolmak.	<i>zıkr ol-</i> : Başkası tarafından anılmak.
z.-maz 9a/10 [=1]	z.-una+(zıkr oluna) 5b/10 [=21]
Zebūr (Ar.): Hz. Davud'a indirilmiş kutsal kitap.	zıkrullāh (Ar.): Allah'ın adını zikretme.
z.+dadur 32b/11 [=1]	z.+dur 17b/2 [=1]
zehî (Far.): Ne iyi, ne güzel. (krş. zihî)	zindān (Far.): Karanlık yer altı hapishanesi, sıkıntılı bir yer.
z. 20b/11 [=1]	z.+a 25b/10, 26a/1, 26a/11
Zelîhā (Far.): Hz. Yusuf'u köle olarak alan Mısır Kralı Potefar'ın eşi.	z.+cılar 26b/5
z. 20a/1 [=1]	z.+da 26a/1, 26a/2, 26b/5
zelîl (Ar.): Rezil, rüsvay.	z.+ı 26a/3, 26a/4, 26a/6, 26a/9
z. 41a/11	z.+ındayın 26b/3 [=12]
z.+dür 35a/4 [=2]	zīra (Far.): Şundan dolayı ki, çünkü.

z. 2a/9, 2b/2, 4b/6, 5a/7, 6a/1,
7a/3, 10a/1, 10b/9, 15a/3, 15a/4,
15a/7, 15a/8, 15a/9, 15b/10,
15b/6, 16a/10, 16a/2, 16b/7,
16b/9, 17b/3, 22b/9, 23b/3, 24a/4,
27b/7, 28a/5, 32b/3, 43a/7, 45b/5,
46a/7, 46a/8, 50b/11, 53a/4, 53b/6

[=33]

ziyāde (Ar.): Artma, çoğalma, fazla, bol.

z. 5a/2, 6b/10, 9a/9

ziyāde it-: Arttırmak.

z.-er+(ziyade 7a/3

ziyāde kıI-: Bol eylemek.

z.-ur 16b/6

ziyāde ol-: Artmak.

z.-a 4a/11

z.-mak 17a/11

z.-maz 37b/11

ziyāde vir-: Fazla fazla vermek.

z.-eyin 59b/3 [=9]

ziyāret (Ar.): Görüşmek üzere gitmek.

z. 41a/6

ziyāret it-: Görüşmek üzere herhangi bir kişinin yanına gitmek.

z.-mek 2b/1 [=2]

zulm (Ar.): Eziyet, haksızlık.

z. 22a/10, 43a/10, 44a/9

z.+den 10a/4

z.+e 27b/7

zulm it-: Haksızlık yapmak.

z.-di 21b/11

z.-erdi+(zulmiderdi) 44b/3

zulm ol-: Zulüm gerçekleşmek.

z.-maz 22b/6 [=8]

zulümāt (Ar.): Karanlıklar.

z.+da 23a/10, 23b/10, 23b/3

[=3]

Zünnün: Kişi adı. (krş. Zünnün-ı Mısrî).

z. 19a/3 [=1]

Zünnün-ı Mısrî: Evliyaullah'tan bir zat.

(krş. Zünnün)

z. 18b/7 [=1]

SONUÇ

Vesîletü'l-Mülûk li Ehli's-Sülûk, Ahmed-i Dâ'î'nin Arapça'dan tercüme ettiği Âyete'l-Kürsî tercümesidir. Eserin müellif tarafından kaleme alınmadığı kesindir. Çünkü müstensihin emin olamadığı ve yanlış yazdığı kelime sayısına bakıldığında bu anlaşılmaktadır. Müstensihin sürekli kitap yazan bir hattat olmadığı da muhakkaktır. Eserin elimizdeki yazmasının kim tarafından ve hangi tarihte yazıldığı belli değildir. Ancak eserin ilk sayfasına daha sonradan alındığı ve farklı iki kalem ucundan farklı iki not mevcuttur. Bu not: "*Vesîletü'l-Mülûk li Ehli's-Sülûk, Ahmed-i Dâ'î, Telif-i Hicri: 816, şemsî (?) sene 1006, Yaprak adedi: 170.* Bir diğer kalem ucuyla alınan notlar ise şöyle: Tuğra şeklinde "*Sâhibu'l-kitâb Seyyid Hakkı Tâhâ (?)*" ve yine aynı kalemlerle "*mâ nazara'l-aynu ilâ gayrikum, uksimu billâhi [ve] âyâtihî*"¹⁸² yazmaktadır. İlk notu kimin aldığı ve ne zaman alındığı bilinmemektedir. Ancak telif tarihi olarak yazılan hicri tarihi miladi tarihe çevirdik. Bu notun sıhhati hususunda tereddütlerimiz olsa da eserin yazılış tarihinin miladi 1414 tarihi olabileceği ihtimali üzerinde durabiliriz. Ayrıca 1006 olarak belirtilen tarih de muhtemeldir ki eserin istinsah tarihidir. Bu durumda eserin yine hicri tarih üzerinden değerlendirildiğinde yaklaşık 200 sene sonra istinsah edildiğini tahmin etmekteyiz. Mushaf sıhhati açısından bu nota dayanarak da eserin herhangi bir sayfa kaybının olmadığı kanaatini sağlamlaştırmış oluyoruz.

Eseri beş bölüm halinde incelemeye çalıştık. Birinci bölümünde ele aldığımız Ahmed-i Dâ'î'nin hayatı ve eserleri bahsinde müellifimiz ile ilgili edinilen son bilgileri de kapsayacak şekilde bir sunum yapıldı. Ahmed-i Dâ'î'nin bir çoğu

¹⁸² Anlamı: "Allah'a ve âyetlerine yemin olsun ki göz[üm] sizden başkasına nazar etmedi, bakmadı"

tercüme olmak üzere sekiz mensur ve altı manzum toplam bilinen on dört eseri mevcuttur. Yakın bir zamana kadar müellifimize ait olduğu bilinen ve eser hakkında yapılan tez çalışmaları olmasına rağmen *Tercüme-i Tefsîr-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî*'nin Dâ'î'ye ait olmadığı belirlenmiştir.¹⁸³ Bundan dolayı bu eseri Dâ'î'nin eserleri alt başlığı arasında zikretmedik.

İkinci bölümde, Eski Anadolu Türkçesi döneminde yapılan Kur'an tercüme ve bu bağlamda çalışmamıza kaynak olan "*Vesîletü'l-Mülûk li Ehli's-Sülûk*" adlı esere geniş olarak yer verdik. Eserin kime ait olduğu ne sebeple yazıldığı ve hangi muhtevaya sahip olduğu gibi sorulara cevap aradık. Bu soruların cevaplarına değindik. Ayrıca eserin detaylarına indikçe gördük ki eser dil itibarıyla çok zengin bir dile sahip ve bünyesinde arkaik unsurları barındırmaktadır.

Üçüncü bölümde eserin gramer yapısını, eserdeki tüm dil özelliklerini, yazılış, ses ve şekil özelliklerini inceledik. Tez amacımızda belirttiğimiz şekilde zengin bir kaynak incelemesi yapmış olduğumuzu gördük. Hem örnekler bakımından hem de dönemin dil özelliklerini taşıması bakımından önemli bir eser olduğu sonucuna vardık.

Metin bölümü olan dördüncü bölümde metnin transkripsiyonlu okumasını yaptık. Metnin dil hazinesi olarak ciddi bir kaynak olduğunu da gördük. Zira metinde bulunan ve tespit ettiğimiz yirmiden fazla hatalı yazımla yazıya geçmeye çalışan aynı zamanda da yabancı dil unsurlarıyla karşılaşan Eski Anadolu Türkçesi dönemi özelliklerini barındıran örnek bir eser olduğu kanısına vardık.

Beşinci bölümde metnin sözlüğünü ve dizinini hazırladık. Metinde bulunan kelimeler, aldıkları çekim ekleri ve metinde geçtikleri yerlerin dizini verdik. Sözlük

¹⁸³ Abdülbaki Çetin, "Ebu'l-Leys Semerkandî Tefsirinin Türkçe Tercümesi Üzerine", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 22, Konya, Güz 2007, s. 60-75.

ve dizin içeriğini bu bölümde yer vereceğimiz söz varlığı incelemesi bölümünde de göreceğiz. Ayrıca çalışmamızın son kısmına karşılaştırmaların daha rahat yapılabilmesi açısından eserin tıpkıbasımını ekledik.

Eser'in "Söz varlığı İncelemesi"ne de sonuç bölümünde değinmek istedim. Eserin kelime ve ekler dizini yapılmış ve metinde geçen bütün kelimeleri içeren bir sözlük ile dizini hazırlanmıştır. Sözlükteki maddelerin kökenlerine ve sayısal bilgilerine göre yapılan incelemeler sonucunda tespit ettiğimiz sonuçlar ve oransal dökümler bu bölümde zikredilecektir. Buna göre;

Sözlükte yer alan toplam madde başı sayısı: 1.558

Arapça madde başı sayısı : 921

Farsça madde başı sayısı : 122

Türkçe madde başı sayısı : 514

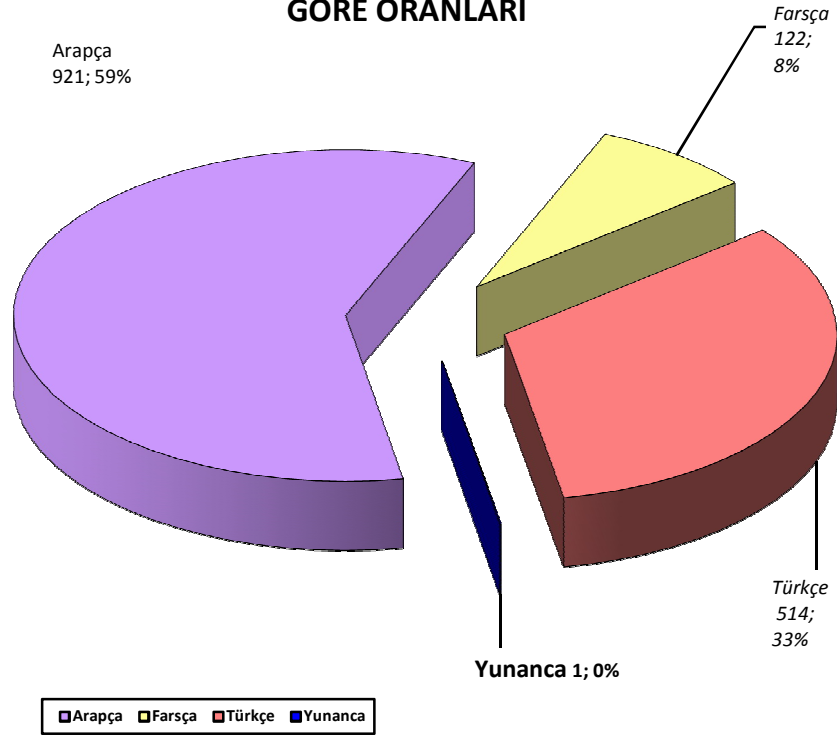
Yunanca madde başı sayısı : 1

Toplam kelime sayısı : 10.775

Metnin sözlüğünde sayısı 1.558'i bulan madde başlarında Arapça kelimeler % 59.1 oranla ilk sırada yer alırken, onu % 33 oranla Türkçe kelimeler takip etmektedir. Farsça kelimelerin madde başı olarak oranı ise % 7.8'dir.

GRAFİK:1

**SÖZLÜKTEKİ MADDE BAŞLARININ KÖKENLERİNE
GÖRE ORANLARI**

KAYNAKÇA

- Ahmet Vefik Paşa: **Lehce-i Osmânî**, Haz.: Recep Toparlı, Ankara, TDK Yayınları, 2000.
- Ahterî Mustafa bin Şemseddin: **Ahterî-i Kebîr**, Dersaadet, 1324.
- Akbayar, Nuri: **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003.
- Akçay, Yusuf: **Mustafa bin Muhammed'in İhlâs Sûresi Tefsiri, Giriş - İnceleme - Metin - Ekler Dizini - Sözlük-Tıpkıbasım**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya 2005.
- Akyüz, Kenan: "Ahmed-i Dâ'î'nin Bilinmeyen Bir Eseri", **Türk Dili Dergisi**, III/33 (1954), s. 525-528.
- Ali Nazîmâ, Reşad: **Mükemmel Osmanlı Lugatı**, Dersaadet, 1318.
- Alpay Tekin, Gönül: **Ahmed-i Dâ'î, Çeng-name, Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları: 16**, Harvard Üniversitesi, Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 1992 (Cengnâme. Ahmed-i Dâ'î": Critical Edition and textual analysis. Sources Oriental Languages and Literatures 16, Turkish Sources XIV. Harward University, 1992).

- Ateş, Ahmet: “Burdur-Antalya ve Havalisi Kütüphanelerinde Bulunan Türkçe, Arapça ve Farsça Bazı Mühim Eserler”, **TDED**, II/3-4 (1948), s. 171-191.
- Banarlı, Nihat Sami: **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C.I, II, İstanbul, 2001, s.455-456.
- Banguoğlu, Tahsin: **Türkçenin Grameri**, Ankara, TDK Yayınları, 1990.
- Çağiran, Önder: **Ahmed-i Dâ’î Tıbb-ı Nebevî (İmla-Fonetik-Morfolojik-Karşılaştırmalı Metin-İndeks ve Sözlük)**, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Malatya, 1992.
- Çetin, Abdülbaki: “Ahmed-i Dâî’ye Atfedilen Yüz Hadis Tercümesi Üzerine”, **İlmî Araştırmalar**, İstanbul 2004, S. 18, s. 25-30.
- Çetin, Abdülbaki: “Ebu’l-Leys Semerkandî Tefsirinin Türkçe Tercümesi Üzerine”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 22, Konya, Güz 2007, s. 60-75.
- Çetin, Abdülbaki: “Ahmed-i Dâî’ye Atfedilen Bir Eser: Cevâhirü’l-Maân” **Atatürk Üniversitesi Türkiyat**

Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Erzurum 2003,
S. 21, s. 309-322.

Çetin, Abdülbaki:

“Ahmed-i Dâ’î’nin Farsça Öğretmek Amacıyla Yazdığı Bir Eser: Müfredât”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 20, Konya, Güz 2006, s. 113-127.

Derdiyok, Çetin:

“Ahmed-i Dâ’înin Teressül’ü”, **Toplumsal Tarih**, c.1, sy.6, s.56-60, İstanbul, Haziran 1994.

Deny, Jean:

Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi), Çev.: Ali Ulvi Elöve, İstanbul, Maarif Matbaası, 1941.

Develioğlu, Ferit:

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, 15. Bs. Ankara, Aydın Kitabevi, 1998.

Dilçin, Cem:

Yeni Tarama Sözlüğü, 2. bs., Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.

Doğan, Enfel:

Ahlâk-ı Âlâî (Metin-Sözlük-Sentaks İncelemesi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2006.

Doğan, Enfel:

“Osmanlı Türkçesinde Kullanılan Farsça Yapılı Karşıtlama Cümleleri”, **Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi, 27-28 Ağustos 2007, UTEK 2007, Bildiriler**, (Editör: Prof. Dr. Hayati Develi), C. I, Türkçenin Söz Dizimi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul 2009, s. 153-165.

- Doğan, Enfel: “Ahlâk-ı Alâ’deki Çün’lü Birleşik Cümle Yapıları”, **TDAY Belleten**, 2006/2, TDK Yayınları, Ankara 2009.
- Doğan, Enfel: **Rûmî’nin Şîrîn ü Şîrûyesi (Şîrîn ü Pervîz), Metin-Sözlük-Dizin**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2009 (*Yrd. Doç. Dr. Feryal Korkmaz ile*) E-Kitap <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF63F3FD91FC2A1E7D9B41590025722309>)
- Doğan Mehmet: **Büyük Türkçe Sözlük**, 11. bs., İstanbul, Bahar Yayınları, 1996.
- Duman, Musa: **Birgili Muhammed Efendi-Vasiyyet-nâme**, İstanbul, Risale Yayınları, 2000.
- Ediskun, Haydar: **Türk Dilbilgisi**, 3. bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 1988.
- Ergin, Muharrem: **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Yayınları, 1997.
- Ertaylan, İsmail Hikmet: **Ahmed-i Dâ’î Hayatı ve Eserleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1952.
- Gencan, Tahir Nejat: **Dilbilgisi**, 2. bs., İstanbul, TDK Yayınları, 1971.
- Gülsevin, Gürer: **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, 2. bs., Ankara, TDK Yayınları, 2007.
- Gülsevin, Gürer: **Miftâhu’l-Cenne, (Metin-Dil Özellikleri- Söz Dizini)**, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler

- Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), c.I-II, Malatya, 1989.
- Hacıeminoğlu, Necmettin: **Türk Dilinde Edatlar**, İstanbul, MEB Yayınevi, 1992.
- Hüseyin Remzi: **Lugat-i Remzi**, İstanbul, 1305.
- İnan, Abdülkadir: “ **Kur’an-ı Kerim’in Türkçe Tercümelere Üzerine Bir İnceleme**”, Ankara , 1961.
- Kanar, Mehmet: **Örneklere Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, İstanbul, Derin Yayınları, 2003.
- Karadeniz, Mehmet: **Tefsir’ül Kur’an Ebu’l-Leys-i Semerkandî**, İstanbul, Sezgin Neşriyat, 1995.
- Koç, Nurettin: **Yeni Dilbilgisi**, 3. bs., İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 1996.
- Korkmaz, Feryal: **Mülk Suresi Tefsiri, Giriş-Gramer-Metin-İndeks**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış yüksek lisans tezi, İstanbul 2000.
- Korkmaz, Zeynep: **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Ankara, TDK Yayınları, 1992.
- Korkmaz, Zeynep: **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, 3. bs., Ankara, TDK Yayınları, 2009.
- Kortantamer, Tunca: “**Ahmed-i Dâ’î ile İlgili Yeni Bilgiler**”, Türkoloji Dergisi VII, 1977, s. 103-108.

- Kortantamer, Tunca: "Ahmed-i Dâ'î'nin Muta:yeba:t Adıyla Tanınan Eseri Üzerine", **Türkoloji Dergisi**, VII (1977), s. 137- 147.
- Köktekin, Kâzım: "Ahmed-i Dâ'î'nin Camasbnâme Tercümesi ve Dili", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.13, 1999, s.27-48.
- Köprülü, M. Fuat: **Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul 1981.
- Kut, Günay: "Ahmed-i Dâ'î", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.2, İstanbul 1989,
- Küpeli, Harun: **Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası bir Kur'an Tercümesi**, C.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 2006.
- Mehmed Süreyya: **Sicill-i Osmanî**, C. III, İstanbul, 1311.
- Muhammed b. Hamza: **XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Kur'an Tercümesi (Sözlük)**, C. II, Haz.: Ahmet Topaloğlu, İstanbul, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1978.
- Mütercim Âsım Efendi: **Burhân-ı Katı**, Haz.: Mürsel Öztürk, Derya Örs, Ankara, TDK Yayınları, 2000.
- Mütercim Âsım Efendi: **El-Okyanusu'l-basit fî Tercümeti'l-Kamûsu'l-muhit**, İstanbul, 1305.

- Özdemir, Hikmet: **Müsâ Hâcî Hüseyin el-İznîkî, Hayatı ve Eserleri**, Ankara, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 1980.
- Özkan, Mustafa: **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, 2. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000.
- Özkan, Mustafa: **Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım**, 2. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006.
- Özkan, Mustafa: **Mahmûd b. Kâdî-i Manyâs-Gülistan Tercümesi**, Ankara, TDK Yayınları, 1992.
- Özkan, Mustafa: “Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yapılmış Kur’an Tercümeleleri”, **Tarihten Günümüze Kur’an’a Yaklaşımlar**, İstanbul, İlim Yayıma Vakfı, 2010, s.517-558.
- Özmen, Mehmet: **Ahmed-i Dâ’î Divanı**, c. I-II, Ankara, TDK Yayınları, 2001.
- Öztürk, Mürsel: **Farsça Dilbilgisi**, Ankara TTK Basımevi, 1988.
- Redhouse, Sir James W.: **Türkçe-İngilizce Lügat Kitabı**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2001.
- Sarı, Mevlût: **el-Mevârid, Arapça-Türkçe Lûgat**, İstanbul, İpek Yayınları, 1982.
- Solmaz, Süleyman: **Ahdî ve Gülşen-i Şu’arâsı**, Ankara, AKM Başkanlığı Yayınları, 2005.

- Steingass, F. : **A Comprehensive Persian-English Dictionary**, Beyrut, 1975.
- Şahin, Hatice: **Eski Anadolu Türkçesi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2003.
- Şemseddin Sami: **Kamus-ı Türkî, (1317/1901)**, İstanbul, Alfa Basım Yayım, 1998.
- Şemseddin Sami: **Kâmûsu'l-A'lâm**, Ankara, Kaşgar Neşriyat, 1996.
- Şeyhülislam Mehmed Esad Efendi: **Lehçetü'l-Lügat**, Haz.: H. Ahmet Kırkkılıç, Ankara, TDK Yayınları, 1999.
- Şükûn, Ziya: **Farsça-Türkçe Lugat (Gencine-i Güftar Ferheng-i Ziya)**, C. I-II-III, İstanbul, MEB Yayınevi, 1996.
- Tabaklar, Özcan: **Mustafa b. Muhammed, Amme Cüzü Tefsiri**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1987.
- Taş, İsmail: **15. Yy. Ait Enfesü'l-Cevâhir Adlı Yazma Üzerinde Dil İncelemesi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) 2008.
- Timurtaş, Faruk Kadri: **Eski Türkiye Türkçesi**, 3. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2005.

- Topaloğlu, Ahmet: **Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1989.
- Topaloğlu, Ahmet: **XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Kur'an Tercümesi**, İstanbul, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1976.
- Tören, Hatice: **Eski Anadolu Türkçesine Ait Amme Cüzü Tefsiri I, Metin-İnceleme-Tıpkıbasım**, İstanbul 2007, **Eski Anadolu Türkçesine Ait Amme Cüzü Tefsiri II, Dizin**, İstanbul 2007.
- Türk Dil Kurumu İmlâ Kılavuzu**, Ankara, TDK Yayınları, 2005.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, TDV Yayınları, 1989.
- Yazıcıoğlu Ahmed Bîcan: **Dürr-i Mekkûn**, Haz.: Ahmet Demirtaş, İstanbul, Akademik Kitaplar, 2009.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi: **Hak Dini Kur'an Dili**, c.I-X, İstanbul, Azim Dağıtım, 1992.
- Yelten, Muhammet: **Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2009.
- Yılmaz, Sadi: **Kitabü't-Ta'bir (Ta'bir-nâme-i Türkî)**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1998.

TIPKIBASIM

2.

Handwritten text in the top right corner, possibly a date or reference number.

Handwritten text below the top right corner.

Handwritten text below the previous line.

Handwritten text below the previous line.

Handwritten text below the previous line.

Handwritten number: 71811

Stamp: KUTJONGGILU MOJESI RIJAWELI

Form fields:

- No. _____
- (a) _____
- (b) _____
- (c) _____

Handwritten text: صاحب کتاب

Handwritten signature or name.

Handwritten text in the center, possibly a title or address:

یا انظر الیه
یا انظر الیه

زَيْنٍ قَطِيعٍ أَيْمَهُ نَوْسٌ لِي اللَّهِ عَنِ بَهْمَتِهِ وَأَخِي كَرِيمٍ
 وَلَا خِي صَلَهُ صَلَوَاتٍ وَخَفِي خِيَاتٍ أَنْوَاكٍ رَسُولٍ حَقِّقٍ
 وَبَنِي مَطْلَمٍ مَطْلَقٍ أَوْزُرِيهِ أَوْسُونِ كَرِيمٍ **بِسْمِ اللَّهِ**
بَيْنَ الْمَاءِ وَالطَّيْنِ صَعْتِي إِلَيْهِ مَوْصُوفٌ خِيَاكِي أَنْكَ الْبِي
 وَأَصْحَابِي أَوْزُرِيهِ أَوْسُونِ كَرِيمٍ هَمْدِي وَمَصَابِيحِي إِلَيْهِ
 وَأَلْفُهُ أَنْزِلِي أَوْلِيٍّ وَأَخِي وَأَيُّهَا بَعْدَ الْجَمْدِ وَ
 الْكِنَا وَغَيْبِ الْمَلَوَاتِ وَاللَّذْعَانِ كَرِيمٍ عَلِيٍّ **أَطِيعُوا اللَّهَ**
وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَطِيعُوا الْمُؤْمِنِينَ مَوْجِبُهُ بَعْمٌ أَوْ قَاتِي
 زِيَارَتِ أَمْرٍ وَصِحْبَتِ وَزِيَارَتِ أَوْلَادِ بَيْتِهِ بِي وَأَبِي بَدَنِ
 مَعْلُومٍ وَمَعْرُومٍ وَأَوْلَادِي كَرِيمٍ طِينَةٍ أَمْرٍ إِلَيْهِ أَطَاعَتِ
 وَأَقْبَدَا وَأَجِيبْ وَكَلِّمْ بَعْضِي أَمَّا سَلَامَانِ عَلَيْنَا أَوْسُ

هَذَا الْكِتَابُ وَسِيْلَةٌ إِلَى الْهَيْلَةِ السُّوْفِيَّةِ وَتَعْظِيمِ الْوَقْفِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 خُجْدِ فِي نَهَابَاتِ وَنَاهِدِ وَوَدِّ وَنَشَابِي بِي غَابَاتِ وَنَاهِدِ وَوَدِّ
 أَوْلِ خَالِقِ فِي هَمْنِي وَهَجُودِ وَرَأْفِ فِي فَنَائِي مَوْجُودِ
 أَوْزُرِيهِ أَوْسُونِ كَرِيمٍ أَرَانِ هُنِي أَرْسَالِ مَقْدَسَانِ
 قَدَرِي مَلَكُوتِ وَمَقْرَبَانِ فَصَابِ جَبْرُوتِ أَنْكَ أَنْزِي
 هَمْنِي بِي نَهَابَةِ مَسَافَةِ مِيدَانِ تَنْزِيهِ جَابِكِ سَوَارِ وَطُوبِ
 أَتَابِكِ وَأَطْرَافِ أَنْهَارِهِ سَعْدِ لِيْلِي سَهْ أَنْكَ كَرِيمِ بَدَنِ
 رَسْمِ سَفِي

علمیدن اولاً و اهل دنیا دان کبر و دنیا با نیدن اولاً
 الخ اولاً ارمغان و هدی به اللذ خالته لایق او موی کلد
 بستند سلیمان یسوعا مبرکها بینه مشهورند رسول و فیکر
 بجهج لشکرا نسیدن و چندند و خوشی لذ طیبوس دن
 بج ایروب سلیمان عیسی ایئید کر کرا کا یوم العرش
 دملر بو مجوعه عندن هر بری کی کند و خالنده مناسبت
 هدی به و ارمغان کتور در سلیمان یسوعا مبر علی السلام
 سلامه لدر و اگر امیزت قلد لدر اول وقت و شکر دن بر
 صوفی سی افاکها واک دسا کی یعنی فرجه سلیمان فار
 مغه ارمغان ایگون نسسه بو کندی محیر اولدنی
 بتابعین از دبی بر حکم که ایا سخن بولدی مکملیه صح

ارمغان باریت املک یوزنده نظر املک و اخیدم
 و یوزنده بهق عبادتد بر عابد ل ترک بر ساعت
 عدلی یعنی یل و بر و ایتن یعنی بیلک بیل عبا
 دت برنده دما **قال النبي علیه السلام** عدل ساعة
 خیر من عبادت سبعین سنة **بیت** به از عدل دما
 جهان کار نیست ملک را که عادل بود با نیست
 خیر عالمه بعضی اوقاتش اصلاً و سله طین حضوریه
 و ارمق کانی و کم زما اولد یسه لاجرم عدالت ناسی
 حوله جاری او مستند که هر کس می بحسب اللماقه حقه
 و ارمغان ناله و اس و دینی هر کس می صا ارمغانی کند و به
 لایق و فنانیب اولاً اهل علمدن ارمغان باب
 علمدن اولاً

قدر سهد يها يعني با سليمان همد يه و ارمضان كنوز نه
 كون و كتون حاله مناسب اولو اگر چه چكر كه اياغي
 سناك حصفه تنگه لايق كاهلده و مناسب هيج كاهلده
 اقامه حاله مناسبده و غايت امر عظيم دهه داي
 بوناك سوزي سليمان نه خوشي كلدني اول اولو ارمضان
 ناله كلنل دن بوناك ارتق رعايه قللدي دخي اشعاره منكور
 دهه **ششم** آري چه كنه غادت موران باشده باي ملخ
 بش سليمان بردن چوكله ارمضان اهله كنه كوچه كويش
 بز دلدي دخي دلا مكله علمه با بنده بعضي اصله ارمضان اياغاك
 ايجون بر حتمه كتاب **تويون** كنه مرثا امي قتلده علمه قلدي
 و علمه عزتي دخي زياره اولاد و علمه ارمضان علمه قتلده

كند و به ازل اولو در بوكره كندني ابي اغزن نه الاري
 سليمان نه و ارمضان سلطه زور بوناك سليمان حضور نه
 و ارمضان يوزن يوزه و تب تصاع قللدي چكر كه اياغني
 سليمانك اوكوندن و بون سلطه و زردني **ست** باي ملخ
 بش سليمان بردن عيب است و لكن همنه از مور
 دخي نسته شاعر بر بوناك نبي شعرون بيان قللدي دهه
ششم جاهت سليمان يوم المعشره قبيته رجل جواد
 الذي قد كان في فيها تيمت بالطف القول واعتزت
 ان الهدايا علي مقداره هيا **بمعني** چكا واك اول
 نسته چكر چكر **چكا** اياغني سليمان كنه كندني
 نسته و مسكت قلوب ددي كه ات الهدايا علي
 قلده

تَقْوِيَّ بِهَا أَبْدَانِ الْمُسْلِمِينَ مَقْصُودٌ حِكَايَاتُ فِي الْجَمَلِ
تَنْوِيرٌ قَلُوبٌ وَفُورٌ وَمَلَأَتِي دَفْعَ آيَةٍ وَكَلِمَاتِي زِيَادَةً
وَدَقَّتْ حَمَاصِلَهَا لَوْلُوهُ وَتَفْسِيرٌ وَمَعْنَايَ حُدُوشِ
تَرْجِمَهُ / ادب نقل اقلان شول معنی کر که او قبیلش واد
و داد کینا کر اکلوب و فوهم ایراد حاک قدر می نقل اندام
نتلم بعضی احادیشده من کور لک **هلموا الناسی علی قلده**
عقوله زنی مقصود فرموده **تو کتابه و سله الملوک دیو**
الا و راجعنا ارمان ایلانک ششک امر اقتنه و سبله اولاد کچون
مقصودنه امرایه و سایر نظر ایراد نه حق تعالی توجه اقله
سبب و سبله اولاد کچون و لایخی اولادن مامولده
و خلاقندن مستور لک سهو نسیانندن و سخاوت قلمقدن

و آیه الکرسی دخی اعلا بی قصه ان لده و جمیع مؤمنان دن
مستد اولاد و روان لده سنتک مبیان فنیاتی کلا
ان شاء الله تعالی بو سبب دن آیه الکرسی تفسیرن کرکی
دلنه کتورب ترجمه اتلام و بعضی مناسبله اسمها بو سنی
معناسینت یازوب و دخی بر وجهله اختصار ایرادوب
ترجمه اولاد زنی اولاد زنی بابت دن و مقمخی اقلان
لده و خه ثوابه و دقایقه مشتملده و لایخی مقامه مناسب
حکایتدن و قضیه اولاد ان کتله کلامه دره بله در مع
اندام شکر مالک بن دینار دن حر و ریدس **الحکایة**
کفته الجنة یعنی حکایت جهنت کفته رزندن لده شیخ
جسد رحمت الله علیه ادرسا **الحکایات چند می جنود الله**
تقوی به

سَأُولَ اللَّهِ أَنْسِبَ لَهَا وَأَسْلَمَ لَهَا أَيُّهَا أَطْلَقَ رَسُولُ جَنَسِ
كَلِمَةٍ بِشِمَارِهَا دُونَ مَا كَرِهَ بَعْضُ أَطْلَاقِهَا مِنْ قَوْلِ سَبْتِهَا
فَهِيَ نِسَانُ لَدُنَّ وَطُورُ شَيْءٍ دُونَ خَاصِّ جَدِّهَا أَمَا كَلِمَاتُهَا
عَرَّ شَاءَ وَأَعْلَى بَرِّهَا كَمَا كَرِهَ كَمَا نَزَّاتُ بَارِطِلَةَ غَيْبِهَا لَهَا
وَبَعْدَ الْمَنَاءِ دُونَ سَبِيٍّ وَاجِبٍ وَأَوْلَاهُ تَفْسِيرُ شَيْءٍ فَلَمَقْدُونِ
أَوْلَادِي بَرِّهَا أَيُّهَا مَقْمُورَةٌ مَنَاسِبُ حُدُودِهَا نَفَقَ أَوْلَاهُ
وَبَعْدَ الرَّسْمِ مَنَاسِبِي تَرْجِيهِ وَأَوْلَاهُ **حَدِيدٌ** **أَوَّلُ قَالِ**
الَّتِي عَلَيْهِ الضَّلَالَاتُ وَالشَّلَامُ وَمِثْلُ الْوَعْدِ يَقْسُ إِذَا الْقَسَانَ
كَمِثْلِهَا إِلا تَرْجِيهِ رَجِيحًا طَيِّبًا وَطَوَّحًا طَيِّبًا بِعَنِي **حَفَرِيَّةٌ**
رَسُولُ دُونَ **أَوَّلُ بَيْتِ** **أَوْلَاهُ كَرِيمٌ** مَوْحِدٌ كَلِمَةً
قَسْرَانِ أَوْ قَسِيهِ نَاكَ بَطَايِ وَحَايِ وَصَفِي شَوْلِ تَرْجِيحِ حَالَتِهِ

وَأَخِ أَوْلَادِ خَلْقِ إِصْبَاحِ أَيْدِيهِ وَبِغَفْوِ أَيْدِيهِ **رَبِيَّةٌ** حَكْمَةٌ
بِحَبْرَةٍ أَوْلَى مِنْ غَلْفَةٍ فَكَلِمَاتُهَا يُونِي مِنْ الَّذِي يَطَاةُ
فَطَاةٌ فِي نَاطِلِهَا يَنْزِلُ الْجَنَاسُ وَفَاتُ بِنَدَانِ مَعْنِي أَوْلَاهُ
أَوْلَادُهَا عَيْنِي رَضَائِلُهُ نَفَسُ أَيْدِيهِ دَائِمِي فَيُفَرِّدِي مَعْرُورِي
طَوَّحًا **رَبِيَّةٌ** عَيْنِي الرَّضِي عَيْنِي كَلِمَاتُهَا عَيْبٌ كَلِمَاتُهَا وَلا كَلِمَاتُ عَيْنِي
الْحَطَّاءُ تَبْرِي الْمَسَاوِي اللَّهُمَّ خَفِضْ لِي الَّذِي لَلَّ الْقَدَامَةَ
وَمِنْ الْجَنَالِ أَوْلَاهُ مَنَاسِبِي وَجُودِي **فَعَسَلٌ** فِي **أَيْدِي**
بَيْتِ عَلِيٍّ تَفْسِيرُ الْقَسْرَانِ مَعَاهُ عَافِيَةٌ وَاجِبٌ أَوْلَاهُ كَلِمَةً
تَعْلَمُكَ رَهْمَتُهُ وَطَبِيعَتُهُ مَنَاسِبُ نَهْ أَيْسَهُ نَاكَ
فَتَنْزِلُ سَهْلًا وَأَسَانُ نَيْسَهُ أَوْلَى أَوْلَاهُ أَوْلَاهُ أَمْزِي
شَايَ كَلِمَاتُهَا رَهْمَتِي شَيْءٌ وَطَوَّحًا نِسَانُ نَيْسَتُهَا كَلِمَاتُهَا
رَسُولُ اللَّهِ

حتی مؤمنان را از زنده آیت قرآن او فتنه بواجب اول این
 مؤمنان ایمانت و تسلیم یعنی ارتوسا یعنی حرفت ایمان
 و امتقاد لری زیاده ایدسا و حکم فلو سا بواجب سبیله
وَسَيُكْفِّرُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَا يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَلَا يُعْطُونَ الزَّكَاةَ
وَأُولَئِكَ سَيُعَذِّبُ اللَّهُ عَذَابًا عَظِيمًا
 حد ما صفته بکنر که عقوبتی بوف لیکن حدادی طاعت مؤمنان
 قرآن او قسبه عقوبتی اولاد یعنی اولاد سا بواجب مؤمنان
 قرآن اشد و بواجب طاعت اولاد بواجب مستحق او یعنی لری
 و حدادی طاعت اولاد یعنی اولاد سا بواجب و کوهی مؤمنان
 نور ایمانله و نور اسلامله و مشک ایمانفک الادی یعنی
 الفرائد کشتن ریختن ریختن طیب و طعمها من و غول

و صفته بکنر که عقوبتی کوی کوی و وقت کشتی ساحت اولور
 و عذاب ای ساحتی حاصل اولور و دلادی کوی کوی آیت کشتی
 ساحت اولور و عذاب ای ساحتی حاصل اولور مدنی
 مؤمن کوی قرآن اوقیه ظاهر کوی کوی کوی کوی کوی کوی
 اولور و آنچه بجه ثوابه مستحق اولور لری باطنی کوی کوی
 ایمانی و اعتقاد ب حکم و قلب ایمان نور بیده متورا اولور
 و بعضی لری کوی قرآن کوی قوسمی کوی کوی اولاد یعنی اولاد
 استی اعتمادن و کوی سندن ثواب اخروی حاصل
 اولور و حدیثی عقوبتی کوی کوی اولاد یعنی اولاد سا بواجب کوی کوی
 ایمانی و اعتقاد بزی زیاده اولور **كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَآيَاتِهِ**
تَلِيَّتْ عَلَىٰ آيَاتِهِ لَا تَدْرَأُهَا تَمُوتُ
 حتی

الامنى وملتى وصلته الله ومنى وطمعني وطمه الله يعنى
رسول الله دن حس ويدا كم قياست كوندن اوج نسنه
عاشى التندن اولابر قرآن محتاج العباد يعنى حمومت
ادسه شوناه وطمه كه مقرر الله عمل قلمد يلر و قد سنان بهادر
وبرى اما ننتردن اول دني يارت قياست كوندن حق تفكيح
لشك عشرت التندن اولاكند و بي صقله ميوب حياست
ادانلر له حمومت ادسه ونلا ايلد وب ايلد كم
حوكه بتي صقلدري و ببي سعابت ادري و بكا اميت
لك ايلدي حق تفكيح كه سمحت قلا سبي دسه وبرى
رحمردن يعنى قرابته و يا انا رحمدن كه اولغلان انده دسه
بودني قيامت كوندن حق تفكيح لك عشرت التندن

مناقتله قران اوقيه باعبار نظر كو كجك نكاهه مصفا
حسب اولنلر انلان قايرن طو تر لر و حفظ الويه كركلى
دادري طمسه دسه زيرل باعتبار باطنى كنى لو كفسه ي و اما
نعوز بالله خبيث و ملوثه دسه و مشك المنافق الذي
لا يقص انفسه ان مشك حفظه لئلا يسي الماريج و طمعهه اسه
و شول منافق كمرسان او قنى اناى صفتي شول ابو جهل
قرپوزي نه بكنز كنه قفوسى و اما كمرانلان ساهت
اولا لرونه دادري و اما كمرانلان لآن لالالر
بو حالو منافق باطنه خبيثن ساهت و ملوثن ساهت
بيت ثابته قال النبي عليه السلام ثلثه نجت الصريح
يود القيله القران يجتاج العباد و الامانة و التعم شادري
الامنى

۱۵
 کسسه ل و بی تراک این له دیو مغنورن د پری حق تعالی
 دخی د پری ای ماحر راضی هستی کسسه او لشتی کتھا
 اولشور، یعنی رحمت ایلله د پری و سندن کتاندن
 کسسه رحمت اقیح د لای رحمدنی بلی یارب راضی د دخی
 حق تعالی اتیلدی املله اولسون د یو به پد
 اندر بعضی علما رحمدت مراد تکلیح دما اولمکله و قلا
 رحمدن تراک تکلیح دما اولمه مکله د ماشی **شراح**
 مصابیح امما توتوریشینی دما کور بو او چ نسنای
 حق تعالی قتنده زیاده **فکر** لای وار دما بونان رعایت
 ایل تیک اجری و ثوابی وار دما صلیح او ملانز
 و یونانی تراک این نلک عقاید و جزای د مفتح

طور اریه و ندان اوله سئول کسسه کور کھا اولشوری
 و بی رعایت ایلله دی خوبی طوتندی حق تعالی کھا
 رحمت اسون و سول کوریندن کت لای و بی تراک
 اندی حق تعالی کھا رحمتی اولمسون د یه نعوز
 بالله و دخی بر مقامه مژکور دما کله حق تعالی جمیع مخلوقانی
 یارب تمامه ایجاک ماحر لور می کلدی حق تعالی ک
 عزیزنه و سغینه یاسندی حق تعالی اتیلدی ای برحمر
 نولرک و نه کور ک لای کورچه حق تعالی بایقده
 انوار مقصودن بهور لکن اول مقصودن و مصادات
 لسون د یو نولرک و نه کورک و نلن بو مقامه
 صبرستی د لای رحمت ایلدی قنطیعتن یعنی بندن
 کسسه لای

مانت بر عامه در شامل در جمیع ناسه بیکرا که دملری
و عرضهای و جمیع حقوق لری کند و در ار اسندن اما
ندانم که رعایت ادب حقندان کلید سیه قام
عدل و ظلم دت اراق اولد سیه لاجر و بنو لک
که کسبی دنی حق تعالی ک رضاسین بولوب بر خسته
لا یق اولوسه **و چیچی** صله رحمدله محضو صله
بعض ناسه انا و انا و بعض اقربا لری هو که صله رحمدله
ایده و قومنه قدر اشته حق تعالی و ساد و کندن احسا
ایلا و ب انعام ایده حقوق رحمدله کتوره حق تعالی
اینا غریف رحمت منته لایق و مستحق **اولا اللهم**
ارزقنا هاجم جمیع المسلمین و المسلمات حدیث

اولا از الا حق تعالی عیاتی و لطفی ایله سلطانلر
قتند مقربلر و ملا زملر حال بیلا سیه بی بو حقیقه
و بو عزیزه بو اوج نشه محضو صله بو بیلا اولد غنه سبب
اولم که صغی ادر طلب ایدل کی آتکند و یله الله تعالی
ار اسندن اولاغیر متعلق اولمیا و ایتکند و یله هو امر اتکسی
ار اسندن اولا کند و نیک تصلقاتند و اقر باسندن
واهل بیتندن اولکسی قرآن لست که وصلت دره و و
سیله دره تو لله الله تعالی ار اسندن کوله ملا زنت ایدر
وا حکما من رعایت ایدر اب انو کظه عمل قلو رسه حقوق
ر بویست و وظایف عبودیت یرنله کلور لایجر
قرآن بونک لری قوی الله تعالی به اولندن **در انجی**
امانت در

بَآءُ مَا لَا نَبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي حَقِّ آيَةِ الْكَاسِي مَا قُرِئَ
هَذِهِ آيَةٌ فِي دَارِ الْإِلَهِجَاتِ نَهَا الشَّيْطَانَ ثَلَاثِينَ يَوْمًا
وَلَا يَدْخُلُهَا سَاحِرٌ وَلَا سَاحِرَةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً
بِعَنِّي رَسُولَ مَعْرُوفٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ آيَةُ الْكَاسِي ثَوَابِي
وَفَضَائِلِي بَيِّنَاتٌ أَيْدِي مَكْنِ انْتِدَائِي كَرِيمٍ بِرَأْيِي هَيْج
بِرَأْدِهِ أَوْ قِيَمَاتِي الْإِلَهِجَاتِ طَلَبْتُ أَوْ تَوَكَّرْتُ كُونَ أَوْ لَا أَوْ
كَلِمَةٍ وَحَدِيثِي أَوْ لَا أَوْ قِرَاقِ كُونَ سَاحِرٌ وَسَاحِرَةٌ كَرِيمَةٌ
لَدَائِي أَوْ تَوَكَّرْتُ كُونَ وَقِرَاقِ مَعْرُوفٍ لَدَائِي كَثْرَتٌ لَدَائِي بِعَنِّي
هَيْجٌ كَرِيمٌ دَمَلْتُ أَوْ لَوْ سَازِبِي لَجِبُهُ أَوْ أَوْ الْإِلَهِجَاتِ أَوْ تَوَكَّرْتُ
كُنْتُ دَائِي بِرَأْيَةِ الْكَاسِي أَوْ قَرَفِيهِ وَحَدِيثِي رَسُولِ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيَّ بِهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَرَاهِمٌ كَرِيمَةٌ
بِأَعْلَى

بِأَعْلَى بُوَ آيَتِي أَوْ غَلَبْتُ وَكَرِهْتُ وَفَوَكَّشْتُ وَكَرِهْتُ كَرِيمٌ
قُرْآنِي بُوَ زَلَّتْ أَوْ لَوْ وَثُو أَبُو آيَتِي بُوَ قُرْدِي هُوَ كَرِيمٌ بُوَ آيَتِي
خَازِنَانِ مَكْنِ أَوْ قَسَمَهُ أَوْ كَلِمَتِي أَيْ مَا لَهَا غَايَةُ كَرِيمٌ
هَيْجٌ نَسَبُهُ مَنَحٌ أَقْبَرُ الْإِلَهِجَاتِ مَنَحٌ أَيْدِي بِعَنِّي أَوْ كَلِمَتِي
أَوْ مَكْنَانِ أَوْ لَأَيْ مَا غَايَةُ كَرِيمٌ بُوَ كَلِمَتِي بَرَكَتِي آيَتِي
الْكَاسِي أَوْ قَرْدِي وَخِي سَاعَتِي فِي الْحَالِ أَيْ مَا غَايَةُ كَرِيمٌ
وَلَكِنِّي أَلْمَهُ بِجِبْهَةِ دَخُولِ جَنَّتِي أَوْ لَمْ يَدْخُلِي بُوَ آيَتِي
مَلَأَتْ زَمَنِي أَيْدِي عَابِدِي لَدُنِّي وَصَدَّقِي لَدُنِّي أَوْ لَوْ كَرِيمٌ
وَحَدِيثِي هُوَ كَلِمَتِي بِجِبْهَةِ دَرَاهِمِي بِيَأْتِي حَقَّ تَعَالَى
أَوْ كَلِمَتِي وَفَوَكَّشْتِي وَفَوَكَّشْتِي كَرِيمٌ بُوَ آيَتِي بِرَكَّتِي
حَفِظْنَا بِرَأْيَةِ آيَتَانِي أَيْ كُنْتُ لَوْ تَوَكَّرْتُ كَرِيمٌ بَرَكَتِي بَرَكُونَ

بِقِيَّ او لوسِي وَاَعْظَمُ آيَةَ الْاِكْسَامِي لَدِي **و** اَبُو هَرِيْرَةَ
بِت اِيْدَا كُوْر سُوْل اَللّٰه بِيْر لَدِي بِرَهْمَا تَدَه مَسْد وَا
فَطْمَع اِيْجُوْن نَجِيْل دُو شُو دُو دُو جَمْع اِيْدُو ب بِي بَلَكِي قُو لَدِي
اُو ز رَسْمَه لَكِي سَمِي بِر اَعْصَابِي نَجِيْل دُن اُو جِيْلَه اُو جِلَه دِي
اَلدِي اَتَكِيَه قُو بِيْدِي هُو رِي كَلْدَه طُو تَدَه اَرْتَه سَمِي رَسُوْل
اَللّٰه اَلدُو رَن دُو مَرَاغْلَدِي زَار اَقْلَم اِيْلَدِي لَدِي وِشِي نِيْلَم
وَار بِي قُو بِي دِي كَلْدَه نِي بِر لَكِي كَلْمِي لَدِي قُو بِي دِي كَلْمِي
اَرْتَه اُو لَدِي رَسُوْل اَللّٰه قَتْنَه وَا سَا لَوْ مَآ وَا قَعَه خِيْر وِيْر لَدِي
رَسُوْل اَللّٰه اَتِيْلَدِي يَا اَبَا هَرِيْرَةَ اَسِيْر كِي نَجَه اَتَدَك لَدِي
بِن اَتِيْلَدِي رَسُوْل اَللّٰه غَايِب شَكَا بَت اَتَدِي لَدِي وِشِي
عِيْلَم وَا رَدَا اَبَا هَرِيْرَةَ كَلْمِي لَدِي اَسَا لَوْ مَ صَلِي وِر لَدِي

اِيْتَاب رَسُوْل اَوْتُو مَب كَحْت اَلدِي لَدِي كُوْر قُو اَن قَتْنِي اِيْت
اُو لُو دِي وَا لَلّٰه قَتْنَه اَعْظَم اَلدِي لَدِي عَلِي رَفِي اَللّٰه عَنَه
وَكُوْر اَللّٰه وِجْهَه بُو تَلَه اَتِيْلَدِي اَبِي اَنْج عَنْ آيَةَ الْاِكْسَامِي
يَعْنِي سَمِي قَتْنَه سَمِي آيَةَ الْاِكْسَامِي لَدِي كُوْر سُوْل اَللّٰه
اَتِيْلَدِي يَا عَلِي بَشْمَا سَمِي لَدِي اُو لُو سَمِي اَلدِي رَسُوْل اَبَا هَرِيْرَةَ
عَلِيَه السَّلَاح لَدِي وَعَسَا ب اُو لُو سَمِي وَسَمِي لَدِي مَجْد
مَعْلُومِي لَدِي وَا فَا تَرَس اُو لُو سَمِي سَلْمَان لَدِي وَا هَل
رُو مَرَا وَا لُو سَمِي صَوِيْب لَدِي وَا حَبِيْبُه اُو لُو سَمِي
بَلَك لَدِي وَا طَاغُر اُو لُو سَمِي قُو رَسْمِي لَدِي وَا كُوْر لَدِي
اُو لُو سَمِي بَجْمَه كُوْر لَدِي وَا كَلْمِي لَدِي اُو لُو سَمِي وَا عِلْمِي
قُرْآن لَدِي وَا قُو اَن اُو لُو سَمِي سُوْرَه بَعْدِي لَدِي وَا سُوْرَه
بِقِيَّ اَوْتُو مَب

او کو تندی بو ایاتی که ایته الکسیسی دسا او قدری تمام الله
 لا اله الا هو الهی القیوم لا یخضع لیسنه ولا یومر بواشی
 اخرنه کن او قدری ابتدای تجنی بو ایتی او قسما
 الله لان سکا فرشته که کور سنی حفظ ایده شیطان
 سکا ظفر بوملمبه ددی ایته الکسیسی او قدری بو قرله
 نبییت اندلی قوی وری درینیه ارسیسی رسول الله قنسه
 وار درین ابتدای سکا و خرمه نه یحیی اتندی اول آخر
 ایته الکسیسی او قدری قوی وری دردی رسول الله
 ابتدای یا با هجری اول بو سوزن صا قدر **یعنی** که کلمه
 و یا قی سوزن که کاز بدسا و دینی بل که اول شیطان ندسا
 ددی بی معلوم اوله که ایته الکسیسی اعتقادله

رسول الله ایندی بو کی بیسنه کور ددی وار در
 بیسنه کور بیسنه کلای طوری کلدر بیسنه طوند که نه افلائی
 زارلق اندلی درو بیشت عیال وار ددی اسکا کلام
 بیسنه صلی وری که کنه حضرت رسول هب حاجت مور
 ددی ایته خبر و دره ما ابتدای بو کی بیسنه کور ددی
 بیسنه وار دره که بیسنه کلای کینل او یوز لاری کور کلام
 بو کی برک طوند مرالبتنه بو کن سنی رسول الله الشرف
 ددی ما ابتدای طری بی صلی و بی سکا بر عی بیسنه اوله
 درج ددی ثوابی و منفعتی چوق اولسون و خرقین درو شکر
 یا نجفی او قسما که کور سکا شیطان ظفر بو عیبا ددی
 بی دینی خوشت اوله دردی امندی اکی ددی دره
 او قدری

۱۳
 مملو زمت ایدوب و معناست دخی به اکثر مورزدن و اطماندن
 غافل اولابنوب کهبیشی قرآن بو نکر مورزدن اولوب
 کله اوزور کن کوکله اولوب بوکشی قیامت ایشلر نرن هلیبه
 و مظلومت ادیب بوکشیدن ابروسیده **اوچیچی** قسم اولوب
 قرآنک هیچ معناستین بهمه بنوب کهبیشی قرآن
 مجسد اوزور کن شول بهبوطدن حاصل اولابن کوکله
 کهبی اولافضایله قرآن و ثواب قرآن اول **حشیدن** کله
 کورقورای بشناسی وصف و بیان ایدوب بهلیکن بو صغیف
 بو مقدر اگر کور زکر اولافضایله قرآن قرآنه لایلاک
 ایدوب و قندمه مقدره شول امیده که **الد اعلمی ایچیکنا**
علیه سلیقن بو لایق مستلک اولابن ان شاء الله

و ایشلر مصله او قسمه و مظلومت ایسه حقیق تعالیای
 حفظ امانتین اولور و هر دیمه لوم مقصود دندن کور
 اولکوان شالله تعالی **فایه قرآن** قرآن اوقوت اوج
 قسم دیمه **اول** قسم اولابن که قرآن اوقیه معناستین به
 و دقایقنه و ماموز نه مطامع اولابن و تعلیقه و تعلیقه
 مشغول اولوب و احکامنه رعایت ایدوب عمل
 ایدوب بیک کهبیشی بودیدن حاصل اولابن ثواب
 قیامت کونندن قوشل صورتین کله حقیق تعالی این
 بوکشی حقیقنه شفاعت ایدوب و عذر این بوندان
 لایق ایدوب باشی اوزر **بینه کوکله** اولوب ممله نیت
 ایدوب **ایچی** قسمی اولابن که قرآنه ملازمت اده فی الجملة
 مملو نیت

سوال اگر در سبک هر که را که دن مرا د بوی کرده با معبود **سوال**
 و یا مطلق معبود اوله که یکی وجه دخی بحال بوق اقل معبود
 بالحق او ملغله بر آخر زیری شی نفسند ن اشتنا آنک لا از
 کلور زیر بر بو تقد بر وجه لا اله الا هو ناک معناسی معبود
 بالحق بوق دره الا معبود بالحق و اما در ملک اولوس
 و اشتنا شی عنی نفسه لا از کلور بوجایت که کلور
 او ملغله بر می زیر فایره حاصله و کلر اما مطلق معبود
 کذب لا از کلور زیر الا الهه معناسی مطلق در معبود
 بوق لا ملک او لور بور است که کلور زیر معبود بر باطل
 و از دره اصنام گویی بیسی آیکی و چه دخی دره است او با
 اله دن مرا دانه او لا **جواب** اله دن مرا د بوی در معبود

سوال العزیز قس **سوال** من / تفسیر آیه الکرسی بعون
 الله تعالی الله لا اله الا هو **سوال** لفظه الله علیه قس و کلید
 و برینستند مشتق ما و کلور مشتق اول دخی تقدیر چه
 صفت اضنا فیله مد ما و سلبیه مد ما اوقال مر اهب
 چوقر ما و سوال جواب چوقر ما نکت علمها یه معبود مد
 کن اصح اوقال اوله که لفظه الله اسم اوله علم اوله
 موضوع اوله آت مقتدر و متوا را استند جل کن
 لفظه الله دنا نکر الا معبود بالحق اما لفظه الله جنس
 بر کلیدی و فرسی کنی مطلق معبود نه دیر کر که سه حق
 اولسون الله کنی که سه باطل اولسون اصنام کنی کنی
 بو مقامه معبود بالحق چون دره نکت بیان اید و زبان ش

نقصانله و حد و ثلله و فناءيله فني بوسب تقصير اتسه
اعتقاد ايد سا که حق تعالی عز شأنه موصوفه و قد م
و بقابلله و انواء کما لا یلکله لا تعد و لا تحمی درایس
بو کماالات متوجه معلوم اولادیکه موصوفه می قد
مله و بقابلله بومعلوم اولان وجه بو کثیفی ذاکری
زوجه بر انخورد و حق تعالی به اما زوسن و شوقن
ار توری تا نهایت با کمالات بهایک طلب ایدما و تکلم
کماالات نهایت بوقدمه چنان شوقه دخی نهایت
اولیه بیس مراتب شوقه دخی نهایت اولیه لا
حجور بو ذاکر کی می ساعتند و هو لحظان الله تعالی به
ارزوسی و شوقی زیاده اولحق کو کلام با حق موصوفه

شبه اصلا کما تکلمه و الا انک انور هو یله اشارت انکلمه کما
یتاخر سی و قی کما نائل یا هو بسید جمیع ماسوی الله
علا و کمن و نفی مصاف حکمندن اولور و کمال توحید
حاصل اولکر مضاط مفاصل دنیاویه و اخرویه
درستمانی اولد سا که بو کنگ ملاء نیست شوقی الی
الله زیاده قاور یعنی الله شوقن ارتور و فایده ایدما
زیرا هو فی غایت درایس عاقل هو فنی زکر اتسه یا هو
درسه باور و فهم ایدما که اول حق تعالی دن غایب نش
و دخی بالملک کنگ که بو نیست مفاصله و جرتله کطله زیاده
حق تعالی منزه منزه مکملندن و جرتندن بو عاقل بهایک
کر که سب غیبت اولد سا که بو کنگ و موصوفه
نقصانله

قول معبودند نیز اشته طلب سوأل مناسب اولسه
 طلبی سوأل ایچون اولور، مشله **یا کرم** دسه معناسی
 اگر مرد ملک اولور یعنی **یا الله** بگا اگر امریت جملک اولور
 وانعامرقل زمک اولور **یا رحمان** دسه بی اسکله
 دملک اولور و رزق و مدامک اولور **و یا بخیر** دسه
 بگا رحمت ایله دملک اولور و فلان اسلام دینی بوله
 قیاس ایت امسانی زکر سوأل دن حای او لسه مجله
 حقی تعالی لیناک تعظیمیون او لسه زکر و ک ایوی
 داعظمی اولور امدی اول سوأل دن حای او لرا کلدر
إلا لفظه الله و لفظه هو دما و دخی **بعضی** مشایخ ذکر
 حقی تعالی ناک اسمر ظاهری وار **الله رحمان بخیر** واسره

میما اول **یا نبی ثالث** مشایخ زکر بی کرم ذکر و فکر ایضا
 عبادت دما زکر اراک اولاسی و اعلاسی زکر الله له
 کومغالی اول سوأل دن و تو قعدن زکر کیشکی
 زکر زدن مقصودی بی حقی تعالی ناک رفا سی
 اولور هر شاء الله حاصل اولور و هر دنیا و آخرت
 مقصودی حاصل اولور زکر حقی تعالی ابره **معنی شمله**
کبری عن مسألین اعطیته افضلها اعطی السائلین یعنی
 حقی تعالی چیل زکر ابره شول مساله بگا حاجتین
 و مقصودن سوأل اقلان بنوم زکر مرقوم مشایخ اشته
 بن اناک لپی قوله ارنو عرف و سوسنی و اول بگا سوأل
 ابره و بگا جیت دلیت قوله و سدر و کلدن پی چیکله
 قول معبودی

دوشدنی جان امهارلادی واردمکه درامیشی درفن
ایدمحقنه قویمجدسه ویشی بو ما دمرا یتدمه یا الهی در
ویش قتی حقی تعالی دن خطاب کلادی کهر ای ذالتون
درامیشی بزه دره سن ای بو ما زین **دریدی بعینی**
حکایت منم کورد در وقتی که درامیشی الله آن اشدر
جنگ درشدری جان وسادی و یوکنی یارلادی قانی سن
دوکلادی سن اوز ساندن یا هو یا زلادی آکا اشارتدر که
زکریا فتح در **حکایت** اولی دن برکشی واده دی
ابوسحید درینوری درمالی دی برکون برکسنگ خانوز
او غلذدن طلفه مق جاننده بوکلادی زجهت چکلادی
ایتدری یوری وار ابو سحید درینوری به واسه بیجا

یا طائی وار **حکایت** وحق تعالی ک نعمتلی آلی درامولود
نعمت ظاهری وار و نعمت باطنی نعمت ظاهری
مال و ملک و اولاد کبری و باطنی نعمت ایمان و اسلام
و رحمت و رضائلی پی مؤمن هونجینی که حقی تعالی
نک اسم ظاهون و اسم باطنی زکریا اسم بو آلی
درامو نعمت مستحق اولور لی آلی جبرها نده کور و مر
اولسن **و ذاب التون مفسدی** ایدر سا برکون دگر کنایند
سید ادر کنگ ناله بر درامیشی کورد مر ایتدر م
یا درامیشی قندون کلور سن ددم ایتدری مؤمن
و نجسای لدر سن ددم ایدر مؤمن ایتدم هون
مرادک الله مدد ایله دجنگ فی احوال درامیشی
دوشدنی

خلاق بو بجه زحمت و بزار چنگلي سله و تخفيفه تهاديد و رضا
و نصيحت افكلمه تكمليه توجه اعترار و كطب قلمه برادر
كوب سو ك حف تعالي بيه توجهت ترك اعتر انلان
احباب كهلف بر مضار بيه و اراد كر كه بيه قيو ده قو لدر شيطان
لعينت بو بجه بيك لشكر له بونلري از لسا مغه قفصل انلان
بجه كمر و آسا دل اول انجو كن قبليه توجه ايد و ب حق
تعالي بيه نذر انلان بيه كر يا هو دادي اول يا هو دادي
بر كاتن شيطان لعينت و بجه بيك لشكر بيه
له سا ايد و ب هلاك قلدي امدي اكر ديسك كه
سندني شيطان قره ايد و ب هلاك قلا سن
الله لا اله الا هو ايتنه و يا هو يا ممت هو كر بيه

چاه اولادي تا كوري اولدر ايا جيني ميد كر بيه قوري
بويجا نو حق تعالي دل و سادي بونلو سيلدي ايتدي
بينا قن كر لسا سته كورني قور و سن لاري بونلر ايتد لري
حقدن نكه توجه انداك كله نذر ديزلر سن لاني نه
استر سن لادر بويجا كر ايتدي بيه لاني توجه انلان
بني بچون تور سن لادي اكر سنك الله تعالي بيه اسلام كر
وارسه بنعلر لاني و آسا لادي اكر سنري برون سيمه بيه
لاني برون لادي لادي سسك ملك بونلري بونلره
چايب كلدي بو كن اول كه بيه بونلر نه كنوما كر كنون
لر نكوشا غورا ايد سسك احباب كهلف روزمي چيند
بني بيگان كر فست ملامه سشد زهي چايب كله شمد كي
خالف بويجه

وست اشهدوا و هكس سنه يا زلمي ديا بو ضعيف
قول بوق ديه و دني ايدن هيج بو شيرك دني و اجندن
يا زكس كس اهل كردن عزتاك و آمري ديه بو قول دني
عزيمه بوق ديه اندن حقد تعالي ايدن امدن بو شير
اجندن نه و امسه او في ديه مجموع طقسان طقوزيني
اولدن آخري دكيت اوقيه اجندن بر كس بيه لايق
مك بو عليه تو مريد اولوب قالجق اول ابي حد و بي
شمار لطفتندن ايدن اي بيكاسه قلمخي قولوستك
بموقدن بر كل مسلكك و ارده ديه به نقل ملك
بو كس ظلم و حيف اولدن انلان حقد تحك بو كوك
سقه و چي كس له اجندن اشركان الا الله و اشرك

للا و نه ارا مشغول اولوب ماز زمست اشكل تا قوز
و نجاع بر له مقصوده ايريشه ست ان شاء الله تعالي
بو روايت مصابيح دانه و بيانها رسول حضرت مهدي
الله عليه وسلم ايدن كمر حقد تعالي عزيشانه قيامت
كندن سوال و حساست و ققتن اتمدن برون مجموع
مخارقات اجندن اختيار ايدن انوك اوزونده
دنيا سمر اينده قلد و عي اعمالن كمر شسته ليا لدر
دي طقسان طقوزيني كمر هر بيك اني و او زكي كوز
ايرمه يبر قدسا و اولان دن حقد تحك ايدن اي
قاوم هيج اشبو بني اولدن نسيته اكار ادمسن ديه
و ايه نوم فرشته لمر دنيا ده سكا حيف و ظلم امدني

الله تعالی ناک رحمت و حکمت شاه ذریک بجزگانی کفر ظلمات
ایچند صیخر قلب محقق تعالی ناک حشمت و عزت بنه
صرفتار اوله نکتله رسول الله بیوکله ای **انت اللّٰه خلق**
خالقهم فی ظلمة ثمّ کشف علیهم نورهم اذ حق امتاب منی
ذلک التوراهتدی و منی احطاط اضل فلذلک اتواجف
القلم علی علم الله یعنی **ما رسول** حضرت صلی الله علیه
وسلم که کله حرف تشکیخ خلا یقینی برتردی فکر کو لغ
ایچندن انندن حرف تعالی نور نندن انلر و اک او زرنه
بیجدری و هو که کله نور بودن انکاشدی هدی بیت بولدی و هو که کله
ارشدری ظلمات ده و ازغونلق ده قلند **نوح بالله بی** که کله
هدایت و صلاحات علم از ان جاری اولوب و تقوی ای اولد

انت محمد عبده و ما سوله یا زینب اولحق تعالی
ایره ای تو لمر و اینه بنی اول طفسان طغوز بینه طرت
اگر بویرقعه انحر کله رسه سکه رحمت ادم و اگر انلر انحر کله رسه
عذاب ایرلریده بوضیف بیجا ن فرقا نندن قلیمش
قول ایره الهی بو قنندن و انلر قنندن نذیبی طر توب
دایه حق تعالی ایره و اینه طرات سکه ظلمه اولمر
انندن و اینه ترازونل بر کفینه توبیه بو ثواب بیغ
اول طفسان طوقن کنانه بنتنی بر کفینه سنه توبیه طراته
اول بررقعه انحر کله زینب حق تعالی اسمنه هیچ بر بنسنه
مقابل اولمر بویرقعه شاهادت حور منته حق تعالی
اول کتشیه رضعت اولوب اوچخه توبیه و هو که کله انحر
الله تعالی

قد و نمی گوید که کلمه توحید بی پایه است اما حاصل او اینست که
شودن با نون و کسره است که اعتقادی اوله و صفای باطله و بیج
گاموستانی بریده کنور کلمه فتنی اوله و منتهای نون بغایه
زیرا توحید یک دعوت توحیدی و آیه **أول** توحیدی
اوله که توحید و کلمه توحید مجزایه در لیله اوله
و قبله اثری اوله بود غافل او مقلد و استغراقان
اوله و منافق توحیدی که بی بنی بود توحید یک
فایده سی یقین فایده سی اوله که در نیاید بونوری
قلیچ نون و غاری لرزه شدن است قلمور طاعت نون فایده
آخر **الاجبی** **توحیدی** اوله که هم دلان و هم قلبان
اوله فی الجملة قابل حال اوله است که در نون و کلمه توحید

نیچون داده که قد جف العلم علی علم الله یعنی تبدیل این تغییر
اوله مقصود بود حدیث خلافت نون انسی و چند
زیرا فرشته لر ظلمان را بر اوله نورده بر اوله
مراد ظلمات طیبست درم است اوله است که کسری و شب
دنیا و غفلت کسری و **توحید** مراد اوله نورده که حقیق
تعالی بر نوری انزال قرآن کسری و نصب شمس اربع کسری
و بعضی مشایخ درم که مراد نون نون **و کلمه**
شهادت درم که مراد کسری نون است بولاری
و اینان نون یله منسوب اوله می و کلمه که مراد کسری
ظلمات ده و فضلا است که قلب و دینی بلکه کلمه
کلمه شهادت و توحید نون اوله و نون و منفعت

غیر و جو د لاله بودت مس تشبیه الیسا جو ان اول
مستبه طائش قبضه بکریا و الیخی مستبه اقبضه بکریا
پسی مقصود اعلی تو حیدر ن لاس پسی مقصود د
دیخی مستبه اولادی **حکایتی** **حالیج مقصود**
حکایتند معلوم و منی کور لده شول وقت کیم
انا الحق د لادی باعتبار ظاهر کا فر اولادی الیسا ملک
کرک د د لدر خلیفه بخدا لاد علم اسندن فتوی
طلب اولادی فتوی و راد کر له الیسا ملک کرک
د لدر خلیفه **خنی خطی** **یله کرک** لادی جنید
تصوف سو نیک لاد لادی فتوی یازم لادی خلیفه
الیه **الیح** **قلادی جنید** **صومیت** **تصوفی**

بو تو حیدر ک فایده سی اولیسا کمر کر بو تو حیدر اول
سانه مختصر اولو سلسله مساجیدین اخذ ن عدل آیدن
قر نر اول **دیخی مستبه سی** **اولیسا کره** تو حیدر اولاد
اولا و هو کو طره اولا و کو کالی مستوی اولا نور تو حیدر له
و شیخ ماثو سالی برت کتوسه و مپا نندن کنن وی قائم
صفیله بو مقامه مقرر بلر مقامه **ده لادی دیخی مستبه سی**
اولیسا کمر بو جو معنی یازنه کتور و صکره و بو دده و لایسا لده
هیچ نسیله کور میبه و بله یله ایلا حقی تعالی بله و تو حیدر
شیله مستغیر اولا کور کنن و نایک و بو دن لادی کور سه
بله **مشایخ** بو مستبه قتلاد سالی شول **معنی** **کره**
کنن و نفس کور و صدق و بهمدن فایده اولادی بو عرفان لاده
غیر و بو لاده

اولاد ستر د لیدی الی الی زنده توید لری اول کیجه زنده بون
اوج یوز کشی و امدی اول کیجه منصور می زند از نه
بو ملا د لری الی کیجه منصور ی و زندانی دخی بو ملا د لری
و پیچی کیجه منصور می و زندانی دخی سینه بو ملا د لری
پی منصور ایستد لری اول کیجه سنی بو ملا د لری الی
سنی و زندانی بو ملا د لری منصور ایستد لری اول کیجه
بی حق تعالی حضا شده بده و الی کیجه حق
تعالی ک نگاه کنی و بجای سنی بنوم و قدم بده اول
سبب د ننه بی و نه زندانی بو ملا د لری و شش شکر کی
حاله بو ملا د لری کیجه دل ستر ایستد لری اول
اول کیجه له زندانه واردی اول اوج یوز کشی ایستد لری

چقدر دی علمای فتوی سو سینه کز دبی حانقا هورنی
مد سینه و امدی فتوی یاز دبی **کتب صحیح بالظالمی**
ددی **یقه** ظاهر ده الی مکه مستحکم دمد لری
مگر بوندن اول منصور جنبه بو با بانه برنج سوال
صور دبی چنین جواب وسه لری منصور ایستد لری
یقین دمد لری برنج باشین قزما لوست لری **یقه**
بو سوزدن باشکلن اصلور سن ددی منصور ایستد لری
اول کون که بن ایچ باشین قزما لوست مشایخ
صور رتندن چقه سن ددی آخر هر ایله اولدی
و حقیقه ایستد لری زندانه قویک اول سوزنی
شک ایستد لری قویه سنرو اول توبه ایستد لری
الله

۸۲
اوج یوز صمّا او رد لمر حوی یا کر او رد لمر حقی تعالیٰ طر فین
اواز کلور دی لا تحف یا منصور دیو بو حاله بر دروش
کلدی منصور دن سوال قلدی ایندی ای منصور عشق
نله ددی منصور ایندی موب عشق اولسا کور کون و یازن
ودنی بر کون کور و سن ددی اولکن اولسا دلر یا سنه
بقدر لمر دنی یازن له سی لمر حاله کون صوم **دلر یعنی** عشق
حقیقی اولسا کله عاشق معشوق یولندن فنا منانه اوله
وا تونک عشقنه و مجتبه مستحق اولوب اولک یولندن
جان و باشی اوی عشق ده و کلد کلر نره منکره اهمغه اولوب
کلر کن شاد اولوب مآلنوک لکن لکن لکن ایندی کی یا منصور

کر دلر سکن سنه ای قوم تور دی انلان بو چایعت ایندی لمر
سنه سنی بچوق تور تر من سنه دلا لمر منصور ایندی بی حقه
تعالیٰ زندن اننه بی ددی بر کن اول قبولی اشارة
انلادی قبولی کجور بیون لاروشلادی بو اوج بو زکشی چقدر
کندلر زندان کجی کولدر هیچ برن بولدر لمر زندانده هان
منصور قامش ایندی یا منصور قنی بو چایعت دلا لمر ایندی
ازاد قلدر ددی و ایندی لمر سن یا کون کهدک دلا لمر
منصور ایندی بکاحق تعالیٰ کعنائی واراد
اولسه کله لمر ددی و بو حقی خلیفه ایندی فتنه
قبره استار وارک اینی یا اولدرک ویا دوتک
کجور ان الحف دلا کن ترک انسه

اصوک دردی مضمورک مسید لوی ایتدی لوی یا شیخ مسید لوی
و سنی سونلوی و سنی طاشله آتوب مکتب اولو حالیک
چکله لوی لوی مضمورک ایتدی ستر لوی بر شو آب او لور
وانلر ایلی شو آب اولور لوی مسید لوی حجاب
ایتدی مضمورک ایتدی زیر استرک باقی بکله بر حسی
فلک لوی و ایلدی لوی کله ستر حقه اولو ایلدی ستر امسا
انلر فوت بو حیدر لوت وصلایت شکر یوعنون
اینک لوی لوی **شیلدی** ایتدی یا **حلاج** تصوف ندر
دردی **حلاج** ایتدی تصوف لای غایت آدی
سنی بو دسکله او شی کو سنی لادی **شیلدی** **جهان**
علیه ایتدی تصوف لای اعلا سنی ندر لادی

ایتدی نیجه سونیبیک کله حقه تعالی بولنر قیام او بلیق
یک لورن و بلند او ازله جاغور بوشوعی لادی
شور مضمورک حلاج ندری غیر مضمورک ای سنی هنی لیدی
ستقانی مشایخ کشف اللمف بالذیف فلما دامت الکلمی
لوی بالذیف والسیف کلامی بشماب الراح مع التذیب
بالذیف **شور** است **شور** ندری به نیت انکوز
بنوم ظلمه کوجیفه زیر قیام بکله لطفی تکلم اهل
ذیفه ذیفه چور و دی ایما کاس کتور دیب
نظمی کوسینی بیریما شول کله ایکی سه شهس آب
بیلدیمینی ایتدی مصلح مس لانت سیم دار است
بوی ازلر **حلاج** باشندن املهق بر کله لوی
اصوک

منصوره بولون و سوزينه صاوق كهكهنه تورقدي
 بکزي سه سا لاي دمسو نلر ديوانا لاله لادي ايند لاي
 نچون بکله و کله ديه ترسن د زيار ايندني **رکعتان لاي**
بيخ و وضو هه ا لاي ا لاي ا لاي **و بعني عشق بولن لاي**
 رکعت نماز و ا ر لاي کرا نولک وضوسي قابله ديه لادي
 و دني کوز لرين چقه لاي و دل لاي کور لاي دني کسلر
 ايندني بدم ته لست و يراک تا کرسوز و ا سا لاي
 سويلج لادي و مناجات لاي و ا سا لاي اين لاي لادي
 ه لست و ر د لاي کون کون طون لاي ايندني ا راي بوسواک
 بولان بجا طاش اتوب زجهت ججه لاي نچون
 کاه و قلمه کرسناک شس بوسواک مويجيه علم

ح لاي ايندني اعلا سن بکله سا که بول بوقله
 لادي بو طاش انا نه **شيلي** مو افتت ايد و ب بولله
منصوره ا لاي منصوره ا لاي منصوره ا لاي
 بويجه طاش لاي ا و سا لاي اصلا ا لاي ا لاي شيلياک
 بکون لاي نچون بويله ا ا ا لاي سني لاي لاي منصور
 ايندني ا لاي چون ا لاي لاي که حا کي باور کسه
 او ر عوق کراک ايندني اندن منصورک آلان و ا
 يقارن کسلر و اول ا قن قن لاي بوزنه ديه لادي
 و بکله ينه سه لاي ايندني يا منصور بون سا
 بچون بويله اند و ک حد لاي ايندني ا لاي چون ايندني
 بوندن قان چوق ا قلاي و بکله ر و ا و بکله
 منصور

بزمه نیدن و میت ایدی اذیکه اول وقت کله بی
 یقوب کولم زجمله **بعینی صویه** دو کله راجله طاشه
 سن بنه حرقی کتوم دجمله آت لادی تا کور صوکلن
 اول مسلمانلری هولاک قلمیه لادی اول مرید
 لای خرقه الوب وارادی دجمله اوزمنه اتلای
 دجمله کور سکلن اولادی قرائنه و آسادی و اول
 صویه طاشلی کلک لدم لای خرقیه کلادی لدر
 بخدا ده کتورب دُفنت اند لر مشا کلدن برسی
 در کمر اول زمان کن کور منصومه بو اشق و اقح اولادی
 بخایت مختیر اولدر کور حق تعالی بونک کله بی دو
 سینی توحید ده مستخفاف ایدوب یومعا لکه

ایزه لادی اندن لکن کسلدی اخی سوزی بو اولدر
حسب التوا حیا افرا الی اجد اخشما اولادی
 و باشی لای کسلدی کربن بسم اتلای دخی جلی تسلیح
 اتلای لای هو یا کرم فانی بیه اقردی ایزه انا الحق یا الله
 نر لوسه ای و اول کسل کلر و یار لرن هو بندن انا
 الحق و ازی هویه ددی و دخی بچو بی اعفاسن برسه
 لوشه ووب اوده بقدر هم چنان کولدن لای بویله
 او از کلور لادی و دخی کولن جمع اتلدی لدر دجمله
 اوزمنه شچیلر و صوکلر لای دجمله انا مانی حرکتی
 کلادی طاش لری شو بیله اولو کلدر کور بندادی هولکله
 قلعه از قلادی و اول کولن کله منصور بی بر دار اتلدی
 یومعا نیده

۳۱
 فراف نه لادری منصور را بیدری یا لعین ست کند و
 زک کورب و کبر لاک قلب تک ناک امرن مینب
 انا لادک و بیت کند و زرم فانی قلب و تو میدری
 ذکر ندر غراف اولوب انا لادرم مقصود لحد کایت
 نقل اقلدن غرض اول الله اک رحمتنه و رضا ست
 ارشکدره و انار قصد ایرن کند و بی مسمو کبری
 فانی قلب حق تعالی ناک توحیدری ذکر ندر غراف اهل کلام
 و کمر الله توجه ایدوب و کبیت دعوا سن این اول کشتی
 دخی منصور لاین حق تعالی ناک لاملو دره اول سسته بی
 و زجمنه صبر اقل ک کک دره کمر حق تعالی ناک رحمتنه
 و رضا سسته مستحق اول **اله امر ارقنا** رضا ناک التامع

مبتلا اولاد و غنه سبب و حکمت نه اولاد درم
 حق تعالی دن او از کلام **اطاعنا علی سبب منی**
اسما منا قافشی سببنا قلنا جانا منی بیفشی سببنا
بوقتی حق تعالی ایرنه منصور ری اسما ارضی لانت
 بیست مطمح قلاق اول بزم سبب منی مقلمی
 طاشش بر قدری بی **طاششک** ششان طاشه
 بر غلط چیز آری بود لادری اول وقت کن کمر
 منصور ری اصنا اول شیطان اعمیت کلامی
 ایزلری ای منصور رب انا سن لادک و بر انا بی
 لادم ریخی ادم سبب منی سجدن قل لاجاک انا خیر
 منه لادم بر ندرن کمر سبب رحمت و بجا اصبحت اولادری
 فراف

اولان يوز ادا كه آرد آسا اسحر و نظر در بار و طفسان
طغوزي بلهور و مكر در سا اشفاسمه ابراهام بوسيدن
طفسان طغوز دنلادي والله اعلم اول طفسان طغوز
اسم بونلر دسا **اَلتَّحْتِ** يعنې دنيا ده رحمت چوقد سا
مؤمن و كافر و جميع حيوانات **اَلرَّحْمِ** رحمت اديبدر
اخترن مؤمن لمن بومعنادن او تری رعادلر لر **رَحْمَتِ**
اَللّٰهِ و **رَحْمَةِ** **اَلْاٰخِرَةِ** بواکلي اسمک عاصيتي اولاد که
حکم مضطراولسه بواکلي اسممه ملازمست ایسه حق
تعالی جميع فرج لری وسار لفلری روزی قضا و کفر
بلدیکلم **اَللّٰهُ رَحْمَتِ رَحْمَتِ** در کند و نك دني خلف آرا
سندن و گت بیدندن اولانلر وک او **رَحْمَتِ رَحْمَتِ**

بوشانگوشني و بوجاه اللو ادر حقی تعالی فضلن طغوز اولوب
دور اسمک بکانتن جننه کن **سؤال** طفسان طغوز اولوب
بوز اولکلادی بچون **جواب** زیرا حق تعالی وتر در و تری سور
ویا حق تعالی نسا اسمک اسلمی بچوقد بوا اسمها حسنی دن غیری
رت کبی موکی کبی نصیب کبی همی کبی حسان منان کبی لکن مقصود
بوحده شان مشهور دسه و مشهور اولان اسملر دسه و یا فو دحق
تعالی نسا درت بیک ادی وار دسه و بیک ادن کند و حضرت
بلور اجبی و بیک ادن کند و حضرت و فاشته لری و سفا مبر لری بلور
و بیک ادنی لری مؤمنلر ده بلور و در دینی بیک ادی دمی کوکل دن این
درت کتابه مکن کو دسه او **فرج فرج نبي تو ما اتنه دسه** و او **فرج یوزی اجملان دسه**
و او **فرج یوزی زبوسه دسه** و یوزی دنی **فرج دسه** و بو قران مکرور
اولان

اول همچون مخیر او مکی کشیده که مرتبه سی و دردی
و لا یت مقامه ابر شکر لای **المالک** یعنی قاریه
و غالبه و قلمی بولنه و سلطنت اسمی بواسمه
ملازم است اسمه حق تعالی انوک یا شاهی حق
و سلطنت دایم و قاطع و نه دولت دایم اول
القادر یعنی متعهد و در راه رسیدن **الستلزم**
سالمه و در عیدن **المومن** و لکنه عدل ان امان
و جسد و یکنند و زاتن **المهین** یعنی قللرتک افغان
و اوائی بلجی به و یا تو اللرن صلیجرتک **المعیر** یعنی غالبه
مخلوقات اوزنه و یا مغلی بوقده **الجارحی** و لرتک
صفتی کو کلن رحمت و لطفه او کرب اصلاح ایدجی ده

و شقی اول است که حد زین و اراد او مشرک **الرجوا**
من فی الارض **یرحمهم** فی السماء **حکایت**
بنی اسرائیل تو منرف بر کشی و ارادی و لا یت متبینه
ا بر ششده بر کون بر ترا خوبی ناسی قتنه بوغزلدی
اول بر تو نلک **اناسی** است کلدی بو سبب دن حق
تعالی اول ولی **صفتیندن** لاوشما دی و لیلی زایل او
لاری بو سیدن اول کشی به جنوبک عارضی اولدی
مخیر بودی تا او غلا یقلا او زنده او شرا و ساری
مکن بر قوشی بورسنی کورد که بوا سندن لاوشمشی
که بوا سنه تولدی اول بوری انکی حق تعالیه
سکس اندازی حق بر قوشی بوجفته تر حمرند و کچون
اول همچون

فوالله تو کالی **وصف** و صدق حق تعالی حکم و مستقیم در
 حاشا له حق تعالی اول قلوبی محروم **قرآ** **التکابر** یعنی
 متعالی بر و مخلوقات صفتند ن بجایه و یا خود هیچ
 موجودات کند و زاتنه نسبت حقیر و ذلیلان که چه
 حکم بود او هیچ استوگر و او او یا دشمنان او قتلند او قسا
 و ملو زمت قلمه او یا دشمنان او کا صلیح و منقاد او لا و کوز
 لان دشمنی کشی او قسا عزت و غیبت بولا و او
 یا دشمنان او قسه نفسلند **انکسار** و تواضع بولا
الخالق یعنی خلقت بقی و موجوداتی عدلند و **وجوب**
 کنور یعنی **الباب** **مغایب** یعنی **المصوب**
 مخلوقاتند که او در صورت و ربوبی بود **مغایب**

و ایند و بیه عامی او انگری مهور ایدوب چه او روحی در
 حکم بیسته که الله تعالی جیباً دره و مصلح امی هیچ
 امورن و مصالحی اکا تقوی قلبی اکا مغفقه کرد
حکایه بر کون بر کشی یوسف جیاج قینه کلادی که
 اندان نسسه توقع ایدوب بر سعادت دریه گوید که جیاج
 نماز قلوب او کل کشی بو کلند ان بندنی بود خنی
 بخاین **جیش** دردی بن دخی الله لان در لیه بنی
 دردی جیاج اول کشی کرد او قیوب نه که هلو حایتی
 و آرسه بر نه کنور دردی و اون سیک دره هم و دردی
 جیاج ایند دردی همنوزین شی که کین اول سن سوار
 ادینی دره کلک حق تعالی و سادی آمدنی ما دامه
والله

فلجی ایضا و بعضی اهل تحقیق ایضا گویند که هر چند
 وجود کلمه و یوسفان و ارا و الا لا جرم اول محتاج
 اول و قدامت و تقدیم کمر انوک سبب و وجود کلمه
 و ثانیاً قدامت مناسب ایجاد محتاج اول و ثانیاً
 تسویین محتاج اول و کلمه انوک سبب هم نیاز و معلوم
 اولاً که غیر بدت حقت تعالی حال اول شمول اعتبار له
 که موجود اول و وجود انوک یعنی اول شمول اعتبار له
 که اول اول و اول و اول و رجحان **الغف** یعنی کلمه کار
 قولی سینه چوق چوق رحمت اول و ب سبب اول و رجحان
الفه شویله و در کمر حقت تعالی قیامت کو بند
 عاصیل در برن طاهویه التوایک دیه امه اوله الا
 کلامی

که اول ثلاث طایفه اول الحقت اول عاصمی قول اول
 بنه بنه نصف طایفه و رجعت دو سه که و بنه بنه
 طایفه اول الحقت دو سه بنه بنه حقت تعالی این سه
 کتورک دیه که و کتورک حقت تعالی این ای قلمه بود
 یله قوشوک و النفات قلند و غاک نند که دیه اول
 قول دخی این وقت که ملشه و اول **و سبک الغفور**
و انجته دید و کلمه او کو مه دیشدی شایید بجا
 این لایم که و بقدر وقت که نصف طایفه و اول
و من یغیب الذنوب الا الله الذی لا اله الا هو
 بظاهرت قلمه ددر و قتی ثلاثان طایفه و اول
قل یا عباد الی الذین استغوا علی انفسهم لا تقنوا

غفران آیت ال کورن لیرینه بونک لپی غفران و رحمت
و آردا بی **یعنی** جمع مخلوقات او زرنه غالبه و با خود
ظالمی قریب ادب **هتک** هتک ادبی یا جمیع
موجوداتی بوقت ادب کند و باقی قایلید به بواست
ایشان را اولی که هر کس که الله تعالی قائلید
قرن و کفر کند حق تعالی کفر کند و هر کس
مفاجانه حق در امرانک حق فندان امین او **محقق** کرد
خطایه بعضی خلفاء عباسک بر قولی دار
دی صاحب پیشی ایدی و بنی سبک قولی دار دی
و بو قولک اقتل سی خلیفه حسنه اولادی
و قاتی بقین کلادی و زبرد و باقی قلیت قولی حسنه

من رحمت الله در کف الی در شای رحمت این در در
حق تعالی این بونی جنته الی که دایه بو کت رحمت
این در در **خطایه** اینیاد برینک
ایشکی او غور لندی اینی یا ای بنوم اشکر او غور
لندی که او غور لانی سه کجا بلدی لادی حق تعالی
انتی اول اشک او غور لانی سنجلیت اینی که یا ای
بنی رسوای اید و کسبه بلدی که امینی بنی لانی
استغفرن که اول عامی قلم و خطایق اراستند
رسوای اول اولی که عیب بندن ارتق کلمه
بنیبه اشک برین اشک و رین تا اول عامی
قلم و خطایق اینجند رسوای او مسون لادی زهی
غفار

بغشیلچی دما یواسماک ایشارنی اولدما کورکون
تعالی و حقابق صغیله بله حاجتت و مقصودتدان
کسیه یوز اقلکیر الا حق تعالی بر توکل اقبیه
الا حق تعالی بیکاه عشوعله لاسون السون
کانه ناز لغعله لاسون السون **بکهاست**
بعضی مشاکلن مس او ری بیت المقدسه
مسجد اچندن او لوسه لور کیشی کرم عیاروشی
یتوسه طر و کلادی یوزن یقار و لور تری بکهاست
لدا لور طها مدرن کراک دی بکنسه ایشو قندیل
کروکی هب مسان لادی بن اتر کور کور کور
بیب بو بجنو قند مس کنسه و لهدا ناز لرنی

کلدی و اول مساحب جیشی قول دخی ظلم او زرنه
خلیفه ناک باشی او چندن طوسه سادی تکاه برکنز
خلیفه اندن تکا بقربی قاقربی مندری اول قول
تور سندن اردن امدن کندری تکاه طردن اوج
دی اول ساست جان تلیم قادی و اول خلیفه
دخی اولادی خلیفه حقه فود کور کلدر کور لور بولامدی
دوشنی قولک ای کورنی سکان چقر مشی **تسارمن**
تسارمن بیاید جماشه افرندی مجازی افرندی بکری نفل
قلدی چون تور قندن شیله حلالاک اولادی اولکه
حقیقی افرندی نه اولدی نفل حق آرت نفل اده هیچ تور
زیاده اولدی الوطاب چوق چوق و لدا لور دما لور نفل
بغشیلچی دما

ددمریله ددی لای کړو اینه لای تاته به برخاک وور
دم بو کشي لاد وکي طها ملري لرتوشی اول
اوسیان کشي او یار دی و او کند قوادی طرد
کلای اول طها مدن بیدی باقسین اول
چمال کتوم لای کنلای بو چمالک اینه لای
وامه لای بو قصبه صوم لای چمال اتید بی بو چله
زمان نهی بر و اغلا بچلم چون اول طها مرار و
ایده لای بکون اهنه غند مرانشت مر لای بر و از کلور
فلا نه برده بنجر و لجر و اینه لای طوس اشوئی تکا
الست اول بیسون و لای نهی سن او غلا بچلم و کله
بی و کورت لای لای بی سو کما تکا نوکل اینه لای جرم
مخوم

40
مخوم او ملیه **بای** انواک احسانی حای دیا غومندن **و**
انواک انعام عا مای رضا غندن **و** زهی و طاب کمر ندر
نظیری **و** مبرا دیا جو اولان غومندن **و** **انوار**
جمع حیواناته حاتو حالبغه زوقن ورجید بها حکم
الله تعالی مآز اولف صفتله بلدی مآزوقن طلب
انیه الا الله تعالی دن تکته شبلی رحمت الله علیه
ای کنده لای لای نیاک او غلندن دنیا طلب از لای
و دنیا کلان بر زینسته کونله لای لای نیاک اغای
دی بی یاز دی کمر دنیا چفس لای و سننه دخی دنیا بی
مولادان استله لای شبلی کمر و بی یاز دی ددی لای چفس
ده و سن دخی چفس سن چفسی حقیر دن استاک کمر ددی

۲۲
الاناک کو کلنه الهام برودنی اول بنجر و لیاک کو کلی
اول جباریه متهافت دسات ابی کرد و برین سقا
جنتن عوض و مردادی اول مشتسی دخی فی الحال
صباح اول گشتاک قاپو سنسه وردی چاغزاری
ایندی ابی فلان چارگی کرد و تورده بودنی تیز
طوکلادی ایندی طور طور اچمه کی صیانی دزی
اول دخی ایندی کل چارگی ال اچمه که کلز حق
تعالی بکاشوبله ددی بسی کشفی آکا لایق قول
اولحق نه در لومق مودی و آه سنسه قنتن حاصل
اولو **العلاج** جمع کلیاتی و جریانی اثر وجه
اوزه حق **تعالی** قولناک حالت بلد و کی قولنه

و مولای صلاک و مولای طلب ایندین ددی غیری
نسه طلب اغزی ددی بیی قولله دوشماری اولره که
مشمود بالذات مولاسمی اولایغیسی سنه طلب
ایله **الفاح** یعنی مهت قیوسی و سزف قیوسی
اچی ده و فتاح ده قولنه هیچ اوها دوشی بوردن فرج
و سزلف و **تعالی** بگشتاک برجاییسی
و آه ددی فی الجملة انوکله محبتی و آه ددی حاجتی اولدی
صانلاری و سکرین کرومجبی کو کلنه دوشدن زی زحمت
چلاری کلسیه دخی دیگله او تندی و آه ددی آه سنسه
باز ددی حاجتت دایوب ان کوکلن بکاشوبندی
بونل غیری دلیلله سنسه دیندی حق **تعالی** اول حاجت
الاناک

۷۲
او لایسن و صالح و آلین فتح ایدوب بوجه بوجه مریزن
چهار جید سنا بعضی او با بعضی مریزن کوه در حاف تعالی
کند و ملک قبول اولمشی و لیسته مقرب فو شسته لردن
برن و ربدی کله وار فله ن فوله دستور دله اگر دستور وررسه
کین و کور و مریسته کرمه که و کله اول فرشته ناک السان بری
واما کله اولدن بزمی کله ای قولی سکا مشتا قون بی زیارت
قلدمش بی و بی الا اقیه براق طو کنه کله دریده اول فرشته
سعدیده اندت ولی براقه بنسب کلام کن و لیست کوه کلان
الله عشقی و اسی ارسته الله عشقی ولی کور کج حفیه
الده براق برندن قلا اقا شو بی که خور ایلده ترا باندن لاجی
ذلیل و خور فلو که هر کج کشتک ایغی السنه اولوه

عین عنایتینما **حکایه** شول وقتلم ابراهیم
پیغامبری **مجببینه** اولده اولم هو آوه کیردن کن جبیر ایل
کلاری اتدی هیج خاکجناک و مقصودک و آسمی دردی
ابراهم بر ایتدی سسندن هیج حاجه بوقول لادی
جبیر ایل اتدی حاجتکی الله ان دله لادی ابراهیم
ایتدی اول نیه حاله بللا کی بکایتی در ملک حاجت
کله دردی **القائی** یعنی خلا بفاک عولن آخر اولوب
نهایتیه ارجاک ار و احلرن قبضی ایلدی در **آیا**
سط یعنی خلا بقیه سزوقن بسطه ادب چوق ایتدی
ویا خود تنقل قاهر اولجف جانور رجیدن **الحاقی** یعنی
ذی اللاری و عامی لوی خور ادوب اششما **برای** **صا** **آخ**
اولیسی

دخني اولاد داي هارون بدين بكون بو خوراف بو قدما
قاه و ن ايده بو ني برآنه بند ورك شه كه كو كزاد ورك
ايدك كه حقف تعالى عزيز قلند و عني مكسه حوما
ايله زمش **الذالك** دشما نلرن حوما الاجيد **السميع**
بميج صونلري و او از لري او لشمنا و چارسنا شدمي
چي **له البصير** بميج موبو داني قليك و كبر صغير و كبر
ايشنا كور جده **الذالك** قوللري اما سندن همنه جزا
اكنه حكمر ادمه كه حقف تعالى بلدي بميج دمه
و بصير دمه انوك سه مندن خوف ايدمه نظمن
مه عايت انك كرك **حكايت** بيشا كرك
چوق قوللري و آما داي اچندن برينه غايت نظري

نتلم حقف تظه بيومه **قلنا نقيم لهم يوم القيمة و نرا**
الجزد و سئلرن عزيز قلبي **يا بوعبي** اني كه اول عزيز قلدي
كسسه اني خو قللم **حكايت** بر صالح نشي هارونه
الرشيدن امره و عرف قلدي و عطا نعت ايدري
هانه و نه خوشي كه لري اول صالح كشيبه غنيب ائدي بر يوز
حوبو قترني و اري ائدي **يحيى** قترله بر برله قوك لاري
تالنه اني هلاك ايله و ارب بر اوله قولا اولملا و ائتر
اول كشيبه فساده اقلدي هاه و ن ائدي بر طامه قواك
و قاپوسني سوك لاري ايله اندر هسكه او دن طمشه بر
بشان اچندن بولدر هارون ائدي سني بو اولد كمر
چقاردي لاري اولدن چقانت كسه بيشانه قوني

دخني اولاد

پادشاه قاضی داد و گزند داد او قول ایندی بی پادشاه بی گناه
نزدن کجیمینجه **نظم** اغز لر ددی چون که پادشاه **نظم**
قلدری بلد مکه خاطر لر نده میل و آسایه انلان ایندر
پادشاه اول قاضی **نظم** قلدر و غنی بز کور مردک سنجه
کوسه درک داد لر ایندی بی بی بیجه قولی کور پادشاهک
نظم ن صفا کیم ددی پادشاه اشبو سنس لر زینا بقا
اعتبار اندر و من زینر امشغولانه بنم حال لر رعایت
اقله دردی بیسی عبدل حقیقی او **نظم** کیم صر لا سنی
نظم ن مفاہیت آره **العادل** یعنی عادلانه هو حکمنده
بربره دغینده **نظم** و حقیف بو قدره **حکایت** موسی
بسخیر طوطی طاعتندن ایندی آئی بیجا عدل کی گستر

و آسادی و اعتبار ایندی و شب شفقت ایندی
حال بوید کیم جو عنون اول قول ادنی و حقیق ایندی
قیح **نظم** ادی و پادشاهک وزیر لری و کور و قلا ن
قولر تجیب ایندی لر دی بر کون اول پادشاه قلدریله و خاص
وزیر لری له سیمانه چقدری سیر لر اسکین بر طایغ باشندن
بر پایه قار قلدهشدری بزکز **نظم** اندری ابرق سنسندری
و کور **نظم** قلدری بو آدنا و حقیق جله قول پادشاهک
اول قار **نظم** اندر و کور دی ره یافت اقمی سیر
این مکت فی الحاک چقدری اول قاضی دن الکی کتومس
پادشاه هر وسه دردی پادشاه اول قاضی دن یددی و غایت
خوش کلدری بو وزیر لر ایندی لر سن ندرن بلدرک
پادشاه

خاڤش و مع قلادي مگر اول انلو کيسه سست آنخي بيته
بهار کلادي اول کوز ستر پيري بجا رفتنه بولادي کيسه ها
صورتادي خيالي زخمت و رحمتي اول پير ايتري بي کن کوز تر
کشيني و ن سگ انچکي و کيسه کن نجه الاله درادي
بو اناو بوبله دلا و کله قاقدا اورادي اوله درادي
دخا اول پير ايتري کيه چکن ده اناو بولادي قوردي
کنلدي موسي پيغا پيري الهي و سيني دي و مور لاي
صبر ح دو کنلدي الا جرح خود سن عادل ست اضا
لکه ظلم و حيف يوقن بو ابو اي و حکمتي بگاوه بله
کيسه او غلطن الهدي و اول اناو ها ايسي بو پير الهادي
حکمت نده درادي في الهک جبر ايتري ايتري يا موسي

درادي حق خله يا موسي کن بنوعه کور کور کله طا فتاک بنوعه درادي
موسي ايتري يا الهدي قرامت و پير طا فتريته درادي حق
تخالي ايتري يا موسي اگر عدل کي کور ملک دلا سگ فلان
بهار قنده و آرزون دادي انده بنوعه کي کور سني درادي
و غايب بلان و کي انده کور سني دادي موسي پيغا مبر و آر
دي اول ارايه کور لندي و ده حال اول بجا مبر اناو کلدي
موا چندي و بلان بکيسه شش لني انچده سیک
التر و و انا بانه قودي اونت دي طور کلدي آنسه بنه دي
کندي اندن مکن بجا مبر او غلطن کلدي بجا در دت
موا چندي و کيسه او غلطن بولادي الهدي کنلدي انده
اندن مکن بجا مبر کور ستر پير کشي کلدي ابد سست الهدي
خاڤش و مع

صفتی که در کتاب خف تعالی در بنیاده و اخرون جز او عزاب
 قلبه ان شاء الله تعالی **اللطیف** خفایه حقانیت و معبود
 که در وقتله و اسنان لغله و رچی دره و یا خود طاعت فلیحقی
 ثواب و همت فلیحقی توبه میسر قلمی بره و لطفران
 آری حاله دخی قلمی دران شفقته و رحمتی که سر
 و جمله لطفران اوله که در زقران کفایت دران ارتق
 و عبادت در طاعتی بند و کنان از برور **حکایت**
 بی کشتی برضا که که کلادی اتیدی بجه درستی **ان الله**
یوسع الرزق یعنی حق تعالی بزرگی چوق و سلا بر
 بوجه که در نه او صد بر حبه بر وقتله دردی و اغلا کفایه
 دخی نسته طاهر در تا حدی اقتدران می راک قلمی

حق تعالی اید او اول او غلزلن که التو نالادی انک اناسی
 بو التون اشتی ساشوب طومادی ایکی حقت
 و رخی دی و ظلمه در سادی او زسان بو مقدر اسحق اهل
 دی **اطلعت** او غلزلن دخی اناسی حقی الادی اما بو کو تر
 یارهنو کو زری کورم قلم بو اوله ک کشفک اناسی
 که او اوله و سب طومما دردی اول دخی قلمو سن اوله دردی
 حقی الادی هیچ بری برن حقی قلمی دردی بو فری در
 انجلا دردی یا موسی **و موسی** سفا بر علیه السلام مختبر
 اولوب استغفار قلادی بو حکایت اشما نله که
 حق تعالی در دنیا ده مظلوم ملک حقی ن ظالم لرن ارونما
 ایکی اده او غلزلدی بلدی لر غلزلدی بیس و جو را قلدرن
 صفتی

بخایت مشکل او لورای یکی حق تعالی لطفند
 فلترینک ز رفت اسطن ایلمشده لیکن بونی
 فکر ایدوب شکر تیرنه کتور کشتی ازده تشکر حق
 تعالی **لا اله الا هو و قیل منی عبادی الشکویة بالخیر**
 بونی اولمشی و اولاجعی بلور و جمیع نسته اند نزه
 و جمیع نسته حق تعالی ن یجاک کشتی منی وجه
 اسان او لور ز سر عالی الاحساج او لور منی وجه
 مشکل او لور زرتی حق تعالی بلور جمیع احوال الله
 جمیع نسته **وزرانی عذرا ذب الکی و ظاهون باطانی**
 بلور کتور و اندن حساب الور **حکایة**
 بر کشتی بر کون چون کناه اید بی بهره کور ملوک و سغایان

نسته و آردی انی صاندن هر اقله دخی انستندن میراث
 قلعه شتی اول صانع کشتی انی ای عقل از کشتی رز
 قدرت او تری حق تعالی دن بونجه سیل اولک رهن
 ایشنی دخی شکایت ابر سنی لاری و دخی لطفند
 دساکه و لور نه زرفی زنجیستنا و ساریر کشتی بر لقمه
 کجیر نه دکلو الدن کجشدن فکر اتوز اولایین ارمیج
 اکت کرک کرا له **ثانیاً صومۃ ثالثاً تمکیناً** نندن کوریه
 و سابعاً بجه دو کله و **خامساً کورتو و سادساً اراده**
 و سابعاً او کورد و **ثامناً الینه و تاسعاً یوغوره و عاشراً**
بلشومه او **یجی** صا تبه غدا یره صلک حیتی اولسه کرک
 اگر کشتی زرفی بو و جبر کله کسب اتسه ایدر یک
 بنایت مستطیل

هوكون بو مقدار اطعام بره سنی دادي بالف ایتدی یا سلهمان
هوكون اوج بو قدره طعام بره سنی اوج فوداك دادي
نولیدن سنی بی قفلهیدن لك بوكون سگنا قنق اولاد اوج
قلاد دادي سلیمان مختیار اولوب بلدن لک حق تعالی ناک
عظمتین کلمسه باه نر مشی **حکایه** موسی بیغامبر
دلادی که عالمی کورتن بالعی کورمه حق تعالی امر اولادی
ایتد که دلکن نارنه و آه دادي واسه دادي دلکن دن بر بالف
چقدی اوج کون گولدن بکط چقدی هوند بو بی بی بی
موسی قنقندی ایتدی ایلی اول عالمی کورتن بالف بومدن
دادي یا پنجایی مدله دادي حق سبحانه و تعالی وحی
اتدی که یا موسی اول عالمی کورتن بالف هوكون بیلک

حق تعالی ایتدی تمام چقد کی لادی اول فرشته ایتدی
هوند لانی بر ته سن قطع اولاد لادی یا رب لاستوسه
وسا که ویرومه و ایمانی لادی حق تعالی دستور
و مادی عاجز اولو ینله بر نه کلادی **حکایه**
برکون سلیمان بیغامبر علیه السلام حق تعالی دن دستور
دله ددی که تو بیغچ چو انی بی تو نقلیه حق تعالی لاستوسه
وسا ددی سلیمان لانی شمس و قلدی بو ججه زمانه بر اوق
قلادی تا شو بیله فکر اتدن لک بو بیلکن دنیا دونه قلده بیغیوتنه
و آرسه یتر دادي حق تعالی لکن دن بر بالف چقدی دوی
و کون ددی اول بو ججه یلک اولان برانی یادی لانی
سلیمان دن طعام راستدی سلیمان عاجز قلادی ایتدی
هوكون

سنوكله بله قوبى وارا دى بن سنوكل دنى سنوكله كلنك
وئاسن قبول قلوب رحمانن ددى وبعور بعورن
مزن ددى موسى اتىدى الهى اول قوبى ديوى
وبلدن كورنى ابى بوجاعت اجندن قورين جعفرى
تالكو قلان جماعت انك شسندن امين اولور
حمتلندن كور قلملر ددى حق تعالى اتىدى ياموسى
بن اول قوجاعت ادنه غضب ادانت ددى طوبى
بن انك كهى قور جلعى ادى بن ددى انلا مكن سئل
زمان كچدى موسى به وچى كلدى كور ياموسى اول
قور جلع ادن كشي اولدى اشنه فلان خانكاهه
الئلدر ددى موسى بو خبرى اشلا چك تير چك

بنوك لى بالف يير ددى **وما يعلم جنود ربك الا هو**
ددى حق تعالى انك عظمتى شوك دلاو دما كور بيان
اولهن **الظهور** عامى اوللر نه كى كى رحمت و معفت
ادجى دما **حكايت** سويله صا و دى كاه موسى
پىخامبر زمانه بنى اسمائيلن برىل بغسوم بعولدى
موسى پىخامبر نجه بياك كشيله **استسقا** يه چقد اوج
كون تفسىح ادب حاجات دى كدى لر دعا قلدى لر قبول
اولدى نو ميمى اولدر موسى پىخامبر حق تعالى دن
سوا قلدى اتىدى الهى بو نجه بياك كشي بله
اوج كندن دعا قور لر وزير لقلر اده كر دعا كرى بنى كورن
قبول قلدى ك ددى حق تعالى اتىدى ياموسى مادام كه
سنوكله

شکسته ملازم اوله نیتله شکله اوله جمع اعضانی اولک
 شکسته و عباد ائنه صرف اوله و کوله شکله اوله اولک
 بزرگترندن و معصفتندن غیرنی نسفته و کله کله نوسامیه
 و دلایله شکله اوله اولک شناسندن غیرنی بیره
 صرف اقیبه مالایله شکله اوله اولک رفناسی اولد و غنی
 یه نطقه اقیبه **الوایی** یعنی هونسته اوله و یوجا بیره
الکلیئر اوله اوله و کبر یا یله موصوفه و کومر حق تعالی
 اوله و کبر بیره ایله کک کرم خلق اچنده غایت تواضونه
 و شفقت ده اوله **حکایت** حق تعالی موسی
 بیخامیه ائیردی یا موسی نبوتی و بیخامیه کی بچون و بدم لردی
 و سی ائیردی ائت اعلم منی بارب ددی حق تعالی ائیردی شول

لوردی اول غار کاهه و آله دی لاله کله اول قولی
 له اول غار کاهه کله خجه حق تعالی اول قولک
 عیبی ارکلیچون موسی بهسون دیو یقه شی حیوان
 تری تا کمر آراستده بلور سنز اولسون دیو بندرت
 غیر کسمه بهسون دیو امدی حق تعالی کند و ربه
 عامی اولان و کله کار قولنه بوجب الله مغفرت
 ادب سزا اچک کند و لیه طاعت و عبادت ادب
 مطیع اولاری بجه رحمت ادب و بجه مریب لردن
 اول بلور کوراندن غیر سی کسمه بلور **التلوئی**
 یعنی از طاعت قبول اولوب چوق بچوق اولد
 و رجید حق تعالی شکر یکنی لشمیه ایله کله کله
 شکسته

لا ايقونك بغير نظر هه لادي امدني هو كيشيدن هفت تو اوضح
 و مسكنت او مليجه حق خه گنگ نظر نه لايق اولمز
الحفيظ يعني تو للريشه افان دن و شيطان شمشه زندني
 صفيجي لايه و بيرگري كو هله ري فسا لان صفيجي **بها حقا**
بيست بعضي صلحا دن مركزه لايه كو برآ سندن اون
 بيك درهو مي آت قلدي ادي ايندي يا اله ي بني بر او چي دره
 هه نا جن الكن صفيجه ني سطا و مين صغله دي و بهه حاجتيا
 و فنند و ماسني لادي و مادي اول اون بيك اچيه
 صدقه و مادي و فقهه ملا زمست انلا ري اول كشي جميع
 هم زنه هيج نسنيه محتاج او ملدي هونه وقت كو حاجت
 ديسيدي ني الحالك مودا اولوب اول محتاجا اكا اسان

قلون بيرنه و قلون موشون قيون كو اكن بريقون قيون
 و سن امد نيجه تو و دك و زجهت چكراك انلا مكره نيدر ك
 طندك اول قيون جغي اورملا ك سني اغي بني ادي چي
 اوضه تداك لادي اول وقت سندن او ان شفقتي كور لايه
 نبوت لايق كور لايه سني بهه مابل ايلده **بها نيت**
 شول وقت كور موسي بهه حق تو كمي و مي انلا كور طاغنه چي لادي
 موسي نوله بولاك طاغ و ا سسه جقد ري او از شته دي انا طور كور
 حيقا كور مادي حق تعاليناك كور من اشتماله لايق كور مودا
 حق تعالكي و مي انلا كور موسي اول حفيصا كور مودا
 طوره طاغنه و ا به نيجه بنو كور اهر اشتر سني لايه
 نيرا اول طاغنه صفاتي تو اوضح و مسكت و ا به لايه

بیستی السلطنه لادی اول بری بیچون السلادی لادی
 اول بری ابتدای بهسه ده خنوا اللادی هکوا اتنه بر خنوا
 رشنی بهمن انی لادی اللادی لندی اول بسیدن حق
 بر به جه سن السلادی لادی ابراهیم اینه اول هجیح
 طولای بهسه به خنوا تده و اینه اول کتانه به خنوا
 مستون اللور اول بر دانه خنوا می کرو و ده کر و کوه لاه
 قرسه کلایه سینه اول اینه بینه لادی خنوا کلایه بر بینه
 بو کلایه لادی و شیو بشدن لادی اول بری اینه ای ابراهیم
 لادی و شول لادی چسه کرو سینه کلایه لادی لادی اولادی
 چونله قول الله یله بو و جه لاده کتانه عمل قلایه بو م
 حساب به براق اده **الخیل** یعنی موهور و فلایه هفت جیلایه

و جه لاده ملسه قلایه لادی **القیل** بیچ خنوا بقیه حالو
 خانیجه مناسب قوینی یعنی ما زقن و ما جید مملایه
 کرک و شبی قوت ایلادی و اینه واحه معانی و لکایه قوینی
 قلادی و خنوا بقیه طعام و شمر آب ایلادی **الکسب**
یعنی قو لایه کنایه است لاجید بر و جه لاده کلایه لادی
 محتاج اولیله لی و یا مناسب معنا سینه اولای **یعنی** یوم
 حساب لایه قو لایه ناک حساب لایه **حها نیت** ابالوم
 اده لایه نیت المقل سندن اولایه کرکجه سینه اولایه
 یترده هیچ کسه یون لادی لایه ناک برسایه کچی اکر
 ایکی فرشته کلایه بر بینه اینه کرکجه شول شان لادی
 بری اینه ایله لایه لایه و شول اخرت لایه لایه لایه

ایندی سندن جمع اثری و آیه لادی بت ایندی و یا شیخ و اردی لادی
 ایندی دوت و قلم کور لادی کتوما ده یا زادی کور **الله**
اثرینک التجیح و دو دو **انت المقصود یقل حال و المثار**
ایه یقل معنی انا حاکم انا شاکر انا اکر انا جابج انا غای
 یازادی و ایندی بالایی بو آلت سسته ده او جنبه بن ضامی
 اولاد و او جنبه سن هک من اول لادی و الله و مادی
 ایندی اول کیه او غر سارک و لادی رقعۀ الادر
 کتور کور کور لهر بر خوب صوما تاو کت ب قن بنوب کور
 رقعۀ الله و مادی چادی او قرانی اغلامی ایندی قنی
 بون بون لادی بت ایندی فطران مسجون لک او تو سما
 ددر فی الحاک الله کت کتیه و مادی اچنه الی بو زی سار

تو جه ارب مایح این لادی کجه و صفت بر کنه کتوما
 دمر شادی بو ز کور که طو توب اول اصار اول و غنی لادی
 بکاحق سکه طر فنندن او از کلامی کور دعا کت قبول قلاد
 درون کت ددر فقد قدر مت عالی رت کس کت ددر کلام
 سب بره لادی بی کمان حق دعا کت کور کت کور کت
 زین نه کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت
 حالی او کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت
 حج سته نادن غایب او ما ز **الغیب** یعنی تو الی نکت
 لا عسی قبول فایبی **حکما** **بیت** **حزینة**
 ایند بعضی سفر سده اکی او لور کور کور قیده و آراق
 و بر خراب او طشی مسکن کت کت ابرا هم بو زمه بقادی
 ایندی

صالح تو لایق سو جیبه و یا صالح تو لایق سو کشتن سو کشتن
 الله تعالی سو مصلی اولاد کله انک جمع بیلاختی برینه
 کنوسه و نهی اندا و کی نسخته کک ایه و ملا سنه و قضا
 سنه صبر اده و ماهی اولوب موسسه کاه کا شکر ایه
حکایت شیخ شبلی مهجت الله علیه یون
 خسته اولادی و جنون عارض اولب قیاسانه
 انب حبس اندا لر جمله دن صکره صوم و ایا کدی
 دوستلر نه اتیردی ستر کملر سنر لادی اتیردی لادی سنلر
 کوزر دادر الله طاشی الوب بونلر انک یلر بونلر هب
 نجد لر شبلی اتیردی ای یلان جکر اکر دو سنر سکوز
 بنج یلان مد نفی قیاسه دو کوز داپسی دوست او موشی هر

و ای بون بو کسه بر کشتی به صوم و یون کشتن لادم
 اتیردی بو بر قسا ندم لادی شیخ انا کله کسه لادم
 شیخ اکون فو دم بو کیتن ن خبر صوم لادم ابراهیم
 اتیردی او شی شهردی اول بکت بون کله لادی
 کوسه لاده لجه اولادی کلادی شیخ اک الی اویردی
 اتیردی یا شیخ نه خوشی ایشالا اتمشی سن کجا ایمان
 عساق ات لادی شیخ دخی ایمان عساق ایلدی بو کیت
 ایمانه کلادی الاشاک حق تعالی قوالک دماسن
 قبول اده و قیله ده قبول اولمخا لایق اوله **الواجب**
 یعنی غناسی و مهتمشی بو قلامه **الکلیه** یعنی
 قوندر که اصل کله جز و ضعف ایشتمش **الود و نفی**
 صالح تو لایق

وگویم حرف تعالی که قبل وضامت ببله توکل و اعتماد را اعتقادی
الله اولاد و اولاد غیره معنی **حکایت** در حق
ریدن مروید که از مزه من جوق بوج و آب که در
بکیجه یا تدر که مو بر جود طار اولاد تشو **تندر**
او بر در دو شده اشتراک هر که بر او از کلور اید ای
تخیل بنوم او ز رصه بوبه بی اید و نرسه هین طوس
سندن الحف و بندن او سه مک دیر او بیدم او ک کون
حق تعالی اول بوج بی اول کون بریدن **میسر** اتالی
او سه دره و اندن صکره بوج او سه مکه هیچ ماول او ملد
امدی افضلو اولاد که محف تعالی به اعتماد و بوج
و صدقنی طوغه و اینه **حس** **الدنی** **اولاد** **اختره** او لوس

روستایک بیلکه سسته صبر اینه همیشه و جمیع سنه که
اناک بولنه خرج این مکه لایف اولاد خرج **اده بیت**
این بقیست فی الحقیقت منی قلمه فانی اذ فی العاشقین
در خلو **یعنی** ما در آنکه کوزه بر قطعه آتش و آید سساک
بولکه انی اقامه که زودن عاشق او مامشی اولوی
ترجمه چون کوزه بر قطعه آتش قلادی که کوزه
عشقده بانی هیچ بلدی **الجدی** یعنی کرمی چوقه **الباعث**
بوندن صکره حفت لایقی قور یکجیدن **الشهید** **حاضر** آینه
هیچ نسنه دن فوت او کز **الحق** موجود در و بولاده
شهره بوقله **الوکیل** یعنی کفیلده وضامنده
چو بی مخلوقی اناک ساز قنده و جمیع مصالک ضامنده
و توفیق

وکلای سله لوی اتردی بیخون چکشمه ستر لاری بیخون
اولجقش لاری بت اول بریا رشا هره جمع دینا به یله
نیل یا دیشا هلق اتره لاندن مسکن الراج یلک یله طیارق
اولوب یتله لاندن برنجکلی الادی چمک ایلدی
بوجه زمان استخمال اتردی لودیه اولدی بقدر اتردی
مسکه مندور نیلک یل صقسی اولوب یتله لاندن
بئی کشتی الادی کبج ایلدی اشبو لایوا نه تودی بوکجه
یلک بوندن طومر اولوشینه خراب اولدو چون
ستره بخت لیت اولجقش بیخون باری چکشمه ستر لاری
امدی چو کله کشتک آخری فانی اولجقش شمشیه
دو شمشیه **القیوم** قایم اولات دمه غیر له قایم کله

خون با الله من ذلک **القوی** یعنی قاهر قوی و قدرت
سینه لایمک اولوب **الکلیت** بودنی قوی معنا سنه ده
الوئی یعنی موصی فالل زنه یا لدم ونصرت الابدیه
الحمید او کوششده **الحمی** جمیع نسنه عالمه احمی
الجدیه **المیلدی** موجوداتی مشال سز وجوده کتو رجدیه
المحل المعمل غلزلقی ده کلان اولمه والمه لده لکه
دانه جیده **الکی** زکوه جیده **الهی** اولوب جیده
الکی باقیده هو کربله کمرحق تعالی باقی ده بلسه کلده
کمر کند و سی فانی اولجقده اگر همی نه کله اولزون او
لوسه **مکاسب** بر زمان اجنه اگر کشتی
بر یلره جیستشد کمرحق تعالی اول یلره کتو رجدیه
وکلای

متر لاری بکورتاونه قونق کلدی اوزنک نسنه بو اندری تکلمه
داردی نسنه طلب اندری نسنه ورسدی اندن بر ایوردی به
وردی کمر اول ایوردی فقرای سوردی بعضی اوقاتنک صدقه
ایلدی وایلدی حاجت برین ایلدی نله درسه یهو
دیه اول صالح کشتک اوزنک نکلدی و اول نسنه ورسدی
حاکم لرد وشنه کور کیمبر انجولن سسای بوسه ایلی
و یوسنه طور قصد اتلا کمر چرکدی فو ما لردی
بوسه ای سنولک ایچون اولمشدی لیکن سخی قبول
فله لاک فلان یهودی به وکلادی لاری حاکم لردی
انلادی نفع ای اندری ختت ایت عمه آنله واملادی
نفیه کمر خیر و سدی حاکم ایتدی تیر یهو دی کمر سادی

أَنَا خَيْرُ الْعَالَمِينَ حقا سسنه لسه اول **أَخِي** برده شمس لیلی
یوقنما **أَخِي** برده خیر یوقنما **الْمَمْدُ** نسنه ده کیم
ایله لسه **الْقَائِمُ** قزمت استسه **الْقَائِمُ** قزمت
لسه **الْقَائِمُ** یعنی تقدیمی مستحق اولانی تقدیم ادجی لسه
اولیا و صلح لیلی **أَخِي** تا خیره مستحق اولانی تا خیر
ادجی لسه اشقیاء و فاسق لیلی شون کمر حق تصه
ازل اولن تقدیم اولدی آخری اول امر اول سواد نله او
لوه کمر لیلی لسه فاسق و مجور لیلی لسه سسه واملما
شون کمر تا خیر اولدی آخری اول امر اول شقا و نله
کسه کمر لسه **تَعْوِزُ بِاللَّهِ** منی ذلک **حَقَائِدُ**
یعنی صلح اولن مر وین کله فقسه ای سوسه لیلی و اوی فقیه
متر لاری

وگرتورب ایندای سنوگ جننه بر سسایک وارانی
بکا ویرسیک آنچه و سه اولادی بر اولادی آتسرای ورتن
دخی زیاده ویرسیب لادی و سه مادی بر اولادی حکایتی
حاکم سورادی حاکم خیر و سه لادی بر اولادی ایندی
و سه مزین بیگی گت بیگی دخی و سه سسک لادی
خنتی بنی بحمان فتنه ایمان تو سه لادی مسلمان
اولادی امادی یهودیه از آل الله مقدم اولاد
حق نطلم ایمان روزی قلادی کر و تقدیم ایدای
و شونم ناخبر اندای آخری اولاد نمی ناخبر او لوسه
حکایت بعد از آله بر موکت یکدی بیل
مؤنن الک اندای و چاعته مله زمت قلادی
بگرتورن